

BEZPIECZEŃSTWO NARODOWE

POLSKA MORSKA

STRATEGICZNE ZNACZENIE
REGIONU MORZA BAŁTYCKIEGO

SOJUSZNICZA ODPOWIEDŹ
NA ZAGROŻENIA NA MORZU BAŁTYCKIM

BEZPIECZEŃSTWO ENERGETYKI MORSKIEJ

FLOTA CIENI – NOWY FRONT DZIAŁAŃ HYBRYDOWYCH

Przewodniczący Rady Naukowej kwartalnika „Bezpieczeństwo Narodowe”:
gen. broni rez. dr inż. Dariusz Łukowski, Sekretarz Stanu, Szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego

Redaktor naczelny: **prof. Andrzej Zybertowicz**

Redaktor prowadzący wydanie: **płk ABW Lech Wojciechowski**

Sekretarz redakcji: **Wioletta Czerniak**

Korekta i redakcja językowa: **Kinga Słowik**

Zespół redakcyjny: **Paweł Pietrzak, Grzegorz Witkowski, Łukasz Kudlicki,
Marcin Skowron**

© Copyright by Biuro Bezpieczeństwa Narodowego 2025

© Copyright by the Authors 2025. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International License.

Adres redakcji:

ul. Karowa 10, 00-315 Warszawa

Tel.: +48 22 695 18 96, Faks: +48 22 695 18 01

E-mail: redakcja@bbn.gov.pl

Projekt graficzny okładki: Tomasz Czapski

Wydawca: Biuro Bezpieczeństwa Narodowego

ul. Karowa 10, 00-315 Warszawa

Numer ISSN 1896-4923

Numer e-ISSN 2956-8536

Elektroniczna wersja czasopisma dostępna jest na stronie <https://www.bezpieczenstwo-narodowe.pl> oraz www.bbn.gov.pl

Nakład: 300 egzemplarzy

Opinie wyrażone w artykułach są poglądami autorów i nie muszą odzwierciedlać oficjalnego stanowiska Biura Bezpieczeństwa Narodowego.

Spis treści

Słowo wstępne 7

Lech Wojciechowski

Polska Polityka Północna

Strategiczne znaczenie regionu Morza Bałtyckiego wobec nadchodzących wyzwań w obszarze bezpieczeństwa 11

Piotr Szymański

Region nordycko-bałtycki w polityce bezpieczeństwa Polski: punkty wspólne i protokół rozbieżności 35

Tomasz Szubrycht

Sojusznicza odpowiedź na zagrożenia na Morzu Bałtyckim 49

Krzysztof Król

Planowanie operacyjne w regionie Bałtyku 77

Grzegorz Witkowski

Polska morska – esej strategiczny. Historia, teraźniejszość, przyszłość 101

Paweł Turowski

Wyzwania dla zapewnienia efektywnej odporności systemów transportowych Morza Bałtyckiego 125

Mirosław Kazimierz Gerigk

Wielofunkcyjne załogowe i bezzałogowe pojazdy i platformy pływające wojny przeszłości na morzu 145

Norbert Loba

Rola i zadania państwa w obszarze bezpieczeństwa strategicznej energetyki morskiej, w tym przede wszystkim morskiej energetyki wiatrowej173

Patryk Reškiewicz

Flota cieni – nowy „front” działań hybrydowych na wschodniej flance NATO199

Ponadto w numerze:

Dariusz Łukowski, Jarosław Wypijewski, Lucjan Bełza, Andrzej Reudowicz, Piotr Blicharz, Sylwester Żerdecki, Sławomir Kita

Ocena zdolności reakcji państwa na współczesne zagrożenia – kontekst regulacji prawnych dotyczących operacji obronnej na małą skalę219

Dariusz Łukowski, Lucjan Bełza, Sławomir Kita

Wpływ aspektów prawnych na realizację zadań w obszarze strategicznego planowania obronnego265

Dorota Bełza, Andrzej Reudowicz

Zmiany postaw społecznych w dobie rewolucji informacyjnej w kontekście możliwych oddziaływań w sferze bezpieczeństwa319

Nota biograficzna345

Table of contents

Editorial	7
Lech Wojciechowski Polish Northern Policy Strategic importance of the Baltic Sea region in face of upcoming security challenges	11
Piotr Szymański The Nordic and Baltic region in Poland's security policy: convergences and divergences	35
Tomasz Szubrycht Allied response to threat in the Baltic Sea	49
Krzysztof Król Operational planning in the Baltic Sea area	77
Grzegorz Witkowski Maritime Poland – a strategic essay. History, present, future	101
Paweł Turowski The challenges of ensuring the effective resilience of transport systems in the Baltic Sea region	125
Mirosław Kazimierz Gerigk Multifunctional manned and unmanned maritime vehicles and platforms for future naval warfare	145

Norbert Loba

The role and tasks of the state in the scope of strategic security of offshore energy, including in particular offshore wind energy173

Patryk Reśkiewicz

Shadow fleet – a new „front” of hybrid operations on NATO’s eastern flank199

Also in this issue:

Dariusz Łukowski, Jarosław Wypijewski, Lucjan Bełza, Andrzej Reudowicz, Piotr Blicharz, Sylwester Żerdecki, Sławomir Kita

Assessing the state’s ability to respond to modern threats in the context of existing legal regulations in the situation of conducting a small-scale defense operation219

Dariusz Łukowski, Lucjan Bełza, Sławomir Kita

Impact of legal aspects on the implementation of tasks in the area of strategic defense planning265

Dorota Bełza, Andrzej Reudowicz

Changes in social attitudes in the age of the information revolution in the context of possible impacts on security319

About the Authors345

Słowo wstępne

Kolejny, już 46., numer wydawanego przez Biuro Bezpieczeństwa Narodowego kwartalnika „Bezpieczeństwo Narodowe” jest przede wszystkim poświęcony polskiej polityce skierowanej ku Morzu Bałtyckiemu i państwom leżącym nad tym akwenem, ujętej przy tym pod kątem bezpieczeństwa Rzeczypospolitej. Główny blok tekstów liczy 9 artykułów, a cały tom uzupełniają trzy osobne opracowania, wśród których szczególnie pilne znaczenie ma obszerny tekst pt. „Ocena zdolności reakcji państwa na współczesne zagrożenia – kontekst regulacji prawnych dotyczących operacji obronnej na małą skalę”. Należy go potraktować jako ważny sygnał ostrzegawczy i zarazem wezwanie do skoordynowanego działania kluczowych podmiotów państwa polskiego odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe.

Spiritus movens, pomysłodawcą, jednym z autorów i koordynatorów niniejszego tomu, słowem redaktorem prowadzącym, jest płk Lech Wojciechowski, b. wiceszef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Trzy teksty poświęcone wyzwaniom związanym z tym wielkim i nadal, niestety, nie w pełni wykorzystanym zasobem, którym jest Morze Bałtyckie, napisali eksperci związani z BBN, a sześć pozostałych zaproszeni przez redakcję autorzy z zewnątrz (bliżej zob.: Noty biograficzne).

W ocenie redakcji – podzielanej zresztą przez obecne kierownictwo BBN – potrzeba przygotowania takiego numeru w dużej mierze

wynikła z faktu, iż mówiąc o Bałtyku, mamy do czynienia z polem możliwości, szans i zagrożeń, które nie zostały dotąd w pełni zadowalająco „zagospodarowane” – zarówno intelektualnie (badawczo, analitycznie), jak i instytucjonalnie, tj. na polu działań praktycznych polskiego państwa. Autorzy podchodzą do tego obszaru polityki naszego państwa wielowymiarowo i prowadzą analizy na różnych poziomach. Jest to niezbędne, gdyż w grę wchodzi wyzwania nader liczne, złożone i trudne zarazem. Od kilku lat obserwujemy pogarszające się warunki bezpieczeństwa w rejonie Morza Bałtyckiego. Odpowiedzialność za ten stan ponosi Federacja Rosyjska, która poprzez liczne działania o charakterze hybrydowym destabilizuje sytuację w tym obszarze. Ma to oczywisty wpływ na realizację interesów morskich Rzeczypospolitej Polskiej.

Jedno ze wspomnianych wyżej wyzwań wyraża zadanie kontynuacji polityki zainicjowanej jeszcze przez śp. Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego. Podążała ona w stronę umacniania regionu Trójmorza (czego przykładem było wsparcie przez Prezydenta pozyskania przez Polskę rafinerii w Możejkach na Litwie). Szczególnym rozwinięciem tego kierunku polityki jest projekt Trójmorza prowadzony przez Prezydenta Andrzeja Dudę (zagadnieniu Trójmorza będzie poświęcone osobne opracowanie, sporządzone na potrzeby 47. tomu naszego kwartalnika).

Obecnie polska polityka morska na Bałtyku to udział w grze, która jest zarówno kooperacyjna, konkurencyjna, jak i konfliktowa. Pierwsze określenie dotyczy tego, że Bałtyk *de facto* stał się nieomal morzem wewnętrznym Unii Europejskiej (z wyjątkiem obwodu królewieckiego), co poprzez synergię wspólnych działań wzmacnia bezpieczeństwo i rozwój całego regionu. Drugi element wynika z np. naturalnej gospodarczej konkurencji z portami niemieckimi oraz z niemieckiej *soft power* (w tym oddziaływania obecnych w Polsce niemieckich fundacji). Wymiar konfliktowy wyznacza natomiast bałtycka polityka Federacji Rosyjskiej – w tym liczne prowokacje i operacje specjalne prowadzone w rejonie Bałtyku.

W tle znajdują się nader istotne sprawy wykraczające poza niniejszy tom. Mam na myśli w szczególności kwestię suwerenności

intelektualnej polskiej polityki (w tym międzynarodowej) w ogóle. Suwerenność intelektualna oznacza przede wszystkim zdolność do właściwego rozpoznania własnych oraz cudzych interesów, a także stałe dokonywanie realistycznego bilansu zasobów, które faktycznie dla danego podmiotu są dostępne. Jest bowiem tak, że kraje mające problem z własną suwerennością intelektualną, często nie potrafią odpowiednio wykorzystać zasobów, którymi potencjalnie dysponują. Wiemy, że to sytuacja dość typowa dla niektórych krajów postkolonialnych; nierzadko nie potrafią one w swoim interesie wykorzystać zasobów strategicznych, podarowanych im przez naturę.

Autorzy „morskiego bloku tekstów” starają się z różnych punktów widzenia eksplorować potencjał Bałtyku jako zasobu strategicznego nie w pełni przez nasz kraj jeszcze rozezanego. Taki zasób jest należycie wykorzystywany przecież tylko wtedy, gdy idee, koncepcje i projekty znajdują swoje urzeczywistnienie w budowie i utrwaleniu instytucji zdolnych do długiego trwania, tj. także w obliczu zakłóceń, również takich, które w danym momencie nie są jeszcze widoczne.

Biorąc pod uwagę ambicje rozwijającej się Rzeczypospolitej, nie zamierzamy ukrywać, że na polu polskiej polityki skierowanej ku północy można, jak wskazują nasi autorzy, uzyskać znacznie więcej – np. wzmocnić współpracę z państwami skandynawskimi.

Naszym zdaniem w wyobraźni strategicznej polskiej klasy politycznej Bałtykowi nie jest jeszcze przypisywana należyta rola. Gdyby wokół tekstów tu zgromadzonych udało się wywołać szeroką, rzeczową i pogłębioną debatę, także prowadzoną ponad podziałami politycznymi, to zadanie niniejszego tomu będziemy mogli uznać za spełnione.

Redaktor Naczelny
Andrzej Zybertowicz

płk ABW Lech Wojciechowski¹

Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa, Polska

POLSKA POLITYKA PÓŁNOCNA

STRATEGICZNE ZNACZENIE REGIONU MORZA BAŁTYCKIEGO WOBEC NADCHODZĄCYCH WYZWAŃ W OBSZARZE BEZPIECZEŃSTWA

POLISH NORTHERN POLICY

STRATEGIC IMPORTANCE OF THE BALTIC SEA REGION IN FACE OF UPCOMING SECURITY CHALLENGES

Abstrakt: Polska potrzebuje wzmocnienia współpracy i partnerstwa w regionie Morza Bałtyckiego. Zmieniające się uwarunkowania strategiczne związane z trwającą agresją Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie i zapowiadany przez Stany Zjednoczone ograniczeniem zaangażowania militarnego w Europie muszą prowadzić państwo polskie i cały nasz region, leżący na granicy strefy stabilności, do wzięcia odpowiedzialności za własne bezpieczeństwo. Ze względu na położenie i potencjał Polska ma do odegrania szczególną rolę zwornika bezpieczeństwa północno-wschodniej flanki Sojuszu Północnoatlantyckiego. Obszaru, który po rozszerzeniu Sojuszu o Finlandię i Szwecję zarówno z punktu widzenia Warszawy i pozostałych państw nadbałtyckich, jak i całego NATO, stał się jednym z głównych pól konfliktu hybrydowego i potencjalnego konfliktu militarnego z Rosją. Jednakże w ten sposób Polska zyskała również wiarygodnych i zdeterminowanych partnerów regionalnych,

¹ lwojciechowski@bbn.gov.pl

dysponujących jednocześnie istotnym potencjałem wojskowym i gospodarczym. Bezpieczny Bałtyk to nie tylko gwarancja pokoju i stabilności reszty kontynentu, to również obszar kluczowy dla bezpieczeństwa energetycznego i gospodarczego Polski oraz leżących tu innych państw flanki wschodniej Sojuszu. Dlatego też Polska musi wzmocnić współpracę i koordynację na rzecz bezpieczeństwa państw basenu Morza Bałtyckiego i posiada do tego odpowiednich regionalnych partnerów. Jest to zadanie na lata, wymagające podjęcia przez państwo polskie wielowymiarowych i wielodomenowych działań o charakterze strategicznym, które można określić mianem polskiej polityki północnej.

Słowa kluczowe: Morze Bałtyckie, ryzyko konfliktu, współpraca regionalna, polityka północna

Abstract: Poland needs to strengthen cooperation and partnership in the Baltic Sea region. The changing strategic conditions related to the ongoing aggression of the Russian Federation against Ukraine and the US-announced reduction of military involvement in Europe must lead Poland and our entire region, located on the border of the stability zone, to taking responsibility for their own security. Due to its location and potential, Poland has a special role to play as the keystone of security on the northeastern flank of the North Atlantic Alliance. Following the enlargement of the Alliance to include Finland and Sweden, this area has become one of the main theaters of hybrid conflict and potential military conflict with Russia, both from the perspective of Warsaw, Baltic states, as well as NATO as a whole. However, this has also given Poland reliable and determined regional partners with significant military and economic potential. A secure Baltic Sea is not only a guarantee of peace and stability for the rest of the continent, but also a key area for the energy and economic security of Poland and other countries of the Alliance's eastern flank. Therefore, Poland must strengthen cooperation and coordination for the security of the Baltic Sea basin countries and has the right regional partners to do so. This is a task for years to come, which requires the Polish state to undertake multidimensional and multi-domain strategic actions that can be described as Polish northern policy.

Keywords: Baltic Sea, risk of conflict, regional cooperation, northern policy

Wprowadzenie

W globalnym systemie bezpieczeństwa zachodzą w ostatnich latach wyraźne zmiany. Związane są one nie tylko z trwającą od przeszło trzech lat pełnowymiarową agresją zbrojną Federacji Rosyjskiej przeciw Ukrainie, lecz także z postępującym kryzysem ładu światowego, również w wymiarze gospodarczym, i narastającą asertywnością oraz konkurencją pomiędzy najsilniejszymi państwami globu. Poza Rosją również inne, niedemokratyczne państwa prowadzą coraz bardziej agresywne działania podważające ład i bezpieczeństwo międzynarodowe. Te zmiany przybrały szczególnie dynamiczny charakter wraz z objęciem prezydentury w USA przez Donalda Trumpa, w którego ocenie system światowego handlu i bezpieczeństwa przestał służyć interesom Stanów Zjednoczonych (w szczególności w relacjach tego kraju z Chinami). Jednocześnie obserwujemy konsolidację państw autorytarnych – takich jak Rosja, Chiny i Iran – mającą na celu wzmocnienie ich pozycji w rozgrywce o nowy globalny ład. Wymaga to od Polski prowadzenia aktywnej polityki na rzecz stałego wzmocnienia własnego bezpieczeństwa. Polem dużo większego niż obecnie zaangażowania powinien stać się region Morza Bałtyckiego.

Zagrożenia i wyzwania w regionie Morza Bałtyckiego

Rosnąca niepewność co do przyszłości stosunków międzynarodowych budzi coraz większy niepokój państw o mniejszym potencjalnie, niebędących w stanie samodzielnie zabezpieczyć całości swych interesów (takich jak Polska), a zarazem leżących na granicy z państwami autorytarnymi, skłonnych do używania agresji w relacjach międzynarodowych, jak Federacja Rosyjska czy związana z nią sojuszem Białoruś. To właśnie tego rodzaju obszary „graniczne”, usytuowane pomiędzy światowymi wektorami siły, są niejako naturalnymi miejscami rozgrywania konfliktów o charakterze bezpośredniego starcia pomiędzy mocarstwami bądź też tzw. wojny zastępczej. Obszary, na

których rozstrzyga się przysły ład międzynarodowy, strefy wpływów i pozycje poszczególnych państw.

Konflikty tego rodzaju, szczególnie te wszczynane przez Rosję, poprzedzają agresywne działania hybrydowe (w tym dezinformacyjne), które już same w sobie mogą służyć osiągnięciu celów bez odwoływania się do użycia siły przez państwo w sposób otwarty. Są one więc etapem na „drabinie eskalacyjnej”, zawsze poprzedzającym ewentualne działania militarne. Obszarem szczególnie dogodnym do prowadzenia działań hybrydowych, prowadzonych poniżej „progu wojny”, ale wymierzonych w interesy i poczucie bezpieczeństwa Polski i krajów regionu jest akwen Morza Bałtyckiego, na którym Rosja „graniczy” z szeregiem państw NATO. Ze względu na stosunkowo niewielki obszar Morza Bałtyckiego Federacja Rosyjska jako jedyne w tym regionie autorytarne państwo, korzystając z Prawa Morza, jest w stanie z łatwością szkodliwie oddziaływać na interesy oraz percepcję zagrożeń pozostałych państw leżących nad tym akwenem, a więc i Sojuszu Północnoatlantyckiego jako całości. Sytuacja jest tym bardziej groźna, ponieważ swobodny, bezpieczny dostęp i operowanie na Bałtyku stanowią często fundament bezpieczeństwa i rozwoju gospodarczego dla położonych nad jego brzegami państw (a w większości przypadków i ich stolic).

Preludium starcia świata autorytaryzmu i demokracji stała się wojna Rosji (wspieranej przez Iran, Chiny i Koreę Północną) przeciw Ukrainie, będąca zarazem wyzwaniem rzuconym w ten sposób całemu Zachodowi. Wojna, która poprzez swoją skalę zmusiła świat zachodu do reakcji. Z tego powodu z czasem przybrała ona częściowo charakter wojny zastępczej. To starcie nie jest toczone bowiem z równą determinacją po stronie konkurencyjnych bloków. Determinacja Rosji i części jej sojuszników wydaje się większa od determinacji tzw. zbiorowego Zachodu, w którego łonie od początku trwania konfliktu nad Dnieprem dało się obserwować wyraźne różnice co do oczekiwanego przebiegu, skali pomocy dla Ukrainy jak i sposobów zakończenia tego konfliktu.

W miarę swych postępów konflikt uwidoczniał zarazem niespójność i nieprzygotowanie organizacji międzynarodowych do szybkiej

i adekwatnej reakcji na występujące zagrożenia i kryzysy, stawiając w pozycji liderów decyzji i działań poszczególne państwa – te przygotowane i zdolne do artykulacji własnych interesów w obszarze bezpieczeństwa i gospodarki. Siłą rzeczy doprowadziło to do dalszego osłabiania znaczenia organizacji międzynarodowych (przede wszystkim ONZ, a w Europie – OBWE), które formalnie pozostają podstawowymi gwarantami stabilności i bezpieczeństwa dla mniejszych i słabszych państw.

W odniesieniu do powyższej sytuacji trzeba również uwzględnić nową politykę USA (po wyborach prezydenckich w tym kraju) i jasno, a czasem wręcz brutalnie przedstawiane przez Waszyngton oczekiwania przejęcia odpowiedzialności za bezpieczeństwo na Starym Kontynencie przez Europejczyków. Wymaga to od państw demokratycznych, a także sojuszy je zrzeszających (na czele z NATO, ale i Unią Europejską) podjęcia szybkich i adekwatnych działań, szczególnie w wymiarze regionalnym. Wydaje się, że z polskiego punktu widzenia najbardziej oczywistą i naturalną odpowiedzią na wskazane wyzwania jest wzmacnianie regionalnej współpracy państw w podobnym położeniu: zagrożonych ze strony Federacji Rosyjskiej, gotowych i zdolnych do przeciwdziałania i powstrzymywania Rosji oraz działających w ramach i przy wsparciu zrzeszających je struktur międzynarodowych – na czele z NATO. Niewątpliwie odnosi się to przede wszystkim do państw leżących na wschodniej flance Sojuszu. Jej najbardziej newralgiczną częścią jest obecnie obszar basenu Morza Bałtyckiego. Obserwujemy tu coraz bardziej agresywne działania hybrydowe ze strony już nie tylko rosyjskich podmiotów, lecz także chińskich, zarówno w sferze fizycznej (uszkodzenia infrastruktury dna morskiego), jak i informacyjnej².

W powyższym kontekście należy podkreślić, że toczona przez Ukrainę wojna obronna pomimo poniesionych znaczących strat

² Dywersyjna i sabotażowa działalność chińskich statków tzw. floty cieni w basenie Morza Bałtyckiego jest odnotowywana od października 2023 r. Por.: E. Braw, *From Russia's shadow fleet to China's maritime claims: The freedom of the seas is under threat*, Atlantic Council, 23 stycznia 2025 r., <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/from-russias-shadow-fleet-to-chinas-maritime-claims-the-freedom-of-the-seas-is-under-threat/> (dostęp: 24 marca 2025 r.).

osobowych, terytorialnych i materialnych nie doprowadziła do upadku państwa ukraińskiego, a w pewnych obszarach, jak siły zbrojne, rozwój nowoczesnych technologii, przemysł zbrojeniowy czy organizacja i zarządzanie kryzysowe oraz wzmocnienie tożsamości i patriotyzmu obywateli, przyczyniła się do wzmocnienia jej państwowości. Dotychczasowy przebieg konfliktu i jego umiejscowienie na wschód od linii Dniepru oraz wywierana przez USA presja na zakończenie działań zbrojnych wskazują, że działania Rosji na terytorium Ukrainy w najbliższych miesiącach (a być może i latach) niekoniecznie będą stanowiły najpilniejsze bezpośrednie wyzwanie dla NATO. Miejscem, w którym Rosja pokusi się o przetestowanie sprawczości i jedności NATO, może być zaś rejon północno-wschodniej flanki Sojuszu, leżący najbliżej rdzenia państwa rosyjskiego (drugiego pod względem wielkości miasta rosyjskiego – Sankt Petersburga) i uznawany zarazem za „słaby punkt” Sojuszu. Tym bardziej, że w przypadku zaangażowania sił zbrojnych europejskich członków NATO w misję wojskową w Ukrainie potencjał Sojuszu na innych kierunkach zostanie znacząco zredukowany. Z kolei w przypadku rozmieszczenia sił na terytorium Białorusi oraz w połączeniu z potencjałem z obwodów królewieckiego i leningradzkiego Rosja będzie mogła stworzyć zagrożenie nie tylko dla państw Bałtyckich i Polski, lecz także dla całej północnowschodniej flanki Sojuszu. Co więcej, z samej Białorusi Rosjanie będą mogli jednocześnie stwarzać zagrożenie dla północno-wschodniej flanki Paktu Północnoatlantyckiego oraz Ukrainy i przebywających tam wojsk z europejskich państw NATO.

Stąd też Rzeczpospolita Polska potrzebuje wzmocnienia partnerstwa i współpracy strategicznej w obszarze bezpieczeństwa w regionie Morza Bałtyckiego. Ze względu na zachodzące dynamicznie procesy deglobalizacyjne i rosnącą konkurencję pomiędzy mocarstwami region Bałtyku staje się kluczowym obszarem wymagającym zabezpieczenia militarnego oraz ekonomicznego naszego państwa. Od rozpoczęcia pełnowymiarowej rosyjskiej agresji przeciw Ukrainie w rejonie Bałtyku obserwujemy coraz silniejsze wrogie oddziaływania hybrydowe oraz prowokacje ze strony Rosji, w tym o charakterze militarnym (jak np. coraz liczniejsze naruszenia morskich

wód terytorialnych czy przestrzeni powietrznej państw leżących nad tym akwenem). Wskazuje na to szereg incydentów związanych z uszkodzeniami infrastruktury dna morskiego, głównie różnego rodzaju kabli podmorskich należących do krajów NATO, łączących Skandynawię z państwami bałtyckimi. Te incydenty rozpoczęły się w czasie, gdy Finlandia i Szwecja zgłosiły akces do Sojuszu Północnoatlantyckiego (2022 r.). To z kolei sugeruje chęć zastraszenia nowych członków oraz dążenie Moskwy do zaangażowania państw basenu Morza Bałtyckiego w działania defensywne i przez to ograniczenie ich znaczącego wsparcia dla walczącej Ukrainy³.

Jednocześnie omawiany region, jako obszar styczności Federacji Rosyjskiej z Paktem Północnoatlantyckim, stanowi potencjalne „najsłabsze ogniwo” Sojuszu w ewentualnej konfrontacji z Rosją. Dzieje się tak przede wszystkim ze względu na uwarunkowania geograficzne i ograniczony potencjał państw Sojuszu graniczących na tym obszarze z Rosją i będącą z nią w sojuszu wojskowym Białorusią⁴. W szczególności dotyczy to Estonii, Łotwy oraz Litwy, które to państwa dodatkowo narażone są na odcięcie lądowego połączenia z obszarem NATO w rejonie tzw. przesmyku suwalskiego. To z kolei determinuje kluczowe znaczenie Polski dla obrony tej części Sojuszu. W tym kontekście niezwykle istotne było przyjęcie do Sojuszu Finlandii i Szwecji kolejno w 2023 i 2024 r. Dla tych krajów, tak jak dla Polski, trzy wskazane państwa bałtyckie pozostają przedpołem bezpieczeństwa, co zdecydowanie poprawia ich sytuację strategiczną

³ Państwa bałtyckie, nordyckie (poza Norwegią) i Polska są liderem w przekazywaniu pomocy Ukrainie w relacji do produktu krajowego brutto. Por.: *Ukraine Support Tracker*, Kiel Institute for the World Economy, <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/> (dostęp: 5 maja 2025 r.); *Bilateral aid allocations to Ukraine as a share of 2021 donor country gross domestic product (GDP) between January 24, 2022 and December 31, 2024, by country*, Statista, <https://www.statista.com/statistics/1303450/bilateral-aid-to-ukraine-in-a-percent-of-donor-gdp/> (dostęp: 24 marca 2025 r.).

⁴ Od stycznia 2000 r. Federacja Rosyjska i Republika Białorusi tworzą Państwo Związkowe Rosji i Białorusi, określane również jako Związek Białorusi i Rosji (ZBiR). Praktyczny wymiar integracji tych dwóch państw sprowadza się do znacznej podległości białoruskich sił zbrojnych i aparatu bezpieczeństwa Moskwie. W grudniu 2022 r. Białoruś i Rosja uzgodniły utworzenie „wspólnej przestrzeni obronnej” i dalsze wzmacnianie współpracy wojskowej, co *de facto* tworzy z nich jednolity organizm w sferze bezpieczeństwa.

i poszerza możliwość udzielenia im wsparcia wojskowego w przypadku agresji rosyjskiej.

Jednocześnie z polskiej perspektywy Morze Bałtyckie stało się w ostatnich latach główną arterią dostaw większości wolumenu strategicznych surowców energetycznych, jak ropa naftowa i gaz ziemny, dostarczanych poprzez gazo – i naftoporty za pomocą tankowców (ropa, gaz) oraz uruchomionego we wrześniu 2022 r. gazociągu Baltic Pipe⁵. Co więcej, w perspektywie 2–3 lat na Bałtyku zainstalowane zostaną farmy wiatrowe o ogromnej mocy, zdolne dostarczać prąd elektryczny do kilku milionów gospodarstw domowych w Polsce. Stąd zabezpieczenie polskich interesów na akwenie Morza Bałtyckiego, przede wszystkim istniejącej i powstającej tam infrastruktury krytycznej, powinno stać się obecnie jednym z podstawowych celów strategicznych naszego państwa⁶. Coraz bardziej istotną funkcję dla polskiej gospodarki pełnią również porty morskie, których działalność w znaczącym zakresie przyczynia się do budowy bezpieczeństwa ekonomicznego i energetycznego Polski⁷. Nie do przecenienia

⁵ Przesył gazu przez Baltic Pipe został faktycznie uruchomiony 1 października 2022 r. Zob.: *Gazociąg Baltic Pipe uroczyste otwarty*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 27 września 2022 r., <https://t.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/gazociag-baltic-pipe-uroczyste-otwarty,59171> (dostęp: 25 marca 2025 r.).

⁶ Według Instytutu Polityki Energetycznej oraz Instytutu Opportunity obecnie ponad 48 proc. surowców energetycznych konsumowanych w Polsce importuje się za pośrednictwem Morza Bałtyckiego. Zależność energetyczna od Bałtyku ma wzrosnąć do 61 proc. w 2040 r. Kluczowe w tym zakresie są terminale LNG (pływający terminal typu FSRU w Porcie Gdańsk, terminal LNG w Świnoujściu) oraz powstające morskie farmy wiatrowe (Baltica 2). PGE zakłada wybudowanie do 2030 r. dwóch morskich farm wiatrowych o łącznej mocy do 2,5 GW. Rozwój infrastruktury energetycznej na Morzu Bałtyckim wpisuje się w założenia przyjętej 19.11.2020 r. unijnej Strategii na rzecz morskiej energii odnawialnej, w której KE proponuje zwiększenie mocy morskich farm wiatrowych z obecnego poziomu 12 GW do co najmniej 60 GW do 2030 r. i 300 GW do 2050 r. Por.: M. Marszałkowski, *Bałtyk, kluczem do bezpieczeństwa energetycznego Polski*, Biznes Alert, 10 września 2024 r., <https://biznesalert.pl/energetyka-pilnuj-baltyku-transport-morski-infrastruktura-krytyczna/> (dostęp: 26 marca 2025 r.).

⁷ Polskie porty morskie zapewniają obecnie ok. 10 proc. dochodów budżetu państwa z tytułu podatku VAT, cła i akcyzy. W 2021 r. wygenerowały wpływy wielkości 40 mld zł, w 2022 r. 58 mld zł. Port w Gdyni jest największym portem na Bałtyku. Do 2029 r. ma zostać wybudowany Port Zewnętrzny w Gdyni, który będzie zdolny do obsługi 2,5 mln TEU rocznie. W perspektywie 5 lat przepustowość polskich portów ma wzrosnąć do 9 mln TUE rocznie. Zob.: S. Baniak, *Polskie porty generują 10% dochodów budżetu państwa. Czy staniamy się przeladunkową potęgą?*, Klub Jagielloński, 17 lutego 2025 r., <https://klubjagiellonski.pl/2025/02/17/polskie-porty-generuja-10-przychodow-do-budzetu-czy-staniemy-sie-przeladunkowa-potega/> (dostęp: 26 marca 2025 r.).

pozostaje ich znaczenie strategiczne w przypadku konieczności przerzutu na flankę wschodnią wojsk sojusznicych.

Również z rosyjskiej perspektywy akwen Morza Bałtyckiego poza aspektem militarnym ma olbrzymie znaczenie gospodarcze, przede wszystkim dla eksportu ropy naftowej, realizowanego obecnie w wyniku sankcji nałożonych przez UE i USA „pod przykryciem” tzw. floty cieni, która stosuje rozmaite praktyki ukrywania tożsamości i ładunku statków. Rosnąca asertywność Rosji na Bałtyku wynika także z ograniczenia przez ukraińskie działania asymetryczne (wykorzystywanie dronów morskich do zwalczania rosyjskiej floty) rosyjskich możliwości kontrolowania Morza Czarnego, dodatkowo limitowanego przez przepustowość cieśnin tureckich. Opisana sytuacja oraz wzmocnienie pozycji NATO w basenie Bałtyku po przyjęciu Finlandii i Szwecji spowodowały nerwowość Rosji i podniesienie znaczenia tego regionu z perspektywy Moskwy jako obszaru kluczowego dla dominacji wojskowej w Europie Północno-Wschodniej oraz wyjścia dla rosyjskiej floty wojennej i handlowej na Ocean Atlantycki.

Rosja postrzega region Morza Bałtyckiego jako obszar ekspansji oraz pola potencjalnej przyszłej konfrontacji z NATO. Wskazuje na to przede wszystkim fakt, że Moskwa pomimo ogromnego wysiłku i strat ponoszonych w wyniku wojny przeciw Ukrainie podejmuje działania mające na celu odbudowę własnego potencjału militarnego na północno-zachodnim kierunku strategicznym, a wręcz jego wzmocnienie, zarówno w domenie lądowej, jak i morskiej⁸. O możliwości podjęcia przez Rosję działań militarnych w tym rejonie przeciwko państwom NATO donoszą już w jawnych raportach służby wywiadowcze i przedstawiciele sił zbrojnych nie tylko najbardziej zagrożonych trzech państw bałtyckich, lecz także Finlandii, Szwecji czy Danii, bardziej oddalonej od granic Rosji. Jej wywiad wojskowy

⁸ Rozbudowa rosyjskiego potencjału wojskowego oraz priorytetowe traktowanie kierunków arktycznego i zachodniego wynika z przyjętej w marcu 2023 r. Koncepcji polityki zagranicznej FR: *The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych Federacji Rosyjskiej, 31 marca 2023 r., https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/ (dostęp: 26 marca 2025 r.). Zob. również: M. Trevelyan, *Russia says it strengthens military forces in Europe in response to NATO*, Reuters, 5 marca 2024 r., <https://www.reuters.com/world/europe/russia-says-it-strengthens-military-forces-europe-response-nato-2024-03-05/> (dostęp: 26 marca 2025 r.).

w jawnym raporcie stwierdził, iż w ciągu dwóch lat Rosja będzie mogła stanowić realne zagrożenie dla państw NATO i „będzie gotowa do wojny regionalnej przeciwko kilku państwom w regionie Morza Bałtyckiego”⁹. Można zatem założyć, że po zakończeniu czy choćby wstrzymaniu działań wojennych na terytorium Ukrainy Federacja Rosyjska, która wciąż będzie rozbudowywać sprzętowo i liczebnie swoje siły zbrojne, zdoła je przekierować na inne kierunki strategiczne, przede wszystkim na granice z Sojuszem Północnoatlantyckim. W sytuacji znaczącego wzmocnienia własnego potencjału wojskowego Rosja może uznać, że wojna przeciwko państwom czy jednemu z państw NATO nie jest obciążona poważnym ryzykiem odpowiedzi ze strony Sojuszu. Z tego powodu może się ona jawić jako politycznie i wojskowo opłacalna, ponieważ w przypadku nawet ograniczonego sukcesu i skutecznego zajęcia choćby części terytorium jednego z państw Sojuszu ten zostanie bardzo osłabiony albo wręcz politycznie rozbity. Z rosyjskiej perspektywy oznaczać to będzie geostrategiczne zwycięstwo i możliwość podporządkowania swoim interesom nie tylko obszaru postsowieckiego, lecz także docelowo Europy Środkowej. Oznacza to, że w regionie Morza Bałtyckiego nie można „provokować” Rosji przez słabość. Państwa tej części wschodniej flanki oraz sam Sojusz Północnoatlantycki na tym obszarze muszą być silne i gotowe do eskalacji, aby wiarygodnie odstraszają i w ten sposób powstrzymać agresywne zamiary Rosji.

Państwa skandynawskie (na czele z nowo przyjętymi do Sojuszu Finlandią i Szwecją) również z polskiej perspektywy mają strategicznie korzystny wpływ na bezpieczeństwo w basenie Morza Bałtyckiego i wschodniej flance NATO. Te kraje już przed przystąpieniem do NATO prowadziły bliską współpracę we własnych regionalnych formatach¹⁰, nieeksponowaną jednak silnie na forum międzyna-

⁹ K. Johecová, *Russia could start a major war in Europe within 5 years, Danish intelligence warns*, Politico, 11 lutego 2025 r., <https://www.politico.eu/article/russia-war-threat-europe-within-5-years-danish-intelligence-ddis-warns/> (dostęp: 26 marca 2025 r.).

¹⁰ Platformami współpracy państw regionu bałtyckiego na rzecz bezpieczeństwa i obronności są m.in. formaty NB8 (zrzesza Danię, Finlandię, Islandię, Norwegię, Szwecję, Estonię, Litwę i Łotwę) czy NORDEF. Por.: K. Friis, *Reviving Nordic Security and Defense Cooperation*, Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center, 2 października 2024 r., <https://carnegieendowment.org/research/2024/10/nordic=-baltic-defense-cooperation-nato?center>

rodowym ze względu na formalnie neutralny do 2022 r. status wskazanych dwóch państw. Porzucenie tego statusu przez wymienione wyżej kraje powoduje, że wraz z Danią i Norwegią (również postrzegającą Bałtyk jako przedpole własnego bezpieczeństwa) Polska zyskuje silną i dobrze zorganizowaną grupę sojuszników w regionie oraz w gronie NATO. Wszystkie te kraje podobnie postrzegają zagrożenia, a na forum NATO są głosem zazwyczaj wspierającym postulaty zgodne z oczekiwaniami Warszawy. Najważniejsze jednak, że prowadzą konkretne działania w zakresie przeciwdziałania rosyjskim operacjom hybrydowym oraz przygotowują społeczeństwa do potencjalnej konfrontacji militarnej z Rosją, co w przypadku Finlandii i Szwecji określa się mianem tzw. obrony totalnej. Wiarygodność i determinacja państw skandynawskich oraz bałtyckich znajdują wyraz przede wszystkim w wydatkach na obronność, przekraczających NATO-wską regułę 2 proc. względem PKB na obronność, sięgających ponad 3 proc. (w przypadku Polski ponad 4 proc. PKB), co plasuje te kraje wraz z USA w czołówce Sojuszu w tej kategorii¹¹. Również pod względem wysokości pomocy przekazywanej Ukrainie w stosunku do własnego PKB te państwa kontrybuują najwięcej. Rekordzistą pozostaje Dania, w której przeciętny obywatel przekazał na rzecz walczącej Ukrainy niemal 2000 euro¹².

Pomimo relatywnie niewielkiej liczby mieszkańców państw bałtyckich i skandynawskich (łącznie ok. 33 mln mieszkańców) kraje te dysponują znaczącym ludzkim potencjałem mobilizacyjnym oraz sprzętowym. Najbardziej imponujące pod tym względem rezultaty

middle-east&lang=en (dostęp: 26 marca 2025 r.); H.S. Saxi, *The rise, fall and resurgence of Nordic defence cooperation*, "International Affairs" 2019, t. 95, nr 3, Oxford University Press, s. 659–680.

¹¹ Litwa: 2,80 proc. PKB na obronność w 2024 r., zapowiadany wzrost do 5–6 proc. do 2026 r.; Łotwa: 3,45 proc. PKB na obronność w 2024 r., zapowiadany wzrost do min. 4 proc. w 2026 r. i dalej do 5 proc.; Estonia: 3,43 proc. PKB na obronność w 2024 r., zapowiadany wzrost do 3,7 proc. do 2027 r. i dalej do 5 proc. Por. oficjalne dane NATO: *Defence Expenditure of NATO Countries (2014–2024)*, North Atlantic Treaty Organization, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2024/6/pdf/240617-def-exp-2024-en.pdf (dostęp: 26 marca 2025 r.).

¹² K. Buchholz, *The Countries Sending the Most Aid to Ukraine*, Statista, 14 lutego 2025 r., <https://www.statista.com/chart/28489/ukrainian-military-humanitarian-and-financial-aid-donors/> (dostęp: 26 marca 2025 r.).

osiągnęła licząca 5,5 mln mieszkańców Finlandia, która dysponuje ok. 900 tys. przeszkolonych rezerwistów, a na czas wojny jest w stanie rozwinąć 280-tysięczną armię¹³. Również Szwecja poza wzmocnieniem obecności militarnej w przestrzeni powietrznej i na wodach Bałtyku podjęła w ostatnim czasie decyzje o rozbudowie swoich sił lądowych¹⁴. Armie państw skandynawskich dysponują nowoczesnym sprzętem, szczególnie w domenie platform lotniczych i morskich, zarówno własnej, jak i sojuszniczej produkcji. Posiadają zatem zdolności, których wciąż w wystarczającym wymiarze brakuje na wyposażeniu polskich Sił Zbrojnych, i których brakowało dotąd również w arsenałach Sojuszu w tej części Europy – szczególnie w domenie morskiej – aby równoważyć rosyjską obecność wojskową na Bałtyku. W obszarze lotnictwa zaś ich znaczące już dziś zdolności w najbliższej przyszłości wzrosną skokowo i będą komplementarne z polskimi, gdyż zarówno Szwecja, Dania, jak i Norwegia będą dysponowały pokaźną flotą samolotów F-35¹⁵. Na wyposażeniu szwedzkich sił powietrznych pozostaje 105 Grippenów typu JAS 39C/D, które rząd w Sztokholmie zamierza stopniowo zastępować zmodernizowanymi wersjami rodzimego producenta¹⁶. Co niezwykle istotne, w obecnych uwarunkowaniach geopolitycznych państwa skandynawskie (Szwecja, Finlandia, a także Norwegia) posiadają zaawansowane możliwości produkcji sprzętu wojskowego. Regionalny lider w tej kategorii – Szwecja – posiada rozwinięty technologicznie i wielodomenowy przemysł zbrojeniowy. Na wyposażeniu Wojska Polskiego znajduje się dziś sprzęt produkowany w tych krajach lub na ich licencji (np. manewrujące pociski raketowe

¹³ P. Szymański, *Finowie imponują gotowością do obrony*, Biznes Alert, 14 czerwca 2024 r., <https://biznesalert.pl/szymanski-finska-gotowosc-obronna-jest-na-imponujacym-poziomie-rozmowa/> (dostęp: 26 marca 2025 r.).

¹⁴ P. Szymański, J. Tarociński, *Strategia obronna Szwecji: odbudowa obrony totalnej i aktywny udział w NATO*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 18 grudnia 2024 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-12-18/strategia-obronna-szwecji-odbudowa-obrony-totalnej-i-aktywny-udzial-w> (dostęp: 26 marca 2025 r.).

¹⁵ *Multiple Countries are Hesitant about F-35 – Want European Alternative*, Sweden Herald, 15 marca 2025 r., <https://swedenherald.com/article/multiple-countries-are-hesitant-about-f35-want-european-alternative> (dostęp: 26 marca 2025 r.).

¹⁶ *It Became Known How Many JAS 39 Gripen Sweden Plans to Retire From its 105 Existing Aircraft*, Defense Express, 24 lutego 2025 r., https://en.defence-ua.com/analysis/it_became_known_how_many_jas_39_gripen_sweden_plans_to_retire_from_its_105_existing_aircraft-13634.html (dostęp: 25 marca 2025 r.).

produkowane przez norweski Kongsberg, szwedzkie samoloty wczesnego ostrzegania Saab 340 AEW czy KTO Rosomak, produkowane w Polsce na licencji fińskiej). Z tego powodu Polska zyskuje realnych partnerów w obszarze szeroko rozumianego bezpieczeństwa, zdolnych i – co więcej – gotowych do podejmowania działań odstraszających w rejonie wrażliwym i istotnym dla naszych interesów oraz „twardego” bezpieczeństwa. Wydaje się, że również z perspektywy nie tylko państw bałtyckich, lecz także nowo przyjętych skandynawskich członków NATO Polska jest naturalnym partnerem w powyższych obszarach, dysponującym najliczniejszymi i najsilniejszymi siłami lądowymi w tej części Europy.

Wejście Finlandii i Szwecji do Sojuszu Północnoatlantyckiego wpływa na poprawę sytuacji bezpieczeństwa wobec zagrożeń militarnych generowanych przez Federację Rosyjską. Jednocześnie jednak oznacza ono dla wszystkich państw leżących w basenie Morza Bałtyckiego prawdopodobny wzrost zagrożeń hybrydowych, również o charakterze niewojskowym, ze strony Moskwy oraz jej sojuszników, w pewnej mierze także Pekinu. Osłabianie kontroli państw kolektywnego Zachodu (przede wszystkim Stanów Zjednoczonych) nad morskimi szlakami handlowymi oraz wzmacnianie własnej pozycji na tych szlakach pozostaje bowiem strategicznym, priorytetowym celem Chin w skali globalnej. Już dziś powinniśmy więc planować koordynację naszych wysiłków zarówno w ramach NATO, jak i Unii Europejskiej, by modelować zaangażowanie tych instytucji na rzecz zwiększania odporności naszych państw na zagrożenia zarówno o charakterze wojskowym, jak i cywilnym. Należy zdać sobie sprawę, że oba nowo przyjęte do Sojuszu kraje znajdują się, podobnie jak Polska, *de facto* w gronie „państw frontowych”. Potencjalnie najbardziej narażone spośród członków Sojuszu na agresję ze strony Rosji państwa bałtyckie stanowią dla Polski oraz Finlandii i Szwecji wspólne przedpole bezpieczeństwa. Z tego powodu tamtejsza sytuacja winna być przedmiotem wspólnej troski. Z pewnością więc należy się spodziewać ze strony Moskwy działań mających na celu osłabienie relacji i podważenie zaufania zarówno pomiędzy tymi krajami i Polską, jak i pomiędzy Polską a krajami bałtyckimi.

Strona rosyjska prowadzi wobec Polski bardzo szeroki wachlarz działań hybrydowych. Polskie oświadczenia ostatnich lat w powyższym zakresie stanowią interesujący (szczególnie dla Sztokholmu i Helsinek¹⁷) obszar współpracy z Warszawą i wymiany doświadczeń pomiędzy wieloma sektorami, również pozarządowymi w obu krajach. Nasze narody i społeczeństwa są i będą w coraz większym stopniu narażone na wrogie oddziaływanie ze strony wspólnych przeciwników. Strategicznym celem rosyjskich działań hybrydowych jest wytworzenie przekonania, że członkostwo w NATO nie stanowi dla państw będących w bliskości Rosji gwarancji kolektywnej obrony. Przeciwnie – przynależność do zachodnich struktur sojuszniczych generuje dla nich zagrożenie i może być źródłem destabilizacji.

Strategia działania – polska polityka północna

Aby wykorzystać potencjał partnerstwa w basenie Morza Bałtyckiego i zarazem skutecznie mitygować pojawiające się na tym obszarze zagrożenia o strategicznym znaczeniu, Polska potrzebuje nowej pełnowymiarowej polityki. Nie wystarczą tylko działania o charakterze „projektowym”, np. towarzyszące budowie farm wiatrowych z Danią w celu wykorzystania tamtejszego *know-how* lub wspólne ze Skandynawami przeciwdziałanie zagrożeniom dla infrastruktury podmorskiej dzięki zaawansowanym możliwościom prowadzenia operacji podwodnych szwedzkiej floty. Należy pogłębić i ustrukturyzować relacje ze wszystkimi omawianymi tu państwami basenu Morza Bałtyckiego i z każdym z osobna, co oznacza konieczność zdefiniowania i zinstrumentalizowania interesów wspólnych (oraz rozbieżności) i integrowania ich ze strategią działań na poziomie całego państwa. Taki kierunek aktywności państwa polskiego mógłby zyskać miano odrębne od pozostałych polityk

¹⁷ Od 2017 r. w stolicy Finlandii funkcjonuje (afiliowane przy UE i NATO) *The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats*. Więcej informacji na oficjalnej stronie centrum: <https://www.hybridcoe.fi/about-us/> (dostęp: 26 marca 2025 r.).

zagranicznych – „polityki północnej”¹⁸. Nowej, pełnoprawnej i szeroko pojętej polskiej polityki zagranicznej, porównywalnej w swym instrumentarium choćby do „polityki wschodniej”, z wykształconymi i przygotowanymi do tego zadania kadrami.

Obecnie tego rodzaju wymiar jak wskazany powyżej posiada polska „polityka wschodnia”, sformułowana jeszcze w czasie PRL przez polską emigrację, realizowana w ponadpartyjnym konsensusie od upadku komunizmu w Polsce, oraz „polityka zachodnia”, czyli polityka pełnej integracji z najważniejszymi strukturami zachodu – Sojuszem Północnoatlantyckim i Unią Europejską. Głównymi cechami obu tych polityk były *de facto* bezpieczeństwo i odseparowanie się od Rosji. W pierwszym przypadku poprzez wspieranie niepodległości i niezależności Ukrainy, Białorusi, państw bałtyckich i szerzej – byłych republik Związku Sowieckiego – od dominacji rosyjskiej. W drugim zaś przez zakorzenienie cywilizacyjne i strategiczne w świecie Zachodu i ostateczne wyjście z kilkuwiekowego statusu osadzenia w rosyjskiej strefie wpływów. Obie te polityki miały więc charakter głównie reaktywny wobec geopolitycznej rzeczywistości i dyktowane determinantami, do których należało się dostosować. Co nie oznacza, że pozbawione one były elementów proaktywnych, takich jak implementowane do unijnej polityki zagranicznej (zresztą w partnerstwie Polski ze Szwecją) Partnerstwo Wschodnie¹⁹ czy tzw. polityka południowo-wschodnia, realizowana w szczególności za prezydentury śp. Lecha Kaczyńskiego, polegająca na próbie powiązania państw Kaukazu (Azerbejdżanu i Gruzji) infrastrukturą energetyczną poprzez Ukrainę z Polską i Unią Europejską²⁰. Żadna z tych polityk nie uwzględniała jednak w wystarczający sposób regionu Bałtyku.

¹⁸ J. Siewiera, *Polityczny renesans Bałtyku*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, 23 grudnia 2024 r. <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/10060,Minister-Siewiera-dla-Pulsu-Biznesu-Polityczny-renesans-Baltyku.html?search=317642255> (dostęp: 26 marca 2025 r.).

¹⁹ D. Baltag, I. Romanyshyn, *Special issue: the European Union and its Eastern Partnership neighbours – a framework to evaluate performance*, „International Politics” 2024, t. 61, s. 1059–1077.

²⁰ B. Świątłowski, *Podmiotowość polityki zagranicznej Lecha Kaczyńskiego*, Teologia Polityczna, 27 sierpnia 2015 r., <https://teologiapolityczna.pl/bartosz-wiat-owski-podmiotowo-c-polityki-zagranicznej-lecha-kaczy-skiego> (dostęp: 26 marca 2025 r.).

W tym sensie pierwszą w pełni proaktywną czy też podmiotową polską polityką zagraniczną, w której Morze Bałtyckie zyskało strategiczne znaczenie, stał się format Trójmorza, zainicjowany *de facto* przez Polskę. Jego formalne ramy ukształtowały się podczas prezydentury Andrzeja Dudy. Format wychodził z założenia, że musimy zbudować własną formę uczestnictwa w strukturach Zachodu, gdyż zwykle dołączanie naszego kraju do istniejących od dawna struktur i układów sił, również w ramach Unii Europejskiej, okazało się niewystarczająco zabezpieczające nasze interesy i rosnące aspiracje. Skupiając się na kwestii budowy energetycznej infrastruktury przesyłowej oraz infrastruktury komunikacyjnej na linii północ-południe, Inicjatywa Trójmorza nie mogła jednak (i nie miała tego na celu) służyć w wystarczającym stopniu (również ze względu na rozbieżności w tej materii wśród państw Trójmorza) nie tylko w kwestii twardego, militarnego bezpieczeństwa, lecz także przeciwdziałaniu zagrożeniom hybrydowym, generowanym głównie przez Rosję. Ponadto ze względu na położenie geograficzne większości państw zrzeszonych w projekcie Trójmorza ów projekt zyskał wymiar *de facto* polskiej polityki skierowanej na południe.

„Polityka północna” jest zatem nie tylko koniecznością dyktowaną przez geopolitykę i bezpieczeństwo militarne, lecz także logicznym następstwem i rozwinięciem Inicjatywy Trójmorza, której z obiektywnych powodów (różnic geograficznych i politycznych) brakowało komponentu twardego bezpieczeństwa. Tymczasem zachowanie suwerenności, stabilności i nienaruszalności terytorium stało się obecnie i w perspektywie nadchodzących lat najważniejszym zadaniem dla naszego państwa. Najpoważniejsze zagrożenia dla Polski leżą obecnie na północno-wschodniej flance NATO, dla której obszarem kluczowym jest właśnie Morze Bałtyckie.

Wobec zmieniającej się obecnie sytuacji bezpieczeństwa i architektury NATO w Europie Polska musi odpowiednio zabezpieczyć swą niepodległość, bezpieczeństwo oraz interesy ekonomiczne. Wydaje się, że bez określenia i wdrożenia kompleksowej polityki państwa wobec obszaru Morza Bałtyckiego osiągnięcie tych celów może okazać się bardzo trudne, jeśli nie niemożliwe. Stąd też zagadnienie

to znalazło się sporządzonych w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego rekomendacjach Prezydenta RP do nowej Strategii Bezpieczeństwa Narodowego, przygotowywanej obecnie²¹ przez rząd. W prezydenckim dokumencie wskazano na obszar basenu Morza Bałtyckiego jako jeden z kluczowych w budowaniu nowych formatów współpracy i przeciwdziałania zagrożeniom. W części poświęconej położeniu Polski w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego, w punkcie nr 6 zdefiniowano zadanie: „Rozwijać współpracę z Finlandią i Szwecją, jako nowymi członkami NATO, także w wymiarze trójstronnym, ze szczególnym uwzględnieniem ich znaczenia dla bezpieczeństwa RP oraz całego regionu Morza Bałtyckiego”. Uzasadnienie tego zadania zostało sformułowane w następujący sposób: „Współpraca w akwenie Morza Bałtyckiego ma zasadnicze znaczenie dla bezpieczeństwa granic, bezpieczeństwa ekonomicznego i energetycznego. Wraz z wejściem Szwecji i Finlandii do NATO region nordycko-bałtycki staje się w pełni scaloną przestrzenią bezpieczeństwa, redukując znaczenie militarne Floty Bałtyckiej i samego obwodu królewieckiego. Zwiększone zostały zdolności i potencjał Sojuszu Północnoatlantyckiego do odstraszenia Rosji, a także do prowadzenia ewentualnej operacji kolektywnej obrony w regionie Morza Bałtyckiego. Przystąpienie Finlandii i Szwecji do NATO stwarza też możliwości zwiększenia współpracy zarówno w formacie trójstronnym, jak i w formule uwzględniającej Litwę, Łotwę i Estonię”²².

Silniejsza współpraca państw NATO w rejonie Morza Bałtyckiego uwspólnia również problemy i wyzwania, częstokroć nietożsame dla poszczególnych stolic, różne też co do skali. Podczas gdy obwód królewiecki należy uznać za generujący zagrożenia dla wszystkich omawianych tu państw, nie można tak stwierdzić w przypadku zagrożeń generowanych przez Rosję w Arktyce czy na północy Półwyspu Skandynawskiego – w Karelii i obwodzie murmańskim. Zagrożenia płynące z terytorium Białorusi nie dotyczą natomiast bezpośrednio

²¹ Tekst zakończono 10 kwietnia 2025 r.

²² Rekomendacje do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, 4 lipca 2024 r., s. 37, https://www.prezydent.pl/storage/file/core_files/2024/7/4/7fa9f08052b51758d6ed4e9a11a9d32d/REKOMENDACJE%20SBNRP%204%20lipca%202024.pdf (dostęp: 26 marca 2025 r.).

państw skandynawskich, ale za to stwarzają jeden z najistotniejszych problemów bezpieczeństwa dla Litwy, Łotwy i Polski.

Dlatego też Morze Bałtyckie winno być obszarem wspólnych zabiegów na forum NATO na rzecz przeciwdziałania występującym tu zagrożeniom. Nie powinniśmy też dopuszczać do konkurencji między państwami basenu Morza Bałtyckiego a np. kwestiami bezpieczeństwa dalekiej Północy, która szczególnie frapuje państwa skandynawskie. W tym kontekście należy brać pod uwagę, że kraje bałtyckie i skandynawskie wraz z obszarem Morza Bałtyckiego podlegają dowództwu sił połączonych w Norfolk (w USA), terytorium Polski zaś dowództwu w Brunssum (Niderlandy). Stąd też polska polityka bezpieczeństwa winna skupiać się na wspólnych zagrożeniach dla regionu oraz tych, które zostały wywołane lub wzmocnione poprzez przystąpienie do Sojuszu Finlandii i Szwecji. Co szczególnie istotne z polskiego punktu widzenia, ale i perspektywy pozostałych państw regionu i całego NATO, wzrosła skala oddziaływania zagrożenia ze strony obwodu królewieckiego. Wzmocnienie pozycji NATO w Zatoce Fińskiej, którą można obecnie znacznie łatwiej (niż przed przystąpieniem do NATO Finlandii i Szwecji) „zamknąć” i uniemożliwić wyjście na Bałtyk flocie rosyjskiej z Kronsztadu (k. Petersburga), oznacza dla Moskwy konieczność wzmocnienia możliwości operowania z portu w Bałtiju w obwodzie królewieckim. Już tylko ten fakt powinien implikować bliską współpracę obronną państw regionu i takie planowanie w ramach Sojuszu, by skutecznie mitygować rozbudowę potencjału wojennego w Królewcu i możliwości jego użycia przeciw państwom NATO. Obiektywnie taka perspektywa wymusza też na krajach basenu Morza Bałtyckiego większe niż dotąd zainteresowanie nie tylko obwodem królewieckim, lecz także Białorusią jako platformą agresywnych działań Rosji wobec regionu. To dodatkowo uwspólnia i podnosi rangę problemu zagrożenia Polski i NATO z tych kierunków.

W przyszłości polityka polska wobec regionu Morza Bałtyckiego będzie wymagać zbudowania nowego modelu partnerstwa regionalnego z Niemcami, jako krajem nadbałtyckim i przede wszystkim – NATO-wskim. Tym bardziej, że od 1 października 2024 r. to właśnie

w niemieckim Rostoku funkcjonuje NATO-wskie dowództwo taktyczne – Command Task Force Baltic²³. Relacje Warszawy z Berlinem mają już historycznie oraz instytucjonalnie ugruntowany charakter jako najważniejszy sąsiad i partner Polski w Europie Zachodniej i poza głównymi formatami – jak UE i NATO – są obsługiwane m.in. przez Trójkąt Weimarski. Nie można jednakże zapominać, że to polityka Niemiec w dużej mierze doprowadziła do sytuacji, w której najważniejsze wyzwania dla naszej ojczyzny pojawiają się właśnie w rejonie Morza Bałtyckiego. Tak jak agresywna Rosja jest powodem, dla którego musimy budować i rozwijać partnerstwo w regionie, tak Niemcy są państwem, które nie tylko nie było w stanie (mając ku temu potencjał) z powodów politycznych przeciwdziałać rosyjskim agresywnym tendencjom, lecz także polityka Berlina umacniała pozycję i asertywność Rosji na Bałtyku, przede wszystkim za sprawą budowy wspólnie z Moskwą rurociągów Nord Stream 1 i Nord Stream 2.

Zachodzące obecnie procesy zmiany w funkcjonowaniu ładu międzynarodowego mają źródło nie tylko w nowej polityce USA (a ta ostatnia jest raczej ich jaskrawym wyrazem i akceleratorem). Powstawanie nowych modeli funkcjonowania w ramach istniejących sojuszy przybiera charakter powszechny, wymuszany przez rozwój wypadków i znajduje swój wyraz w działaniach podejmowanych choćby przez czołowe europejskie państwa członkowskie NATO, które – ponaglone rozwojem sytuacji międzynarodowej i polityką prezydenta Donalda Trumpa – przyspieszają działania mające na celu przejęcie *gros* odpowiedzialności od USA za zapewnienie stabilności i bezpieczeństwa na kontynencie. Te zmiany muszą więc dotyczyć również Polski, położonej w newralgicznym regionie północno-wschodniej flanki NATO. Takie działania powinny sprzyjać niezbędnej adaptacji i umocnieniu Sojuszu Północnoatlantyckiego, a zarazem być rodzajem nowej oferty dla USA. Tego rodzaju regionalny format w ramach NATO może stanowić

²³ *Commander Task Force Baltic Established*, Dowództwo Sojuszniczych Sił Morskich MARCOM, 22 października 2024 r., <https://mc.nato.int/media-centre/news/2024/Commander-Task-Force-Baltic-Established> (dostęp: 26 marca 2025 r.).

więc istotną płaszczyznę dla nowej administracji w Waszyngtonie do większego zaangażowania na wschodniej flance Sojuszu, również w przypadku decyzji o redukcji ilości sił amerykańskich w Europie. Należy zabiegać, aby ograniczone zasoby amerykańskie były lokowane w kluczowych obszarach o strategicznym znaczeniu: umożliwiających kontrolę nad eskalacją sytuacji bezpieczeństwa, a także we współpracy z partnerami posiadającymi potencjał oraz wolę działania – takimi, którzy zarazem nie kontestują amerykańskiego przywództwa w sferze bezpieczeństwa (zasadniczo wszystkie te cechy przypisać można Polsce, państwom skandynawskim oraz bałtyckim).

Silniejszemu niż dotychczas zwrotowi ku Północy i Morzu Bałtyckiemu w polityce polskiej powinna towarzyszyć również zmiana mentalna polskich elit i społeczeństwa. Potrzebujemy nowego spojrzenia i nowego myślenia Polaków o przestrzeni, którą zajmuje nasz kraj. Ze względu na doświadczenia i dziedzictwo historyczne polityka polska koncentrowała się głównie na osi wschód-zachód, nie uwzględniając dostatecznie osi północ-południe. Mentalna mapa Polski winna pokryć się pełniej z mapą polityczną. Wciąż ze względu na wielowiekowe kody kulturowe, sztukę, literaturę i doświadczenia historyczne częstokroć obszary leżące obecnie poza politycznymi granicami Polski znajdują się zdecydowanie bliżej centrum mentalnego obszaru wyobrażonego Polski niż ziemie włączone do naszego państwa po II wojnie światowej. W wyniku tego globalnego konfliktu doszło do przesunięcia Polski na mapie Europy na północny zachód. W efekcie stała się ona krajem nadmorskim jak nigdy wcześniej w historii i w dużej mierze – północnym. To zaś implikuje (nie tylko ze względu na pojawiające się obecnie zagrożenia) przede wszystkim konieczność lepszego niż dotąd wykorzystania potencjału nadmorskiego położenia państwa. Musimy też zbiorowo uświadomić sobie choćby fakt, że nasz kraj graniczy również z Danią i Szwecją.

Zakończenie

Dynamika międzynarodowej sytuacji bezpieczeństwa wskazuje, że obszar basenu Morza Bałtyckiego może w najbliższej przyszłości stać się polem agresywnego testowania jedności Zachodu i gotowości do obrony naszych wspólnych wartości i interesów. Rosja podejmuje coraz bardziej agresywne próby wzmocnienia swojej pozycji na Bałtyku, a zarazem zastraszenia państw leżących nad tym akwenem. Należy uczynić wszystko, co niezbędne, aby nikomu nie przysłała do głowy próba testowania Sojuszu Północnoatlantyckiego w tej części Europy. Bezpieczny Bałtyk to nie tylko gwarancja pokoju i stabilności reszty kontynentu. To również obszar kluczowy dla bezpieczeństwa energetycznego i gospodarczego leżących w jego obrębie państw, w szczególności Polski i flanki wschodniej Sojuszu. Dlatego też musimy wzmocnić współpracę i koordynację na rzecz bezpieczeństwa państw basenu Morza Bałtyckiego nie tylko ze względu na interes własny, lecz także naszych przyjaciół i partnerów z NATO i Unii Europejskiej oraz w interesie globalnej stabilności. Mamy potężnych partnerów na czele z USA, ale to od naszej determinacji i sprawczości zależą w decydującej mierze pomyślność i pokój tego regionu. Dlatego aktywność Polski w nowym wymiarze – polskiej polityki północnej – jest dziś tak potrzebna.

Piśmiennictwo

Bałtag D., Romanyshyn I., *Special issue: the European Union and its Eastern Partnership neighbours – a framework to evaluate performance*, “International Politics” 2024, t. 61.

Baniak S., *Polskie porty generują 10% dochodów budżetu państwa. Czy staniemy się przeladunkową potęgą?*, Klub Jagielloński, 17 lutego 2025 r., <https://klubjagiellonski.pl/2025/02/17/polskie-porty-generuja-10-przychodow-do-budzetu-czy-staniemy-sie-przeladunkowa-potega/> (dostęp: 26 marca 2025 r.).

- Bilateral aid allocations to Ukraine as a share of 2021 donor country gross domestic product (GDP) between January 24, 2022 and December 31, 2024, by country*, Statista, <https://www.statista.com/statistics/1303450/bilateral-aid-to-ukraine-in-a-percent-of-donor-gdp/> (dostęp: 24 marca 2025 r.).
- Braw E., *From Russia's shadow fleet to China's maritime claims: The freedom of the seas the the seas is under threat*, Atlantic Council, 23 stycznia 2025 r., <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/from-russias-shadow-fleet-to-chinas-maritime-claims-the-freedom-of-the-seas-is-under-threat/> (dostęp: 24 marca 2025 r.).
- Buchholz K., *The Countries Sending the Most Aid to Ukraine*, Statista, 14 lutego 2025 r., <https://www.statista.com/chart/28489/ukrainian-military-humanitarian-and-financial-aid-donors/> (dostęp: 26 marca 2025 r.).
- Commander Task Force Baltic Established*, Dowództwo Sojuszniczych Sił Morskich MARCOM, 22 października 2024 r., <https://mc.nato.int/media-centre/news/2024/Commander-Task-Force-Baltic-Established> (dostęp: 26 marca 2025 r.).
- Defence Expenditure of NATO Countries (2014–2024)*, North Atlantic Treaty Organization, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2024/6/pdf/240617-def-exp-2024-en.pdf (dostęp: 26 marca 2025 r.).
- Friis K., *Reviving Nordic Security and Defense Cooperation*, Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center, 2 października 2024 r., <https://carnegieendowment.org/research/2024/10/nordic-baltic-defense-cooperation-nato?center=middle-east&lang=en> (dostęp: 26 marca 2025 r.).
- Gazociąg Baltic Pipe uroczyście otwarty*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 27 września 2022 r., <https://t.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/gazociag-baltic-pipe-uroczyscie-otwarty,59171> (dostęp: 25 marca 2025 r.).
- It Became Known How Many JAS 39 Gripen Sweden Plans to Retire From its 105 Existing Aircraft*, Defense Express, 24 lutego 2025 r., https://en.defence-ua.com/analysis/it_became_known_how_many_jas_39_gripen_sweden_plans_to_retire_from_its_105_existing_aircraft-13634.html (dostęp: 25 marca 2025 r.).
- Johecová K., *Russia could start a major war in Europe within 5 years, Danish intelligence warns*, Politico, 11 lutego 2025 r., <https://www.politico.eu/>

- article/russia-war-threat-europe-within-5-years-danish-intelligence-ddis-warns/ (dostęp: 26 marca 2025 r.).
- Marszałkowski M., *Bałtyk, kluczem do bezpieczeństwa energetycznego Polski*, Biznes Alert, 10 września 2024 r., <https://biznesalert.pl/energetyku-pilnuj-baltyku-transport-morski-infrastruktura-krytyczna/> (dostęp: 26 marca 2025 r.).
- Multiple Countries are Hesitant about F-35 – Want European Alternative*, Sweden Herald, 15 marca 2025 r., <https://swedenherald.com/article/multiple-countries-are-hesitant-about-f35-want-european-alternative> (dostęp: 26 marca 2025 r.).
- Saxi H.S., *The rise, fall and resurgence of Nordic defence cooperation*, “International Affairs” 2019, t. 95, nr 3, Oxford University Press.
- Siewiera J., *Polityczny renesans Bałtyku*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, 23 grudnia 2024 r. <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/10060,Minister-Siewiera-dla-Pulsu-Biznesu-Polityczny-renesans-Baltyku.html?search=317642255> (dostęp: 26 marca 2025 r.).
- Szymański P., *Finowie imponują gotowością do obrony*, Biznes Alert, 14 czerwca 2024 r., <https://biznesalert.pl/szymanski-finska-gotowosc-obronna-jest-na-imponujacym-poziomie-rozmowa/> (dostęp: 26 marca 2025 r.).
- Szymański P., Tarociński J., *Strategia obronna Szwecji: odbudowa obrony totalnej i aktywny udział w NATO*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 18 grudnia 2024 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-12-18/strategia-obronna-szwecji-odbudowa-obrony-totalnej-i-aktywny-udzial-w> (dostęp: 26 marca 2025 r.).
- Światłowski B., *Podmiotowość polityki zagranicznej Lecha Kaczyńskiego*, Teologia Polityczna, 27 sierpnia 2015 r., <https://teologiapolityczna.pl/bartosz-wiatowski-podmiotowo-c-polityki-zagranicznej-lecha-kaczyńskiego> (dostęp: 26 marca 2025 r.).
- Ukraine Support Tracker*, Kiel Institute for the World Economy, <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych Federacji Rosyjskiej, 31 marca 2023 r., https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/ (dostęp: 26 marca 2025 r.).

Trevelyan M., *Russia says it strengthens military forces in Europe in response to NATO*, Reuters, 5 marca 2024 r., <https://www.reuters.com/world/europe/russia-says-it-strengthens-military-forces-europe-response-nato-2024-03-05/> (dostęp: 26 marca 2025 r.).

Źródła

Rekomendacje do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, 4 lipca 2024 r., https://www.prezydent.pl/storage/file/core_files/2024/7/4/7fa9f08052b51758d6ed4e9a11a9d32d/REKOMENDACJE%20SBNRP%204%20lipca%202024.pdf (dostęp: 26 marca 2025 r.).

Copyright (c) 2025 Lech Wojciechowski.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Share-Alike 4.0 International License.

Piotr Szymański¹

Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa, Polska

REGION NORDYCKO-BAŁTYCKI W POLITYCE BEZPIECZEŃSTWA POLSKI: PUNKTY WSPÓLNE I PROTOKÓŁ ROZBIEŻNOŚCI

THE NORDIC AND BALTIC REGION IN POLAND'S SECURITY POLICY: CONVERGENCES AND DIVERGENCES

Abstrakt: Igła kompasu zawsze wskazuje północ. Kompas strategicznej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski przez ćwierćwiecze po 1989 r. działał jednak inaczej, uparcie wskazywał zachód – czy to w postaci integracji euroatlantyckiej, amerykańskiej potęgi militarnej czy niemieckiego motoru gospodarczego. Niemniej od rosyjskiej aneksji Krymu i agresji na Ukrainę stale rośnie znaczenie kierunku północnego dla Polski, a także Polski dla państw nordyckich i bałtyckich. W większości ich aktualnych dokumentów strategicznych zaliczono Polskę do grona kluczowych sojuszników, często w jednej linii z Niemcami, Francją czy Wielką Brytanią. Z państwami nordyckimi i bałtyckimi łączą nas wspólne interesy w NATO i UE, dziedzinie sojuszniczego odstraszania i obrony, dążeniu do utrzymania silnej transatlantyckiej więzi i zakotwiczenia USA w Europie, udzielaniu militarnego wsparcia dla Kijowa, zaostrzeniu sankcji wobec Rosji i jej „floty cieni” czy budowaniu regionalnej odporności na agresję w sferze niemilitarnej, w tym bezpieczeństwa energetycznego, ochrony podmorskiej infrastruktury krytycznej i obrony cywilnej. Są to główne obszary, które składają się na powstanie północnego filaru polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski. Równocześnie na północy polska aktywność napotyka szereg wyzwań. Państwa nordyckie przywiązują większą strategiczną wagę do obszaru północnego Atlantyku i Arktyki, a ich współpracę obronną charakteryzuje nieraz znaczny

¹ piotr.szymanski@osw.waw.pl

stopień wsobności. Rośnie też znaczenie współpracy nordycko-bałtyckiej ósemki (NB8), do której spotkań Polska dopraszana jest jedynie ad hoc.

Słowa kluczowe: Polska, Bałtyk, Litwa, Łotwa, Estonia, Finlandia, Szwecja, Norwegia, Dania, NATO

Abstract: A compass needle always points to the North. However, the strategic compass of Poland's foreign and security policy for a quarter of a century after 1989 has operated differently, stubbornly pointing to the West – whether in the form of the Euro-Atlantic integration, the American military power, or the German economic engine. Nevertheless, since Russia's annexation of Crimea and aggression against Ukraine, the significance of the northern direction for Poland, and of Poland for the Nordic and Baltic states, has been steadily growing. One would be hard-pressed to find any of their current strategic documents that would not include Poland among the key allies, often together with Germany, France, or Great Britain. Poland shares common interests with the Nordic and Baltic states in NATO and the EU, in the field of allied deterrence and defence, in the pursuit of maintaining a strong transatlantic bond and anchoring the US in Europe, in providing military aid for Kyiv, in tightening sanctions against Russia and its “shadow fleet”, and in building regional resilience to aggression in the non-military dimension, including energy security, the protection of underwater critical infrastructure, and civil defence. These are the main areas that constitute the emergence of a northern pillar of Poland's foreign and security policy. At the same time, Polish activity in the North faces a number of challenges. The Nordic countries attach greater strategic importance to the North Atlantic and Arctic regions, and their defence cooperation is often characterised by a significant degree of inward regionalisation. Furthermore, the importance of the Nordic-Baltic Eight (NB8) cooperation is growing, and Poland is only invited to its meetings on an ad hoc basis.

Keywords: Poland, Baltic, Lithuania, Latvia, Estonia, Finland, Sweden, Norway, Denmark, NATO

Wprowadzenie

Kierunek północny urósł do rangi strategicznie ważnego dla polityki bezpieczeństwa Polski. Z „podobnie myślącymi” państwami nordyckimi i bałtyckimi dzielimy spojrzenie na Rosję i przekonanie o konieczności jej skutecznego odstraszania na gruncie militarnym – w NATO – i ścisłej współpracy z USA. Mówimy jednym głosem w sprawie Ukrainy, angażując się w pomoc i wspierając jej euroatlantyckie aspiracje. Północ to też klucz do bezpieczeństwa energetycznego Polski, gdyż stanowi korytarz importu surowców energetycznych oraz jest obszarem planowanych inwestycji w atom, morskie farmy wiatrowe i gospodarkę wodorową.

Równocześnie wyzwaniem dla Warszawy stają się z jednej strony coraz silniejsza współpraca i koordynacja działań państw nordyckich i bałtyckich w ramach formatu NB8, z drugiej zaś tendencje wsobne w kooperacji obronnej nordyków (NORDEFECO). Nakłada się na to planowany podział obszaru nordycko-bałtyckiego w ramach struktury dowodzenia i regionalnych planów obronnych NATO na północną i południowo-wschodnią część. W interesie Polski leży zintegrowane podejście do bezpieczeństwa regionalnego i pogłębianie współpracy wojskowej z państwami nordyckimi, w szczególności z nowymi członkami NATO – Szwecją i Finlandią.

Państwa nordyckie i bałtyckie w pigułce

Potencjał państw nordyckich (Islandia, Dania, Norwegia, Szwecja, Finlandia) i bałtyckich (Litwa, Łotwa, Estonia) pozostaje niedoceniony. Nordycko-bałtycka ósemka, licząca ledwie 34 mln mieszkańców, dysponuje produktem krajowym brutto porównywalnym do rosyjskiego². Dania, Norwegia, Szwecja i Finlandia posiadają istotne zdolności militarne, w szczególności w domenie morskiej i powietrznej.

² Według Banku Światowego skumulowane PKB ósemki w 2023 r. wyniosło 1 976 392 mln dolarów przy 2 021 421 mln w Rosji. Łączne PKB krajów nordyckich (1 814 185 mln dolarów w 2023 r.) jest dwukrotnie wyższe od polskiego (811 229 mln).

Ich siły powietrzne, które osiągnęły wysoki stopień interoperacyjności i wkrótce otrzymają wspólne dowództwo, mają na wyposażeniu ok. 250 nowoczesnych samolotów bojowych. To zasoby porównywalne do niemieckiej Luftwaffe i francuskiej Armée de l'air et de l'espace/Marine nationale. Znakami firmowymi państw nordyckich i bałtyckich są wdrażanie strategii bezpieczeństwa całościowego (obrony totalnej) oraz pobór połączony z ochotniczym zaangażowaniem obronnym obywateli. Ponadto nordyków tytułować można „władcami rankingów”. Otwierają oni zestawienia najszcześniejszych społeczeństw, najlepiej wykształconych i rządzonych oraz najbardziej demokratycznych i konkurencyjnych.

Tab. 1. Potencjał militarny państw regionu nordycko-bałtyckiego (2024 r.) według NATO.

	Populacja (mln)	Siły zbrojne (tys.)	Wydatki obronne (proc. PKB)	Wydatki obronne (mld dol.)
Litwa	2,9	18,5	2,8	1,5
Łotwa	1,9	8,4	3,1	1
Estonia	1,4	7,5	3,4	0,9
Dania	6	17,3	2,4	8,8
Szwecja	10,5	23,1	2,1	12,6
Finlandia	5,6	30,8	2,4	6,2
Norwegia	5,5	24,3	2,2	9,6
Islandia	0,4	–	–	–

Źródło: *Defence expenditures and NATO's 2% guideline*, North Atlantic Treaty Organization, 3 kwietnia 2025 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49198.htm (dostęp: 9 maja 2025 r.).

Tab. 2. Region nordycko-bałtycki w wymianie handlowej Polski według GUS (2023 r.).

	proc. polskiego importu	proc. polskiego eksportu
Litwa	0.9	1.6
Łotwa	0.2	0.7
Estonia	0.1	0.5
Dania	1.9	1.6
Szwecja	1.9	2.5
Finlandia	0.8	0.8
Norwegia	2.4	0.9
Islandia	0.1	0.0
Łącznie	~8,3 proc.	~8,6 proc.

Źródło: Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2024, GUS, 31 października 2024 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-handlu-zagranicznego-2024,9,18.html> (dostęp: 9 maja 2025 r.).

Współzależność i tygiel regionalnych formatów współpracy

Region Morza Bałtyckiego jest dziś zintegrowany w obszarze bezpieczeństwa i obrony bardziej niż kiedykolwiek. Finlandia i Szwecja dołączyły do NATO, Dania zrezygnowała z wyłączenia z WPBiO UE, a Norwegia, pozostająca poza UE, wdraża kolejne pakiety wspólnotowych sankcji nakładanych na Rosję. W ostatnim czasie powiązania między bezpieczeństwem północnej i wschodniej flanki NATO świetnie uwytkliły udział polskiej Morskiej Jednostki Rakietowej w ćwiczeniach na Islandii (2024 r.) oraz zaangażowanie norweskich i szwedzkich sił powietrznych w nadzór i obronę przestrzeni powietrznej Polski (2025 r.). Seria uszkodzeń bałtyckiej podwodnej infrastruktury krytycznej, kabli energetycznych i telekomunikacyjnych, na przełomie 2024 i 2025 r. dowodzi niepodzielności bezpieczeństwa regionalnego. W odpowiedzi NATO uruchomiło wzmocnioną aktywność patrolową na Morzu Bałtyckim (Baltic Sentry) z wykorzystaniem środków powietrznych, nawodnych i podwodnych. Te działania koordynuje sformowane w październiku 2024 r. Dowództwo Bałtyckiej Grupy

Zadaniowej (CTF Baltic), bazujące na dowództwie operacyjnym niemieckiej marynarki DEU MARFOR w Rostocku, po dołączeniu elementów narodowych z Polski i Szwecji. Dla regionu charakterystyczne są liczne wzajemnie nakładające się i przenikające formaty współpracy dwu – i wielostronnej na rzecz bezpieczeństwa. Do najważniejszych platform kooperacji wielonarodowej należą:

Nazwa	Inicjator	Charakter	Członkowie
1. Połączone Siły Ekspedycyjne (JEF)	Wielka Brytania	współpraca wojskowa	Wielka Brytania, Holandia, państwa nordyckiej bałtyckie
2. Grupa Północna	Wielka Brytania	konsultacje resortów obrony	Wielka Brytania, Holandia, państwa nordyckiej bałtyckie, Niemcy, Polska
3. Nordycko-bałtycka ósemka (NB8)	-	konsultacje, koordynacja działań	państwa nordyckiej bałtyckie
4. Rada Państw Morza Bałtyckiego	-	współpraca regionalna, miękkie bezpieczeństwo	państwa nordyckiej bałtyckie, Niemcy, Polska
5. Bukaresztańska dziewiątka (B9)	Polska, Rumunia	konsultacje przed szczytami NATO	państwa bałtyckie, Polska, Czechy, Słowacja, Węgry, Rumunia, Bułgaria

W czerwcu 2024 r. premier Szwecji i prezydent Finlandii po raz pierwszy uczestniczyli w szczycie bukaresztańskiej dziewiątki w Rydze³. Z kolei w listopadzie ub.r. Polskę zaproszono na szczyt liderów NB8.

Co nas łączy?

Strategiczne partnerstwo Polski z państwami nordyckimi i bałtyckimi obejmuje przede wszystkim sferę bezpieczeństwa i obronności oraz współpracę energetyczną. Region jest europejskim liderem

³ Był to dziewiąty szczyt B9, a zarazem pierwszy, podczas którego nie udało się przyjąć wspólnej deklaracji wszystkich państw wschodniej flanki (przed jubileuszowym szczytem NATO w Waszyngtonie, w którym Sojusz obchodził 75-lecie). Zablokował ją prezydent Bułgarii. Węgry i Słowacja były reprezentowane zaledwie w randze ambasadorów w Rydze. Ostatecznie przedstawiono tylko oświadczenie założycieli formatu – Polski i Rumunii – oraz gospodarza – Łotwy. Powodem były różnice zdań w sprawie oceny zagrożenia ze strony Rosji oraz wsparcia militarnego dla Ukrainy.

wsparcia Ukrainy i realizacji zobowiązań sojuszniczych w zakresie wydatków obronnych w NATO. W swoim DNA ma także zakodowane silne więzy transatlantyckie.

Obszar nordycko-bałtycki jest najbardziej spójny w bezpośrednim sąsiedztwie Polski pod względem percepcji wyzwań i zagrożeń. Z nordykami i krajami bałtyckimi dzielimy interesy w zakresie wzmacniania bezpieczeństwa regionalnego i europejskiego jako państwa szczególnie narażone na agresywne działania neoimperialnej Rosji, dążącej do ustanowienia w Europie Środkowej i Północnej „strefy buforowej”. Przekłada się to na poważne traktowanie spraw obrony narodowej – w ostatnich latach Polska oraz państwa nordyckie i bałtyckie przyspieszyły modernizację własnych sił zbrojnych, zwiększając ich finansowanie najdynamiczniej w Sojuszu. Równolegle Dania, Szwecja, Finlandia, Estonia, Łotwa, Litwa i Polska chcą utrzymania, pełnej implementacji, a nawet rozszerzenia nałożonych na Rosję przez UE sankcji finansowych, gospodarczych i energetycznych, w tym obostrzeń dotyczących rosyjskiej „floty cieni”.

Punktem wspólnym jest też stanowisko w kluczowych kwestiach dla bezpieczeństwa Europy. NB8 i Polska odgrywają wiodącą rolę w pomocy militarnej, finansowej, humanitarnej i politycznej Kijowowi⁴. Wspierają też suwerenność i integralność terytorialną Ukrainy oraz jej euroatlantycką integrację (członkostwo w UE i NATO). Wobec potencjalnych zmian kształtu i skali przyszłego amerykańskiego zaangażowania wojskowego w Europie Polska i jej północno-wschodni sojusznicy dążą do jak najmocniejszego zakotwiczenia sił USA w regionie w oparciu o m.in. dwustronne porozumienia o współpracy obronnej (DCA). Wszystkie kraje tego obszaru ambitnie rozbudowywały współpracę obronną z USA zarówno w czasie pierwszej administracji Trumpa, jak i podczas prezydentury Joe Bidena, włączając zakup uzbrojenia i sprzętu wojskowego zza oceanu. Państwa nordyckie i bałtyckie chcą jak najszybszej i pełnej implementacji regionalnych planów obronnych NATO – nasycenia ich odpowiednimi siłami, zdolnościami

⁴ Według danych Instytutu Kilońskiego (IfW Kiel) wśród największych donorów pomocy rządowej dla Ukrainy (ujętej jako odsetek PKB) na pierwszych siedmiu pozycjach znajdują się kolejno: Estonia, Dania, Litwa, Łotwa, Finlandia, Szwecja i Polska.

i strukturami dowodzenia. Motywują też sojuszników z zachodu i południa Europy do energiczniejszych działań zmierzających w tym kierunku. Ta jednorodność dotyczy w coraz większym stopniu również części działań w UE. Coraz trudniejsza sytuacja międzynarodowa doprowadziła bowiem do przełamania oporu „oszczędnych” Finlandii, Szwecji i Danii w sprawie unijnych mechanizmów wsparcia rozwoju zdolności militarnych poprzez wspólne pożyczki i zwiększenia nakładów na wzmocnienie europejskiej bazy przemysłu obronnego. W tym aspekcie dla państw graniczących z Rosją istotne są środki na mobilność wojskową i wzmocnienie granicy zewnętrznej UE. Rośnie także znaczenie infrastruktury krytycznej w basenie Morza Bałtyckiego dla bezpieczeństwa energetycznego Polski. Kluczowymi jej elementami są terminal LNG w Świnoujściu i LPG w Gdańsku, naftoport w Gdańsku, gazociąg Baltic Pipe, farmy wiatrowe oraz planowana elektrownia atomowa na Pomorzu. W tym kontekście bezpieczny Bałtyk i odstraszanie działań hybrydowych Rosji leżą w interesie całego regionu. Tym bardziej, że tego typu infrastruktury, łączącej północne i południowe wybrzeża, będzie przybywać. Wskazuje na to projekt rozwoju regionalnej gospodarki wodorowej i biometanowej w ramach Nordycko-Bałtyckiego Korytarza Wodorowego⁵. Co ciekawe, obszarem w pewnym stopniu łączącym Polskę z państwami nordyckimi jest też Arktyka. Polska to obserwator w Radzie Arktycznej i strona Traktatu Spitsbergeńskiego z polską stacją polarną Hornsund.

Co nas dzieli?

Wspólnota strategicznych interesów Polski i państw nordycko-bałtyckich jest zjawiskiem nowym. Prezentowane konsekwentnie w ostatnich latach jednorodne stanowisko NB8 w sprawach Rosji i bezpieczeństwa regionalnego wynika w znacznej mierze z przyjęcia optyki Litwy, Łotwy i Estonii przez nordyków po pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę w lutym 2022 r. Wcześniej, nawet wobec rosyjskiej

⁵ To plan budowy transgranicznego wodociągu łączącego Finlandię, państwa bałtyckie, Polskę i Niemcy. Oddanie inwestycji do użytku jest planowane na 2030 r.

aneksji Krymu i rosnącej agresywności Moskwy, panował nordycko-bałtycki dwugłós. Dania długo uznawała scenariusz rosyjskiego ataku na terytorium NATO za nieprawdopodobny i koncentrowała się na operacjach pozaeuropejskich. Szwecja zwlekała z odbudową swojego potencjału militarnego, pozostając poza NATO. Sztokholm argumentował, że zwiększa to stabilność w regionie. Norwegia i bezaliansowa Finlandia opowiadały się za budową środków zaufania z Rosją. Helsinki utrzymywały rozbudowane kontakty z Rosją na poziomie politycznym i gospodarczym – handlowe, a także w sektorze energetycznym. Finlandia planowała budowę elektrowni atomowej z reaktorem Rosatomu, a na wybrzeżu Zatoki Fińskiej działały punkty logistyczne obsługujące układanie gazociągu Nord Stream 2. Z kolei Islandia dążyła do utrzymania rosyjskiego rynku zbytu dla swojego eksportu ryb. Państwa nordyckie optowały za konstruktywną współpracą z Rosją w Radzie Arktycznej.

Choć te różnice wydają się należeć do przeszłości, pewnym wyzwaniem dla polityki bezpieczeństwa Polski na kierunku bałtyckim może okazać się implementacja regionalnych planów obronnych NATO. Europa Północna (Norwegia, Szwecja i Finlandia), silniej związana z obszarem północnego Atlantyku i Arktyki, zostanie podporządkowana Sojusznictwu Dowództwu Sił Połączonych NATO (JFC) w Norfolk (USA) jako osobny rejon operacyjny⁶. Z kolei Polska i państwa bałtyckie podlegają JFC w Brunssum (Holandia), które odpowiada za obronę Europy Środkowej. W ramach planów regionalnych państwa nordyckie zamierzają zacieśnić współpracę wojskową przede wszystkim między sobą. Po akcesji Finlandii i Szwecji do NATO nordycka kooperacja obronna (NORDEFECO) została zaprogramowana na budowę zintegrowanego

⁶ Por.: K. Friis, *Reviving Nordic Security and Defense Cooperation*, Carnegie Endowment for International Peace, 2 października 2024 r., <https://carnegieendowment.org/research/2024/10/nordic-baltic-defense-cooperation-nato?lang=en>

(dostęp: 29 kwietnia 2025 r.); *NATO defence ministers support objectives of Finland's NATO integration*, Ministerstwo Obrony Finlandii, 14 czerwca 2024 r., https://www.defmin.fi/en/topical/press_releases_and_news/press_release_archive/2024/nato_defence_ministers_support_objectives_of_finlands_nato_integration.14405.news#da96de3c (dostęp: 29 kwietnia 2025 r.).

militarnie regionalnego filaru Sojuszu⁷. Zakłada to m.in. uzyskanie zdolności do dowodzenia wspólnymi operacjami, usprawnienie logistyki i przyjmowania wojsk sojusznicznych (HNS) oraz wzmocnienie interoperacyjności dzięki wspólnym ćwiczeniom i zakupom uzbrojenia i sprzętu. Z tego powodu Finlandia i Szwecja (obecnie pod komendą JFC Brunssum) aktywnie zabiegały o włączenie do NATO-wskiego planu obronnego dla północnej flanki razem z pozostałymi nordykami. To dążenie do zmiany podporządkowania w strukturze dowodzenia NATO było negatywnie odbierane w państwach bałtyckich, głównie w Estonii, i postrzegane jako dzielenie regionu i wzmocnianie wsobnych tendencji NORDEFECO. Ze względu na budowanie JFC Norfolk na bazie Dowództwa 2. Floty USA pojawia się też czynnik współpracy z USA. Państwa nordyckie postrzegają bowiem współdziałanie w JFC Norfolk jako element ich ściślejszej integracji militarnej ze Stanami Zjednoczonymi. Pewnym wyzwaniem w procesie zacieśniania regionalnej współpracy wojskowej jest rozwijanie kooperacji państw nordyckich i bałtyckich z Wielką Brytanią w Połączonych Siłach Ekspedycyjnych (JEF), do których Polska nie przynależy. Dodatkowo istnieje scenariusz, w którym państwa nordyckie będą coraz silniej przyciągać Bałtów w pole swojej współpracy obronnej⁸.

⁷ *Nordic Defence Cooperation* powstała w 2009 r. Pierwotnie miała stanowić częściowe panaceum na zbyt niskie w stosunku do potrzeb wydatki obronne państw nordyckich – podnieść efektywność i przynieść oszczędności w rozwijaniu zdolności sił zbrojnych. Zarazem jednak stanowiła platformę współpracy dla państw nordyckich podobnie postrzegających wyzwania w polityce bezpieczeństwa (spośród których tylko Norwegia, Dania i Islandia należały do NATO). Kooperacja w ramach NORDEFECO odbywa się w pięciu obszarach: zdolności militarnych, pozyskiwania uzbrojenia i sprzętu, edukacji, ćwiczeń wojskowych (najbardziej zaawansowane mają miejsce między siłami powietrznymi) i operacyjnym. Zob.: J. Tarociński, *Państwa nordyckie: wspólna wizja rozwoju współpracy obronnej*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 8 maja 2024 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-05-08/panstwa-nordyckie-wspolna-wizja-rozwoju-wspolpracy-obronnej> (dostęp: 29 kwietnia 2025 r.).

⁸ W obszarach takich jak: proces planowania obronnego NATO (NDPP) operacje w regionie, obrona powietrzna, przemysł zbrojeniowy, zwalczanie zagrożeń hybrydowych (w tym w cyberprzestrzeni i wobec podwodnej infrastruktury krytycznej), odporność społeczna, bezpieczeństwo dostaw i mobilność wojskowa. Por.: *Jens Stoltenberg to write report on Nordic-Baltic security and defence cooperation*, Kancelaria Premiera Szwecji, 15 listopada 2025 r., <https://www.government.se/press-releases/2025/01/jens-stoltenberg-to-write-report-on-nordic-baltic-security-and-defence-cooperation/> (dostęp: 29 kwietnia 2025 r.).

Co dalej?

W obliczu ryzyka dalszej erozji pozimnowojennej architektury bezpieczeństwa w Europie i długofalowego zagrożenia ze strony Rosji Polska powinna dążyć do pełnego wykorzystania potencjału, który stwarza region nordycko-bałtycki w obszarze obrony i odstraszania oraz bezpieczeństwa niemilitarnego. Kierunek północny będzie bowiem w coraz większym stopniu determinować bezpieczeństwo i rozwój Polski. Bilateralna i wielostronna współpraca obronna z państwami nordyckimi i bałtyckimi powinna przy tym być zaprogramowana jako uzupełniająca i wzmacniająca aktywność w NATO i sojusz z USA. Biorąc pod uwagę odległość geograficzną i bliskość strategicznego myślenia sojuszników z północno-wschodniej flanki, należy rozważyć szereg działań, m.in.:

- Wzmocnić współpracę obronną z państwami nordyckimi, w szczególności ze Szwecją i Finlandią na styku rejonów odpowiedzialności JFC Norfolk i JFC Brunssum, które rozgraniczone będą na Morzu Bałtyckim. Celem takiej kooperacji, korzystnej również z perspektywy Litwy, Łotwy i Estonii, byłoby „zazębianie” NATO-wskich planów obrony Europy Północnej i Środkowej w regionie nordycko-bałtyckim, stanowiącym *de facto* jeden teatr działań operacyjnych z kilkoma strategicznie ważnymi punktami (np. szwedzką Gotlandią). Poszukiwanie synergii mogłoby objąć wzmocnioną współpracę marynarek wojennych i sił powietrznych, co z kolei umożliwiłoby skuteczniejsze budowanie wspólnej świadomości sytuacyjnej – w szczególności względem rosyjskiej aktywności nawodnej, podwodnej i powietrznej – oraz rozszerzenie opcji skoordynowanej odpowiedzi.
- Poszukiwać optymalnego formatu konsultacyjno-koordynacyjnego z państwami nordyckimi i bałtyckimi w najważniejszych kwestiach w NATO i UE. Należy przy tym wykorzystywać możliwości stwarzane przez Grupę Północną czy Bukaresztańską Dziewiątkę (jeśli ten format pozostanie funkcjonalny). Pozytywną rolę może odegrać współdziałanie z NB8 w różnych konfiguracjach tematycznych.

- Aktywnie uczestniczyć w dyskusjach nad przeformatowaniem Rady Państw Morza Bałtyckiego (RPMB) w organizację, która – jako zrzeszająca wszystkie państwa nadbałtyckie, w tym Niemcy – mogłaby odegrać większą rolę w dialogu na temat bezpieczeństwa niemilitarnego, np. przeciwdziałaniu szerokiemu spektrum operacji hybrydowych Rosji, w tym flocie cienia, presji migracyjnej czy atakom na podwodną infrastrukturę krytyczną. Polska przejmie prezydencję w RPMB 1 lipca 2025 r.
- Wspólnie zabiegać o europejskie finansowanie dla programów Tarczy Wschód i Bałtyckiej Linii Obrony, poszukując możliwości dalszego zaangażowania Polski we wzmacnianie bezpieczeństwa Litwy, Łotwy i Estonii (również w wymiarze niemilitarnym, jak w przypadku udanej synchronizacji ich sieci elektroenergetycznej z systemem europejskim przez Polskę, co dokonało się w lutym 2025 r.).
- Zainicjować współpracę ze Szwecją i Finlandią, w których energia jądrowa ma znaczny udział w krajowej produkcji energii, w zakresie zagwarantowania bezpieczeństwa nadbałtyckich elektrowni atomowych czy zarządzania odpadami promieniotwórczymi i dostawami paliwa jądrowego.
- Dążyć do bliższej współpracy z państwami nordyckimi i bałtyckimi w obszarach polityki zbrojeniowej i modernizacji sił zbrojnych. Powinno to uwzględniać promocję polskich systemów, np. przenośnych przeciwlotniczych zestawów rakietowych Piorun (jak w przypadku ubiegania się o unijne dofinansowanie zakupu tych systemów przez Litwę, Norwegię, Estonię i Polskę⁹), a także współdziałanie na rzecz bezpieczeństwa dostaw części, materiałów i uzbrojenia (np. do południowokoreańskich haubic K9 na wyposażeniu Polski, Norwegii, Finlandii i Estonii).

⁹ W ramach programu EDIRPA (*European Defence Industry Reinforcement Through Common Procurement Act*). Ostatecznie nie udało się go uzyskać. Z kategorii systemów bardzo krótkiego zasięgu środki otrzymał francuski Mistral.

Podsumowanie

Powyższy przegląd współpracy Polski z państwami nordyckimi i bałtyckimi dowodzi, że łączy nas znacznie więcej, niż dzieli. Wspólne interesy, o których trwałości przesądzać będzie długofalowy charakter zagrożenia rosyjskiego, sprawiają, że kierunek północno-wschodni ma wszelkie podstawy do odgrywania roli jednego z filarów polityki bezpieczeństwa Polski.

Równocześnie warto pamiętać, że oprócz rozmaitych regionalnych platform wielostronnych istotną funkcję pełnić będzie zaangażowanie Polski w szereg inicjatyw dwustronnych i przedsięwzięć w ramach NATO. Stąd kooperacja z poszczególnymi państwami nordyckimi i bałtyckimi może mieć różny profil i dynamikę. Z Norwegią zwiąże nas import surowców energetycznych (w tym złoża Orłenu na norweskim szelfie), podczas gdy z Danią, Szwecją i Finlandią – bezpieczny Bałtyk. W tym kontekście na pierwszy plan wysunie się współpraca ze Sztokholmem w związku z umową (2022 r.) na dostarczenie Marynarce Wojennej RP dwóch szwedzkich okrętów rozpoznania radioelektronicznego. Z kolei dla współdziałania z Wilnem ważny pozostanie wymiar regionalnej Struktury Sił NATO poprzez Dowództwo Wielonarodowej Dywizji Północny Wschód w Elblągu, a także – w przyszłości – Dowództwo Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie. W ubiegłym roku Litwa zapowiedziała, że planuje dołączyć do niego jako kolejne – obok Niemiec, Polski i Danii – państwo ramowe (wraz z budową narodowego dowództwa dywizji)¹⁰. Siłą rzeczy głównym obszarem współpracy z Rygą będzie nadal udział sił z Polski (kompania pancerna) w wielonarodowej brygadzie NATO na Łotwie pod egidą Kanady.

¹⁰ Ponadto Polska, Litwa i Ukraina współdziałają w ramach Litewsko-Polsko-Ukraińskiej Brygady im. Wielkiego Hetmana Konstantego Ostrońskiego (LITPOLUKRBRIG).

Piśmiennictwo

Defence expenditures and NATO's 2% guideline, North Atlantic Treaty Organization, 3 kwietnia 2025 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49198.htm (dostęp: 9 maja 2025 r.).

Friis K., *Reviving Nordic Security and Defense Cooperation*, Carnegie Endowment for International Peace, 2 października 2024 r., <https://carnegeendowment.org/research/2024/10/nordic-baltic-defense-cooperation-nato?lang=en> (dostęp: 29 kwietnia 2025 r.).

Jens Stoltenberg to write report on Nordic-Baltic security and defence cooperation, 15 listopada 2025 r., Kancelaria Premiera Szwecji, 15 listopada 2025 r., <https://www.government.se/press-releases/2025/01/jens-stoltenberg-to-write-report-on-nordic-baltic-security-and-defence-cooperation/> (dostęp: 29 kwietnia 2025 r.).

NATO defence ministers support objectives of Finland's NATO integration, Ministerstwo Obrony Finlandii, 14 czerwca 2024 r., https://www.defmin.fi/en/topical/press_releases_and_news/press_release_archive/2024/nato_defence_ministers_support_objectives_of_finlands_nato_integration.14405.news#da96de3c (dostęp: 29 kwietnia 2025 r.).

Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2024, GUS, 31 października 2024 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-handlu-zagranicznego-2024,9,18.html> (dostęp: 9 maja 2025 r.).

Tarociński J., *Państwa nordyckie: wspólna wizja rozwoju współpracy obronnej*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 8 maja 2024 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2024-05-08/panstwa-nordyckie-wspolna-wizja-rozwoju-wspolpracy-obronnej> (dostęp: 29 kwietnia 2025 r.).

Copyright (c) 2025 Piotr Szymański.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Konradmirał prof. dr hab. Tomasz Szubrycht¹

Akademia Marynarki Wojennej, Gdynia, Polska

SOJUSZNICZA ODPOWIEDŹ NA ZAGROŻENIA NA MORZU BAŁTYCKIM

ALLIED RESPONSE TO THREAT IN THE BALTIC SEA

Abstrakt: Przypadki uszkodzenia kabli podwodnych na Bałtyku oraz aktywność floty cieni uświadomiła, że bezpieczeństwo morskiej infrastruktury krytycznej oraz bezpieczeństwo ekologiczne na Morzu Bałtyckim stały się poważnie zagrożone. Odpowiedzią państw Sojuszu na te wyzwania było rozpoczęcie operacji Baltic Sentry, której celem jest odstraszanie i przeciwdziałanie operacjom destabilizacyjnym na Morzu Bałtyckim. Rosjanie Baltic Sentry postrzegają jednak jako działania wymierzone w wolność rosyjskiej żeglugi oraz przygotowania do dalszych działań agresywnych skierowanych przeciwko nim. W narracji rosyjskiej wypuklany jest aspekt utrudniania eksportu rosyjskiej ropy naftowej i stworzenia przesłanek do wprowadzenia arbitralnych ograniczeń w żegludze międzynarodowej, co wiąże się z istotnymi ograniczeniami wpływów do budżetu. W artykule przeanalizowano możliwości skutecznej realizacji zadań przez państwa Sojuszu oraz skuteczność organizacji systemu konwojowania tankowców na Bałtyku przez Flotę Bałtycką.

Słowa kluczowe: Baltic Sentry, Morze Bałtyckie, kable podmorskie, flota cieni

Abstract: Damages of underwater cables in the Baltic Sea and the activity of the shadow fleet have made it clear that the safety of critical maritime infrastructure and ecological safety in the Baltic Sea have become a serious security threat. The response of the Alliance countries to

¹ 0000-0002-8355-5671, t.szubrycht@amw.gdynia.pl

these challenges was the Baltic Sentry, the aim of this operation is to deter and counteract destabilization activities in the Baltic Sea. However, the Russians perceive the Baltic Sentry as an action against the freedom of Russian navigation and as a preparation for further aggressive actions against Russia. The Russian narrative highlights the aspect of introducing difficulties in the export of Russian crude oil and creating grounds for introducing arbitrary restrictions on international shipping, which is associated with significant reductions in Russian budget revenues. The article analyzes the possibilities of effective implementation of tasks by the Alliance countries and the effectiveness of organizing the system of convoying tankers in the Baltic Sea by the Baltic Fleet.

Keywords: Baltic Senty, Baltic Sea, underwater cable, shadow fleet

Wstęp

Od wielu lat Rosjanie z mniejszą lub większą intensywnością podejmowali działania prowokacyjne lub agresywne na Bałtyku. Sprowadzały się one do niebezpiecznych manewrów wykonywanych przez okręty, statki lub samoloty. Były to następujące działania: wyłączenie systemu AIS, opromieniowanie samolotów i okrętów stacjami radiolokacyjnymi kierowania uzbrojeniem lub naruszanie przestrzeni powietrznej czy wód terytorialnych państw nadbałtyckich². Wydarzenia, które miały miejsce w ostatnich miesiącach, mają inny charakter, ponieważ odnoszą się do podmorskiej infrastruktury krytycznej. Uszkodzenie podmorskich kabli należy rozpatrywać w kontekście sytuacyjnym. Otóż 9 lutego 2025 r. państwa bałtyckie zakończyły proces odłączania się od rosyjskiej sieci energetycznej BRELL i dokonały synchronizacji z systemem energetycznym Unii Europejskiej. Ważnym elementem zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego tych państw jest nie tylko synchronizacja z systemem energetycznym, lecz także podmorskie kable energetyczne (Litwa-Szwecja kabel NordBalt oraz Estonia-Finlandia Estlink 1 i Estlink 2) łączące te

² Ostatni przykład naruszenia przestrzeni powietrznej miał miejsce 11 lutego 2025 r. we wschodniej części Zatoki Gdańskiej przez samolot Su-24MR.

państwa z unijnym systemem energetycznym. Oczywiście Rosjanie twierdzą, że nie mają nic wspólnego z uszkodzeniami kabli podwodnych. Trudno jednak uznać za przypadek kilkukrotne uszkodzenia podmorskich kabli w ostatnich miesiącach, jeśli w ciągu kilku lat takie sytuacje nie miały miejsca. Rzymska sentencja mówi: *is fecit, cui prodest* (ten uczynił, czyja korzyść).

W ostatnich kilkunastu miesiącach w wielu państwach europejskich wspierających Ukrainę miały miejsce liczne „dziwne zdarzenia”, przez wielu ekspertów klasyfikowane jako sabotaż. Te zdarzenia skłaniają do podjęcia bardziej zdecydowanych działań, które zmniejszą podatność państw Sojuszu na rosyjskie działania hybrydowe. Jedną z takich form odpowiedzi na Bałtyku było rozpoczęcie sojuszniczej misji – Baltic Sentry.

Rosyjscy dysydenci twierdzą, że Rosja decyduje się podejmować działania tylko wtedy, gdy spełnione są dwa warunki – zagrożone są jej podstawowe interesy oraz wówczas, gdy w wyniku przyjęcia rozwiązania siłowego łączny poziom zagrożenia dla jej interesów ulega zmniejszeniu, a nie wzrostowi. Wobec takich założeń działania Sojuszu muszą spowodować wzrost zagrożenia dla interesów Rosji na Bałtyku. Aktualnie takim wzrostem zagrożenia dla interesów Rosji wydaje się być zwiększenie skuteczności egzekwowania sankcji w odniesieniu do floty cieni, za pomocą której Rosja nadal eksportuje ropę naftową z portów bałtyckich. Reakcja strony rosyjskiej na inicjatywę Baltic Sentry pokazuje, że podjęcie działań wymierzonych we flotę cieni wydaje się być skutecznym działaniem przeciwko interesom gospodarczym Rosji.

Uwarunkowania hydrometeorologiczne na Bałtyku

Rozważania nad problematyką szeroko pojmowanego bezpieczeństwa na Bałtyku i w regionie nadbałtyckim należy rozpocząć od uwzględnienia uwarunkowań geograficznych, hydrometeorologicznych, geopolitycznych, militarnych, ekonomicznych, historycznych,

politycznych oraz ekologicznych. Już sama liczba tych uwarunkowań wskazuje na złożoność i wieloaspektowość prowadzonych rozważań.

W przypadku Polski należy dodać jeszcze jeden aspekt, a mianowicie zmierzyć się z pokutującymi stereotypami wśród Polaków. Celem tego artykułu nie jest wprawdzie walka z takimi błędnymi stereotypami, trzeba jednak odnieść się do dwóch dominujących stereotypów. Jednym z nich jest deprecjonowanie wielkości Morza Bałtyckiego. Często można usłyszeć stwierdzenie, że Bałtyk to „jezioro” lub „kałuża”. Tymczasem fakty mówią co innego. Porównując powierzchnię Morza Bałtyckiego (427362 km²) do innych akwenów, należy stwierdzić, że jego wielkość jest porównywalna z powierzchnią Morza Czarnego i Morza Czerwonego oraz jest trzy razy większa od powierzchni Adriatyku. Bałtyk zajmuje 40. miejsce pod względem wielkości wśród 82 akwenów, które Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami RP sklasyfikowała jako morza. Wobec tego trudno mówić o Bałtyku jako „kałuży” lub „jeziorze”.

Podobny stereotyp odnosi się do roli tego akwenu w międzynarodowej wymianie gospodarczej. Żegluga na Bałtyku od kilkunastu lat odnotowuje systematyczne wzrosty przewozów, które są porównywalne lub większe niż na innych akwenach morskich. O znaczeniu Bałtyku świadczy również fakt, że jest on jednym z kluczowych akwenów, na którym Rosjanie próbują wykorzystywać flotę cieni, by omijać sankcje wprowadzone po agresji na Ukrainę.

Bałtyk to morze śródkontynentalne, osłonięte od północnego zachodu Półwyspem Skandynawskim i połączone z oceanem za pośrednictwem cieśnin: Wielki i Mały Bełt, Sund, Kattegat oraz Skagerrak. Istnieje również kilka sztucznych szlaków łączących Morze Bałtyckie z otwartym oceanem, najważniejsze z nich to Kanał Kiloński i Kanał Białomorski. Wszystkie naturalne połączenia z otwartym oceanem są kontrolowane przez państwa NATO. Rozciągłość południkowa Bałtyku wynosi prawie 1500 km, a równoleżnikowa 700 km. Takie uwarunkowania sprawiają, że całkowita wymiana wód w środkowym Bałtyku trwa od 25 do 30 lat.

Morze Bałtyckie jest morzem słonawym, o średnim zasoleniu około 7 promili, podczas gdy średnie zasolenie Morza Północnego

wynosi 35, a zasolenie we wschodniej części Morza Śródziemnego prawie 40 promili. Najwyższe zasolenie bałtyckich wód powierzchniowych jest obserwowane w Cieśninach Bałtyckich i spada ono aż do osiągnięcia najniższych wartości w Zatoce Botnickiej (np. w Kattegacie i Skagerraku wynosi prawie 20 promili, podczas gdy w Zatoce Fińskiej i Botnickiej spada nawet do 1)³. Śródlądowy charakter, ukształtowanie i charakter linii brzegowej, małe głębokości⁴ i zasolenie, występujące uwarunkowania hydrometeorologiczne (złodzenie, mgły, falowanie) oraz uwarunkowania geopolityczne, militarne i ekonomiczne mają istotny wpływ na charakter działań i aktywności na Bałtyku. Wewnątrzkontynentalne położenie Bałtyku sprzyja tworzeniu się mgieł. Ich największa częstotliwość przypada na okres od stycznia do maja oraz listopad. Wynosi kilkanaście dni w miesiącu, od czerwca do września jest to natomiast zaledwie 1,2–2,5 dnia miesięcznie.

W czasie umiarkowanych zim zamarza niespełna połowa Bałtyku, lecz podczas surowych skute lodem jest ponad 60 proc. powierzchni. W zasadzie w czasie ciężkich zim nie zamarzają jedynie głębsze akweny Bałtyku Środkowego i Bałtyku Południowego, ale i tam pojawia się lód dryfujący. Złodzenie stanowi istotne utrudnienie dla żeglugi bałtyckiej, głównie wskutek tworzenia się spiętrzonych zwalów lodowych, które mogą osiągać grubość nawet kilkunastu metrów. W wyniku złodzenia ważne szlaki żeglugowe w Zatoce Botnickiej czy porty w Zatoce Fińskiej są wyłączone z żeglugi nawet przez kilkadziesiąt dni. Utrudnienia żeglugowe występują również w Wielkim Bełcie, Sundzie oraz Kattegacie. W Botniku Północnym złodzenie trwa ponad sześć miesięcy, w centralnej części tej zatoki przez 110–130 dni, a w Zatoce Fińskiej ok. 110 dni w roku.

³ Dane hydrometeorologiczne Bałtyku opracowano na podstawie: T. Szubrycht, *Bałtyckie wymiary bezpieczeństwa*, Akademia Marynarki Wojennej, Gdynia 2010; T. Szubrycht, K. Rokiciński, P. Mickiewicz, *Morze Bałtyckie w polityce bezpieczeństwa Rosji*, Wydawnictwo FNCE, Poznań 2020.

⁴ Około 80 proc. powierzchni Morza Bałtyckiego charakteryzuje się głębokościami od 50 m, do 100 m to 18 proc., a zaledwie 2 proc. powierzchni stanowią akweny o głębokości powyżej 200 m. Średnia głębokość Bałtyku wynosi 52,3 m. Zob.: T. Szubrycht, *Bałtyckie wymiary...*, *op. cit.*

U polskich wybrzeży zlodzenie ma charakter łagodny i trwa średnio ok. 20 dni w roku nad morzem otwartym oraz 80–105 dni w zalewach i półzamkniętych zatokach. Grubość pokrywy lodowej wzrasta na Bałtyku od południa ku północy i wynosi maksymalnie (w marcu–kwietniu) ok. 50 cm na obszarze Botniku Południowego i Zatoki Fińskiej oraz 70–80 cm, a nawet powyżej 100 cm na wodach Botniku Północnego. Na Bałtyku Południowym przy bardzo surowych zimach grubość lodu osiąga 60–70 cm. Dla przykładu w rejonie Bornholmu na głównej trasie żeglugowej z Morza Bałtyckiego na Morze Północne zalodzenie utrzymuje się od 18 do 83 dni w roku. Największe wynikające z tego utrudnienia przypadają na okres luty–marzec i występują w rejonach zalewów, ujść rzek oraz torów podejściowych do portów.

Bałtyk to morze burzliwe, na którym fale są krótkie i strome. Typowa wysokość fal bałtyckich wynosi 3–8 m (wartość średnia to 5 m), jednak w czasie bardzo silnych sztormów mogą osiągnąć one wysokość ponad 10 m. W dniu 23 grudnia 2004 r., w czasie sztormu w rejonie Bałtyku Północnego zarejestrowano pojedynczą falę o wysokości prawie 14 m. Na Bałtyku kształt oraz wielkość fali w zasadniczym stopniu uzależnione są od kierunku i siły wiatru. W rejonach przybrzeżnych, charakteryzujących się znacznie mniejszymi głębokościami, na elementy fali wpływają kształt i profil dna morskiego.

Stan morza związany z warunkami wiatrowymi w rejonie polskiego wybrzeża oraz Bałtyku Południowego przeważnie zawiera się w przedziale do 5 m, a w okresie sztormów wiosennych i jesiennych dochodzi do 7–8 m (przy wiatrach o sile powyżej 8⁰B). Wówczas przeciętna długość fali wynosi ok. 15 m.

Wiosną i latem występują słabe sztormy, trwające zazwyczaj około pół doby, okresy bezsztormowe mogą zaś sięgać nawet 100 dób. Jesienią i zimą sztormy są silniejsze – niekiedy trwają nawet osiem dób, ponadto występują one znacznie częściej niż wiosną i latem. Czas trwania okresów bezsztormowych jesienią i zimą waha się najczęściej w przedziale od 1 do 20 dób.

Przedstawione powyżej uwarunkowania hydrometeorologiczne istotnie wpływają na planowanie działań mających zmniejszyć

podatność morskiej infrastruktury krytycznej na działania hybrydowe. Ważnym aspektem, który musi zostać uwzględniony w procesie planistycznym działań na Bałtyku, są obowiązujące przepisy prawa międzynarodowego: uwarunkowania geograficzne oraz fakt uznania przez Międzynarodową Organizację Morską całego Bałtyku za *Particularly Sensitive Sea Area* (PSSA), czyli obszar morski szczególnie wrażliwy⁵. Nakłada to na państwa nadbałtyckie konieczność podjęcia adekwatnych działań, by zapewnić wzmożoną ochronę zwłaszcza przed żeglugą niebezpieczną dla środowiska. Na akwenach uznanych za PSSA mogą obowiązywać m.in.: zakaz zrzutu zanieczyszczeń ze statków, wyznaczanie tras żeglugowych, opracowywanie i przyjmowanie innych środków, które mają na celu ochronę wyznaczonych obszarów morskich przed niszczeniem środowiska przez statki, takich jak obowiązkowe procedury pilotażowe lub systemy zarządzania ruchem statków.

Jedną z różnic pomiędzy PSSA a obszarem specjalnym, zdefiniowanym w konwencji MARPOL⁶ 73/78, jest to, że państwa w obszarach specjalnych mogą podejmować środki ochrony tylko zgodnie z postanowieniami dotyczącymi zapobiegania zanieczyszczeniu morza, zawartymi w załącznikach I, II, V i VI do konwencji MARPOL 73/78⁷. W przypadku PSSA państwo może natomiast proponować dodatkowe środki ochrony, które obejmują środki wymienione w wytycznych IMO, ale również inne, nieuregulowane przez konwencje IMO⁸. Za jedno z takich działań należy uznać kontrolę stanu technicznego jednostki oraz spełniania przez nią wszystkich wymogów konwencji międzynarodowych. Może to być ważny i skuteczny oręż w zwalczaniu rosyjskiej floty cieni na Bałtyku.

⁵ W 2005 r. Międzynarodowa Organizacja Morska (IMO) uznała Bałtyk za taki akwen. Został on zakwalifikowany ze względu na wyjątkowe walory ekologiczne, które mogą zostać zniszczone w skutek międzynarodowej żeglugi.

⁶ Międzynarodowa konwencja o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza przez statki.

⁷ Wspomniane załączniki do Konwencji MARPOL 73/78 dotyczą: załącznik I – Przepisy o zapobieganiu zanieczyszczeniu olejami, załącznik II – Przepisy o kontroli zanieczyszczenia szkodliwymi substancjami ciekłymi przewożonymi luzem, załącznik V – Przepisy o zapobieganiu zanieczyszczeniu odpadami ze statków oraz załącznik VI – Przepisy o zapobieganiu zanieczyszczeniu powietrza przez statki.

⁸ Zob.: D. Pyć, *Wybrane aspekty prawne i ekologiczne związane z układaniem rurociągow podmorskich*, „Prawo Morskie” 2006, t. XXII.

Znaczenie Bałtyku w rosyjskiej polityce bezpieczeństwa

O ile w ujęciu długoterminowym uwarunkowania hydrometeorologiczne Bałtyku należy uznać za niezmiennie, o tyle uwarunkowania geopolityczne w ostatnich trzech dekadach uległy radykalnej zmianie. Zmiany dotyczą członkostwa Polski i państw bałtyckich w NATO, a od 2023 i 2024 r. również wstąpienia do Sojuszu Finlandii i Szwecji. Wejście tych dwóch państw sprawiło, że sytuacja Rosji nad Bałtykiem uległa znacznemu pogorszeniu. Już w okresie poprzedzającym wybuch I wojny światowej przedstawiciele Floty Bałtyckiej za najgorszy z możliwych scenariuszy dla Imperium Rosyjskiego uznawali sojusz Szwecji i Niemiec. Porównując stan posiadania Rosji nad Bałtykiem z 1939 r., jest on trochę korzystniejszy ze względu na obwód królewiecki niż w okresie międzywojennym. Co więcej, aktualnie w przypadku jakiegokolwiek konfrontacji na Bałtyku Rosja będzie musiała stawić czoła nie poszczególnym państwom, ale NATO lub UE. Tym samym podjęcie działań noszących znamiona agresji w stosunku do państw Sojuszu byłoby obciążone bardzo dużym ryzykiem dla Rosji. Z tego powodu w arsenale prawdopodobnych przedsięwzięć Rosji pozostają działania hybrydowe.

Z rosyjskiego punktu widzenia podjęcie działań hybrydowych jawi się jako atrakcyjne, ponieważ jednoznaczne przypisanie ich sprawstwa może być utrudnione. Ważnym elementem jest również korzystny stosunek potencjalnych kosztów do możliwych profitów. Rosjanie jako prawdopodobny zysk z przeprowadzonych działań hybrydowych uznają nie tylko wyrządzone straty materialne czy koszty, które państwa nadbałtyckie ponoszą za zabezpieczenie morskiej infrastruktury krytycznej, lecz także korzyści polityczne i propagandowe. W przypadku uznania za sprawcę zyskują argument dla budowy narracji, że państwa zachodnie nie chcą dialogu, a jedynie konfrontacji z Rosją, czyli budowania syndromu oblężonej twierdzy. Należy również przyjąć, że liczba prowokacyjnych i agresywnych działań rosyjskich będzie uzależniona od wyników wojny w Ukrainie. Jeśli społeczeństwo rosyjskie nie uzna, że wojna zakończyła się sukcesem, wówczas władze będą musiały pokazać własnemu

społeczeństwu, że Rosja nadal jest potęgą globalną. Wówczas skutecznym działaniem okaże się pokazanie własnemu społeczeństwu stanowczości w działaniach na akwenach morskich, do czego Bałtyk wydaje się być idealny. Z tego powodu znaczące zwiększenie kosztów prowadzenia takich działań przez Rosję wydaje się kluczowe. Ze względu na niewiarygodność Rosji oraz jej agresywną politykę i działania należy przyjąć, że tylko w przypadku zdecydowanej postawy wszystkich państw NATO Rosjanie zaprzestaną bezprawnych działań w szarej strefie.

W nadchodzących dekadach należy oczekiwać znaczącego zwiększenia liczby morskiej infrastruktury krytycznej na Bałtyku. Spowodowane to będzie rozwojem morskiej energetyki wiatrowej oraz liczbą nowych kabli podmorskich. Mimo ograniczenia eksportu rosyjskich surowców energetycznych eksperci szacują, iż nadal odnotowywany będzie wzrost przewozów bałtyckich.

Działania podejmowane przez państwa Sojuszu, a nie tylko przez państwa nadbałtyckie, muszą mieć różnorodny charakter. Taka różnorodność powinna obejmować działania o charakterze politycznym (pokazanie jedności wszystkich państw NATO), egzekwowanie obowiązujących przepisów prawa międzynarodowego, zwiększenie obecności sił morskich NATO na Bałtyku, ciągłą wymianę informacji w czasie rzeczywistym między państwami nadbałtyckimi dotyczącą podejrzanej aktywności jednostek w rejonie morskiej infrastruktury krytycznej aż po opracowanie wspólnych procedur reagowania na takie działania. Wszelka działalność na Bałtyku musi odbywać się zgodnie z przepisami międzynarodowymi. Odnosząc się do obowiązujących przepisów, należy wspomnieć, że przejście okrętów przez Cieśniny Bałtyckie reguluje rozporządzenie królewskie *Royal Ordinance Governing the Admission of Foreign Warship and Military Aircraft to Danish Territory in Time of Peace*, które weszło w życie 1 maja 1999 r. Mimo ratyfikacji Konwencji o Prawie Morza rząd duński skutecznie odmawia uznania w cieśninach reżimu „wolnego i niezakłócanego przejścia tranzytowego” (art. 37–44), który zapewnia wolność żeglugi na powierzchni i pod wodą dla wszystkich handlowych i państwowych statków oraz okrętów, a także przelot statków

powietrznych w cieśninach łączących części morza pełnego lub wyłącznych stref ekonomicznych. Jest ono uznawane przez wszystkie państwa nadbałtyckie⁹. Należy dodać, że dodatkowo obowiązują również inne postanowienia międzynarodowe, które wymuszają wypełnienie określonych wymagań technicznych przez statki wchodzące na Bałtyk, co wynika z przepisów ochrony środowiska oraz bezpieczeństwa żeglugi.

Latem 2024 r. duński minister spraw zagranicznych Lars L. Rasmussen powiedział, że Kopenhaga rozważa możliwość zablokowania przepływu statków z rosyjską ropą naftową przez Cieśniny Bałtyckie ze względu na potencjalne zagrożenia dla środowiska. Duński Urząd Morski podjął decyzję o wzmocnieniu kontroli nad tankowcami transportującymi ropę naftową z Rosji w swoich portach. Władze duńskie stwierdziły, że celem tych działań jest przede wszystkim ochrona środowiska i marynarzy, gdyż starsze tankowce są coraz częściej wykorzystywane do transportu rosyjskiej ropy. Ponadto „tankowce charakteryzują się szczególnie wysokim profilem ryzyka, co oznacza, że tego typu statki mają znacznie wyższy priorytet przy wyborze do inspekcji niż inne typy statków”, a to właśnie starsze tankowce są coraz częściej wykorzystywane do transportu rosyjskiej ropy¹⁰. Ciekawa jest odpowiedź rosyjskiego publicysty na przedstawione uzasadnienie podjęcia takich działań: „(...) niedługo „odłączy” im się Grenlandia, stracą dostęp do Arktyki, ale wciąż myślą tylko o tym, jak dokuczyć Rosji”¹¹.

Błędem w budowaniu przekazu, który odnosi się do Bałtyku po wejściu Szwecji i Finlandii do NATO, jest stwierdzenie, że stał się on morzem wewnętrznym lub jeziorem NATO-wskim. Takie określenie jest nieuprawnione. Po wejściu tych państw do Sojuszu sytuacja geopolityczna i militarna Rosji na Bałtyku uległa pogorszeniu,

⁹ Zob.: D.R. Bugajski, *Przejście okrętów przez morze terytorialne państwa obcego w prawie i praktyce państw bałtyckich oraz NATO*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2006, rok XLVII, nr 1 (164).

¹⁰ Zob.: *Дания планирует существенно изменить правила прохода российских нефтетанкеров* [Dania planuje znacząco zmienić zasady przepływu rosyjskich tankowców], Top War, 6 lutego 2025 r., <https://topwar.ru/258896-danija-planiruet-suschestvenno-izmenit-pravila-prohoda-rossijskih-neftetankerov.html> (dostęp: 10 lutego 2025 r.).

¹¹ *ibidem*.

jednak nie wolno lekceważyć rosyjskiego potencjału na Bałtyku. Pogorszenie sytuacji geopolitycznej Rosji na Bałtyku po wejściu tych dwóch państw do NATO wynika nie tylko z faktu potencjału militarnego i ekonomicznego (szczególnie dobrze rozwiniętego przemysłu obronnego), jaki wniosły one do Sojuszu, lecz także z faktu uzyskania kontroli przez Sojusz w kluczowych regionach Bałtyku (z punktu widzenia Rosji), a mianowicie na Bałtyku Południowym i na Zatoce Fińskiej. Ważny jest tu także aspekt opcji wykonania przez Sojusz uderzeń raketowych i lotniczych na rozległe obszary Rosji nad Bałtykiem z Morza Norweskiego oraz możliwość generowania bezpośredniego zagrożenia dla drugiego pod względem wielkości miasta Rosji – Sankt Petersburga.

Nie można mówić jednak o Bałtyku jako o „jeziorze” czy „morzu wewnętrznym NATO”, ponieważ zgodnie z prawem międzynarodowym na wodach Bałtyku obowiązuje swoboda żeglugi zarówno dla jednostek handlowych, jak i okrętów (z pewnymi ograniczeniami, które już zostały przedstawione w niniejszej publikacji). Nie wolno również zapominać o rosyjskim potencjale militarnym na Bałtyku. Aktualnie bardzo trudno oszacować rzeczywisty potencjał Rosjan w tym regionie ze względu na wycofanie wielu jednostek, sprzętu wojskowego i uzbrojenia do walki w Ukrainie oraz z powodu nieznanego poziomu wyszkolenia jednostek nadal stacjonujących w obwodzie królewieckim.

W kontekście wyimaginowanych zagrożeń ze strony NATO rola Floty Bałtyckiej na Morzu Bałtyckim gwałtownie rośnie. Niektórzy eksperci sceptycznie podchodzą do jej obecnego stanu (potencjału bojowego). Aleksander Artamonow, ekspert wojskowy, główny analityk Fundacji Dziedzictwa Eurazjatyckiego, stwierdził, że „(...) teraz to [okręty Floty Bałtyckiej – przyp. aut.] nic więcej niż straż przybrzeżna”¹². Można jednak kwestionować to stwierdzenie. Obecnie w dyspozycji Floty Bałtyckiej na Bałtyku jest: niszczyciel, 2 fregaty

¹² „Выиграть, всё время обороняясь, нельзя”: Наши корабли берут на бордаж [„Nie można wygrać, broniąc się przez cały czas”: Nasze statki są atakowane], X-True, 22 stycznia 2025 r., <https://x-true.info/133544-vyigrat-vse-vremja-oboronjajas-nelzja-nashi-korabli-berut-na-abordazh> – a-ot-bjekov-zaschititsja-pochti-nevozmozhno.html (dostęp: 23 stycznia 2025 r.).

rakietowe, 4 korwety rakietowe, 10 małych okrętów rakietowych, 6 okrętów zwalczania okrętów podwodnych, 21 kutrów rakietowych, 2 małe i 4 duże okręty desantowe, 9 kutrów desantowych, 2 okręty podwodne oraz 2 trałowce¹³. Ponadto przy ocenie potencjału Floty Bałtyckiej należy uwzględnić lotnictwo morskie, rakietowe systemy brzegowe zapewniające antydostępowość oraz wojska lądowe podporządkowane Flocie Bałtyckiej. Nie dysponują one takim potencjałem, jak przez wiele lat twierdzili Rosjanie, lecz mimo to nie można go lekceważyć. W szczególności, jeśli istnieje prawdopodobieństwo, że może być użyty.

Działania rosyjskie w rejonie Morza Bałtyckiego od kilku lat mają charakter prowokacyjny, realizowany na granicy prawa międzynarodowego lub noszące znamiona działań bezprawnych. Do ich grona należy zaliczyć m.in.: naruszanie przestrzeni powietrznej i wód terytorialnych państw nadbałtyckich, niebezpieczne manewry okrętów lub samolotów, wyłączenie systemów AIS przez samoloty i statki, zakłócanie systemów GPS, nielegalne podnoszenie oznakowania nawigacyjnego, wzmożoną aktywność pomiarową i rozpoznawczą nad kluczową podwodną infrastrukturą krytyczną państw NATO oraz działania dywersyjne podejmowane lub inspirowane przez służby specjalne Rosji, tj. podpalenia, terroryzm powietrzny, działania sabotażowe, ataki w cyberprzestrzeni czy działalność szpiegowską. Wszystkie te przedsięwzięcia podejmowane są w tak zwanej szarej strefie i noszą znamiona działań hybrydowych.

Sojusznicza reakcja na rosyjskie zagrożenia w regionie Morza Bałtyckiego

Odpowiedzią Sojuszu na intensyfikację działań hybrydowych na Bałtyku jest Baltic Sentry. Do udziału w operacji zadeklarowano okręty różnych klas, morskie samoloty patrolowe oraz drony morskie. W ramach tej operacji państwa Sojuszu będą współpracować w celu integracji krajowych zasobów nadzoru pozwalających poprawić

¹³ *ibidem*.

zdolności do ochrony i obrony morskiej infrastruktury krytycznej, zwiększenia jej odporności oraz w razie potrzeby reagowania na incydenty¹⁴. Generał Christopher G. Cavoli, Naczelny Dowódca Sił Sojuszniczych w Europie, stwierdził, że „Baltic Sentry będzie zapewniać ukierunkowane odstraszenie na całym Bałtyku i przeciwdziałać działaniom destabilizacyjnym, takim jak te zaobserwowane w zeszłym miesiącu. Operacja ta pokazuje, że Sojusz jest w stanie szybko reagować na tego typu destabilizację”¹⁵. Patrowanie Morza Bałtyckiego i ochrona morskiej infrastruktury krytycznej w obliczu niedawnych uszkodzeń kabli powinny zapewnić nadzór nad krytycznymi obszarami Bałtyku 24 godziny na dobę 7 dni w tygodniu. Dodał, że osiem krajów NATO dostarczy drony do dyspozycji NATO, a Sojusz połączy dostarczone przez nie obrazy i informacje w jedną sieć, do której będą podłączeni wszyscy lokalni gracze, włączając w to Straż Przybrzeżną i Graniczną oraz regionalną policję, co umożliwi im podejmowanie konkretnych działań¹⁶.

Powodem utworzenia Baltic Sentry była reakcja państw Sojuszu na zerwania lub uszkodzenia podwodnych kabli. Bezpieczeństwo podwodnej infrastruktury, jak już wcześniej wspomniano, ma szczególne znaczenie w kontekście uzyskania od 9 lutego 2025 r. przez państwa bałtyckie niepodległości energetycznej, czyli synchronizacji ich systemów energetycznych z systemem energetycznym UE.

Należy jednak podkreślić, że działania, które będą prowadzone w ramach Baltic Sentry, były już wcześniej realizowane przez poszczególne państwa nadbałtyckie. Od dwóch lat polska marynarka wojenna prowadzi operację „Zatoka”, której celem jest monitoring

¹⁴ Zob.: *NATO launches 'Baltic Sentry' to increase critical infrastructure security*, North Atlantic Treaty Organization, 14 stycznia 2025 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_232122.htm (dostęp: 25 lutego 2025 r.).

¹⁵ Zob.: *ibidem*; A. Stawier, «Балтийский часовой». НАТО становится альянсом пиратов [Baltic Sentry – NATO staje się sojuszem piratów], Top War, 20 stycznia 2025 r., <https://topwar.ru/257658-baltijskij-chasovoj-nato-stanovitsja-aljansom-piratov.html> (dostęp: 23 stycznia 2025r.).

¹⁶ Zob.: *Baltic Sentry to enhance NATO's presence in the Baltic Sea*, SHAPE NATO, 14 stycznia 2025 r., <https://shape.nato.int/news-releases/baltic-sentry-to-enhance-natos-presence-in-the-baltic-sea> (dostęp: 25 lutego 2025 r.).

i ochrona podwodnej infrastruktury krytycznej. Podobne kroki podjęły również inne państwa nadbałtyckie.

Na Bałtyku systematycznie odbywają się ćwiczenia morskie, regularne patrole oraz wizyty zespołów okrętów NATO, których jednym z celów jest zwiększenie gotowości i zademonstrowanie obecności sił NATO na tym akwenie. Wartością dodaną, która zostanie osiągnięta w ramach Baltic Sentry, jest uzyskanie pełnej świadomości sytuacyjnej na Bałtyku.

Dowództwo Połączonych Sił Sojuszniczych w Brunssum (JFCBS) będzie dowodzić Baltic Sentry, przy czym Sojusznicze Dowództwo Sił Morskich (MARCOM) odegra kluczową rolę w dowodzeniu siłami na obszarze morskim. CTF Baltic natomiast jako dowództwo szczebla taktycznego będzie organem wykonawczym MARCOM-u.

Rozpatrując problematykę sił okrętowych, które mogą/powinny być wydzielone do realizacji zadań w ramach Baltic Sentry, zadeklarowano siły okrętowe, drony oraz morskie samoloty patrolowe. Ze względu na uwarunkowania hydrometeorologiczne Bałtyku, które zostały już przedstawione w niniejszej publikacji, powinny to być okręty cechujące się dużą dzielnością morską oraz autonomicznością. Należy przyjąć również założenie, że operacja Baltic Sentry będzie realizowana równolegle z codzienną działalnością Stałych Zespołów Okrętów NATO (SNMG-1, SNMG-2, SNMCMG-1, SNMCMG-2), a tym samym państwa Sojuszu będą musiały zadeklarować siły do dodatkowego zespołu. Jak już wspomniano, do składu zespołu okrętów prowadzącego działania w ramach Baltic Sentry zostaną wydzielone również jednostki Straży Granicznej i innych jednostek służb państwowych.

W opinii autora największym wyzwaniem będzie konieczność zapewnienia zespołu w wariantcie ciągłej działalności operacyjnej na wybranych akwenach Bałtyku. Nawet jeśli założymy, że Bałtyk nie jest akwenem rozległym (jego rozciągłość południkowa wynosi 1500 km, a równoleżnikowa 700 km), to warunkiem efektywnej realizacji postawionych zadań będzie wydzielenie umożliwiających to sił okrętowych. Rodzi się zatem pytanie, jak liczny powinien być zespół okrętów realizujący zadania w ramach Baltic Sentry. Podczas

analizy wszystkich aspektów działalności w ramach Baltic Sentry nie wolno zapominać o zasobach ludzkich, okrętowych i finansowych, jakimi dysponuje Sojusz. Wydaje się, że mimo deklaracji Sojuszu największy ciężar odpowiedzialności w realizacji działań w ramach Baltic Sentry będzie spoczywał na państwach nadbałtyckich.

Bardzo istotny aspekt to również wymuszenie na jednostkach pływających przestrzegania obowiązujących przepisów odnośnie do włączania systemu AIS. Pozwoli to na monitorowanie żeglugi w rejonach określonych jako szczególnie ważne dla zapewnienia bezpieczeństwa morskiej infrastruktury krytycznej oraz egzekwowania przepisów odnoszących się do ochrony środowiska na Bałtyku, umożliwiającymi zwalczanie rosyjskiej floty cieni. Kluczowe okazuje się również określenie priorytetowych akwenów monitoringu i ochrony w kontekście bezpieczeństwa podmorskiej infrastruktury krytycznej przez siły wydzielone do realizacji Baltic Sentry.

Ze względów politycznych i wizerunkowych konieczny jest udział okrętów państw, które nie są zaliczane do państw nadbałtyckich. Równoległe z prowadzeniem operacji Baltic Sentry niezbędne są działania państw nadbałtyckich (możemy je określić jako organizacyjno-prawne). Powinny one dotyczyć m.in. opracowania procedur pozwalających na efektywne działanie sił okrętowych na morzu (zasady zatrzymywania i kontroli jednostek podejrzanych o działania bezprawne). Te ustalenia obejmowałyby wspólną interpretację praw państwa nadbrzeżnego w egzekwowaniu przepisów ochrony środowiska naturalnego na Bałtyku, przepisów PSI¹⁷, przepisów odnoszących się do podmiotów naruszających zasady bezpiecznej nawigacji czy możliwości wykorzystania kazusu włoskiego do zwalczania nielegalnej emigracji na Adriatyku¹⁸. Poniżej w tabeli przedstawiono potencjał sił okrętowych NATO, który może być wydzielony do Baltic Sentry.

¹⁷ PSI – Proliferation Security Initiative, określana również jako Inicjatywa Krakowska.

¹⁸ Zob.: T. Szubrycht, *Morze Śródziemne w systemie bezpieczeństwa europejskiego*, Akademia Marynarki Wojennej, Gdynia 2008.

Tab. 1. Potencjał ilościowo-jakościowy sił okrętowych państw NATO.

państwo	dostępne okręty nawodne	państwo	dostępne okręty nawodne
Dania	16	Francja	83
Estonia	10	Grecja	73
Finlandia	23	Hiszpania	53
Litwa	9	Niderlandy	24
Łotwa	8	Islandia	2
Niemcy	69	Kanada	62
Norwegia	42	Portugalia	21
Polska	24	Rumunia	28
Szwecja	23	Słowenia	0
Albania	4	Turcja	92
Belgia	10	USA	216
Bułgaria	19	Wielka Brytania	62
Chorwacja	2	Włochy	71
Czarnogóra	0		
Razem 1046			

Źródło: Oprac. własne na podstawie *Janes' Fighting Ships 2024/2025 Yearbook*.

Jak wynika z tabeli, państwa Sojuszu dysponują 1046 jednostkami pływającymi wchodzącym w skład ich sił morskich. Są to zarówno okręty, jak i jednostki innych służb państwowych, które ze względu na dzielność morską mogą realizować zadania w ramach Baltic Sentry. Należy jednak założyć, że tylko niewielki procent z tych jednostek może zostać wydzielony do tej operacji, ponieważ każde z państw NATO ma własne narodowe i sojusznicze zobowiązania.

Państwa nadbałtyckie dysponują 224 jednostkami, które mogą być wydzielone do Baltic Sentry, jednak podobnie jak w innych państwach również w przypadku krajów nadbałtyckich tylko część z tych jednostek może wziąć udział w operacji. Ostateczna liczba dostępnych jednostek do realizacji zadań w ramach Baltic Sentry w głównej mierze uzależniona będzie od politycznej woli państw Sojuszu w partycypowaniu w Baltic Sentry.

Po ogłoszeniu przez NATO powołania misji Baltic Sentry rosyjscy politycy różnych szczebli oraz publicyści poświęcili tej problematyce

liczne komunikaty, artykuły i wywiady. Poniżej zostanie przedstawiona analiza i synteza kilkunastu takich publikacji. Poglądy rosyjskie opracowano na podstawie analiz rosyjskich artykułów, wywiadów i komunikatów opublikowanych od 9 stycznia do 12 lutego 2025 r. Przeanalizowano treść 16 publikacji poświęconych operacji NATO Baltic Sentry. Należy podkreślić, że wszystkie przebadane materiały prasowe wzbogacono wizualizacją działań bojowych na morzu (pływające okręty i samoloty, operacje desantowe, okrętowe salwy rakietowe, strzelający żołnierze piechoty morskiej i inne sceny batalistyczne).

6 lutego 2025 r. ambasador Rosji w Belgii Aleksandr Tokowinin oznajmił, że Moskwa podejmie działania odwetowe przeciwko operacji NATO Baltic Sentry. Stwierdził, że takie działania są planowane pomimo oświadczenia Naczelnego Dowództwa Sił Sojuszniczych NATO w Mons, twierdzącego, że operacja ma na celu ochronę podwodnej infrastruktury na Bałtyku¹⁹.

Z kolei 7 lutego 2025 r. ambasador Rosji w Finlandii Paweł Kuzniecowa w wywiadzie dla RIA Novosti powiedział, że Rosja ma wystarczająco dużo woli i zasobów, aby sprawić, że marzenia NATO o przekształceniu Morza Bałtyckiego w „wewnętrzne jezioro” Sojuszu staną się nierealne²⁰.

Tego samego dnia doradca prezydenta Rosji Nikołaj Patruszew, który nadzoruje rosyjską politykę morską, powiedział, że Zachód wykorzystuje Szwecję i Finlandię, aby pozbawić Rosję dostępu do Bałtyku i zamienić go w „wewnętrzne morze” NATO. Kilka dni później stwierdził, że państwa Sojuszu dążą do konfrontacji i postanowiły podnieść stawkę tam, gdzie Rosja jest najsłabsza – na morzu.

W opinii Rosjan rzeczywistymi, ale ukrytymi celami operacji Baltic Sentry są:

- prowadzenie rozpoznania oraz realizacja ćwiczeń na morzu z wykorzystaniem środków technicznych oraz przetestowanie skuteczności innowacyjnych elementów taktyki działania sił morskich;

¹⁹ Zob.: *Rosja obiecała odpowiedzieć na operację NATO na Morzu Bałtyckim*, РИА Новости, <https://ria.ru/20250206/nato-1997673593.html?in=t> (dostęp: 9 lutego 2025 r.).

²⁰ Por.: *Rosja nie pozwoli, by Bałtyk stał się wewnętrznym jeziorem NATO*, РИА Новости, <https://ria.ru/20250207/baltika-1997872188.html> (dostęp: 9 lutego 2025 r.).

- zablokowanie Floty Bałtyckiej i uniemożliwienie żeglugi statków handlowych, które zostały objęte sankcjami Zachodu, co prowadzi do ograniczenia eksportu rosyjskiej ropy naftowej.

Morze Bałtyckie ma dla Rosji strategiczne znaczenie. Należy przytoczyć opinię Morskiego Centrum Transportowego (Morcentr-Tek). Po rozpoczęciu wojny w Ukrainie część handlu morskiego opuściła Bałtyk pod presją sankcji, jednakże kluczowy kanał eksportowy pozostał na tym akwenie. Rosja transportuje większość eksportu swojej ropy przez Morze Bałtyckie. Z opublikowanego oświadczenia wynika, że w 2024 r. przez porty bałtyckie przetransportowano mimo obowiązujących sankcji ok. 77,7 mln ton ropy naftowej, co stanowi prawie 30 proc. całego rosyjskiego eksportu ropy naftowej przez rosyjskie porty morskie²¹.

Morze Bałtyckie jest nadal najważniejszą bramą na świat dla rosyjskich towarów, gdyż 60 proc. rosyjskiego handlu przechodzi przez Bałtyk. Nad Bałtykiem położone jest drugie co do wielkości miasto Rosji – Sankt Petersburg, w którym ma siedzibę Dowództwo Marynarki Wojennej Rosji. Cała gospodarka regionu północno-zachodniej Rosji jest uzależniona od dobrobytu gospodarczego Sankt Petersburga. W mieście znajdują się również ważne dla Rosji gałęzie przemysłu, takie jak budownictwo okrętowe oraz produkcja silników okrętowych.

Jak podkreślają rosyjscy politycy, Bałtyk to region o kluczowym znaczeniu dla utrzymania rosyjskiego, *de facto* „zamorskiego” terytorium, czyli obwodu królewieckiego. Otaczają go bowiem wrogie państwa, a jedyna komunikacja z tym regionem, która nie jest pod ich kontrolą, to prawie 1000-kilometrowa droga morska z „Wielkiej Rosji”.

Doradca prezydenta Rosji i przewodniczący Rosyjskiego Kolegium Morskiego N. Patruszew uważa, że Wielka Brytania wraz z innymi krajami NATO próbuje narzucić państwom europejskim możliwość aresztowania rosyjskich statków na Bałtyku. Dzieje się tak rzekomo z powodu zagrożeń dla środowiska naturalnego i morskiej

²¹ W. Czernow, *Пираты Балтийского моря [Piraci Morza Bałtyckiego]*, PortNews, 12 lutego 2025 r., <https://portnews.ru/comments/3540/> (dostęp: 14 lutego 2025 r.).

infrastruktury krytycznej, ale Rosja uważnie monitoruje działania wrogich państw i przygotowuje środki zaradcze. Patruszew stwierdził, że „(...) odcięcie Rosji dostępu do Morza Czarnego i Bałtyku było pielęgnowanym marzeniem Londynu od XVIII wieku”. Dodał, że „Brytyjczycy próbowali przeszkodzić Piotrowi Wielkiemu, intrygowali przeciwko Katarzynie II. Czasami próbowali podjąć działania zbrojne. Przypomnijmy sobie wojnę krymską, która jest często interpretowana w historii jako porażka Rosji, ale w rzeczywistości to Brytyjczycy i Francuzi ponieśli klęskę²² pod bastionami Sewastopola, na Bałtyku, a także na Dalekim Wschodzie i na Wyspach Sołowickich”²³.

Kluczowy z punktu widzenia wpływów do budżetu państwa pozostaje eksport ropy naftowej realizowany z wykorzystaniem floty cieni. Dlatego też w narracji rosyjskiej uwypuklany jest aspekt wprowadzania utrudnień w eksporcie rosyjskiej ropy naftowej i stworzenie przesłanek do wprowadzenia arbitralnych ograniczeń w żegludze międzynarodowej. W publikacjach wielokrotnie pojawiał się wątek zaostrożenia kontroli przez duński Urząd Morski tankowców, które wchodzi na Bałtyk przez Cieśniny Bałtyckie pod pretekstem konieczności zapewnienia ochrony środowiska.

Katastrofy na Morzu Czarnym czy przypadek pływającego pod banderą Panamy tankowca Eventin, na którym 10 stycznia 2025 r. doszło do awarii u wybrzeży wyspy Rugia, świadczą na niekorzyść Rosji. Ta 274-metrowa jednostka przewoziła 99 tys. ton rosyjskiej ropy. Według Greenpeace tankowiec znajduje się na liście 192 statków o bardzo złym stanie technicznym, używanych przez Rosję do

²² N. Patruszew zapomniał jednak, że wojna krymska zakończyła się porażką Rosji, upadkiem Sewastopola oraz samozatopieniem całej rosyjskiej Floty Czarnomorskiej. Łącznie w wojnie krymskiej poległo lub zmarło z powodu ran 500 tys. żołnierzy rosyjskich. Wprowadzona przez Brytyjczyków blokada Cieśnin Bałtyckich uniemożliwiła Rosji eksport zboża i innych towarów. Zgodnie z postanowieniami traktatu pokojowego z Paryża Rosja musiała oddać Turcji południową część Besarabii oraz uznać protektorat Turcji nad Mołdawią, Wołoszczyzną i Serbią, a Morze Czarne ogłoszono akwenem dostępnym dla wszystkich flot. Trudno zatem stwierdzić, że to Wielka Brytania i Francja poniosły klęskę w tej wojnie.

²³ Zob.: *Rosja nie pozwoli, by..., op. cit.*

transportu ropy w celu obejścia sankcji²⁴. Te wypadki potwierdzają, że stan techniczny jednostek przewożących rosyjską ropę naftową jest zły lub bardzo zły i potwierdzają słuszność obaw strony duńskiej. Co więcej, część z tych jednostek nie jest ubezpieczona. Od czasu wprowadzenia bardziej szczegółowych kontroli stanu technicznego tankowców przepływających wzdłuż wybrzeży Estonii skontrolowano ponad 300 tankowców. Wyniki 8-miesięcznych kontroli wykazały, że 260 jednostek miało ważne ubezpieczenie, lecz 62 (prawie 20 proc.) nie posiadało takiego świadczenia. Kolejne spostrzeżenie po analizie tych publikacji dotyczy faktu, że wielokrotnie rosyjscy publicyści i politycy lekceważąco określali państwa bałtyckie i Finlandię jako „mikroorganizmy europejskie”, „bałtyckie karły” czy „niepojętnych, ale bezczelnych malców”.

W badanych rosyjskich publikacjach poruszających problematykę Baltic Sentry i zwiększenie obecności NATO na Bałtyku przeważają następujące stwierdzenia: „od dawna było oczywiste, że wróg [NATO – przyp. aut.] doprowadzi do wojny na Bałtyku”, „eskalacja działań na Bałtyku jest pierwszą częścią operacji podboju Arktyki przez Zachód”, „Rosja nie ma planów zajmowania terytoriów, ale jeśli zaczną się problemy, co powstrzyma nas przed zajęciem terytoriów, które wcześniej należały do Imperium Rosyjskiego”, „polowanie na naszą flotę handlową”, „piraci Morza Bałtyckiego przygotowują blokadę morską Rosji”, „histeria na Zachodzie dotycząca «rosyjskiego zagrożenia» kończyła się już wcześniej głośnym pierdnięciem – zarówno w przenośni, jak i dosłownie”, „całkiem prawdopodobne, że będziemy musieli wymoczyć gorących facetów z Europy Północnej w zimnych wodach Bałtyku, ale mam nadzieję, że tak się nie stanie”, „istnieją bezpośrednie i pośrednie sygnały, że NATO przygotowuje się do starcia militarnego z Rosją w krajach bałtyckich”, „jesteśmy prowokowani, a nie wygrasz, broniąc się cały czas”, „zmieniają nazwę Morza Bałtyckiego na «Morze NATO», „niedawno gorący fiński chłopcy wspólnie z Estończykami przeprowadzili na Bałtyku, że tak

²⁴ B. Dudek, *Rosyjska „flota cieni”: awaria tankowca w pobliżu Rugii*, Deutsche Welle, 10 stycznia 2025 r., <https://www.dw.com/pl/rosyjska-flota-cieni-awaria-tankowca-w-pobli%C5%BCu-rugii/a-71269392> (dostęp: 28 lutego 2025 r.).

powiem, głęboką prowokację, tak NATO przygotowuje się do ataku na Rosję na Morzu Bałtyckim”.²⁵ Za wzorcowy przykład rosyjskiej propagandy należy uznać następujący akapit jednego z artykułów: „(...) w Szwecji Stowarzyszenie Domów Pogrzebowych w Göteborgu i inne przedsiębiorstwa pogrzebowe rozpoczęły już poszukiwania gruntów pod cmentarze dla około 50 000 poległych”²⁶. Powyższe cytaty i wzbogacanie tekstu fotografiami i grafiką o wojennym charakterze jednoznacznie wskazują na język konfrontacyjny i podgrzewanie atmosfery o eskalującym zagrożeniu i nieuchronności potencjalnego konfliktu na Bałtyku.

Jedną z proponowanych odpowiedzi Rosjan jest zorganizowanie systemu konwojowania jednostek (przede wszystkim tankowców) udających się do portów rosyjskich i wychodzących z nich. W rosyjskich publikacjach pojawia się następujące stwierdzenie: „(...) ale na razie byłoby zupełnie logiczne, aby statkom cywilnym towarzyszyły okręty wojenne Floty Bałtyckiej. Rosja ma prawo zareagować w możliwie najsurowszy sposób na działania takich piratów [państw NATO – przyp. aut.]”²⁷.

Podjęcie zdecydowanych działań przez NATO będzie miało również wymiar ekonomiczny, gdyż może doprowadzić do wzrostu kosztów dla właścicieli statków (np. z tytułu ubezpieczeń, wynagrodzeń załogi itp.) ze względu na zwiększone ryzyko. Przyczyni się to nie tylko do zmniejszenia rosyjskiego eksportu ropy naftowej, lecz także do zwiększenia kosztów tego eksportu. Ponadto przy podejmowaniu decyzji o rozwoju infrastruktury portowej należy dokładniej oszacować ryzyko związane z ewentualnym zamknięciem Cieśnin Bałtyckich lub wzrostem utrudnień dla rosyjskiego eksportu.

Rosjanie twierdzą, że nawet po ustaleniu, iż statek wyraźnie nie spełnia jakichkolwiek norm, musi on natychmiast zostać zwolniony za kaucją lub zabezpieczeniem finansowym. Mimo że statek stwarza nadmierne zagrożenie dla środowiska morskiego, państwo bandery

²⁵ Cytaty za: A. Stawier, „*Baltic Sentry*” – *NATO staje się sojuszem piratów*, <https://topwar.ru/257658-baltijskij-chasovoj-nato-stanovitsja-aljansom-piratov.html> (dostęp: 20 stycznia 2025 r.).

²⁶ *ibidem*.

²⁷ Zob.: A. Stawier, *op. cit.*

ma nadal zagwarantowane prawo wstawić się za swoim statkiem i jego załogą oraz zażądać ich uwolnienia.

Rosjanie deklarują ochronę wolności żeglugi statków wchodzących i wychodzących z bałtyckich portów rosyjskich w ramach konwojów. Jednak warto przytoczyć kasus Cieśniny Kerczeńskiej czy Cieśniny Pilawskiej. 5 listopada 2018 r. Rosjanie wbrew postanowieniom Międzynarodowej Konwencji o prawie morza (art. 24 i 38) oraz dwustronnej umowie między Ukrainą a Federacją Rosyjską o współpracy w badaniach Morza Azowskiego i Cieśniny Kerczeńskiej z 2003 r. nielegalnie zajęli i odholowali do portu w Kerczu ukraińskie okręty, które próbowały przejść przez Cieśninę Kerczeńską na Morze Azowskie. Załogi ukraińskie zostały aresztowane. Już na 10 dni przed incydem (25 października 2018 r.) Parlament Europejski wydał Rezolucję 2018/2870 w sprawie sytuacji na Morzu Azowskim. Stwierdzono w niej naruszenie przez Rosję prawa międzynarodowego na Morzu Azowskim.

Po tym incydencie 25 maja 2019 r. Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza w Hamburgu zobowiązał Federację Rosyjską do zwrotu zajętych okrętów i natychmiastowego uwolnienia ukraińskich marynarzy. Kreml stwierdził jednak, że Trybunał nie ma kompetencji do rozstrzygnięcia w tej sprawie, a o losie ukraińskich okrętów i ich załóg zadecyduje sąd rosyjski. Ostatecznie wymiana ukraińskich marynarzy odbyła się 7 września 2019 r., a okręty zwrócono Ukrainie 18 listopada 2019 r., czyli prawie po roku²⁸. Można zatem stwierdzić, że Rosjanie nie respektują prawa międzynarodowego, jeśli jest to niezgodne z ich interesami. Znamienne wydaje się zatem powoływanie się na wolność żeglugi na Bałtyku, jeśli samemu pozbawia się inne państwa takiej wolności w odniesieniu do Cieśniny Pilawskiej czy Cieśniny Kerczeńskiej. Jakim zatem potencjałem dysponuje Rosja na Bałtyku, aby zapewnić ochronę organizowanym konwojom?

²⁸ Zob.: T. Szubrycht, *Similarities and differences in marine security challenges and threats in the Baltic Sea and Black Sea*, „Voenen Zhurnal” 2023, t. 130, nr 4; A. Makowski, *Incident w Cieśninie Kerczeńskiej 25 listopada 2018 roku a Konwencja o Prawie Morza*, „Prawo Morskie” 2021, t. XL.

Rosyjska Straż Graniczna na Bałtyku dysponuje 4 jednostkami mogącymi realizować zadania konwojowania tankowców²⁹. Uwzględniając natomiast potencjał ilościowo-jakościowy Floty Bałtyckiej, posiada ona 26 okrętów mogących ze względu na dzielność morską i autonomiczność realizować takie zadania. Tym samym na Morzu Bałtyckim Rosjanie dysponują łącznie 30 jednostkami, które mogą być wykorzystane do eskortowania tankowców w konwojach.

Przyjęcie przez Rosjan systemu konwojowania do i z portów rosyjskich będzie wymagać dużej synchronizacji działań oraz terminowości, co nie jest ich najmocniejszą stroną. Nie wolno zapominać, że odległość od Strefy Przedcieśninowej do rosyjskiego portu Sankt Petersburg wynosi ok. 750 mil morskich, a do portu Ust-Ługa 700 mil morskich. Czas przejścia konwoju to 54 i 50 godzin.

Tworzenie konwoju wymaga ponadto zgromadzenia co najmniej kilku jednostek, a czas formowania potencjalnego konwoju wynosi zwykle kilka godzin. Warto zauważyć, że jednostki podejrzane o zły stan techniczny lub znajdujące się na liście sankcyjnej mogą zostać zatrzymane na wodach terytorialnych Danii lub Szwecji, a w tym przypadku efektywność ochrony okrętów rosyjskich będzie znikoma, tym bardziej że większość z tych jednostek pływa pod flagą „tanych bander”, a nie pod flagą Rosji.

Mimo wielu deklaracji rosyjskich o bezprawnych działaniach odnoszących się do floty cieni, a konkretnie egzekwowania przepisów z zakresu ochrony środowiska, sami Rosjanie podejmują działania mające na celu zmniejszenie zagrożenia ekologicznego dla środowiska morskiego generowanego przez rosyjskie statki. Zgodnie z poleceniem Prezydenta Rosji Ministerstwo Transportu Rosji (Rostransnadzor) organizuje działania kontrolne w odniesieniu do przedsiębiorstw żeglugowych eksploatujących flotę tankowców. Bezpośrednią realizację przedsięwzięcia powierzono Federalnej Służbie Nadzoru Transportu. W ramach działań Rostransnadzoru dokonywana będzie ocena przestrzegania przez osoby prawne

²⁹ P. Stocki, *Proces modernizacji Straży Przybrzeżnej Służby Granicznej Federalnej Służby Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej jako elementu systemu bezpieczeństwa państwa na przełomie XX i XXI w.*, „Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego” 2023.

i przedsiębiorców indywidualnych obowiązkowych wymogów, które dotyczą przewozu ropy naftowej i produktów naftowych. Audyt obejmie ok. 500 przedsiębiorstw transportu morskiego i śródlądowego obsługujących tankowce³⁰. Ponadto Prezydent Rosji polecił podjęcie działań wpływających na poprawę bezpieczeństwa statków floty tankowców, a w razie potrzeby przedstawienie wniosków mających na celu wzmocnienie kontroli nad stanem technicznym tych jednostek oraz realizację przewozów statkami morskimi i rzecznyymi, magazynowania i przeładunku na nich ropy naftowej czy produktów naftowych. Premier Michaił Miszustin został wyznaczony na osobę odpowiedzialną za wdrożenie rozporządzenia do 1 czerwca 2025 r.³¹. Takie rozporządzenie jednoznacznie wskazuje, że istnieje problem stanu technicznego również rosyjskich tankowców, czego dowodem były dwie katastrofy na Morzu Czarnym. Kontrola jednak nie obejmuje tankowców pływających pod banderą innych państw eksportujących rosyjską ropę naftową.

Podsumowanie

Reakcje strony rosyjskiej na ogłoszenie inicjatywy Baltic Sentry wskazują na budowanie przekazu, jakoby te działania były wymierzone w Rosję. Budowanie takiej narracji ma wzmacniać przekonanie w społeczeństwie rosyjskim o „obleganej twierdzy”. Dzieje się tak mimo niepodważalnych faktów oraz deklaracji państw NATO, że celami operacji są ochrona i obrona morskiej infrastruktury krytycznej oraz pokazanie jedności państw Sojuszu w obliczu realnych zagrożeń dla bezpieczeństwa. Można jednak zauważyć, że z rosyjskiego punktu widzenia

³⁰ Zob. *Минтранс России начинает проверку российского танкерного флота* [Rosyjskie Ministerstwo Transportu rozpoczyna inspekcję rosyjskiej floty tankowców], Морская Коллегия Российской Федерации, 5 lutego 2025 r., <https://marine.org.ru/publication/smi/16994/> (dostęp: 8 lutego 2025 r.).

³¹ Zob. *Правительству РФ поручено провести проверку технического состояния танкерного флота к лету 2025 года* [Rosyjski rząd otrzymał polecenie przeprowadzenia kontroli stanu technicznego floty tankowców do lata 2025 roku], Морская Коллегия Российской Федерации, 14 lutego 2025 r., <https://marine.org.ru/publication/smi/17064/> (dostęp: 14 lutego 2025 r.).

kluczowym aspektem podjętych działań jest obawa, iż wieloaspektowe działania podjęte na Bałtyku przyczynią się do bardziej efektywnego egzekwowania sankcji nałożonych na Rosję po rozpoczęciu wojny w Ukrainie. Wydaje się, że tylko zdecydowane działania państw NATO na Morzu Bałtyckim przyczynią się do zminimalizowania zagrożeń dla szeroko rozumianego bezpieczeństwa na Bałtyku. Wiele bowiem przykładów z historii czy tych, które miały miejsce w ostatnich latach, wskazuje, że Rosjanie respektują tylko siłę.

Na zakończenie warto przytoczyć słowa przypisywane Iwanowi IV, bardzo popularne w Rosji, że przecież ten, kto bije, jest lepszy, a ten, kogo biją i wiążą – gorszy. Ważne zatem, by to państwa Sojuszu były lepsze.

Piśmiennictwo

- Baltic Sentry to enhance NATO's presence in the Baltic Sea*, SHAPE NATO, 14 stycznia 2025 r., <https://shape.nato.int/news-releases/baltic-sentry-to-enhance-natos-presence-in-the-baltic-sea> (dostęp: 25 lutego 2025 r.).
- Bugajski D.R., *Przejście okrętów przez morze terytorialne państwa obcego w prawie i praktyce państw bałtyckich oraz NATO*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2006, rok XLVII, nr 1 (164).
- Czernow W., *Пираты Балтийского моря [Piraci Morza Bałtyckiego]*, PortNews, 12 lutego 2025 r., <https://portnews.ru/comments/3540/> (dostęp: 14 lutego 2025 r.).
- Dudek B., *Rosyjska „flota cieni”: awaria tankowca w pobliżu Rugii*, Deutsche Welle, 10 stycznia 2025 r., <https://www.dw.com/pl/rosyjska-flota-cieni-awaria-tankowca-w-pobli%C5%BCu-rugii/a-71269392> (dostęp: 28 lutego 2025 r.).
- Janes' Fighting Ships 2024/2025 Yearbook*.
- Makowski A., *Incydent w Cieśninie Kerczeńskiej 25 listopada 2018 roku a Konwencja o Prawie Morza*, „Prawo Morskie” 2021, t. XL.

- Минтранс России начинает проверку российского танкерного флота [Rosyjskie Ministerstwo Transportu rozpoczyna inspekcję rosyjskiej floty tankowców]*, Морская Коллегия Российской Федерации, 5 lutego 2025 r., <https://marine.org.ru/publication/smi/16994/> (dostęp: 8 lutego 2025 r.).
- NATO launches 'Baltic Sentry' to increase critical infrastructure security*, North Atlantic Treaty Organization, 14 stycznia 2025 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_232122.htm (dostęp: 25 lutego 2025 r.).
- Правительству РФ поручено провести проверку технического состояния танкерного флота к лету 2025 года [Rosyjski rząd otrzymał polecenie przeprowadzenia kontroli stanu technicznego floty tankowców do lata 2025 roku]*, Морская Коллегия Российской Федерации, 14 lutego 2025 r., <https://marine.org.ru/publication/smi/17064/> (dostęp: 14 lutego 2025 r.).
- Рыц Д., *Wybrane aspekty prawne i ekologiczne związane z układaniem rurociągów podmorskich*, „Право Морские” 2006, t. XXII.
- Rosja obiecała odpowiedzieć na operację NATO na Morzu Bałtyckim*, РИА Новости, <https://ria.ru/20250206/nato-1997673593.html?in=t> (dostęp: 9 lutego 2025 r.).
- Rosja nie pozwoli, by Bałtyk stał się wewnętrznym jeziorem NATO*, РИА Новости, <https://ria.ru/20250207/baltika-1997872188.html> (dostęp: 9 lutego 2025 r.).
- Stawier A., *«Балтийский часовой». НАТО становится альянсом пиратов [Baltic Sentry – NATO staje się sojuszem piratów]*, Top War, 20 stycznia 2025 r., <https://topwar.ru/257658-baltijskij-chasovoj-nato-stanovitsja-aljansom-piratov.html> (dostęp: 23 stycznia 2025 r.).
- Stocki P., *Proces modernizacji Straży Przybrzeżnej Służby Granicznej Federalnej Służby Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej jako elementu systemu bezpieczeństwa państwa na przełomie XX i XXI w.*, „Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego” 2023.
- Szubrycht T., *Bałtyckie wymiary bezpieczeństwa*, Akademia Marynarki Wojennej, Gdynia 2010.
- Szubrycht T., *Similarities and differences in marine security challenges and threats in the Baltic Sea and Black Sea*, Voenen Zhurnal 2023, t. 130, nr 4.

Szubrycht T., *Morze Śródziemne w systemie bezpieczeństwa europejskiego*, Akademia Marynarki Wojennej, Gdynia 2008.

Szubrycht T., Rokiciński K., Mickiewicz P., *Morze Bałtyckie w polityce bezpieczeństwa Rosji*, Wydawnictwo FNCE, Poznań 2020.

„Выиграть, всё время обороняясь, нельзя”: Наши корабли берут на бордаж [„Nie można wygrać, broniąc się przez cały czas”: Nasze statki są atakowane], X-True, 22 stycznia 2025 r., <https://x-true.info/133544-vyigrat-vse-vremja-oboronjajas-nelzja-nashi-korabli-berut-na-abordazh-a-ot-bjekov-zaschititsja-pochti-nevozmozhno.html> (dostęp: 23 stycznia 2025 r.).

Źródła

Konwencja MARPOL 73/78 (Międzynarodowa konwencja o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza przez statki).

Copyright (c) 2025 Tomasz Szubrycht.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Artykuł recenzowany

Gen. broni dr Krzysztof Król¹

Sztab Generalny WP, Warszawa, Polska

PLANOWANIE OPERACYJNE W REGIONIE BAŁTYKU

OPERATIONAL PLANNING IN THE BALTIC SEA AREA

Abstrakt: Opracowana w 2020 roku koncepcja odstraszenia i obrony obszaru Euro-Atlantyckiego oraz koncepcja strategiczna NATO 2022 stworzyły ramy strategiczne dla działań w rejonie Bałtyku. Kluczowe znaczenie ma odstraszenie jako sposób uniknięcia konfliktu zbrojnego oraz przygotowanie spójnych i egzekwowalnych planów regionalnych obrony kolektywnej. Po akcesji Szwecji i Finlandii Bałtyk stał się „wewnętrznym morzem NATO”, co zwiększyło możliwości współpracy obronnej i wzmacniania bezpieczeństwa infrastruktury krytycznej. Flota Bałtycka Rosji pozostaje jednym z najważniejszych elementów zagrożenia dla państw NATO w regionie. Jej potencjał militarny, w tym różnorodne systemy rakietowe, wpływa na konieczność wspólnego planowania operacyjnego i rozbudowy zdolności obronnych Sojuszu. Szczególnie obszary krytyczne, takie jak Cieśniny Duńskie, Zatoka Fińska czy Gotlandia, odgrywają kluczową rolę w planach obrony i strategii odstraszenia. Planowanie operacyjne musi uwzględniać zarówno zagrożenia hybrydowe, jak i ataki na infrastrukturę podmorską, ale również i pełnoskalowe działania wojenne. W ramach odstraszenia NATO już dziś prowadzi monitorowanie aktywności Floty Bałtyckiej oraz realizuje zadania ochrony infrastruktury krytycznej, jak Baltic Sentry. Współpraca państw NATO w regionie Bałtyku pozwala na skuteczne odpieranie zagrożeń i operacyjne wsparcie obrony kolektywnej.

Słowa kluczowe: Morze Bałtyckie, bezpieczeństwo, infrastruktura krytyczna, planowanie operacyjne, NATO

¹ krzysztof.krol@mon.gov.pl

Abstract: The Concept of Deterrence and Defence of the Euro-Atlantic Area, developed in 2020, and the NATO Strategic Concept 2022 created a strategic framework for activities in the Baltic region. Deterrence as a means of avoiding armed conflict and the preparation of coherent and executable regional plans for collective defence are crucial. Following the accession of Sweden and Finland, the Baltic became the „internal NATO lake”, which increased opportunities for defence cooperation and strengthening the security of critical infrastructure. Russia’s Baltic Fleet remains one of the most important elements of the threat to NATO countries in the region. Its military potential, including various missile systems, influences the need for joint operational planning and expansion of the Alliance’s defence capabilities. Specific critical areas such as the Danish Straits, the Gulf of Finland or Gotland play a key role in defence plans and deterrence strategies. Operational planning must address both hybrid threats, as well as attacks on subsea infrastructure, and full-scale warfare. As part of its deterrence, NATO has already been monitoring the activity of the Baltic Fleet and has carried out critical infrastructure protection missions, such as Baltic Sentry. The cooperation of NATO countries in the Baltic region allows for effective repelling of threats and operational support for collective defence.

Keywords: Baltic Sea, security, critical infrastructure, operational planning, NATO

Wstęp

Opracowana w 2020 r. niejawna Koncepcja Odstraszania i Obrony Obszaru Euro-Atlantyckiego² oraz Koncepcja Strategiczna NATO 2022³ stworzyły ramy strategiczne dla osiągnięcia celów operacyjnych odstraszania i obrony przed agresywną polityką i działaniami militarnymi Rosji. Operacyjnie Bałtyk poza Morzem Śródziemnym

² S.R. Covington, *NATO’s Concept for Deterrence and Defence of the Euro-Atlantic Area (DDA)*, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School, 2 sierpnia 2023 r., <https://www.belfercenter.org/publication/natos-concept-deterrence-and-defence-euro-atlantic-area-dda> (dostęp: 31 marca 2025 r.).

³ NATO 2022 Strategic Concept, North Atlantic Treaty Organization, Bruksela, 29 czerwca 2022 r., https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf (dostęp: 31 marca 2025 r.).

i Arktycznym jest jedynym możliwym kierunkiem wyjścia okrętów rosyjskiej marynarki wojennej na Atlantyk i prowadzenia działań przeciwko okrętom NATO, odcinając wsparcie z USA i Kanady, lub przeciwko celom na terenie Europy Zachodniej. Stąd jego znaczenie nie tylko dla bezpieczeństwa państw regionu Morza Bałtyckiego. Nowa Koncepcja Strategiczna redefiniowała najważniejszą misję Sojuszu – obronę kolektywną na odstraszanie i obronę, w której to odstraszanie zajmuje miejsce szczególne. To od skuteczności odstraszania zależeć będzie rozpoczęcie lub brak konfliktu militarnego z Sojuszem. Odstraszanie to również faza działań, w której zostanie zbudowana wiarygodna obrona przed jakimkolwiek scenariuszem agresji Rosji na państwa NATO.

Przystąpienie do NATO Szwecji i Finlandii stworzyło dogodniejsze warunki do zapewnienia bezpieczeństwa i swobody żeglugi na Bałtyku. Niemniej nowa sytuacja wymusza konieczność zintensyfikowania nowatorskich poszukiwań, które wzmacniają odstraszanie i obronę oraz rozwiązań zapewniających bliższą współpracę państw mających dostęp do akwenu, również z perspektywy rosyjskich działań hybrydowych. Szczególne znaczenie w tym kontekście odgrywa bezpieczeństwo morskiej infrastruktury krytycznej i budowa odporności na zagrożenia ze strony sił morskich Federacji Rosyjskiej. Planowanie działań połączonych w fazie odstraszania i opracowanie spójnych regionalnych planów obrony kolektywnej w wymiarze wielodomenowym stały się kluczowymi wymogami bezpieczeństwa tego obszaru. Takie podejście pozwala na osiągnięcie efektów operacyjnych w domenie morskiej nie tylko poprzez działania sił morskich, lecz także uwzględniając potencjał domeny lądowej, powietrznej, cyberprzestrzeni i przestrzeni kosmicznej.

W artykule przedstawione zostaną zasadnicze zmiany, które zaszły w podejściu do planowania zarówno działań „enhanced vigilance”, wzmożonej czujności i monitorowania⁴ wspierających odstraszanie, jak i klasycznego planowania wyprzedzającego operacji

⁴ *NATO Enhanced Vigilance Activity – EASTERN SHIELD*, Joint Force Command Brunssum, 11 października 2023 r., <https://jfcbs.nato.int/page5964943/2023/nato-enhanced-vigilance-activity-eastern-shield> (dostęp: 1 kwietnia 2025 r.).

obronnej, szczególnie w kontekście działań morskich oraz osobistych doświadczeń i obserwacji tego procesu. Autor, jako szef sztabu Dowództwa Sił Połączonych Sojuszu w Brunssum (JFCBS)⁵, odpowiadał za organizację obydwu typów działań planistycznych, w tym za planowanie użycia sił połączonych na obszarze Bałtyku. Ze względu na fakt, że większość dokumentów doktrynalnych sojuszniczych czy narodowych nie odzwierciedla aktualnego stanu procedur i podejścia do planowania, a jedynie tworzy ramy jego realizacji, treści zostaną dobrane w sposób selektywny tak, aby były spójne z Koncepcją Strategiczną NATO 2022 i NATO Concept for Deterrence and Defence of the Euro-Atlantic Area (DDA) oraz odnosiły się do faktycznie realizowanych procesów planistycznych. Ze względu na klauzule niejawności samych planów nakreślone zostanie jedynie kilka obszarów, które wzięto pod uwagę w procesie planowania na poziomie operacyjnym. Mają one charakter jawny i były już poruszane w przestrzeni publicznej.

Zmiana paradygmatu misji i ram planowania w NATO

NATO z perspektywy strategicznej postrzega swoją dotychczasową historię w czterech okresach: zimna wojna (cztery koncepcje strategiczne odstraszania i obrony)⁶, misje i operacje poza obszarem Sojuszu, wojna z terroryzmem po 11 września 2001 r. (trzy jawne koncepcje strategiczne)⁷ oraz obecny czwarty okres – powrót do korzeni

⁵ Autor był szefem sztabu Dowództwa Sił Połączonych Sojuszu w Brunssum (*Allied Joint Force Command Brunssum*) w latach 2020–2023.

⁶ Cztery koncepcje zimnowojenne to: Koncepcja Strategiczna Obrony Obszaru Północnego Atlantyku (DC 6/1), 1 grudnia 1949 r.; Koncepcja Strategiczna Obrony Obszaru Traktatu Północnego Atlantyku (MC 3/5), 3 grudnia 1952 r.; Ogólna Koncepcja Strategiczna Obrony Obszaru Traktatu Północnego Atlantyku (MC 14/2), 23 maja 1957 r.; Koncepcja Strategiczna Obrony Obszaru Organizacji Traktatu Północnego Atlantyku (MC 14/3), 16 stycznia 1968 r., <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a491201a.pdf> (dostęp: 2 sierpnia 2024 r.).

⁷ Koncepcje postzimnowojenne to: Nowa Koncepcja Strategiczna Sojuszu, 8 listopada 1991 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm (dostęp: 26 marca 2025 r.); Koncepcja Strategiczna Sojuszu, 24 kwietnia 1999 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27433.htm (dostęp: 26 marca 2025 r.); Aktywne Zaangażowanie,

odstraszania i obrony. Problematyka planowania operacyjnego NATO w dwóch środkowych okresach, w których Polska brała aktywny udział, a od 1999 r. stała się już pełnoprawnym członkiem, skupiała się głównie na planowaniu reagowania kryzysowego, mniej zaś na planowaniu obrony kolektywnej, chociaż ta była zawsze wymieniana na pierwszym miejscu. Opracowane po 2014 r. plany stopniowej odpowiedzi nie uwzględniały w pełni zagrożenia ze strony Rosji tak, jak postrzegają je kraje z nią sąsiadujące, i skupione były głównie na użyciu Sił Odpowiedzi NATO (*NATO Response Force*). Ważną rolę w tych planach odgrywały także siły morskie i ich zdolności.

Po wycofaniu misji Resolute Support z Afganistanu zakończył się 20-letni okres działań NATO⁸ w tym regionie. JFCBS, które dowodziło tą misją, jako Połączone Dowództwo Operacji, położone poza obszarem działań, zmieniło skupienie swojego głównego wysiłku na odstraszenie i obronę w nowym regionalnym obszarze odpowiedzialności. Już w 2021 r. wdrożono dyrektywę strategiczną SACEUR-a o odstraszeniu Rosji i rozpoczęto stosowne do tego planowanie obronne. Dyrektywa ma na celu sformalizowanie przejścia NATO na odstraszenie w czasie pokoju i położenie większego nacisku na gotowość Sojuszu. Jest to komunikowane i praktycznie realizowane przez NATO jako działania w ramach wzmożonej czujności i monitorowania. W kontekście Morza Bałtyckiego na szczególną uwagę zasługuje monitorowanie wszelkiej działalności Floty Bałtyckiej, a przede wszystkim corocznych ćwiczeń „Tarcza Oceaniczna”, odbywających się po dniu Marynarki Wojennej Federacji Rosyjskiej, organizowanym historycznie w Sankt Petersburgu⁹.

Nowoczesna Obrona, Koncepcja Strategiczna 2010, 19 listopada 2010 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68580.htm (dostęp: 26 marca 2025 r.).

⁸ Ten okres trwał od ISAF w 2003 r., po Resolute Support od 2015 do 2021 r. Misje miały na celu zapewnienie stabilizacji i pomocy w odbudowie kraju, a także szkolenie i wsparcie afgańskich sił bezpieczeństwa, lecz niestety zakończyły się niepowodzeniem i pospiesznym wycofaniem całości sił.

⁹ W święcie Marynarki Wojennej FR w 2023 r., obchodzonym w ostatnią niedzielę lipca, uczestniczyło ponad 45 okrętów różnych klas z wszystkich flot morskich i oceanicznych. Por.: R. Kamiński, *Wielka parada okrętów i ćwiczenia morskie „pokazem siły” Rosji na Bałtyku*, Gospodarka Morska, 2 sierpnia 2023 r., <https://www.gospodarkamorska.pl/wielka-parada-okretow-i-cwiczenia-morskie-pokazem-sily-rosji-na-baltyku-72733> (dostęp: 26 marca 2025 r.).

Agresywna polityka Federacji Rosyjskiej na Bałtyku i Morzu Czarnym pod koniec 2021 i na początku 2022 r., w tym agresja zbrojna na Ukrainę, spowodowały przyspieszenie wszelkich procesów planistycznych i organizacyjnych – zarówno tych w obszarze odstraszania, jak i obrony. Z perspektywy strategicznej państw basenu Morza Bałtyckiego szczególną rolę odgrywa w nich domena morska. Z jednej strony zapewnia realizację ekonomicznych celów gospodarczych i rozwojowych państw, z drugiej zaś w perspektywie militarnej jest nośnikiem wyzwań, ryzyk i szans wymagających zapewnienia odpowiedniego potencjału i zdolności do odstraszania i reagowania w czasie rywalizacji i konfrontacji¹⁰ oraz skutecznego prowadzenia operacji obronnej w czasie konfliktu militarnego.

W wymiarze odstraszania działania wzmożonej czujności i monitorowania, opisane w DDA, są organizowane w celu zakwestionowania rosyjskiej przewagi w domenach operacyjnych, bliskości geograficznej i gotowości wojsk, służą zapobieganiu destabilizacji i zastraszaniu oraz utrzymują równowagę i stabilność¹¹.

Zadania odstraszania są realizowane w ramach wspomnianej już dyrektywy strategicznej SACEUR-a oraz planów wykonawczych sojusznicznych dowództw połączonych¹², w których opracowaniu biorą udział dowództwa domenowe¹³ oraz narodowe dowództwa operacyjne lub połączone. Plany aktywności „Eastern Shield” są planami periodycznie uaktualnianymi i egzekwowanymi. Należy w tym miejscu podkreślić, że państwa członkowskie Sojuszu odgrywają aktywną rolę w definiowaniu potrzeb tej aktywności oraz po zsynchronizowaniu realizują również swoje narodowe działania odstraszania. W tym kontekście szczególnie istotne są komplementarność działań i spójność komunikacji strategicznej.

¹⁰ Kontynuuum relacji międzynarodowych (zgodnie z doktryną AJP-01 Allied Joint Doctrine, Edition F Version 1, 1 grudnia 2022 r., s. 7, oraz Projektem DD-01) to: faza współpracy, rywalizacji, konfrontacji i konfliktu militarnego.

¹¹ S.R. Covington, *NATO's Concept for Deterrence and Defence of the Euro-Atlantic Area (DDA)*, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School, 2 sierpnia 2023 r., <https://www.belfercenter.org/publication/natos-concept-deterrence-and-defence-euro-atlantic-area-dda> (dostęp: 31 marca 2025 r.).

¹² JFCBS, JFCNP oraz JFCNF.

¹³ LANDCOM, AIRCOM i MARCOM, a także przedstawiciele cyber i space command.

Aktywności odstraszania – wzmożonej czujności i monitorowania – w domenie morskiej dowodzona jest przez MARCOM¹⁴, a w basenie Morza Bałtyckiego przez nowo utworzone CTFB¹⁵. Działania realizowane są w domenie morskiej przez SNF¹⁶. W ich skład wchodzi NS-MG1¹⁷ i NMCMG1¹⁸ oraz aktywność morskich sił narodowych, które aktualnie nie są wydzielone do dyżurów Sił Odpowiedzi NATO. Odstraszanie może skupiać się na jednej domenie np. morskiej, która jest wtedy domeną wspieraną¹⁹ i koordynuje wkład osiągnięcia efektów operacyjnych działań innych domen operacyjnych. Przykładem tak realizowanego odstraszania jest prowadzona w ramach aktywności NATO Baltic Sentry²⁰. Jej misja to ochrona podmorskiej infrastruktury krytycznej.

Biorąc pod uwagę zapisy Koncepcji Strategicznej, zarówno Sojusz, jak i poszczególne państwa członkowskie muszą być przygotowane do realizacji zadań odstraszania oraz do obrony. Wpływanie na kalkulacje i decyzje adwersarza jest realizowane w etapie odstraszania ogólnego²¹ i odstraszania dostosowanego²² oraz ostatecznie bezpo-

¹⁴ Por.: Allied Maritime Command – MARCOM, Sojusznicze Dowództwo Sił Morskich, <https://mc.nato.int/about-marcom> (dostęp: 31 marca 2025 r.).

¹⁵ Command Task Force Baltic – CTFB: Ł. Zalesiński, *Nowe dowództwo NATO na Bałtyku. Z polskim udziałem*, Polska Zbrojna, 16 października 2024 r., <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/42607?t=Nowe-dowodztwo-NATO-na-Baltyku-Z-polskim-udzialem> (dostęp: 31 marca 2025 r.).

¹⁶ Zob.: NATO Standing Naval Forces, NSNF, Allied Maritime Command, <https://mc.nato.int/missions/NATO-standing-naval-forces> (dostęp: 31 marca 2025 r.)

¹⁷ Zob.: Standing NATO Maritime Group 1 – SNMG1, Allied Maritime Command, <https://mc.nato.int/snmg1> (dostęp: 31 marca 2025 r.).

¹⁸ Zob.: Standing NATO Mine Countermeasures Group 1 – SNMCMG1, Allied Maritime Command, <https://mc.nato.int/snmcmg1> (dostęp: 31 marca 2025 r.)

¹⁹ Relacje dowodzenia wspierany/wspierający opisano w: Allied Joint Doctrine, Edition F Version, 1 grudnia 2022 r., s. 121.

²⁰ *NATO launches 'Baltic Sentry' to increase critical infrastructure security*, North Atlantic Treaty Organization, 14 stycznia 2025 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_232122.htm (dostęp: 12 maja 2025 r.); *Baltic Sentry to enhance NATO's presence in the Baltic Sea*, SHAPE, 14 stycznia 2025 r., <https://shape.nato.int/news-releases/baltic-sentry-to-enhance-natos-presence-in-the-baltic-sea> (dostęp: 29 marca 2025 r.).

²¹ Odstraszanie ogólne realizuje się w fazie współpracy i początkowej fazie rywalizacji i polega głównie na komunikowaniu swoich zdolności, potencjału.

²² Odstraszanie dostosowane jest realizowane w końcowej fazie rywalizacji i przejścia do fazy konfliktu.

średniego²³, które tworzy warunki do przygotowania i prowadzenia skutecznej obrony, jeśli odstraszenie nie osiągnie swojego celu. W tym aspekcie kluczowe są klarowne komunikowanie adversarzowi naszych interesów, intencji oraz stanowczość reagowania w ich obronie.

W kontekście nowej Koncepcji Strategicznej Sojuszu 2022 oraz bezpieczeństwa Morza Bałtyckiego nie sposób pominąć nowej doktryny morskiej Federacji Rosyjskiej²⁴. Jak komentuje ją Anna Maria Dynier: „W porównaniu z dokumentem z 2015 r. ma ona charakter zdecydowanie bardziej konfrontacyjny w stosunku do USA i NATO. Wskazano w niej Arktykę jako najważniejszy region, w którym rosyjskie interesy mają być zabezpieczone. Oznacza to, że rosyjska aktywność wojskowa na Dalekiej Północy wzrośnie, co podobnie jak deklarowane wzmocnienie zdolności morskich Rosji na Bałtyku będzie wywoływało napięcia z krajami NATO”²⁵.

Wybrane aspekty opracowania projektu operacji

Każda operacja, szczególnie ta wielonarodowa i połączona lub wielodomenowa, wymaga dokonania dogłębnej analizy misji i oceny sytuacji. W tym procesie analizie podlegają m.in.: zdefiniowany stan końcowy (określany na poziomie strategicznym/politycznym), środek ciężkości, sposób podejścia do oddziaływania na ten środek, cele, warunki decydujące, efekty operacyjne i działania, linie operacyjne, punkt kulminacyjny, kolejność działań i fazy operacji²⁶.

²³ Odstraszenie bezpośrednio jest realizowane w ramach przygotowania do obrony i ma za zadanie ostatecznie odwieść agresora od wdrażania jego planów.

²⁴ Maritime Doctrine of the Russian Federation, Russia Maritime Studies Institute, U.S. Naval War College, 31 lipca 2022 r., https://dnnlgwick.blob.core.windows.net/portals/0/NWCDepartments/Russia%20Maritime%20Studies%20Institute/20220731_ENG_RUS_Maritime_Doctrine_FINAL.txt.pdf?sv=2017-04-17&sr=b&si=DNNFileManagerPolicy&sig=2zUFSaTUSPcOpQDBk%2FuCtVnb%2FDoy06Cbh0EI5tGpl2Y%3D (dostęp: 31 marca 2025 r.).

²⁵ A.M. Dynier, *Nowa doktryna morska Federacji Rosyjskiej*, „Komentarz PISM” 2022, nr 110, 2 sierpnia 2022 r., <https://www.pism.pl/publikacje/nowa-doktryna-morska-federacji-rosyjskiej> (dostęp: 31 marca 2025 r.).

²⁶ AJP-5 Edition 5 version 2, 2019, s. 39.

Każde planowanie operacyjne rozpoczyna się od dogłębnego poznania i zrozumienia środowiska przyszłych działań. Zrozumienie otoczenia, w którym będzie prowadzona operacja, jest kluczowym warunkiem skutecznego planowania, szczególnie na etapie projektowania operacji. Projekt operacji określa główne podejście do przyszłej operacji, podczas gdy wszystkie działania sił wydzielonych do jej prowadzenia są z niego wywnioskowane²⁷. W celu możliwie holistycznego zrozumienia środowiska operacyjnego NATO-wska dyrektywa kompleksowego planowania operacji (*Comprehensive Operations Planning Directive*, COPD)²⁸ wprowadza i używa termin „kompleksowe przygotowanie środowiska operacyjnego” (*Comprehensive Preparation of the Operational Environment*, CPOE), w którym wykorzystuje model PMESII²⁹ do opracowania analiz. Wykorzystanie modelu PMESII opisane jest również w AJP-5³⁰ i ma za zadanie zapewnić, aby wymagania informacyjne decydentów, planistów i operatorów były wypełnione kompleksowo. CPOE jest procesem angażującym wiele dowództw sojuszniczych, państw członkowskich i inne instytucje. CPOE uwzględnia Połączone Przygotowanie Informacyjne Środowiska Operacyjnego (JIPOE) i wsparcie połączonej oceny rozpoznawczej, co zapewnia kontekst do zrozumienia problemu przyszłej operacji. Połączona doktryna AJP-2 Rozpoznania, Wywiadu, Kontrwywiadu i Bezpieczeństwa Operacji przedstawia lepsze zrozumienie połączonego rozpoznawczego przygotowania środowiska operacyjnego (JIPOE), wykraczając poza dawne tradycyjne skupienie się na kwestiach wojskowych, ujętych w spektrum PMESII. JIPOE opisuje główne cechy i pozwala personelowi planistycznemu na dalszą ocenę potencjalnego wpływu środowiska operacyjnego na realizację misji.

Zdefiniowanie i analiza środowiska operacyjnego, realizowana przez JOPG³¹, pozwala wypracować produkty CPOE/JIPOE, które

²⁷ *ibidem*, s. 3–2.

²⁸ Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive COPD Interim V1.0, 17 grudnia 2010 r.

²⁹ PMESII – political, military, economic, social, infrastructure and information.

³⁰ AJP-5, *op. cit.*, s. 3–2.

³¹ Joint Operations Planning Group – JOPG, COPD, s. 1–5.

powinny opisywać zasadnicze charakterystyki danego środowiska operacyjnego i umożliwić JOPG dalszą ocenę potencjalnego wpływu tego środowiska na prowadzenie operacji. Analiza zadania zasadniczo składa się z oceny wpływu czterech elementów: czasu, przestrzeni, sił i informacji³². Poniżej przedstawione zostaną bardzo wybiórczo niektóre elementy tej oceny.

Ocena przeciwnika (sił) jest jednym z kluczowych elementów tego procesu i w czasie opracowania planów regionalnych miała znaczenie fundamentalne dla całego procesu planowania operacyjnego. Ta ocena wpłynęła na wszelkie kolejne kroki realizowane w procesie. Na uwagę zasługuje tu fakt, że planowanie uwzględniało przyjętą na poziomie politycznym i strategicznym ocenę przeciwnika, ale pozwalało na elastyczne podejście do maksymalnego uwzględnienia oceny zagrożeń każdego z krajów regionu biorącego udział w procesie.

Spośród 11 aspektów³³ branych pod uwagę w procesie połączonej oceny przygotowania środowiska operacyjnego CPOE w artykule zostaną poruszone wybrane charakterystyki Bałtyku szczególnie istotne dla wymiaru morskiego połączonej operacji obronnej – geometria

³² COPD, s. 4, 39, 40.

³³ Charakterystyki obszaru operacji i ich wpływ na działania: geometria teatru działań (możliwy dostęp, rozmieszczenie, wejście, obszary działań, bazy i odległości, linie komunikacyjne, zapewnienie ciągłości działań itp.), charakterystyka geograficzna/oceanograficzna (obserwacja, przeszkody, ruch/mobilność, kluczowy teren, obszary litoralne – głównie w działaniach ekspedycyjnych, wąskie „gardła”, międzynarodowe szlaki morskie), charakterystyki meteorologiczne (widoczność, mobilność naziemna, operacje lotnicze, operacje morskie, ryzyko dla personelu), demografia (możliwości rozwoju, migracja, przesiedlenia ludności/uchodźców, zależność od pomocy humanitarnej, ludność zagrożona, bezrobocie), sytuacja polityczna (wiarygodność, poparcie, skuteczność rządów w zapewnianiu podstawowych potrzeb ludności, opozycja, stabilność, status sił zbrojnych, porozumienia, rządy prawa), sytuacja militarna i bezpieczeństwa (zagrożenia zewnętrzne/wewnętrzne, wojska i siły zastępcze, grupy uzbrojone nielegalnie, ekstremizm/terroryzm, obszary operacyjne, rozmieszczenie wojska, policji, działania wojskowe), sytuacja gospodarcza (dostępność pieniędzy, żywności, energii, surowców, przemysłu, usług), sytuacja społeczno-kulturalna (spójność społeczna/konflikty, grupy dominujące, ekstremizm), sytuacja zdrowotna i medyczna (ryzyko głodu, chorób, epidemii, zagrożeń dla środowiska, dostępne wsparcie medyczne), sytuacja infrastrukturalna (możliwe punkty wejścia na teatr, infrastruktura teatru, np. adekwatność węzłów i sieci transportowych i komunikacyjnych), media, magazynowanie i dystrybucja paliw, wsparcie państw gospodarza), sytuacja informacyjna i medialna (kontrola/stronniczość/manipulacja mediami, publiczny dostęp do informacji, wykorzystanie propagandy, solidność komunikacji). Por.: Allied Command Operations Comprehensive Operations

Planning Directive COPD Interim V1.0, 17 grudnia 2010 r., s. 4–36.

teatru działań i charakterystyka geograficzna/oceanograficzna (prze-strzeń). W tych obszarach istotnymi dla operacji są: kluczowy teren, wąskie „gardła”, międzynarodowe szlaki morskie, infrastruktura krytyczna.

Analiza geometrii obszaru działań połączonych Morza Bałtyckiego uwzględnia „zasięg operacyjny” sojuszniczych sił połączonych w oparciu o zasięg, w którym dedykowane siły mogą działać lub utrzymywać skutecznie operację³⁴. Uwzględnia się tu szczególnie Rosję oraz kraje z nią graniczące, dla których Sojusz poprzez swoje plany i działania niweluje przewagi w poszczególnych domenach, bezpośredniej bliskości geograficznej oraz gotowości i dostępności sił³⁵.

Flota Bałtycka jest zasadniczym elementem militarnego instrumentu władzy Federacji Rosyjskiej w tym obszarze. Jej główne zadania to: odstraszenie Zachodu, obrona eksklawy królewieckiej do czasu przybycia wojsk z Zachodniego Okręgu Wojskowego lub Białorusi, utworzenie stref antidostępowych oraz wykonywanie ataków na wybrane cele w państwach Sojuszu Północnoatlantyckiego³⁶.

Flota stacjonuje w trzech portach – Bałtysku w obwodzie królewieckim, czyli w głównej bazie Floty, Kronsztadzie i Łomonosowie w obwodzie leningradzkim. Flota jest także częścią Leningradzkiego Okręgu Wojskowego. We Flocie Bałtyckiej zgodnie z danymi podawanymi przez The Military Balance służy obecnie 56 okrętów bojowych, a według RussianShip.info 53 jednostki (tabela 1). W najbliższych latach do Floty mają dołączyć nowe okręty podwodne³⁷.

³⁴ COPD, s. A-17.

³⁵ Covington, NATO's Concept for Deterrence and Defence of the Euro-Atlantic Area (DDA).

³⁶ I. Topolski, *Potencjał militarny Federacji Rosyjskiej w obwodzie kaliningradzkim*, „Komentarze IES” 2022, nr 708 (220), Instytut Europy Środkowej, 10 października 2022 r., <https://ies.lublin.pl/komentarze/potencjal-militarny-federacji-rosyjskiej-w-obwodzie-kaliningradzkim/> (dostęp: 30 marca 2025 r.).

³⁷ M. Gac, *Flota Bałtycka w polityce bezpieczeństwa morskiego Rosji: historia i współczesność*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2024, t. 18, nr 2, s. 57.

Tab. 1. Siły morskie na Morzu Bałtyckim, zasadnicze okręty bojowe.

	DEU	DNK	EST	FIN	LTU	LVA	POL	SWE	NATO	RUS
niszczyciele	3	3	-	-	-	-	-	-	6	1
fregaty	8	2	-	-	-	-	2	-	12	6
korwety	5	4	-	-	-	-	2	5	16	6
okręty rakietowe	-	-	-	8	-	-	3	4	15	14
okręty minowania/ przeciwminowe	12	4	4	8	3	4	21	7	63	10
okręty desantowe	-	-	-	9	-	-	8	6	23	15
okręty podwodne	6	-	-	-	-	-	1	4	11	1
Ogółem	28	13	-	10	-	-	36	24	112	53

Źródło: oprac. własne na podstawie The Military Balance 2025 i RussianShips.info (dostęp: 31 marca 2025 r.).

W skład związku wchodzi poza siłami marynarki wojennej również jednostki sił powietrznych (34 Mieszana Dywizja Lotnicza) i wojsk lądowych (11 Korpus Armijny Wojsk Obrony Wybrzeża i Wojsk Lądowych – 11 KA), co predysponuje go do osiągnięcia efektów i celów operacyjnych na Bałtyku zarówno w fazie rywalizacji i konfrontacji, jak i konfliktu zbrojnego.

Szczególne zagrożenie dla sił Sojuszu stwarzają zdolności antydostępowe bazowania naziemnego jak S-400, S-300, Iskander-M, Bastion oraz zdolności rakietowe okrętów Federacji Rosyjskiej, wyposażonych w rakiety manewrujące Kalibr-NT, czy samoloty MIG-31 z rakietami hipersonicznymi Kindżał. Część z tych systemów stanowi podstawę odstraszenia nuklearnego Rosji. Te zdolności dorównują lub przewyższają połączone zdolności wszystkich państw Sojuszu z basenu Morza Bałtyckiego. Szczególnie zagrożone są państwa nadbałtyckie: Estonia, Łotwa i Litwa oraz Finlandia i Polska. Należy podkreślić, że żadne z państw basenu Morza Bałtyckiego nie posiada potencjału zdolnego do samodzielnego stawienia czoła Flocie Bałtyckiej. Szczególnie trudne położenie w tym względzie ma zagrożona z kilku kierunków Finlandia. Rosja podjęła decyzję o wzmocnieniu marynarki wojennej na Jeziorze Ładoga. Zamierza wyposażyć ją w sześć okrętów rakietowych z systemami Kalibr-NT, zdolnymi do

rażenia krytycznych celów na terytorium południowej Finlandii i Szwecji.

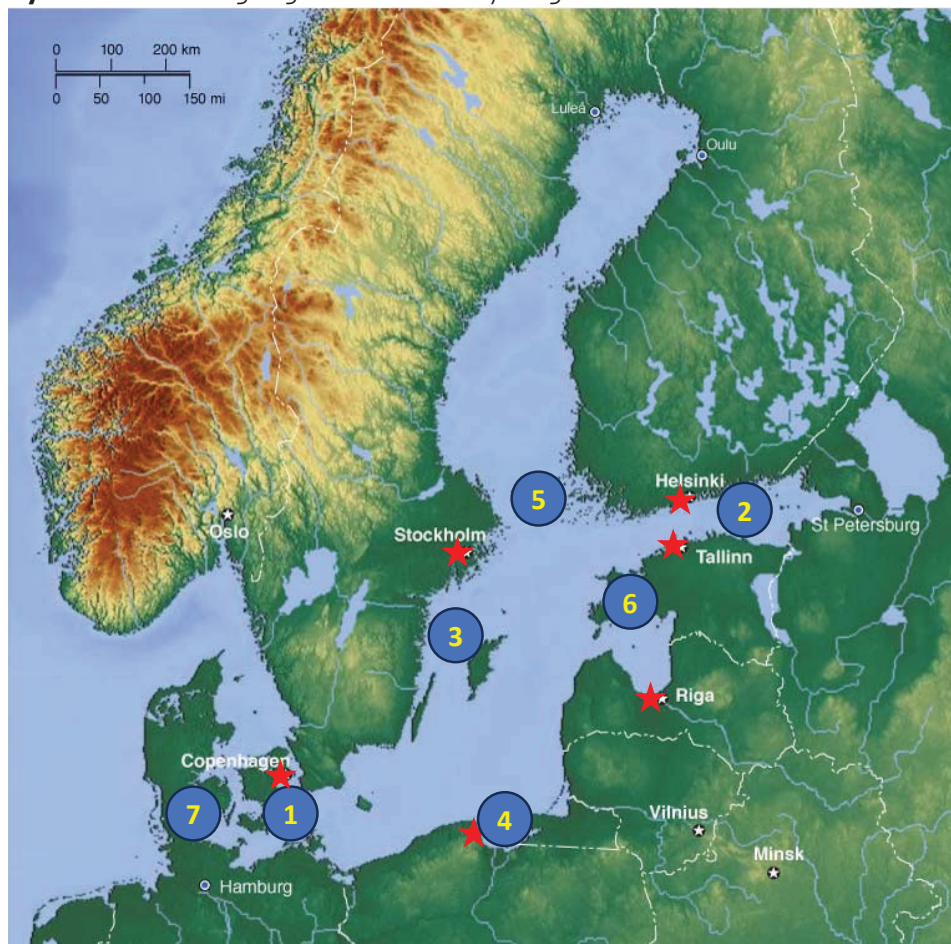
Z perspektywy prowadzonej analizy przestrzeni możemy wyróżnić cztery elementy: linie komunikacyjne, obszary krytyczne, obszary rozmieszczenia wojsk i obszary kluczowe. Ocena linii komunikacyjnych, również tych morskich, ogranicza się do pytania o to, czy linie komunikacyjne do i w obrębie obszaru operacji są odpowiednie, bezpieczne i zrównoważone. Ocena obszarów krytycznych wyjaśnia, czy kluczowe tereny i obszary o znaczeniu krytycznym mogą być skutecznie zabezpieczone i jakie są ryzyka, jeśli nie mogą być. Ocena obszarów rozmieszczenia wojsk odpowiada na pytanie o implikacje rozmieszczenia sił na wymaganych obszarach operacyjnych pod względem szybkości, mobilności, podatności na zagrożenia, możliwości wsparcia i kontroli. Ocena obszarów krytycznych odpowiada na pytanie, czy i gdzie są krytyczne obszary, w których określone warunki będą decydować o sukcesie lub porażce operacji.

Jedyny nieograniczony dostęp ze strony zachodniej Morza Północnego i dalej Oceanu Atlantyckiego na Bałtyk zapewniają Cieśniny Duńskie (rysunek 1, koło 1), które są pierwszym i najważniejszym obszarem krytycznym. Cieśniny to również wąskie „gardło”, które pozwala kontrolować ruch na szlakach żeglugowych. Niemniej same cieśniny mogą zostać zaminowane, co uniemożliwi wykorzystanie szlaków do czasu usunięcia zagrożenia. Kolejnym obszarem krytycznym jest Kanał Kiloński (rysunek 1, koło 7), pozwalający na wejście okrętów NATO na Bałtyk. Jego utrzymanie zapewnia elastyczność użycia sił morskich i pozwala na stwarzanie dylematów operacyjnych agresorowi.

Z perspektywy planowania i prowadzenia operacji połączonej akcesja Finlandii i Szwecji do NATO zmieniła na korzyść Sojuszu geografii tego obszaru. Jedyny szlak morski, łączący Sankt Petersburg i port wojenny w Kronsztadzie z obwodem królewieckim, może zostać łatwo zamknięty poprzez zablokowanie Zatoki Fińskiej (rysunek 1, koło 2) przez Finlandię i Estonię – to drugi obszar krytyczny. Ponadto zapewnienie bezpiecznej i nieograniczonej nawigacji przez zatokę w fazie rywalizacji i konfrontacji ma niezwykle istotne znaczenie

dla morskich szlaków gospodarki Rosji, gdyż niemal 30 proc. towarów dostarczanych do i z Rosji drogą morską jest transportowanych przez Morze Bałtyckie, w tym przez Zatokę Fińską.

Rys. 1. Geometria i geografia Morza Bałtyckiego.

Źródło: oprac. na podstawie <https://www.nationsonline.org/maps/Baltic-Sea-topographic-map.jpg> (dostęp: 12 maja 2025 r.).

Obszarem krytycznym na Bałtyku jest również szwedzka wyspa Gotlandia (rysunek 1, koło 3). „Kto kontroluje Gotlandię, ten

kontroluje Bałtyk”³⁸. Strategiczne położenie wyspy niemal na środku morza pozwala zbudować zdolności antydostępowe A2AD³⁹ przeciwko okrętom i samolotom przeciwnika, co uniemożliwia bezpieczną nawigację lub wsparcie innych kierunków. Stąd ocena generała Michaela Bydena (Naczelnego Dowódcy Szwedzkich Sił Zbrojnych w latach 2015–2024), że aby zachować manewr sił morskich na Bałtyku, Rosja będzie dążyła do zajęcia w pierwszej kolejności tego kluczowego terenu i uniemożliwi swobodę operowania okrętom NATO. Generał wskazywał również na potencjalne plany przejęcia Wysp Alandzkich (rysunek 1, koło 5), które pozwoliłyby Flocie Bałtyckiej na zablokowanie Zatoki Botnickiej i części portów Finlandii.

Wstąpienie Szwecji i Finlandii do Sojuszu nabrało szczególnego znaczenia z perspektywy głębi strategicznej i operacyjnej obrony Estonii, Łotwy i Litwy, stwarzając dogodniejsze warunki wsparcia obrony tych krajów ze strony morza przez NATO. W grę wchodziłoby wsparcie zdolności obrony powietrznej, wsparcie ogniowe oraz logistyczne. Niemniej z perspektywy potencjalnych planów przeciwnika zajęcie przez jednostki desantu morskiego Rosji estońskich wysp Hijuma lub Sarema obszaru krytycznego (rysunek 1, koło 6) i utworzenie tam „bańki” antydostępowej znacząco skomplikowałoby stworzenie odpowiednich warunków do wsparcia broniących się sił NATO w tych krajach.

Specjalnego znaczenia nabiera zachowanie czujności przez siły Sojuszu i niedopuszczenie do powyższych scenariuszy. Tu pojawia się szczególne zadanie dla polskiej Marynarki Wojennej, która operuje na krytycznym obszarze sąsiadującym przez Zatokę Gdańską (rysunek 1, koło 4) z „jedynym lotniskowcem” na Bałtyku – obwodem królewieckim. Polska Marynarka Wojenna jest najlepiej dyslokowana geograficznie do zapewnienia wspólnej połączonej świadomości sytuacyjnej portu w Bałtyjsku oraz całego bastionu antydostępowego

³⁸ Por. wypowiedzi gen. Michaela Bydena, Naczelnego Dowódcy Szwedzkich Sił Zbrojnych w latach 2015–2024 w wywiadzie dla niemieckiego portalu RND: *Gotlandia na celowniku Putina*, Defence24, 22 maja 2024 r., <https://defence24.pl/geopolityka/gotlandia-na-celowniku-kremla> (dostęp: 31 marca 2025 r.).

³⁹ Anti-Access/Area Denial – A2AD (ang.).

A2AD. Posiada również największe siły do działań przeciwminowych i walki minowej (tabela 1).

Szczególne znaczenie mają również stolice i duże skupiska ludności państw leżących nad Bałtykiem. Na wybrzeżu Morza Bałtyckiego leży aż pięć stolic (rysunek 1). Brak zapewnienia odpowiedniej obrony i zabezpieczenia tych obszarów mogłoby mieć poważne konsekwencje dla osiągania celów operacji, ich położenie na linii rozgraniczenia pomiędzy JFCBR i JFCNF utrudniłoby zaś skuteczność i efektywność ich obrony.

Analiza sił pozwala również patrzeć szerzej na możliwość wsparcia działań marynarek wojennych na Bałtyku. Wsparcie może być prowadzone przy użyciu środków rozpoznania i rażenia sił lądowych, sił powietrznych i naziemnych systemów raketowych marynarki wojennej. Należy tu jednak podkreślić, że wsparcie zdolnościami NATO „over the horizon” spoza tego obszaru może być dodatkowo realizowane przez lotnictwo stacjonujące na lotniskowcach na Adriatyku⁴⁰, Morzu Śródziemnym oraz, co jest szczególnie istotne ze względu na dystans i szybkość reakcji, z Morza Północnego⁴¹. Wymagane przy tego typu misjach jest jednak tankowanie samolotów w powietrzu lub mniej ekonomiczne lądowanie na bezpiecznych lotniskach w głębi obszaru tyłowego.

Szczególne znaczenie ma analiza warunków decydujących, dla których grupa planowania operacyjnego (JOPG) określa zmiany wymagane w systemie wojsk własnych i przeciwnika oraz określa istotne działania, w ramach funkcji połączonych⁴², wpływające na jeden lub więcej efektów, te zaś mogą tworzyć różne warunki decydujące o osiągnięciu celu na poziomie operacyjnym⁴³.

⁴⁰ M. Hypś, *Lotniskowiec USS Harry S. Truman na „BALTOPS”*, Konflikty.pl, 13 czerwca 2018 r., <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/lotniskowiec-uss-harry-s-truman-zaangazowany-w-baltops/> (dostęp: 31 marca 2025 r.).

⁴¹ M. Świerczyński, *Truman płynie do Europy*, Polityka, 12 października 2018 r., <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1767084,1,truman-plynie-do-europy.read> (dostęp: 31 marca 2025 r.).

⁴² Należą do nich: manewr, rażenie, dowodzenie i kierowanie, rozpoznanie, informacja, podtrzymanie działań, ochrona wojsk i współpraca cywilno-wojskowa. Zob.: AJP-01, Edition F, Version 1., s. 105–106.

⁴³ *ibidem*, s. 43 i 45.

Kolejnym istotnym elementem w procesie planowania operacyjnego na etapie opracowania koncepcji operacji (oceny wariantów działania przeciwnika i wariantów działania wojsk własnych) jest zdefiniowanie punktów decyzyjnych, w których dowódca będzie musiał podjąć decyzję w celu zapewnienia terminowej i właściwej realizacji działań oraz synchronizacji podległych sił i środków⁴⁴.

Wszystkie powyższe elementy: działania, efekty, warunki decydujące, cele operacyjne i punkty decyzyjne są zasadniczymi elementami projektu operacji, który stanowi podstawę do opracowania koncepcji operacji, a następnie właściwego planu operacji, uwzględniającego zsynchronizowane i uszczegółowione zadania dla wszystkich podwładnych.

Analiza środowiska operacji odstraszenia różni się od przedstawionej powyżej, skupionej na działaniach militarnych wysokiej intensywności i dużej skali. Ocena zagrożenia w fazie konfrontacji poszerzona jest o takie aspekty jak: krytyczna infrastruktura podmorska, a w tym instalacje podmorskich kabli energetycznych, światłowodowych oraz rurociągów; bezpieczeństwo żeglugi; wymuszanie respektowania nałożonych na Rosję sankcji.

Niezwykle istotne z perspektywy ekonomicznej i politycznej dla krajów regionu jest bezpieczeństwo szlaków morskich. Przykład stanowi Finlandia, która w 95 proc. dostaw żywności oraz 50 proc. całości importu i eksportu⁴⁵ uzależniona jest od transportu morskiego na Bałtyku. Zamknięcie dróg morskich oznaczałoby duże problemy z zapewnieniem podstawowych potrzeb. Konieczne stałoby się włączenie innych środków transportu, głównie kolejowego i drogowego, które ze względu na ograniczony wolumen nie byłyby w stanie wypełnić potrzeb. Z tego powodu zapewnienie bezpieczeństwa żeglugi na Bałtyku jest jednocześnie zapewnianiem odporności państw NATO.

⁴⁴ *ibidem*, s. 49.

⁴⁵ U. Tapaninen, *How did the Finnish maritime transport volumes look like in 2024?*, Tales of Talsinki,

Professor Ulla Tapaninen's blog, 26 lutego 2025 r., <https://ullatapaninen.net/2025/02/26/how-did-the-finnish-maritime-transport-volumes-look-like-in-2024/> (dostęp: 26 marca 2025 r.).

Estonia, Łotwa i Litwa są połączone z resztą UE drogą lądową – Via Baltica – i kolejową – Rail Baltica⁴⁶, które zabezpieczają jedynie część potrzeb eksportu i importu tych krajów. W przypadku rosyjskich działań militarnych na kierunku przesmyku suwalskiego te szlaki mogłyby zostać łatwo zablokowane. W zakresie infrastruktury krytycznej⁴⁷ uszkodzenie może nastąpić nie tylko przez działanie grup specjalnych agresora, lecz także przy wykorzystaniu floty cywilnej. W ostatnich latach dało się zauważyć nową rosyjską tendencję do użycia cywilnych statków morskich do celów wojskowych, głównie transportu, ale również działań rozpoznawczych i dywersyjnych, w tym ataków na podwodną infrastrukturę krytyczną. Infrastruktura morska jest kosztowna w budowie i ekonomiczna w eksploatacji, jednak bardzo droga w naprawie – jeśli zostanie uszkodzona, państwa ponoszą ogromne koszty. Stąd zabiegi państw o właściwe jej monitorowanie i ochronę.

Kolejnym problemem dla państw NATO i UE jest rosyjska „flota cieni”, transportująca ropę mimo nałożonych sankcji i stanowiąca wyzwanie ekologiczne. Jej statki są wykorzystywane jednocześnie do działań dywersyjnych⁴⁸.

Równolegle można zaobserwować intensyfikację działań hybrydowych wymierzonych w infrastrukturę krytyczną, do których można zaliczyć: wybuch gazociągów Nord Stream 1 i 2 we wrześniu 2022 r.⁴⁹, uszkodzenie gazociągu Balticconnector⁵⁰ w październiku 2023 r. i przerwanie światłowodów między Finlandią a Niemcami oraz Litwą

⁴⁶ G. Neri, *Trójmorze szansą dla państw bałtyckich*, Warsaw Institute, 14 maja 2025 r., <https://warsawinstitute.org/pl/64436-2/> (dostęp: 30 stycznia 2025 r.).

⁴⁷ K. Dudzińska, *Bezpieczeństwo infrastruktury krytycznej w regionie Morza Bałtyckiego*, „Biuletyn PISM” 2025, nr 5 (3008), 16 stycznia 2025 r., <https://www.pism.pl/publikacje/bezpieczenstwo-infrastruktury-krytycznej-w-regionie-morza-baltyckiego> (dostęp: 27 marca 2025 r.).

⁴⁸ *ibidem*.

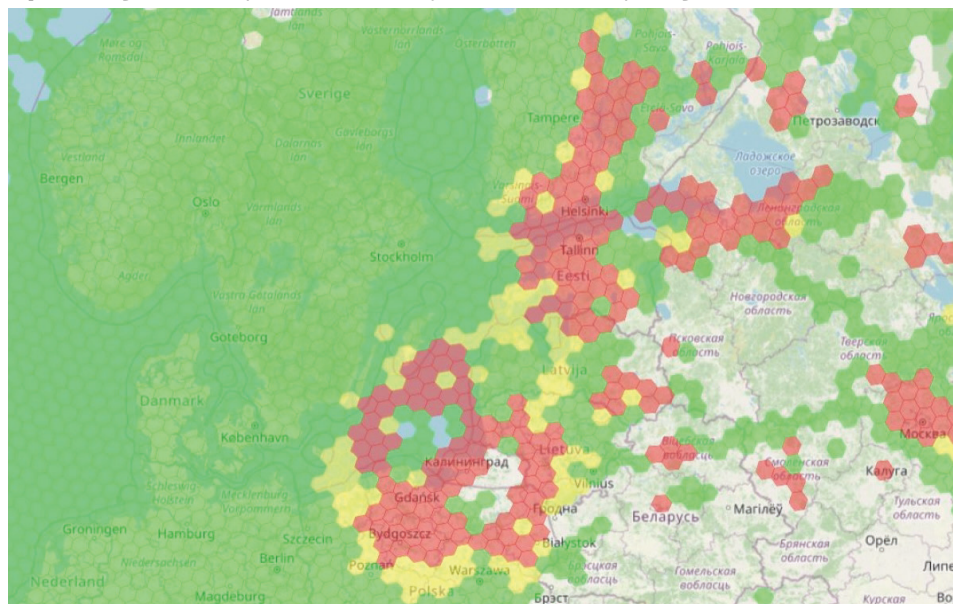
⁴⁹ Sz. Kardaś, A. Łoskot-Strachota, *Dywersja na gazociągach Nord Stream 1 i Nord Stream 2*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 29 września 2022 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-09-29/dywersja-na-gazociagach-nord-stream-1-i-nord-stream-2> (dostęp: 27 marca 2025 r.).

⁵⁰ J. Hyndle-Hussein, *Uszkodzenie fińsko-estońskiego połączenia gazowego Balticconnector*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 11 października 2023 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-10-11/uszkodzenie-finsko-estonskiego-polaczenia-gazowego-balticconnector> (dostęp: 27 marca 2025 r.).

i Szwecją w listopadzie 2024 r.⁵¹ Ostatni incydent przerwania kabla energetycznego EstLink 2, łączącego Estonię i Finlandię⁵², miał miejsce pod koniec grudnia 2024 r.

Od początku pełnoskalowej wojny Rosji przeciwko Ukrainie dochodzi do zakłóceń GPS (rysunek 2) i sygnałów radiolokacyjnych w całym obszarze Bałtyku, co poważnie zagraża m.in. ruchowi lotniczemu. Zakłócenia GPS mają również duże znaczenie dla zdolności rażenia rakiet kierowanych, głównie za pomocą tego systemu.

Rys. 2. Zagłuszanie systemu GPS w rejonie Morza Bałtyckiego w latach 2024–2025.

Źródło: D. Zysk, *Zakłócenia systemu GPS na Bałtyku utrzymują się od ponad 60 dni*, Portal Morski, 18 stycznia 2025 r., <https://www.portalmorski.pl/bezpieczenstwo/57341-zaklocenia-systemu-gps-na-baltyku-utrzymuja-sie-od-ponad-60-dni> (dostęp: 12 maja 2025 r.).

⁵¹ Ł. Osiński, *Uszkodzenie kabli na dnie Bałtyku. Niemcy mówią o akcie sabotażu*, Polska Agencja Prasowa, 19 listopada 2024 r., <https://www.pap.pl/aktualnosci/uszkodzenie-kabli-na-dnie-baltyku-niemcy-mowia-o-akcie-sabotazu> (dostęp: 27 marca 2025 r.).

⁵² *Uszkodzenie EstLink2 to „prezent pożegnalny” od Rosji? Zaskakujący moment czasowy*, Energetyka24, 27 grudnia 2024 r., <https://energetyka24.com/elektroenergetyka/wiadomosci/uszkodzenie-estlink2-to-prezent-pozegnalny-od-rosji-zaskakujacy-moment-czasowy> (dostęp: 27 marca 2025 r.).

W obszarze bezpieczeństwa żeglugi możemy wyróżnić negatywne przykłady niestosowania się okrętów Floty Bałtyckiej FR do zasad bezpieczeństwa żeglugi, pokojowego wykorzystywania szlaków morskich i pływania z wyłączonym systemem AIS.

Podsumowanie

1. Na podstawie przeprowadzonych analiz należy stwierdzić, że Flota Bałtycka jest kluczowym elementem Marynarki Wojennej Federacji Rosyjskiej i odgrywa fundamentalną rolę w zapewnieniu morskiego bezpieczeństwa i celów polityki państwa na Bałtyku. Jej główną misją jest ochrona integralności terytorialnej obwodu królewieckiego oraz prowadzenie operacji morskich na Bałtyku, ale również poza jego wodami.
2. Współczesne planowanie operacji powinno uwzględniać dwie perspektywy: zagrożenia hybrydowe związane z możliwymi atakami na wybrane elementy infrastruktury państwa, w tym podmorskiej i portowej, oraz perspektywę zagrożeń wojennych w pełnej skali.
3. Skuteczne odpieranie zagrożeń rosyjską agresją z morza jest możliwe głównie w wymiarze międzynarodowym – sojuszniczym. W tym kontekście szansę stanowi wspólne tworzenie dylematów strategicznych, operacyjnych i taktycznych.
4. Wody Bałtyku, jako obszaru operacji morskiej, wymagają ujednoczonego podejścia operacyjnego.
5. Wypełnienie zadań stawianych siłom morskim NATO na Bałtyku wymaga również, aby Cieśniny Duńskie były integralną częścią tego obszaru działań morskich.
6. Planowanie operacyjne działań na Morzu Bałtyckim powinno uwzględniać specyfikę lokalizacji na styku dwóch dowództw operacyjnych JFCBS i JFCNF. Niezbędne wydają się zapewnienie spójności i dekonfliktacji działań na styku dwóch Joint Operation Area, uwzględnianie terenu kluczowego dla operacji połączonej oraz narodowych ocen w tym zakresie, jak również

wypracowanie procedur wzajemnego wsparcia w realizacji działań. Po przystąpieniu Finlandii i Szwecji do NATO Bałtyk stał się *de facto* obszarem głębi operacyjnej krajów nadbałtyckich (Estonii, Łotwy i Litwy). Z tego powodu wsparcie ogniowe i zapewnienie ciągłości operacji obronnej mogą być z sukcesem realizowane przy spełnieniu odpowiednich warunków, w tym utrzymaniu terenów i obszarów kluczowych dla powodzenia operacji.

Piśmiennictwo

- Baltic Sentry to enhance NATO's presence in the Baltic Sea*, SHAPE, 14 stycznia 2025 r., <https://shape.nato.int/news-releases/baltic-sentry-to-enhance-natos-presence-in-the-baltic-sea> (dostęp: 29 marca 2025 r.).
- Byden M., *RND: Gotlandia na celowniku Putina*, Defence24, 22 maja 2024 r., <https://defence24.pl/geopolityka/gotlandia-na-celowniku-kremla> (dostęp: 31 marca 2025 r.).
- Covington S.R., *NATO's Concept for Deterrence and Defence of the Euro-Atlantic Area (DDA)*, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School, 2 sierpnia 2023 r., <https://www.belfercenter.org/publication/natos-concept-deterrence-and-defence-euro-atlantic-area-dda> (dostęp: 31 marca 2025 r.).
- Dudzińska K., *Bezpieczeństwo infrastruktury krytycznej w regionie Morza Bałtyckiego*, „Biuletyn PISM” 2025, nr 5 (3008), 16 stycznia 2025 r., <https://www.pism.pl/publikacje/bezpieczenstwo-infrastruktury-krytycznej-w-regionie-morza-baltyckiego> (dostęp: 27 marca 2025 r.).
- Dyner A.M., *Ćwiczenia Ocean 2024 – rosyjska sygnalizacja strategiczna*, „Biuletyn PISM” 2024, nr 138 (2948), 26 września 2024 r., <https://www.pism.pl/publikacje/cwiczenia-ocean-2024-rosyjska-sygnalizacja-strategiczna> (dostęp: 31 marca 2025 r.).
- Dyner A.M., *Nowa doktryna morska Federacji Rosyjskiej*, „Komentarz PISM” 2022, nr 110, 2 sierpnia 2022 r., <https://www.pism.pl/publikacje/nowa-doktryna-morska-federacji-rosyjskiej> (dostęp: 31 marca 2025 r.).

- Gac M., *Flota Bałtycka w polityce bezpieczeństwa morskiego Rosji: historia i współczesność*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2024, t. 18, nr 2.
- Hyndle-Hussein J., *Uszkodzenie fińsko-estońskiego połączenia gazowego Balticconnector*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 11 października 2023 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-10-11/uszkodzenie-finsko-estonskiego-polaczenia-gazowego-balticconnector> (dostęp: 27 marca 2025 r.).
- Hypś M., *Lotniskowiec USS Harry S. Truman na „BALTOPS”*, Konflikty.pl, 13 czerwca 2018 r., <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/lotniskowiec-uss-harry-s-truman-zaangazowany-w-baltops/> (dostęp: 31 marca 2025 r.).
- Kamiński R., *Wielka parada okrętów i ćwiczenia morskie „pokazem siły” Rosji na Bałtyku*, Gospodarka Morska, 2 sierpnia 2023 r., <https://www.gospodarkamorska.pl/wielka-parada-okretow-i-cwiczenia-morskie-pokazem-sily-rosji-na-baltyku-72733> (dostęp: 26 marca 2025 r.).
- Kardaś Sz., Łoskot-Strachota A., *Dywersja na gazociągach Nord Stream 1 i Nord Stream 2*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 29 września 2022 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-09-29/dywersja-na-gazociagach-nord-stream-1-i-nord-stream-2> (dostęp: 27 marca 2025 r.).
- Neri G., *Trójmorze szansą dla państw bałtyckich*, Warsaw Institute, 14 maja 2025 r., <https://warsawinstitute.org/pl/64436-2/> (dostęp: 30 stycznia 2025 r.).
- Nikolov B., *Russia is building a Lake Ladoga fleet to counter Finland and Sweden*, Bulgarian Military, 23 października 2023 r., <https://bulgarianmilitary.com/2023/10/23/russia-is-building-a-lake-ladoga-fleet-to-counter-finland-and-sweden/> (dostęp: 31 marca 2025 r.).
- NATO Enhanced Vigilance Activity – EASTERN SHIELD*, Joint Force Command Brunssum, 11 października 2023 r., <https://jfcbs.nato.int/page5964943/2023/nato-enhanced-vigilance-activity-eastern-shield> (dostęp: 1 kwietnia 2025 r.).
- NATO launches ‘Baltic Sentry’ to increase critical infrastructure security*, North Atlantic Treaty Organization, 14 stycznia 2025 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_232122.htm (dostęp: 12 maja 2025 r.).

- NATO Standing Naval Forces, Allied Maritime Command*, <https://mc.nato.int/missions/NATO-standing-naval-forces> (dostęp: 31 marca 2025 r.)
- Osiński Ł., *Uszkodzenie kabli na dnie Bałtyku. Niemcy mówią o akcie sabotażu*, Polska Agencja Prasowa, 19 listopada 2024 r., <https://www.pap.pl/aktualnosci/uszkodzenie-kabli-na-dnie-baltyku-niemcy-mowia-o-akcie-sabotazu> (dostęp: 27 marca 2025 r.).
- Standing NATO Maritime Group 1 – SNMG1, Allied Maritime Command, <https://mc.nato.int/snmg1> (dostęp: 31 marca 2025 r.).
- Standing NATO Mine Countermeasures Group 1 – SNMCMG1, Allied Maritime Command, <https://mc.nato.int/snmcmg1> (dostęp: 31 marca 2025 r.).
- Świerczyński M., *Truman płynie do Europy*, Polityka, 12 października 2018 r., <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1767084,1,truman-plynie-do-europy.read> (dostęp: 31 marca 2025 r.).
- Tapaninen U., *How did the Finnish maritime transport volumes look like in 2024?*, Tales of Talsinki, Professor Ulla Tapaninen's blog, 26 lutego 2025 r., <https://ullatapaninen.net/2025/02/26/how-did-the-finnish-maritime-transport-volumes-look-like-in-2024/> (dostęp: 26 marca 2025 r.).
- Topolski I., *Potencjał militarny Federacji Rosyjskiej w obwodzie kaliningradzkim*, „Komentarze IEŚ” 2022, nr 708 (220), Instytut Europy Środkowej, 10 października 2022 r., <https://ies.lublin.pl/komentarze/potencjal-militarny-federacji-rosyjskiej-w-obwodzie-kaliningradzkim/> (dostęp: 30 marca 2025 r.).
- Uszkodzenie EstLink2 to „prezent pożegnalny” od Rosji? Zaskakujący moment czasowy*, Energetyka24, 27 grudnia 2024 r., <https://energetyka24.com/elektroenergetyka/wiadomosci/uszkodzenie-estlink2-to-prezent-pozegnalny-od-rosji-zaskakujacy-moment-czasowy> (dostęp: 27 marca 2025 r.).
- Zalesiński Ł., *Nowe dowództwo NATO na Bałtyku. Z polskim udziałem*, Polska Zbrojna, 16 października 2024 r., <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/42607?t=Nowe-dowodztwo-NATO-na-Baltyku-Z-polskim-udzialem> (dostęp: 31 marca 2025 r.).

Źródła

- AJP-01, Allied Joint Doctrine, Edition F Version 1, 1 grudnia 2022 r.
Allied Command Operations Comprehensive Operations Planning Directive
COPD Interim V1.0, 17 grudnia 2010 r.
- Koncepcja Strategiczna Obrony Obszaru Organizacji Traktatu Północnego
Atlantyku (MC 14/3), 16 stycznia 1968 r., <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a491201a.pdf> (dostęp: 2 sierpnia 2024 r.).
- Koncepcja Strategiczna Obrony Obszaru Północnego Atlantyku (DC 6/1), 1
grudnia 1949 r.
- Koncepcja Strategiczna Obrony Obszaru Traktatu Północnego Atlantyku (MC
3/5), 3 grudnia 1952 r.
- Koncepcja Strategiczna Sojuszu, 24 kwietnia 1999 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_27433.htm (dostęp: 26 marca 2025 r.).
- Koncepcja Strategiczna 2010, Aktywne Zaangażowanie, Nowoczesna Obro-
na, 19 listopada 2010 r., https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68580.htm (dostęp: 26 marca 2025 r.).
- Maritime Doctrine of the Russian Federation, Maritime Studies Institute,
U.S. Naval War College, 31 lipca 2022 r., https://dnnlgwick.blob.core.windows.net/portals/0/NWCDepartments/Russia%20Maritime%20Studies%20Institute/20220731_ENG_RUS_Maritime_Doctrine_FINALtxt.pdf?sv=2017-04-17&sr=b&si=DNNFileManagerPolicy&sig=2zUFSaTUSPcOpQDBk%2FuCtVnb%2FDoy06Cbh0EI5tGpl2Y%3D (dostęp: 31 marca 2025 r.).
- NATO 2022 Strategic Concept, North Atlantic Treaty Organization, Brukse-
la, 29 czerwca 2022 r., https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf (dostęp: 31 marca 2025 r.).
- Nowa Koncepcja Strategiczna Sojuszu, 8 listopada 1991 r. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_23847.htm (dostęp: 26 marca 2025 r.).
- Ogólna Koncepcja Strategiczna Obrony Obszaru Traktatu Północnego Atlan-
tycku (MC 14/2), 23 maja 1957 r.

Copyright (c) 2025 Krzysztof Król.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Share-
Alike 4.0 International License.

Grzegorz Witkowski¹

Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa, Polska

POLSKA MORSKA – ESEJ STRATEGICZNY. HISTORIA, TERAŹNIEJSZOŚĆ, PRZYSZŁOŚĆ

MARITIME POLAND – A STRATEGIC ESSAY. HISTORY, PRESENT, FUTURE

Abstrakt: Najlepszy moment dziejowy Polski przypadł na okres, kiedy posiadała ona szeroki dostęp do Morza Bałtyckiego i umiała w pełni wykorzystać jego potencjał. Od XI w. wszyscy władcy Polski starali się zdobyć i utrzymać jak najszerszy do niego dostęp, w tym celu zbrojnie podbijali tereny Pomorza, politycznie wasalizowali lub udzielali lenna. Ten proces trwał przez wieki z różnym nasileniem i skutkami. Od chwały i potęgi, poprzez stagnację i *désintéressement* sprawami morza, aż po upadek w XVIII w. Co znamienne, to w okresie zaborów, kiedy Polacy utracili nie tylko państwo, lecz także dostęp do Bałtyku, zdali sobie sprawę, jak ważny był to atrybut suwerenności. Zaowocowało to już po 1918 r. i odzyskaniu niepodległości, kiedy to zaczął się okres ogromnego wzrostu znaczenia Bałtyku i inwestowania w jego potencjał. Nawet postaci, miejsca i wydarzenia lat 1939–1945 świadczą o tym, że Polska jest morska. W historii świata nie znajdziemy na przestrzeni wieków imperium, które nie posiadałoby dostępu do morza lub/i oceanu. Wymieńmy choćby starożytne cywilizacje Mezopotamii i Egiptu, Persję, Greków czy Rzymian i późniejsze Imperium Osmańskie, Wenecjan, kraje południowej Europy jak Hiszpania, Portugalia czy w nowożytnym wydaniu armatorzy greccy. Doktryna Monroe’a, Pax Americana czy Britannica przypadają z kolei na XIX i XX w., gdy supremacja Wielkiej Brytanii i wzrost znaczenia Stanów Zjednoczonych ukształtowały dzisiejszy krajobraz gospodarczy i architekturę bezpieczeństwa na całym świecie. USA, Chiny, Rosja, Japonia, Korea Południowa, Brazylia i Francja to tylko kilka przykładów

¹ gwitkowski@bbn.gov.pl

państw, które źródłem swojej potęgi i gigantycznych wpływów uczyniły dostęp do morza, co poskutkowało wysoką pozycją w światowym handlu morskim i podniesieniem globalnego oddziaływania państwa dzięki flocie wojennej. Gdzie w tych procesach była i jest Polska? Nie zawsze polityka naszych władców zmierzała w stronę morza. Nierzadko sięgali oni po oręż, aby nie dać się od morza odepchnąć. Rzut oka na mapę naszej części Europy skłaniał ówczesnych do tezy, że Nizina Wschodnioeuropejska na osi wschód-zachód może być zarówno złotodajnym szlakiem handlowym, jak i śmiertcionośnym miejscem przemarszu wojsk – ze wszelkimi tego konsekwencjami. Zdawali sobie sprawę z tego, co każda elita gospodarcza i polityczna na świecie wiedziała, kiedy dobrze odczytała mapę ówczesnej Europy – musieli zobaczyć Morze Bałtyckie z całym jego potencjałem. Poniżej hasłowo zasygnalizowane zostaną wydarzenia i rozwiązania, które miały wypełnić treścią wszystko to, co składało się na morski charakter naszego kraju.

Słowa kluczowe: Morze Bałtyckie, flota handlowa, gospodarka morska, Trójmorze, Marynarka Wojenna RP, handel morski, bezpieczeństwo

Abstract: Poland experienced its best moments in history when it had broad access to the Baltic Sea and was able to fully exploit its potential. From the 11th century onwards, all Polish rulers sought in various ways to gain and maintain the widest possible access to the sea. They militarily conquered the Pomeranian territories, subjugated them politically or granted them fiefdoms. This process continued for centuries with varying intensity and results. From glory and power, through stagnation and *désintéressement* in maritime affairs, to collapse in the 18th century. Significantly, it was during the period of partitions, when Poles lost not only their state but also access to the Baltic Sea, that they realized how important this attribute of sovereignty was. This bore fruit after 1918 and the regaining of independence, when a period of enormous growth in the importance of the Baltic Sea and investment in its potential began. Even in the years 1939–1945, can we encounter figures, places, and events that testify to Poland’s “maritime” character. Throughout history, we cannot find an empire that did not have access to the sea or ocean. Let us mention only the ancient civilizations of Mesopotamia and Egypt, Persia, the Greeks, and the Romans. Later, there was the Ottoman Empire, the Venetians, southern European countries such as Spain and Portugal, and, in modern times, Greek shipowners. The Monroe Doctrine, Pax Americana

and Britannica came in the 19th and 20th centuries. That was when the supremacy of Great Britain and the rise of the United States shaped today's economic landscape and security architecture around the world. The US, China, Russia, Japan, South Korea, Brazil, and France are just a few examples of countries that have made access to the sea the source of their power and enormous influence, resulting in a strong position in global maritime trade and increased global influence thanks to their naval fleets. Where was and is Poland in these processes? The policies of our rulers did not always “aim” towards the sea, and they often resorted to arms to prevent themselves from being pushed away from it. A glance at the map of our part of Europe led people at the time to conclude that the East European Plain, located on the east-west axis, could be both a lucrative trade route and a lethal place for the passage of armies. With all the consequences that this entailed.

Keywords: Baltic Sea, merchant fleet, maritime economy, Three Seas Initiative, Polish Navy, maritime trade, security

Historia Polski morskiej

1. Hanza i rozwój portów.

Pierwszą skuteczną próbą integracji gospodarki morskiej w obrębie Bałtyku i Morza Północnego była gildia handlowa potocznie zwana Hanzą (od niemieckiego słowa „Hanse” – stowarzyszenie). Był to związek nadmorskich miast handlowych Europy Północnej z czasów średniowiecza i początku ery nowożytnej, mający na celu ochronę własnych interesów za granicą i uzyskanie przywilejów w handlu. Miasta należące do związku wspierały się na polu ekonomicznym, co utrudniało pracę kupcom z obcych miast (czyli *de facto* monopolizowano handel).

Od połowy XII w. związek kupców zrzeszający miasta hanzeatyczne początkowo ochraniał, a następnie organizował handel między strefą Morza Bałtyckiego a Europą Zachodnią. Inicjatorem związku była założona w 1158 r. Lubeka, od 1294 r. oficjalnie uważana za jego główne miasto. W XV w. zaczęły do niego dołączać kolejne miasta

od Bremy do Gryfii, Kolonia, Brunszwik. Potem też Toruń, Braniewo, Chełmno, Elbląg, Ryga, Królewiec, Rewal (dziś Tallin) i miasto Gdańsk – jako jedyne wówczas okno na świat ówczesnej Polski i partner (a nie podmiot) wymiany handlowej. Decyzje Hanzy zapadały na zjazdach regionalnych, na których ustalano wspólną politykę handlową i działania polityczne.

Rozwój Hanzy przypadał na II połowę XIII w. Kryzys gospodarczy XIV w. zmusił ją do zmiany strategii i szukania nowych rynków zbytu, co doprowadziło m.in. do wojen z Danią. Dzięki przywilejom otrzymanym od państw skandynawskich, Nowogrodu, Polski oraz innych ośrodków handlowych i krajów uzyskała ona monopol na wymianę między wschodnią a zachodnią Europą. W okresie swego największego rozkwitu w I połowie XV w. Hanza obejmowała ponad 160 miast, w tym również ośrodki leżące daleko od Morza Bałtyckiego i Północnego (Kraków, Wrocław, Kolonia). Jej działalność opierała się głównie na spółkach mających własne okręty i towar oraz na rozliczeniach bezgotówkowych (weksle).

Od II połowy XV w. związek przeżywał trudności związane z konkurencją Holendrów i Anglików, stracił członków i zmalało jego znaczenie. Po 1474 r. została dopuszczona na Morzu Bałtyckim zasada wolnej konkurencji i specjalizacji handlowej, co przesądziło o losach Hanzy. W I połowie XVI w. brak postulowanych reform doprowadził do jej powolnego upadku. Ostatni zjazd w 1669 r. objął tylko sześć miast, m.in. Lubekę, Hamburg, Bremę i Gdańsk. Była to jednak pierwsza próba pełnego wykorzystania potencjału morskiego charakteru Polski i poprzez to realizacji jej aspiracji ekonomicznych. Takich prób w historii nie będzie niestety zbyt wiele.

2. Zboże.

Na początku XVI w. w Europie nastąpiły przemiany gospodarcze w dwóch różnych kierunkach. Gospodarka folwarczno-pańszczyźniana wykreowała gigantyczne majątki. W Europie Zachodniej nastąpił wzrost urbanizacji oraz pojawiły się przedkapitalistyczne formy organizacji rzemiosła zwane systemem nakładczym. Ziemia

była uprawiana na nowych zasadach. Zaczęto korzystać z dzierżawy. W zamian za ziemię rolnicy opłacali czynsz w pieniądzu. To sprzyjało tworzeniu się wyspecjalizowanych gospodarstw o dużych arealach. Nowy model powodował jednak wzrost kosztów produkcji zboża. Jego cenę windowały także wzrost zapotrzebowania na zboże w szybko powiększających się miastach oraz napływ kruszców. W Europie Środkowo-Wschodniej (na wschód od rzeki Łaby) doszło do odwrotnej tendencji. Obszary zarządzane przez feudałów wzrastały, a chłopcy byli zobowiązani do odrabiania pańszczyzny, przy jednoczesnym zakazie opuszczania wsi. W ten sposób powstał model gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej, czyli dużych gospodarstw nastawionych na sprzedaż. Ze względu na spadek wartości czynszów w Polsce obowiązywało odrobienie w formie pańszczyzny.

Rys. 1. *Handel gdański*, obraz Wojciecha Gersona.

Jednocześnie na przełomie XV i XVI w. dzięki rozwojowi transportu morskiego, a przede wszystkim konstrukcji statków zdolnych do przewozu 1000 t ładunku, zaczął rozwijać się rynek europejski. Największe korzyści z handlu zagranicznego czerpał Gdańsk, który zmonopolizował handel morski Rzeczypospolitej. Był to monopol niezwykle dochodowy dla szybko bogacącego się miasta. Nawet 40 proc. wartości eksportu stanowiły koszty składu, marża pośredników i opłaty portowe. Większość towarów trafiała do Gdańska spływem Wisłą, czym zajmowali się flisacy. Zboże eksportowano głównie do Niderlandów, Hiszpanii i Włoch. W latach nieurodzajnych polskie zboże importowała także Francja i Anglia. O ile dla polskiej gospodarki był to kluczowy produkt dający szlachcie bogactwo, a sam Gdańsk stał się jednym z ważniejszych portów na Bałtyku, o tyle wolumen zboża z Polski w europejskim spożyciu tego towaru wynosił zaledwie ok. 0,6 proc. Z Gdańska bowiem wysyłano do 1,5 mln kwintali zboża rocznie i to w okresie, gdy w Europie jego konsumpcja wynosiła rocznie ok. 240 mln kwintali. Jedyne kraj, który rzeczywiście był zależny od polskiego zboża, to Niderlandy. Zboże z Rzeczypospolitej stanowiło tam 25 proc. konsumpcji. Odzwierciedleniem skali handlu z Niderlandami są dane. W 1583 r. do Gdańska zawinęło 1070 statków pod niderlandzką banderą.

Dane porównawcze także nieco zmieniają optykę tej kwestii. W 1583 r. z Gdańska wywieziono 62,8 tys. łasztów zboża, a dla porównania wywóz zboża w łasztach ze Szczecina wynosił w 1585 r. 1,23 tys., z Stralsund 0,48 tys., z Lubeki 0,81 tys., a z portów duńskich 0,2 tys. W takim ujęciu Gdańsk można śmiało uznać za eksportowy spichlerz – przynajmniej wśród portów państw bałtyckich.

Pod koniec XVI w. nastąpiła także korzystna zmiana siły nabywczej eksportu w stosunku do importu. Ceny dóbr eksportowanych w latach 1591–1600 były bowiem prawie dwukrotnie wyższe niż w okresie 1551–1560. Dzięki temu za produkty wyeksportowane można było kupić relatywnie o tyle więcej dóbr importowanych. Jednocześnie koniec XVI w. i początek XVII w. to rekordowy wolumen eksportu zboża przez Gdańsk. Wówczas eksport towarów sypkich, w tym przede wszystkim zboża, mierzono w łasztach. 1 łaszt wynosił

3000–3840 litrów (dm³) i dzielił się na 30 korców lub 60 szefli. O ile w 1490 r. z Gdańska eksportowano 9,5 tys. łąsztów zboża, to w 1530 r. już 14 tys., w 1575 r. 25,3 tys., w 1583 r. 62,8 tys., w 1608 r. 87,4 tys., a w 1619 r. rekordowe 103 tys. Te dane pokazują gwałtowny wzrost eksportu polskiego zboża od połowy XVI w. do lat 20. XVII w. Handel zbożem stanowił w tym okresie ok. 65–85 proc. wartości całego eksportu, co wymuszało rozwój portowej infrastruktury i budowę coraz większych statków. Owocowało to też pojawieniem się bogatych kupców z całej Europy. Gdańsk i polskie wybrzeże stały się magnesem i atrakcyjnym miejscem do życia.

Po zbożu drugim w kolejności towarem eksportowym z Rzeczypospolitej były drewno i produkty drzewne oraz potaż (ok. 8–20 proc. wartości eksportu). Ostatni z wymienionych towarów wytwarzano z popiołów roślin, a jego polscy wytwórcy byli wysoko cenieni w Europie. Potaż wykorzystywano do produkcji szkła, mydła i farb. Dodatkowo z Polski wywożono także sporo skór i futer. Produktami, których sprowadzano najwięcej, były natomiast wino, tkaniny, przyprawy oraz fajans i porcelana.

Jak ważny dla samej Rzeczypospolitej był handel morski, najlepiej świadczy poselstwo Pawła Działyńskiego do królowej Elżbiety. Został do niej wysłany przez Zygmunta III Wazę, który był niezadowolony z polityki angielskiej monarchini, angażującej korsarzy do paraliżowania handlu z Hiszpanią. Tracili na tym także polscy kupcy z Gdańska i Elbląga. Polski poseł w Londynie zagroził, że dalsze utrudnianie handlu Rzeczypospolitej spowoduje, że ta przystąpi po stronie Austrii i Hiszpanii do wojny z Anglią. Po tej wizycie Elżbieta I zwolniła polskie statki i nie ingerowała w handel statkami pod banderami Gdańska i Elbląga.

Kres pomyślności gospodarczej przyszedł wraz z potopem szwedzkim. Szwedzi nie tylko blokowali polski handel morski, lecz także doszczętnie złupili Rzeczypospolitą. Pokazało to też ówczesnym elitom, że ze strony Bałtyku może przyjść zagrożenie.

3. Zagrożenie od strony morza. Bitwa pod Oliwą i wojny celne.

Po pierwszych próbach mocnego zakotwiczenia Polski nad Bałtykiem i bardziej intensywnego czerpania zeń korzyści, przyszły lata, kiedy zdawano sobie sprawę z faktu, że morze to oprócz szansy również zagrożenia. Ta sytuacja ma swój początek w końcu XVI w., gdy morskie siły Królestwa Szwecji coraz częściej zapuszczały się na wody południowego Bałtyku. Wykazywały się przy tym agresywnością i sprawnością w nawigowaniu, co utrudniało funkcjonowanie polskiego handlu. Przyczyną bitwy pod Oliwą była długotrwała blokada Gdańska przez flotę szwedzką. To wydarzenie stanowiło kluczowy element strategii Szwecji mającej na celu osłabienie Polski gospodarczo i militarnie poprzez odcięcie dostępu do kluczowych szlaków handlowych na Bałtyku. Blokada wywierała presję na polską gospodarkę i ograniczała handel morski, który był życiową arterią dla ówczesnej Rzeczypospolitej. Polska odpowiedź – zdecydowana próba przełamania szwedzkiej dominacji na morzu – była niezbędna dla przywrócenia wolności nawigacji i handlu, co miało kluczowe znaczenie dla gospodarczego i politycznego statusu kraju w regionie.

Eskalacja musiała się skończyć rozstrzygnięciem w morskim boju. Choć sam przebieg bitwy pod Oliwą, która odbyła się 28 listopada 1627 r., był spektakularny, to ważniejszy do tych rozważań jest polityczny jego skutek. Bitwa stanowiła bowiem kluczowe morskie zwycięstwo Polski w wojnie polsko-szwedzkiej. W efektywnym starciu morskim polska flota pod dowództwem Arenda Dickmanna pokonała szwedzkie okręty, zdobyła galeon "Tigern" i zatopiła "Solen". To zwycięstwo nie tylko przełamało blokadę Gdańska, lecz także znacząco podniosło morale i prestiż polskiej marynarki wojennej. Od tamtej pory każdy patriotycznie nastawiony i racjonalny władca Rzeczypospolitej wiedział, że warto inwestować zarówno we flotę handlową, jak i w marynarkę wojenną. Duże znaczenie miało też wykorzystanie floty oraz załóg zza granicy.

Rys. 2. Bitwa pod Oliwą 28 listopada 1627 roku. Zdjęcie obrazu malarzy Anny i Andrzeja Orlińskich.

Bezpieczeństwo militarne, gospodarcze i energetyczne

XX w. przyniósł odrodzenie Państwa Polskiego w nowych granicach. Konferencja pokojowa w podparyskim Wersalu przyznała Polsce dostęp do Morza Bałtyckiego na długości około 150 km. Gigantyczną pracę zarówno w przygotowaniach, jak i samym udziale w konferencji oprócz polityków i działaczy reprezentujących Polskę (Roman Dmowski i Ignacy J. Paderewski) odegrali działacze z Kaszub, od wieków związani z polskim wybrzeżem. Na dobre i na złe, bo warto odnotować, że podczas akcji germanizacyjnej padli ofiarą wyjątkowych prześladowań. Historia niestety miała się powtórzyć podczas II wojny światowej, gdy za przywiązanie do idei polskiego Bałtyku zapłacili najwyższą cenę (obóz koncentracyjny Stutthof i miejsce kaźni Kaszubów i mieszkańców Pomorza w Piaśnicy). Wcześniej, bo 11 lutego

1920 r. gen. Józef Haller symbolicznie dokonał zaślubin nowej Polski z morzem.

Sześć miesięcy później miało miejsce symptomatyczne wydarzenie. Do portu w Gdańsku (Wolnym Mieście Gdańsk, które na mocy konferencji w Wersalu było zarządzane przez Ligę Narodów, ale *de facto* miastem i kluczowym portem władał żywioł niemiecki) wszedł francuski statek z dostawą broni na pomoc dla walczącej z bolszewicką Rosją Polski. W sierpniu 1920 r. sytuacja Armii Polskiej była dramatyczna. Marszałek Piłsudski wraz z generałem Rozwadowskim szykował się do walnej bitwy pod Warszawą. W tej trudnej sytuacji zrewoltowani dokerzy i pracownicy portu w Gdańsku odmówili rozładunku statku z francuską bronią. Powiązani z sowiecką agenturą wprost wspierali bolszewików przeciwko Polsce, aby Armia Budionnego i Tuchaczewskiego mogła po klęsce Polski dołączyć do zrewoltowanych towarzyszy w Berlinie. Rząd w Warszawie był pod ścianą. Nie miał bowiem wpływu na bieg wydarzeń w Gdańsku. Szczęśliwie Bitwa Warszawska została przez Polaków wygrana (znana w historiografii jako Cud nad Wisłą), ale bolesna lekcja z nielojalności Gdańska w sierpniowych dniach została szybko odrobiona. Marszałek Piłsudski polecił swojemu ministrowi przemysłu i handlu Eugeniuszowi Kwiatkowskiemu budowę portu, niezależnego od sił zewnętrznych i nowoczesnego. Razem z inż. Tadeuszem Wendą wybrali małą osadę rybacką na północ od Sopotu i tam rozpoczęto ekspresową budowę. W 1924 r. pierwsze statki weszły do nowego Portu Morskiego Gdynia i tak rozpoczął się dynamiczny rozwój nowego miasta.

Ta historia świadczy o stałej zasadzie, jaką musieli sobie przyswoić Polacy, by rozwijać charakter Polski morskiej. Otóż należy w każdym pokoleniu zabiegać o rozwój gospodarki morskiej, trafnie diagnozować zagrożenia i ryzyka, a ponadto wykorzystywać aktualne szanse i „otwarte okienka” dla rozwoju portów (i szerzej gospodarki morskiej). Rozwój gospodarki morskiej to przede wszystkim ludzie. Otwarte na świat i nowoczesne kadry to podstawa każdej dziedziny nauki. Nie byłoby kadr, gdyby nie szkolnictwo morskie w nowo odrodzonym państwie. W 1920 r. zaczyna działać Szkoła Morska w Tczewie z dwoma wydziałami: nawigacyjnym i mechanicznym. W 1930 r.

szkołę przemianowano na Wyższą Szkołę Morską i przeniesiono do Gdyni do nowego kompleksu akademickiego. Utworzono wydział Transportu i Administracji Morskiej, a szkołę wyposażono w nowy statek szkoleniowy Lwów, który z czasem zmienił nazwę na Dar Pomorza. Należy wymienić przy tej okazji znamienitych prekursorów wielu dziedzin morskich i popularyzatorów idei polski morskiej: Karola Olgierda Borchardta oraz gen. Mariusza Zaruskiego.

W kontekście bezpieczeństwa energetycznego Polski na uwagę zasługuje budowa Portu Północnego w Gdańsku w latach 70. ubiegłego wieku. Ta gigantyczna i stosunkowo nowoczesna inwestycja uczyniły z Gdańska prawdziwe okno na świat w zmieniających się wówczas warunkach geopolitycznych i gospodarczych. Dzięki układowi falochronów (obecnie przebudowanych) i głębokowodnym torom podejściowym już od końca lat 70. mogły zawijać do Gdańska najgłębsze statki handlowe na świecie. W sytuacji strajku górników w Wielkiej Brytanii w latach 80. eksport węgla z naszego największego portu notował rekordowe wolumeny. Z kolei do portu przyplýwała ropa naftowa, która połączona rurociągiem z nowo wybudowaną nieopodal rafinerią stała się podstawą bezpieczeństwa paliwowego. Gdańsk znów jak kiedyś został sercem gospodarki morskiej.

Przełom XX i XXI w. to wyraźniejszy konflikt z Rosją o surowce energetyczne i uniezależnienie się od dostaw z tego kierunku. Stało się coraz czytelniejsze, że wracająca na imperialne tory Federacja Rosyjska będzie używała ropy, gazu czy węgla do szantażu tych państw Europy, które zechce sobie podporządkować. Budowa gazociągów Nord Stream i Nord Stream 2 po dnie Bałtyku (omijając kraje bałtyckie, Białoruś, Ukrainę, a przede wszystkim Polskę) tylko dopełniała obraz wyłaniającego się zagrożenia. Historia znów się powtarzała i zagrożenie ze strony morza pojawiło się po raz kolejny. Widziały to elity polityczne w Polsce i dlatego podjęto strategiczną decyzję o dostawach surowców energetycznych przez Bałtyk na masową skalę.

W 2005 r. rozpoczęto starania o budowę zdolności dywersyfikacyjnych w oparciu o dwa elementy. Pierwszym miał być Terminal do regazyfikacji gazu LNG w Świnoujściu, na wschód od obecnego portu handlowego i wojennego. Drugi czynnik to gazociąg Baltic Pipe, który

poprowadzony z Szelfu Norweskiego na Morzu Północnym poprzez Cieśniny Duńskie zasiliłby magazyny gazu i zostałyby wpięty w krajowy system gazowy w Niechorzu, również na Pomorzu Zachodnim. W latach 2005–2007 rozpoczęto budowę oraz planowano zakontraktowanie pierwszych dostaw z Bliskiego Wschodu. Szczególnym orędownikiem dywersyfikacji był ówczesny Prezydent RP śp. prof. Lech Kaczyński. Po wielu latach budowy Terminal LNG powstał i w grudniu 2015 r. pierwszy metanowiec z Kataru przybył do instalacji regazyfikacyjnej. Przenikliwość i determinacja ówczesnych elit, nauczonych historią, dały wyraz w tej nowoczesnej inwestycji. Po raz kolejny zagrożenie od strony morza, czyli szantaż energetyczny ze strony Rosji, zostało zażegnane. Co więcej, w okresie zmieniających się sojuszy i wojen celnych, które nieoczekiwanie wróciły na arenę światowego handlu, posiadanie gazoportu blisko Niemiec i gazociągu od stabilnego i przewidywalnego partnera (jak Norwegia i Dania) to olbrzymi atut i być może dźwignia wzmacniająca relacje regionalne oraz te ze Stanami Zjednoczonymi (największy eksporter paliwa LNG na świecie).

1. Rosja vs. NATO. Baltic Policy i Królewiec.

Po ataku Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w lutym 2022 r. nastąpiło przyspieszenie procesów integracyjnych krajów basenu Morza Bałtyckiego w ramach NATO. Finlandia w 2023 r., a Szwecja rok później przystąpiły do elitarnego grona państw wzajemnie się wspierających, wspólnie ustalających politykę bezpieczeństwa, a przede wszystkim dysponujących potężną siłą odstraszania. W kontekście obwodu królewieckiego jest to bardzo istotny element wypychania rosyjskiego agresora ze wschodniej części Bałtyku, a w zamian budowania nowych sojuszy i architektury bezpieczeństwa w oparciu o Polskę i kraje bałtyckie.

Bałtyk z jego cieśninami duńskimi to akwen, przez który miało przyjść wsparcie w czasie agresji (stąd obrona Helu trwała tak długo). Dziś w planach sztabowców wojskowych polskie porty są brane pod uwagę do pełniejszego wykorzystania przez wojska sojusznicze NATO. W kontekście bycia liderem wschodniej flanki NATO

i transportu wojsk USA drogą morską jest to nie do przecenienia. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby w tym kontekście Świnoujście lub Gdynia (a może Hel) stały się bazami morskimi NATO. Dość wspomnieć podobne porty wojenne: Rota w Hiszpanii, Neapol we Włoszech czy Wilhemshaven w Niemczech.

2. Porty.

Cieśnina Oresund jest bramą na Bałtyk w jedną stronę i na Morze Północne w drugą. Stanowi też jedną z kilku kluczowych cieśnin na świecie, takich jak Ormuz, Malakka, Bosfor czy Gibraltar. Pozostająca w administracji duńskiej, jest pod specjalnym nadzorem Marynarki Wojennej Danii. Jej strategiczne położenie na północno-zachodnim krańcu Bałtyku pozwala na nieskrępowany handel – towary z całego świata przyływają do Polski, Finlandii, Szwecji czy Rosji. Jest także obiektem analiz ekonomicznych, badań przyrodniczych, planów wojskowych. Tak jak Oresund jest bramą na Bałtyk, tak porty odgrywają rolę bram do gospodarek poszczególnych państw basenu. W tej publikacji opisano port w Gdyni oraz rozwój portów miast Hanzy. Poniżej znajduje się krótkie podsumowanie wyników i kluczowych inwestycji portów o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej RP.

A. Port Gdańsk.

W 2023 r. Port Gdańsk znalazł się na 9. pozycji wśród największych portów europejskich, tym samym po raz pierwszy awansował do dziesiątki najlepszych portów europejskich. W 2024 r. odnotował natomiast spadek całkowitych obrotów w stosunku do analogicznego okresu roku ubiegłego o 4,4 proc. i zamknął rok z wynikiem 77 390 896 t. Należy jednak pamiętać, że 2023 r. był rekordowym czasem w historii Portu Gdańsk z miesięcznymi obrotami przekraczającymi 7 mln t. Mimo spadku ruchu kontenerowego, spowodowanego rosyjską inwazją na Ukrainę oraz utratą tzw. transshipmentów realizowanych głównie przez Gdańsk do portów rosyjskich, finalny wolumen kontenerów, osiągnięty w 2024 r. w Porcie Gdańsk, był wyższy o 9,7 proc. od osiągniętego w roku poprzednim. Ten wynik

(2 248 764 TEU) był rekordowy i ugruntował pozycję Portu Gdańsk jako największego portu kontenerowego na Morzu Bałtyckim.

W 2024 r. Zarząd Morskiego Portu Gdańsk S.A. przeznaczył na inwestycje 120 mln zł. Prowadzone inwestycje i remonty pozwalają na utrzymanie i rozwijanie majątku. Dla zobrazowania skali wyzwań i potrzeby utrzymania przewagi konkurencyjnej wśród portów bałtyckich wymieńmy najważniejsze inwestycje kontynuowane lub podjęte w 2024 r.:

- poprawa infrastruktury Portu Gdańsk wraz z analizą wdrożenia systemu niskoemisyjnego OPS dla zrównoważonego rozwoju sieci TEN-T;
- rozbudowa Nabrzeża Węglowego – etap II i Nabrzeża Administracyjnego;
- budowa umocnienia dna przy Nabrzeżu Przemysłowym III-1 ÷ III-6 oraz wymiana linii odbojowej Nabrzeża Przemysłowego III-1 i III-2 w Porcie Gdańsk;
- przebudowa Nabrzeża Szczecińskiego Przeładunkowego w Porcie Gdańsk;
- budowa bezpiecznego i chronionego parkingu na terenie Portu Gdańsk;
- skomunikowanie terenów inwestycyjnych.

Port Gdańsk dzięki prowadzonym inwestycjom i dużemu rynkowi wewnętrznemu ma szansę stać się dominującym portem na Morzu Bałtyckim, a w ciągu 10 lat znaleźć się w piątce największych portów Europy. Ponadto położenie geograficzne Gdańska w sposób naturalny powoduje wybór tego portu przez przewoźników operujących w regionie Europy Środkowej i Wschodniej. Uniwersalność Portu Gdańsk powoduje, że jest on miejscem zainteresowania armatorów żeglugowych: CMA CGM, COSCO, MSC, Maersk. Celem portu jest rozszerzanie regularnych połączeń żeglugowych, także na inne kontynenty. Połączenia transoceaniczne bezpośrednio do Gdańska (ale też do innych polskich portów) zasilają budżet państwa rekordowymi kwotami z ceł, akcyz i innych opłat skarbowych. Od 2018 r. (wg różnych obliczeń KAS) co roku cło z polskich portów wynosi od 35 do nawet 50 mld zł.

B. Port Gdynia.

W 2024 r. w Porcie Gdynia przeładunki ogółem wyniosły 26 895,9 tys. t i były o 8,52 proc. (-2 503,4 tys. t) niższe niż w 2023 r. Spadek obrotów był w dużej mierze spowodowany spadkami w obsłudze węgla, tj. powrotem wielkości przeładunków w tej kategorii do poziomów notowanych przed nałożeniem sankcji na import węgla z Rosji. W przypadku kategorii węgiel i koks przeładowano 1 142,3 tys. t i zanotowano 59,57 proc. (-1 683,0 tys. t) spadku w stosunku do roku poprzedniego. W 2024 r. przeładunki zboża wyniosły 5 594,4 tys. t, co oznaczało redukcję łącznego wolumenu o 17,24 proc. (-1 165,4 tys. t) w porównaniu do 2023 r.

Największą grupą ładunkową pod względem przeładowanych ilości była drobnica, której udział w przeładunkach ogółem Portu Gdynia w 2024 r. wyniósł 59,52 proc. W tej kategorii w ubiegłym roku odnotowano wzrost przeładunków, tj. o 6,29 proc. (+947,2 tys. t) w porównaniu do 2023 r., a obroty wyniosły 16 009,4 tys. t. Większe wolumeny dotyczyły drobnicy zjednostkowanej w przewozach ro-ro o 19,63 proc., drobnicy skonteneryzowanej o 7,75 proc. oraz drobnicy promowej o 2,15 proc. Spadek z kolei odnotowano w segmencie przeładunków drobnicy konwencjonalnej, tj. o 3,87 proc. Przeładunki kontenerów wyniosły w 2024 r. 974 586 TEU i były wyższe w porównaniu do 2023 r. o 11,52 proc. (+100 694 TEU).

W 2024 r. odnotowano obniżenie wielkości przeładunków w stosunku do poprzedniego roku w przypadku kategorii: ropa i przetwory naftowe o 14,15 proc. (-500,9 tys. t), drewno o 33,35 proc. (-59,5 tys. t) oraz inne masowe o 3,31 proc. (-33,9 tys. t), przeładowując odpowiednio 3 040,2 tys. t, 118,9 tys. t i 990,7 tys. t. W 2024 r. w Porcie Gdynia nie obsługiwano ładunków rudy, co oznaczało 100 proc. (-7,9 tys. t) spadek w stosunku do roku poprzedniego.

Liczba zawinięć statków w 2024 r. wyniosła 3 725 statków i była mniejsza niż rok wcześniej o 9,81 proc. (-405 zawinięć). W 2024 r. zawinęły do portu 42 wycieczkowce, przewiozły 99 791 pasażerów, co stanowiło wzrost o 11,22 proc. (+10 070 pasażerów) w porównaniu do 2023 r. Liczba zawinięć promów wyniosła w ubiegłym roku 853, a podróżowało na nich 561 153 pasażerów, co stanowiło spadek

o 1,69 proc. (-9 621 pasażerów) w stosunku do 2023 r. Na uwagę zasługują wybrane projekty oraz inwestycje w 2024 r.:

- Budowa Portu Zewnętrznego w Porcie Gdynia oraz Budowa falochronów osłonowych, stanowiących wodną infrastrukturę dostępową do Portu Zewnętrznego w Porcie Gdynia, w formule zaprojektuj i wybuduj. Ponadto Port Gdynia prowadził bieżące prace z zakresu prac projektowych połączenia drogowego od Ronda Karlskrona do Ronda Port Zewnętrzny, realizacji zapisów umowy inwestycyjnej pomiędzy Spółką a Skarbem Państwa dot. budowy nowych falochronów Portu Gdynia czy pogłębiania toru podejściowego;
- Przebudowa Nabrzeża Pomocniczego na terenie Marynarki Wojennej;
- Budowa terminalu intermodalnego na terenie Centrum Logistycznego Portu Gdynia. Pozyskano dofinansowanie z programu CEF Military Mobility.

C. Zespół Portów Szczecin-Świnoujście.

Zespół portów Szczecin-Świnoujście jest od kilku lat wielkim placem rozbudowy infrastruktury we wszystkich aspektach i kierunkach. W niniejszym artykule skoncentrowano się na historycznych aspektach portów Trójmiasta, ale porty Pomorza Zachodniego przeżywają ofensywę inwestycyjną niespotykaną od lat 50. XX w. Na uwagę zasługuje budowa nowego terminala pasażerskiego w Świnoujściu, skąd polscy armatorzy pod marką Unity Line wysyłają promy do Szwecji. Rynek promowy ze Szwecją jest o tyle istotny, że pozwala wypełnić treścią kierunek skandynawski. W kontekście rozszerzenia NATO o państwa Europy Północnej i wieloletnich kontaktów handlowych w ramach Unii Europejskiej wymiana towarowo-pasażerska odbywa się właśnie za pomocą promów. Trzeba wyjątkowych zdolności i kompetencji, aby udział Polski w tym „torcie” promowym nie był uszczuplony. Wiąże się to dodatkowo z pozyskaniem nowych, ekologicznych jednostek typu ro-pax (pasażersko-samochodowych), które zwiększą liczbę towarów oraz samochodów ciężarowych i podniosą konkurencyjność dostaw do Skandynawii. Nie zapominajmy

też o gigantycznej konkurencji zagranicznej w postaci Finnlines czy TT-Line.

Wspominane inwestycje mają dwojaki charakter. Z jednej strony porządkują strukturę dzierzawionych terenów portowych, z drugiej wyposażają porty w nowoczesne i ekologiczne rozwiązania, takie jak odbiór nieczystości ze statków czy większe możliwości ładowania elektrycznego statków z nabrzeża.

Poniżej zamieszczono aktualnie realizowane inwestycje w charakterze przekrojowym, aby zobrazować skalę zaległości, jakie były obecne (a gdzieś nadal są) udziałem portu w Szczecinie:

- rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej w portach w Szczecinie i Świnoujściu;
- poprawa dostępu do portu w Szczecinie w rejonie Kanału Dębickiego;
- poprawa dostępu do portu w Szczecinie w rejonie Basenu Kaszubskiego;
- poprawa dostępu kolejowego do portów morskich w Szczecinie i Świnoujściu;
- przystosowanie infrastruktury Terminala Promowego Świnoujście do obsługi transportu intermodalnego;
- budowa stanowiska statkowego do eksportu LNG w porcie zewnętrznym w Świnoujściu (w tym stanowisko do bunkrowania);
- budowa zdolności przeładunkowej portu morskiego w Świnoujściu do obsługi potrzeb morskiej energetyki wiatrowej;
- budowa multimodalnego, kolejowego węzła przeładunkowego na Ostrowie Grabowskim w porcie w Szczecinie;
- zapewnienie odbioru oleju i innych odpadów (w tym pozostałości z instalacji oczyszczania spalin) w porcie morskim w Świnoujściu w celu spełnienia wymagań środowiskowych;
- budowa zdolności przeładunkowej portu morskiego w Świnoujściu do obsługi potrzeb morskiej energetyki wiatrowej;
- budowa dostępu morskiego i lądowego do Głębokowodnego Terminalu Kontenerowego w porcie zewnętrznym w Świnoujściu;

- budowa miejsc parkingowych w ramach podwójnego wykorzystania na Ostrowie Grabowskim w Szczecinie i na Terminalu Promowym w Świnoujściu;
- zapewnienie odbioru odpadów ze statków w porcie Świnoujście w celu spełnienia wymagań środowiskowych – I i II etap;
- OPS (*Onshore Power Supply*) w porcie w Świnoujściu i w Szczecinie;
- budowa morsko-śródlądowego intermodalnego węzła przeładunkowego w porcie w Szczecinie;
- zwiększenie potencjału dla obsługi transportu intermodalnego w południowej części terminalu promowego w Świnoujściu;
- zakup nowego statku pożarniczego dla Zarządu Morskich Portów Szczecin i Świnoujście S.A. dostosowanego do zabezpieczania pożarniczego oraz prewencji pożarnej terenów portowych, mieszkalnych, wysp oraz kompleksów przemysłowych.

Prawdziwą rewolucją dla zdolności dla przeładunków kontenerów w polskich portach będzie budowa głębokowodnego terminala kontenerowego w Świnoujściu, na wschód od gazoportu. Połączenie drogowe poprzez S6 i S3 z granicą z Czechami otwiera gigantyczne możliwości na tranzyt towarów skonteneryzowanych do krajów południa z ominięciem Hamburga. To o tyle istotne, że czas oczekiwania na rozładunek oceanicznych kontenerowców w Hamburgu czy portach ARA jest dłuższy niż w Baltic Hub średnio o 7 dni. Poza tym ograniczenia portu w Szczecinie (80 km od Świnoujścia Kanałem Piastowskim) skutecznie zniechęcają duże statki armatorów z Azji, co czyni Szczecin w kontekście kontenerów portem typowo feederowym.

Średnia całkowita zdolność przeładunkowa portów w 2024 r. wyniosła 47,3 proc. i była niższa niż rok wcześniej (56,6 proc.). Analiza danych wskazuje, że spadek wyników spowodowany jest mniejszymi przeładunkami węgla i rudy. W 2024 r. przeładowano 337,6 t drewna, czyli więcej niż szacowane zdolności przeładunkowe dla tej grupy towarowej.

W 2024 r. całkowita liczba zawinięć do portów Szczecin i Świnoujście wyniosła 6 558 statków (6 459 statków w 2023 r.), z tego

w Szczecinie – 2 005 (2 227 w 2023 r., tj. o 222 mniej). Jeżeli chodzi o Świnoujście, to zawinięć było więcej, bo 4 553 (w 2023 r. 44 232, tj. o 321 więcej). Do końca 2024 r. w gazoporcie obsłużono 61 jednostki, tj. o 1 mniej w stosunku do 2023 r., w którym obsłużono 62 gazowców. Wysoki poziom przeładunków gazu został spowodowany zwiększonymi zakupami tego surowca w celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego kraju. Ponadto kolejne wzrosty zanotowały oleje napędowe (głównie w imporcie) oraz ciężki i opałowy (w eksporcie do krajów Europy Zachodniej).

Średnia pojemność brutto GT spadła dla portu Szczecin i wzrosła dla Świnoujścia. W Szczecinie wyniosła 4 874,2,9 GT (w 2023 r. 5 641,9 GT), a w Świnoujściu wzrosła do wielkości 25 917,9 GT (24 388,9 GT rok wcześniej). Z powyższego można wnioskować, że nadal nie wykorzystujemy większych jednostek w Szczecinie (trwające inwestycje przy nabrzeżach), jak również obserwujemy pozytywne zmiany w Świnoujściu (w tym na TPŚ). Dostosowanie parametrów nabrzeży do parametrów toru wodnego powinno w nadchodzących latach te procesy znacznie przyspieszyć. Łączne GT w obu portach w 2024 r. wyniosło 127 777 071.

W ostatnich 4 latach duże zainteresowanie inwestycjami w portach Szczecin i Świnoujście wykazała morska energetyka wiatrowa. Ma ona szansę stać się kołem zamachowym rozwoju zarówno portów morskich Szczecin i Świnoujście, jak i regionu Pomorza Zachodniego. Jest to związane z planowaną budową pierwszych polskich farm wiatrowych na Morzu Bałtyckim, mających powstać do 2030 r. Poniżej wymieniono wybrane podmioty, które już zainwestowały w MEW w ZMPSiŚ lub planują to uczynić:

- w 2024 r. w porcie Szczecin realizowały swoje inwestycje duński producent turbin Vestas-Poland Sp. z o.o. oraz hiszpańska firma Windar Renovables S.A.;
- w 2024 r. hiszpańska firma Windar Renovables S.A. podpisała umowę z wykonawcą oraz ogłosiła rozpoczęcie budowy fabryki produkującej wieże, maszty i fundamenty turbin wiatrowych (przy Nabrzeżu Duńskim);

- ZMPSiŚ S.A. otrzymał od firm z branży offshore kolejne zapytania w sprawie możliwości dzierżawy terenów portowych i prowadzenia na nich działalności w tym zakresie;
- w bezpośrednim sąsiedztwie zakładu firmy Windar Renewables S.A., przy nowo wybudowanym Nabrzeżu Norweskim powstanie zaawansowany technologicznie zakład produkcji cementu. W grudniu 2024 r. ZMPSiŚ S.A. podpisał umowę przedwstępną na trzydziestoletnią dzierżawę gruntu z konsorcjum Speed, Tridente i Polski Cement;
- na dzierżawionym przez konsorcjum terenie na Ostrowie Grabowskim w Szczecinie powstanie uniwersalny terminal przeładunkowy i nowoczesna cementownia. Będzie to druga największa cementownia w kraju. Inwestycja przewiduje także budowę wielofunkcyjnego terminalu, który obejmie place składowe i magazyny;
- w porcie w Świnoujściu ORLEN Neptun realizuje budowę terminala instalacyjnego. Inwestycja ma zostać uruchomiona na początku 2025 r. Zgodnie z zamierzeniami będzie to pierwszy tego typu terminal w Polsce i zarazem jeden z najnowocześniejszych w Europie.

D. Port Elbląg i Kanał Żeglugowy przez Mierzeję Wiślaną.

Od kilkunastu lat trwa w branży portowej w Polsce dyskusja o pełniejszym wykorzystaniu potencjału portu w Elblągu. Postulowane jest uczynienie z tego miasta czwartego portu na Bałtyku. I choć nie znajduje się on w wykazie portów o szczególnym znaczeniu dla gospodarki wojennej, to z kilku względów warto o nim wspomnieć.

Historycznie morski port w Elblągu był związany ze Związkiem Hanzeatyckim, z którym obrót towarowy sięgał 90 proc. Najlepsze przeładunki notował przed wybuchem II wojny światowej. Od połowy XIX w. prężnie funkcjonowała stocznia Schichaua, która budowała jednostki zarówno cywilne, jak i na potrzeby rozkręcającej się maszyny wojennej Prus.

Po II wojnie światowej Elbląg ze względu na uwarunkowania polityczne nie wrócił już do swojej dawnej roli. Liczba przeładowanych

towarów ogółem w 2024 r. wyniosła 12500 t. Szczegółowy podział prezentował się następująco: materiały budowlane 10900 t, zboża 1600 t. Spadek przeładunków spowodowany jest konfliktem geopolitycznym i sankcjami unijnymi nałożonym na Federację Rosyjską, znacznie ograniczając asortyment towarów zarówno w eksporcie, jak i imporcie.

Obecnie właścicielem portu jest Miasto Elbląg, które opracowało szereg analiz dotyczących rozbudowy infrastruktury portowej. Dotyczy ona przede wszystkim budowy nowego terminala uniwersalnego. W ramach inwestycji zaplanowano budowę basenu wraz z miejscami cumowniczymi, a także bocznicy kolejowej, magazynów, placów składowych. Oprócz terminala zostaną również zmodernizowane i rozbudowane drogi dojazdowe do terminala.

Szansą dla Elbląga (i szerzej dla północno-wschodniej Polski) jest oddanie do użytku kanału żeglugowego przez Mierzęję Wiślaną. Miałby on łączyć Zatokę Gdańską właśnie z samym portem. Składa się on z dwóch falochronów, służy z dwoma mostami obrotowymi i drogą wodną o długości ok. 23 km. Po ostatecznym pogłębieniu toru żeglugowego będą mogły wpływać do portu jednostki o max. zanurzeniu 4,5 m. Wówczas Elbląg (z dobrym układem drogowo-kolejowym w tej części Polski – jak trasa S7, dobre skomunikowanie z autostradą A1) ma szansę zostać samodzielnym portem morskim. Drugim scenariuszem jest ścisła współpraca z portami Trójmiasta i stanie się ich naturalnym zapleczem. Potrzebne są jednak zmiany właścicielskie i poprawa relacji ze wschodnimi sąsiadami Polski.

Otwarcie Zalewu Wiślanego na Zatokę Gdańską to również wypełnienie pewnej luki w krajobrazie bezpieczeństwa północno-wschodniej Polski. Część granicy z Federacją Rosyjską (obwód królewiecki) jest poprowadzona przez akwen zalewu, dlatego jednostki Marynarki Wojennej i Straży Granicznej miały ograniczone możliwości operowania. Sam Zalew Wiślany pełni funkcje turystyczne, ale też gospodarcze w postaci drobnego rybołówstwa i mniejszych portów nadzalewowych (Frombork, Tolkmicko, Krynica Morska).

Przyszłość

Opisana perspektywa historyczna „Polski morskiej” nasuwa pytania o przyszłość. Na uwagę zasługuje gorzka konstatacja, że o ile rewolucja przemysłowa zbudowała hegemonię morską Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji czy USA, o tyle Polskę zastała bez swojego państwa i co za tym idzie – bez polityki morskiej. Wszystkie projekty, rozwój miast wybrzeża czy gospodarki morskiej były tylko funkcją decyzji podejmowanych przez zaborców i konfliktów w naszym regionie.

Początek XXI w. przynosi jednak zgoła odmienną perspektywę, ze wszystkimi tego szansami i zagrożeniami. Polskie porty uczestniczą aktywnie i z sukcesami w globalnym handlu morskim. Wyższe szkoły morskie plasują się wysoko w rankingach nauczania, a kadra tam kształcona cieszy się uznaniem na całym świecie. Przed Marynarką Wojenną RP stoją potężne inwestycje we flotę okrętów wielozadaniowych i podwodnych.

Trzecia dekada naszego wieku przyniosła geopolityczną zmianę nad Bałtykiem. Imperialna Rosja, która po raz kolejny pokazała swoją prawdziwą twarz, zjednoczyła wokół Paktu Północnoatlantyckiego wszystkie pozostałe państwa basenu Morza Bałtyckiego. Otwiera to ogromne możliwości współpracy i otoczenia tego regionu szczególnymi gwarancjami bezpieczeństwa. Od Świnoujścia w Polsce, aż po Kotkę w Finlandii sojusznice floty muszą pilnować bezpieczeństwa żeglugi i podwodnej infrastruktury energetycznej. Razem z gigantycznymi inwestycjami *off shore* daje to bardzo silny impuls rozwojowy dla wszystkich tutejszych graczy.

Jednak utrzymanie stabilnego trendu wzrostowego w polskich portach i w gospodarce morskiej wymaga wizji rozwoju w perspektywie krótko-, średnio- i długoterminowej. Niezbędne jest współdziałanie wielu podmiotów na licznych płaszczyznach, a także swoisty pakt na rzecz „Polski morskiej”. Nie tylko ponad podziałami politycznymi, lecz także szerzej – ogólnonarodowo. Pakt na miarę budowy Centralnego Okręgu Przemysłowego po odzyskaniu niepodległości, kolejnych kilkuletnich programów gospodarczych po II wojnie światowej czy ponadpolitycznego paktu w sprawie wejścia Polski

do NATO czy Unii Europejskiej. Takiemu paktowi sprzyja fakt małej kontrowersyjności, czego nie można powiedzieć o innych sferach publicznych. Taki pakt powinien obejmować następujące obszary:

- utrzymanie dynamiki inwestycyjnej wszystkich polskich portów morskich;
- solidarne przeciwdziałanie negatywnym próbom marginalizacji handlu na Bałtyku poprzez brak nowych serwisów oceanicznych z Dalekiego Wschodu;
- szybszy rozwój Marynarki Wojennej RP jako gwaranta bezpieczeństwa na Bałtyku. Rozwijanie nowych technologii morskich (w tym podwodnych);
- wsparcie wyższych uczelni morskich w Gdyni i Szczecinie, ale też Akademii Marynarki Wojennej oraz tych uczelni, które zdecydują się odtworzyć sekcje badań naukowo-rozwojowych;
- przyśpieszenie inwestycji w *off shore*, razem z ulokowaną pierwszą w Polsce elektrownią jądrową na Pomorzu da efekt synergii i będzie odpowiedzią na deficyt energii elektrycznej w północnych rejonach Polski;
- powrót do planów uzęglownienia Odry i Wisły (w jej dolnym odcinku jako zaplecza intermodalnego dla polskich portów);
- utrzymanie ambitnych celów polskiej polityki morskiej, które zostały opisane w takich dokumentach, jak Polityka Morska RP, wydana przez BBN Koncepcja Bezpieczeństwa Morskiego RP czy ostatnie Rekomendacje do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego.

Piśmiennictwo

Crowley R., *Morskie Imperia. Batalia o panowanie na Morzu Śródziemnym 1521–1580*, Wydawnictwo REBIS, Poznań 2009.

Cygan W., Rawski W., *Droga do morza*, Towarzystwo Projektów Edukacyjnych, Warszawa 2021.

Dobbs M., *Precz z Wielkim Bratem. Upadek Imperium Radzieckiego*, Wydawnictwo REBIS, Poznań 1998.

Jasiewicz J. (red.), *Między morzem a lądem 1920–2020. 100 lat Polskiej Administracji Morskiej*, Wydawnictwo JAS, Świnoujście 2022.

Massie R.K., *Dreadnought: Britain, Germany and Coming of the Great War*, KATMAR, Gdańsk 2015.

Norman D., *Boże Igrzysko. Historia Polski*, ZNAK, Kraków 1989.

Nowak A., *Dzieje Polski*, t. 1–5, Biały Kruk, Kraków 2014.

Copyright (c) 2025 Grzegorz Witkowski.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Share-Alike 4.0 International License.

Paweł Turowski¹

Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa, Polska

WYZWANIA DLA ZAPEWNIENIA EFEKTYWNEJ ODPORNOŚCI SYSTEMÓW TRANSPORTOWYCH MORZA BAŁTYCKIEGO

THE CHALLENGES OF ENSURING THE EFFECTIVE RESILIENCE OF TRANSPORT SYSTEMS IN THE BALTIC SEA REGION

Abstrakt: Morze Bałtyckie jest jednym z najcenniejszych podsystemów gospodarczych państwa polskiego. Środowisko bezpieczeństwa na tym akwenu ulega jednak szybkiej degradacji. W chwili obecnej z wykorzystaniem drogi morskiej do Polski dociera ponad 90 proc. ropy naftowej, 80 proc. gazu ziemnego, 14 proc. węgla, a predykcje dotyczące nieodległej przyszłości wskazują, iż zależność energetyczna od szlaków morskich ulegnie dynamicznemu wzrostowi. Cztery polskie porty morskie zapewniają dochody dla budżetu państwa porównywalne z wpływami z podatku PIT, który opłacają wszyscy pracujący w naszym kraju, prawie 17 mln osób. Plany budowy i rozbudowy portów zewnętrznych w Gdańsku, Gdyni i Świnoujściu pozwalają prognozować znaczący wzrost dochodów budżetowych. Z tej perspektywy pilnym zadaniem staje się przebudowanie ochrony morskich szlaków transportowych, tak aby znacząco wzmocnić odporność morskiego systemu transportowego, zarówno na morskich terytoriach państwa polskiego, jak i w wymiarze współpracy regionalnej akwenu bałtyckiego.

Słowa kluczowe: Bałtyk, Morze Bałtyckie, ochrona, obrona, handel morski, porty, energetyka, infrastruktura energetyczna, morska infrastruktura krytyczna, zagrożenia hybrydowe, zagrożenia asymetryczne, odporność, Resilience, NATO, współpraca regionalna, Unia Europejska, centrum

¹ <https://orcid.org/0009-0006-5037-175X>, pturowski@bbn.gov.pl

Abstract: The Baltic Sea constitutes one of the most valuable economic subsystem of Poland. However, the security environment in the area is undergoing a marked deterioration. At present, in excess of 90% of crude oil, 80% of natural gas and 14% of coal are transported to Poland by sea. Furthermore, predictions for the near future indicate a dramatic increase in energy dependence on sea transport routes. It has been calculated that the four Polish seaports provide revenue for the state budget that is comparable to the income from personal income tax paid by almost 17 million people working in our country. The plans to construct and develop additional external ports in Gdańsk, Gdynia and Świnoujście suggest a substantial increase in budget revenue. From this standpoint, the reconstruction of maritime transport route protection becomes an urgent undertaking, aimed at substantially enhancing the maritime transport system's resilience, both within the Polish state's maritime territories and within the broader framework of regional collaboration in the Baltic Sea region.

Keywords: The Baltic Sea, protection, defence, maritime trade, ports, energy, energy infrastructure, critical maritime infrastructure, hybrid threats, asymmetric threats, resilience, NATO, regional cooperation, European Union, centre

Wprowadzenie

Celem niniejszego artykułu jest weryfikacja tezy o potrzebie stworzenia spójnego, wielowymiarowego systemu, który zapewni wzmocnienie odporności i bezpieczeństwa morskich szlaków transportowych obsługujących gospodarkę państwa polskiego, oraz realizacji wzmiankowanego wyzwania w szerszym, regionalnym wymiarze. Wydaje się, iż w regionie Morza Bałtyckiego mamy do czynienia ze strukturalnymi zagrożeniami dla środowiska bezpieczeństwa. Doświadczenia z wojny w Ukrainie wskazują, iż domena morska charakteryzuje się wysoką podatnością i wrażliwością na degradację, gdyż przy użyciu relatywnie niedużych zasobów i środków można uzyskać stosunkowo wysokie efekty. Poprzez odwołania do danych statystycznych autor przedstawia tezę posiłkową, iż rola szlaków morskich i całej morskiej infrastruktury transportowej ma kluczowe

znaczenie dla zapewnienia nieprzerwanego wzrostu ekonomicznego Polski i przyspieszenia niwelowania zapóźnień rozwojowych. Z tej perspektywy budowa spójnego, efektywnego systemu ochrony morskiej infrastruktury krytycznej wydaje się być jednym z najważniejszych zadań, przed którym stoi państwo polskie w domenie morskiej. Takie działania należy przeprowadzić także szerzej – w wymiarze regionalnym państw podobnie myślących, na bazie rozwiązań NATO i Unii Europejskiej.

Rola i znaczenie Morza Bałtyckiego dla polskiej gospodarki

W ostatnich latach Morze Bałtyckie zaczęło pełnić coraz ważniejszą funkcję dla gospodarki narodowej państwa polskiego. Z tej perspektywy należy zauważyć, iż szlaki morskie mogą przyspieszyć rozwój Polski. Potwierdzenie odnajdziemy w statystykach ekonomicznych. W 2023 r. polskie porty obsługujące handel międzynarodowy przeładowały 146 mln ton surowców i towarów, z czego w porcie w Gdańsku przeładunki sięgnęły 81 mln ton towarów, w Gdyni niespełna 30 mln ton, zespół portowy Szczecin-Świnoujście przeładował zaś ponad 35 mln ton². Taka skala przeładunków przekłada się na duże wpływy do budżetu państwa. Z tej działalności w 2022 r. budżet państwa polskiego uzyskał 58 mld dochodów z podatków, ceł i akcyzy. Jak wysoka jest to kwota, świadczy porównanie z dochodami budżetowymi z tytułu podatku PIT, płaconego przez blisko 17 mln zatrudnionych w Polsce. Obliczenia matematyczne wskazują, że przeładunki przyniosły do budżetu państwa tyle, co 94 proc. dochodów z tytułu podatku dochodowego płaconego przez wszystkich pracujących³. Warto zastanowić się, czy tendencja wzrostu dochodów z portów morskich będzie miała charakter wzrostowy, czy może ustabilizuje się na obecnym poziomie.

² P. Turowski, *Dostęp do morza jako strategiczny cel Polski*, w: Z. Nowak (red.), *Czy morze pomoże? Bałtyk a bezpieczeństwo energetyczne Polski*, The Opportunity Institute for Foreign Affairs, Warszawa 2024, <https://theopportunity.pl/publikacje/raport-baltyk-a-bezpieczenstwo-energetyczne-polski/> (dostęp: 20 lutego 2025 r.).

³ *ibidem*.

W perspektywie krótkoterminowej zaplanowano budowę i rozbudowę trzech portów kontenerowych. Zewnętrzny port kontenerowy w Świnoujściu ma osiągnąć zdolność rozładunkową 2 mln TEU (kontenerów 20-stopowych) przy obecnym niskim poziomie 0,07 mln TEU. Rozbudowę zdolności przeładunkowych zewnętrznego portu w Gdyni zaplanowano na poziomie 2,5 mln TEU (wzrost o 250 proc. w stosunku do obecnych mocy), a w porcie w Gdańsku nastąpi wzrost o 1,5 mln TEU do łącznej wielkości 4,5 mln TEU. To oznacza przyrost zdolności przeładunkowych o 6 mln TEU kontenerów o długości 20 stóp⁴. Skokowy wzrost zdolności odbiorczych polskich portów w segmencie transportu kontenerowego z dużą dozą prawdopodobieństwa przełoży się na dynamiczny wzrost przychodów budżetowych państwa. Ich podstawą jest rozwiązanie prawne obowiązujące w Unii Europejskiej, na mocy którego 20 proc. dochodów z cła i akcyzy, pobieranej na rzecz Wspólnoty, zostaje w państwie pierwszego rozładowania towarów pochodzących spoza wspólnego rynku UE. Jeśli państwo polskie zrealizuje cel, którym jest przechwycenie bezpośrednich oceanicznych połączeń transportowych, unikając zagrożenia przekształcenia polskich portów w feedery (terminale kontenerowe satelitarne wobec głównych portów-hubów), wówczas należy spodziewać się znaczącego wzrostu dochodów budżetowych państwa z tytułu handlu morskiego.

Podobnie będzie rosła rola morskich szlaków energetycznych. W 2023 r. Polska importowała przez morze: 90 proc. potrzebnej ropy naftowej, 78 proc. gazu ziemnego, 14 proc. węgla energetycznego oraz 2 proc. energii elektrycznej. Te parametry przekładają się na ogólną zależność energetyczną Polski od dostaw z Morza Bałtyckiego na poziomie 41 proc. Jest to spory udział, zwłaszcza w kontekście istniejącego miksu energetycznego, w którym znacząca część generacji energii jest oparta na krajowych nośnikach, takich jak węgiel kamienny i brunatny. Należy podkreślić, iż zależność od dostaw drogą morską ulegnie dynamicznemu zwiększeniu. Już za 15 lat, czyli w perspektywie średnioterminowej, zależność energetyczna

⁴ K. Popławski, *Bałtyk jako okno na świat, Dostęp do morza jako strategiczny cel Polski*, w: *Czy morze...*, *op. cit.*

państwa polskiego od domeny morskiej zwiększy się do ok. 60 proc.⁵. Wzmiankowany wzrost będzie wywołany dynamicznym rozwojem morskiej energetyki wiatrowej (jego szczyt zaplanowano na połowę następnej dekady). Na 3600 km², czyli na 12 proc. morskiej wyłącznej strefy ekonomicznej Polski⁶, powstaną farmy wiatrowe o mocy 17 200 MW⁷. Ekspertki z dziedziny meteorologii podkreślają, iż polska strefa ma warunki wietrzne oceniane jako jedne z najlepszych na całym Bałtyku. Powyższe dane ilustrują precyzyjnie tezę, że Morze Bałtyckie jest niezbędnym ogniwem bezpieczeństwa energetycznego Polski.

Diagnoza wyzwań dla domeny morskiej na Bałtyku

Warto na wstępie zapoznać się z diagnozą środowiska bezpieczeństwa prezentowaną w koncepcjach rosyjskich strategów. Krąg doradczy kierownictwa państwa rosyjskiego z Klubu Wałdajskiego prognozuje, że obecnie trwająca agresja przeciw państwu ukraińskiemu aktywowała nieistniejący od lat proces w relacjach międzynarodowych. Rosyjscy analitycy formułują tezę, że w nieodległej przyszłości wojny zastępcze nowego typu staną się główną formą konfliktu pomiędzy wielkimi mocarstwami⁸. Jest bardzo prawdopodobne, iż w tym założeniu tkwi obecnie obserwowana duża intensywność incydentów hybrydowych w domenie morskiej na Bałtyku.

Przyszłość w całej Zachodniej Europie, ale przede wszystkim w przestrzeni terytorialnej Europy Środkowej, Bałtyku i państw nordyckich, będzie znacząco mniej stabilna niż w trzech poprzednich dekadach. Jednym z kluczowych parametrów dla utrzymania bezpieczeństwa stanie się zapewnienie nieprzerwanych dostaw i przewagi materiałowej nad adwersarzem. W takiej perspektywie

⁵ M. Maj, Z. Nowak, *Bałtyk jako przestrzeń strategicznej aktywności energetycznej, Dostęp do morza jako strategiczny cel Polski*, w: *Czy morze...*, op. cit.

⁶ *ibidem*.

⁷ *ibidem*.

⁸ V. Kashin, A. Sushentsov, *Warfare in a New Epoch: The Return of Big Armies*. *Valdai Discussion Club Report*, październik 2023, <https://valdaiclub.com/a/reports/warfare-in-a-new-epoch-the-return-of-big-armies/> (dostęp: 11 marca 2025 r.).

domena morska Bałtyku tworzy swego rodzaju głębię strategiczną – Hinterland – zaplecze materiałowe frontowego obszaru Wschodniej Flanki NATO i państw nordyckich (Finlandia i Szwecja). W tym ujęciu rolę i znaczenie Bałtyku można opisać parametrami Nicolasa Spykmana, amerykańskiego stratega, który wskazywał, że podstawowe narzędzie powstrzymywania Heartlandu – wielkiego bloku Euroazji (Rosja stanowi jego dużą część), ma znajdujący się na linii rozgraniczenia Rimland – wykorzystujący linie brzegowe mórz oraz oceanów⁹. Mechanika polityczna obserwowana przez Spykmana dla całej Europy Zachodniej jest także funkcjonalna dla rozeznania mechanizmów rządzących relacjami w subregionie Bałtyku i Morza Północnego. Warto przypomnieć, iż Spykman był autorem idei, które stały się filarem strategii powstrzymywania (*containment*) podstawowej koncepcji Sojuszu Północnoatlantyckiego z okresu zimnej wojny¹⁰. Wydaje się, iż wcześniej przedstawione dane liczbowe oraz informacje o realizowanych projektach rozwojowych państwa polskiego uwiarygadniają tezę, iż rola akwenu Morza Bałtyckiego dla gospodarki i bezpieczeństwa energetycznego Polski i państw regionu Środkowej Europy jest obecnie wysoka i dodatkowo ma w swojej strukturze zaszyte mechanizmy procesowe, które przyczynią się do dynamicznego wzrostu wymiany gospodarczej przez Bałtyk. Polska, położona w pozycji sworzniowej dla całego regionu Europy Środkowej, dzięki postępującej budowie szlaków handlowych w układzie południkowym ma szansę przeprowadzić transformację swojej gospodarki w kierunku wzmocnienia roli pośrednika w handlu i rozprowadzaniu towarów w regionie. Budowa nowej infrastruktury transportowej pozwala przebudowywać gospodarkę w oparciu o modele znane z Belgii i Holandii. W takim ujęciu stabilność i bezpieczeństwo morskich szlaków handlowych, dla których cztery polskie porty głębokowodne tworzą punkty wejścia/wyjścia do systemu, to kluczowy element środowiska, stanowiący o możliwości utrzymania i przyspieszenia szans rozwojowych państwa polskiego.

⁹ Por.: T. Klin, *Wkład Nicholasa Johna Spykmana w rozwój nauki o stosunkach międzynarodowych i myśli geopolitycznej*, „Stosunki Międzynarodowe” 2009, t. 39, nr 1–2; L. Moczulski, *Potęga w czasie i przestrzeni*, Warszawa 1999, s. 26–28.

¹⁰ P. Turowski, *Dostęp do...*, *op. cit.*

Z tej perspektywy należy odnaleźć diagnozę ewolucji środowiska bezpieczeństwa w domenie morskiej. Zmiany zostały zidentyfikowane w Rekomendacjach do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego z 2024 r. przygotowanych dla Prezydenta RP przez Biuro Bezpieczeństwa Narodowego (wzmiankowany dokument stanowi podstawę do obecnie uruchamianych prac nad nową Strategią Bezpieczeństwa Narodowego RP). Dokument diagnozuje takie zjawiska jak dynamiczne pogorszenie się środowiska bezpieczeństwa w regionie Europy Środkowej oraz fakt, iż Rosja jest źródłem najpoważniejszego zagrożenia zarówno dla bezpieczeństwa państwa polskiego, jak i państw członkowskich Paktu Północnoatlantyckiego¹¹. Podkreślono, iż w perspektywie długoterminowej jest możliwa rosyjska agresja na NATO. Wskazano, że Rosja rozwija i wzmacnia działania hybrydowe z użyciem wszystkich dostępnych narzędzi w celu rozbicia jedności państw Zachodu oraz realizacji kolejnego planu, czyli redukcji i ograniczenia pomocy na rzecz Ukrainy. W związku z tym Rzeczpospolita jest i będzie obiektem oddziaływania z wykorzystaniem różnorodnych środków aktywnych, które to zagrożenie generują.

Rekomendacje do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego informują, że zestaw tych działań może być szeroki i wykorzystywać: dywersję, sabotaż, akty terroru, działania służb specjalnych, paraliżować systemy transportowe, przeprowadzać cyberatak na infrastrukturę krytyczną, zaburzać gospodarkę państwa, generować presję militarną. Akty sabotażu na terytorium Polski miały zdestabilizować działanie kluczowych systemów infrastruktury krytycznej¹². Rekomendacje do SBN podkreślają rolę i wagę przygotowania gospodarki państwa polskiego na możliwe wydarzenia kryzysowe oraz na konflikt zbrojny. W związku z tym zdefiniowano cel utrzymania niezakłóconych dostaw surowców energetycznych zarówno szlakiem morskim, jak i lądowym. Wskazano także na niezbędność poprawienia nie tylko ochrony, lecz także wydajności infrastruktury dostaw

¹¹ Rekomendacje do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2024, <https://www.bbn.gov.pl/pl/informacje-o-bbn/publikacje/9928,Rekomendacje-do-Strategii-Bezpieczenstwa-Narodowego-Rzeczypospolitej-Polskiej.html> (dostęp: 2 marca 2025 r.).

¹² *ibidem*.

paliw płynnych. Dokument wskazuje na konieczność zagwarantowania efektywnej obrony i ochrony wytwarzania, transportu i magazynowania nośników energii na terytorium państwa, jego wyłącznej strefy ekonomicznej oraz wód międzynarodowych. Kolejny wniosek rekomendacji dla SBN dotyczy zwiększenia odporności fizycznej infrastruktury krytycznej na intencjonalne zniszczenia oraz postuluje budowanie rozwiązań, które zagwarantują ciągłość realizacji kluczowych usług dla społeczeństwa i gospodarki¹³.

Redundantność infrastruktury krytycznej w zaleceniach krajowych i sojuszniczych

Warto więcej uwagi poświęcić postulatowi redundantności infrastruktury krytycznej, czyli parametrowi nadmiarowości. Można go osiągnąć z wykorzystaniem dwóch rodzajów podejść – pierwszy zakłada budowę nowych lub modernizację istniejących np. gazociągów, kabli światłowodowych z uwzględnieniem nadmiaru wolnych mocy przesyłowych, aby w sytuacji kryzysowej posiadać przepustowość gotową do pracy w miejsce utraconej w innym połączeniu. Drugi sposób wiąże się z holistycznym projektowaniem i budowaniem systemów transportowych z uwzględnieniem kluczowego parametru – zapewnienia ciągłości usługi w sytuacji utraty przepustowości w innym miejscu systemu. Takie podejście stanowi bardzo dużą zmianę w kulturze biznesowej, w której dotychczas kluczowym parametrem była relacja nakłady-poziom zwrotu. Prowadziło to do projektowania infrastruktury transportowej tak, aby możliwie jak największa przepustowość pracowała i przynosiła dochód. W tym ujęciu wolne moce przesyłowe traktowano jako stratę systemową i były one eliminowane z funkcjonalności. Wydaje się, iż zaszczepienie nowego podejścia może być procesem rozłożonym w czasie z uwagi na dłuższy proces adaptacji kadry menadżerskiej do nowych i mniej jej znanych wyzwań bezpieczeństwa.

¹³ *ibidem*.

Na poziomie organizacji międzynarodowych, takich jak NATO i Unia Europejska, wzmiankowane zagadnienie zostało przepracowane w szereg konkretnych rozwiązań formalnych. Specjalna Grupa Zadaniowa NATO-UE powołana w 2023 r. przygotowała wiele zaleceń odnośnie do poprawy odporności infrastruktury krytycznej. Powstał raport identyfikujący zagrożenia i wskazujący pola działań. Zidentyfikowano w nim także kluczowe obszary o podwyższonym ryzyku. Zaliczono do nich m.in. sektory energii, transportu oraz infrastruktury cyfrowej¹⁴. Trzy z wymienionych w raporcie sektorów (energetyczny, transportowy, cyberbezpieczeństwa) można wskazać jako typowe dla domeny morskiej Bałtyku. Z raportu wynika, że zagwarantowanie odporności wzmiankowanej infrastruktury ma kluczowe znaczenie dla pierwszoplanowego zadania NATO, czyli skutecznego odstraszenia oraz obrony. Wskazano, że zdolność do skutecznych działań wojskowych w dużej mierze zależy od niezawodności funkcjonowania cywilnych sieci energetycznych i dostaw energii oraz od zapewnienia bezpieczeństwa infrastruktury energetycznej i łańcuchów dostaw¹⁵. W odniesieniu do niezawodności funkcjonowania morskich szlaków transportowych rozpoznano natomiast następującą współzależność – choć występuje wiele alternatywnych możliwości transportowych, które pozwalają na wykorzystanie rozwiązań zapasowych, to kluczowe punkty systemu, jakimi są porty morskie wraz z ich infrastrukturą logistyczną, nie są możliwe do zastąpienia i dlatego posiadają fundamentalne znaczenie dla transportu wojskowego i cywilnego¹⁶. Dodatkowo twórcy raportu proponują zmianę podejścia do systemów infrastruktury energetyki oraz łańcuchów transportowych w celu zapewnienia nadmiarowości i zastępowalności wzmiankowanej infrastruktury.

¹⁴ *EU-NATO Task Force on The Resilience of Critical Infrastructure. Final Assessment Report*, czerwiec 2023, https://commission.europa.eu/system/files/2023-06/EU-NATO_Final%20Assessment%20Report%20Digital.pdf (dostęp: 11 marca 2025 r.).

¹⁵ *ibidem*.

¹⁶ *ibidem*.

Jak zbudować efektywny i skuteczny system ochrony domeny morskiej na Morzu Bałtyckim?

Zwiększająca się liczba incydentów hybrydowych, prowadząca do degradacji środowiska bezpieczeństwa na Morzu Bałtyckim, uzmysławia konieczność szybkiej reakcji oraz adaptacji systemu ochrony do nowych zagrożeń i wyzwań. Wydaje się, iż należy go oprzeć na trzech uzupełniających się podsystemach. Pierwszy z nich to budowa zintegrowanego centrum w oparciu o rozproszone aktywa pozostające w dyspozycji państwa polskiego i podmiotów biznesowych. Ten podsystem w wymiarze reagowania i działania powinien mieć możliwość wykorzystania Sił Zbrojnych RP oprócz służb podporządkowanych resortowi spraw wewnętrznych (Straż Graniczna, Policja). Kolejny komponent powinien opierać się na poprawionej efektywności funkcjonowania formatów międzynarodowych, takich jak NATO i Unia Europejska. Trzeci z podsystemów wiązałby się natomiast ze współpracą regionalną państw podobnie myślących (*like-minded*), wśród których oprócz Polski i krajów bałtyckich mieściłyby się państwa nordyckie (Finlandia, Szwecja, Dania).

Należy opisać, jakie parametry powinien spełniać pierwszy z podsystemów, budowany w oparciu o krajowe kompetencje i zasoby. Najbardziej istotnym zadaniem jest budowa centrum, które zintegruje systemy informacyjne i decyzyjne w jeden organizm, umożliwiając zarówno budowę pełnej świadomości na poziomie strategicznym, operacyjnym i taktycznym, jak i skrócenie i zaciągnięcie pętli decyzyjnej w celu przyspieszenia czasu reakcji i szybkości działania. Obecnie systemy są rozproszone, osobnymi bazami informacyjnymi dysponują Straż Graniczna, Siły Zbrojne, policja, służby specjalne, kapitanaty portów morskich i podmiotów podległych resortowi finansów. Ich integracja w jeden spójny organizm na wzór Centrum Antyterrorystycznego ABW mogłaby poprawić zidentyfikowane niedociągnięcia systemowe¹⁷. Centrum powinno być podstawą dla zintegrowanego systemu ochrony domeny morskiej, toni morskiej oraz

¹⁷ Por. wystąpienia na Energy Security Congress, Konferencja Naukowa Klubu Energetycznego, 16 stycznia 2025 r., Centralny Dom Technologiczny, Warszawa, ul. Krucza 50.

powietrznej akwenu Morza Bałtyckiego. System należałoby uzupełnić o dane zbierane przez podmioty biznesowe prowadzące działalność na morzu. Przykładowo jeśli OGP Gaz-System, będący właścicielem terminalu LNG w Świnoujściu i podmorskiego gazociągu Baltic Pipe, chroni swoje obiekty z wykorzystaniem sensorów, to takie informacje powinny być przesyłane w czasie rzeczywistym do wzmiankowanego centrum w celu zasilania go danymi. Takie rozwiązania funkcjonują np. w Norwegii, gdzie w ramach podejścia „Total Defence Concept” specjalnie dedykowane do tego centrum integruje dane i informacje będące w dyspozycji struktur i podmiotów należących do państwa oraz dane od podmiotów komercyjnych¹⁸. Tak wybudowane centrum powinno mieć możliwość korzystania z Sił Zbrojnych RP do przeciwdziałania zidentyfikowanym zagrożeniom w domenie morskiej, toni wodnej oraz w powietrzu.

Z perspektywy zagrożeń hybrydowych, występujących poniżej konfliktu symetrycznego, pojawia się dylemat dotyczący rodzaju sił i środków, które powinny być wykorzystywane do ich zwalczania. Choć są to zagrożenia znajdujące się w kompetencji struktur Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, to jednak charakterystyka wyzwań akwenu morskiego w znacznie większym stopniu odpowiada zdolnościom i wyposażeniu Sił Zbrojnych. Ta konstatacja znalazła odzwierciedlenie w szeregu zmian prawnych wprowadzonych w poprzednich latach, co umożliwiło wykorzystanie Wojska Polskiego do zwalczania zagrożeń poniżej progu wojny.

Podstawa prawna dla użycia Sił Zbrojnych do zagrożeń poniżej progu wojny

Wprowadzone w ostatnich latach zmiany prawne umożliwiają Siłom Zbrojnym RP realizację zadań z zakresu zarządzania kryzysowego na zlecenie organów MSWiA. Katalog podejmowanych aktywności przez Siły Zbrojne jest otwarty – nie ma charakteru zamkniętego.

¹⁸ Por.: P.O. Foss, *Doświadczenia Equinor w zabezpieczeniu morskiej infrastruktury energetycznej, ibidem*.

Umożliwia to elastyczne delegowanie sił i środków dopasowanych do określonej sytuacji wymagającej wsparcia Marynarki Wojennej lub Lotnictwa. Plany zarządzania kryzysowego określają katalog sił i środków, pozwalają na działanie ad hoc, umożliwiają dysponowanie siłami i środkami natychmiast, wobec różnorodnych zagrożeń. Pozwala to m.in. na monitorowanie zagrożeń w ujęciu ochrony infrastruktury krytycznej¹⁹. Kolejne zmiany umożliwiają wykorzystanie wojska na rzecz wsparcia Straży Granicznej. Procedury aktywacji uległy skróceniu – możliwe stało się natychmiastowe użycie wojska na wniosek telefoniczny lub ustny. Katalog działań jest szeroki – umożliwiono Siłom Zbrojnym używanie broni zgodnie z pragmatyką funkcjonowania wojska, przewidziano także wsparcie Straży Granicznej zarówno na wodach terytorialnych, jak i w morskiej strefie ekonomicznej. Jest także możliwe realizowanie pościgu, zatrzymanie, użycie broni palnej wobec jednostki pływającej nie tylko na wodach przybrzeżnych czy morskiej strefie ekonomicznej, lecz także na morzu otwartym pod warunkiem, że pościg rozpoczął się na wodach morskiej strefy ekonomicznej lub wodach przybrzeżnych. Ułatwiono otwarcie ognia – prawo zezwala na pominięcie tzw. strzału ratunkowego w sytuacji, gdy jednostka Sił Zbrojnych zostanie zaatakowana²⁰.

Znowelizowana ustawa o działaniach antyterrorystycznych umożliwia prowadzenie przez Siły Zbrojne działań antyterrorystycznych również poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej – na akwenach w polskiej strefie odpowiedzialności SAR zgodnie z Międzynarodową konwencją o poszukiwaniu i ratownictwie morskim. Siły Zbrojne mogą zostać użyte dla wsparcia policji po ogłoszeniu stopni alarmowych – trzeciego (Charlie) lub czwartego (Delta). Decyzję podejmuje minister obrony na wniosek ministra spraw wewnętrznych i administracji (przekazany ustnie, telefonicznie²¹). Nowelizacja ustawy

¹⁹ Ustawa z dnia 26 lipca 2024 r. o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa (Dz.U. 2024 poz. 1248), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240001248> (dostęp: 12 lutego 2025 r.).

²⁰ *ibidem*.

²¹ *ibidem*.

o ochronie żeglugi i portów morskich wprowadza możliwość użycia wojska w sytuacji zagrożenia dla portów morskich oraz obiektów, urządzeń i instalacji wchodzących w skład infrastruktury zapewniającej dostęp do portów o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej, rurociągu Baltic Pipe wraz z infrastrukturą służącą do jego obsługi (rurociągi naziemne), podmorskich sieci elektroenergetycznych i światłowodowych, rurociągów, terminala regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu. Dotyczy to także sztucznych wysp posadowionych w wyłącznej strefie ekonomicznej oraz konstrukcji i urządzeń przeznaczonych do badań lub eksploatacji zasobów w wyłącznej strefie ekonomicznej w celach energetycznych, w tym morskich farm wiatrowych. Wprowadzona została instytucja tzw. „morskiego Renegade”, która daje podstawę prawną do aktywowania Sił Zbrojnych w sytuacji uzasadnionego podejrzenia, iż jednostka morska może być użyta jako narzędzie ataku terrorystycznego²².

Dodatkowo znowelizowano ustawę o obronie ojczyzny. Wprowadzono pojęcie obiektów szczególnie ważnych dla obronności i bezpieczeństwa państwa. Katalog tych obiektów różni się od katalogu Infrastruktury Krytycznej, niemniej Siły Zbrojne RP mogą wspierać ich obronę i ochronę w czterech przypadkach: gdy ogłoszono mobilizację, czas wojny, stan wojenny lub stan wyjątkowy na całym terytorium RP. Obiekty zostały podzielone na dwie kategorie. W ramach pierwszej kategorii znalazły się obiekty kluczowe, a podmioty nimi zarządzające mogą występować o wsparcie wojska w czasie pokoju na wniosek do Rady Ministrów. Ustawa wprowadza specjalistyczną usługę wojskową umożliwiającą komercyjnie użycie Sił Zbrojnych RP: aktywowanie usługi następuje na podstawie wniosku do Dowódcy Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych wystosowanego przed podmiotem komercyjnym. Jej podstawą musi być zbieżność prowadzonej działalności z interesami Sił Zbrojnych lub zbieżność z interesem publicznym. Choć usługa jest odpłatna, to podmiot, któremu udziela się

²² Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o ochronie żeglugi i portów morskich oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2023 poz. 1489), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230001489> (dostęp: 12 lutego 2025 r.).

specjalistycznej i wojskowej usługi, może zostać zwolniony z części kosztów²³. Dodatkowo wprowadzono instytucję operacji wojskowej umożliwiającej samodzielne działanie Sił Zbrojnych w czasie pokoju. Operacja wojskowa jest realizowana na podstawie postanowienia Prezydenta RP pod warunkiem zaistnienia jednej z trzech okoliczności: ochrony granicy państwowej w sytuacji pojawienia się znacznego zagrożenia, zagrożenia dla życia i mienia obywateli, zagrożenia dla infrastruktury krytycznej. Czas trwania operacji wojskowej nie może przekroczyć 60 dni (z możliwością przedłużenia o kolejne 60 dni za zgodą Sejmu). Ustawa doprecyzowuje dotychczasowe przepisy dotyczące użycia środków przymusu bezpośredniego, co oznacza, że Siły Zbrojne mogą korzystać z będących w ich dyspozycji broni i uzbrojenia bez obowiązujących wcześniej ograniczeń, zgodnie z którymi wojsko musiało działać w ramach pragmatyk służbowych – tzn. udzielając pomocy policji, mogło korzystać z broni i uzbrojenia dostępnej policji, wspierając Straż Graniczną było zaś ograniczone do środków wynikających z pragmatyki działania SG.

NATO i UE oraz formaty regionalne do zwalczania zagrożeń w regionie Bałtyku

Efektywnym instrumentem współpracy międzynarodowej mogą być Dyrektywy CER i NIS 2, które są elementami prawa wspólnotowego. Powstały w wyniku zidentyfikowanych przez NATO zagrożeń dla szeroko rozumianej odporności kluczowych elementów infrastruktury krytycznej. Wprowadzając Dyrektywy CER i NIS2, Unia Europejska zbudowała nowy format ochrony IK. Kluczowe sektory gospodarki to m.in. energetyczny, transportowy i infrastruktury cyfrowej. Podmioty krytyczne mają obowiązek ochrony infrastruktury niezbędnej do utrzymania usług kluczowych. Dyrektywa CER nakłada na państwa członkowskie obowiązek przyjęcia strategii dla wzmocnienia odporności podmiotów krytycznych. Kompleksowe

²³ Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz.U. 2022 poz. 655), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000655> (dostęp: 12 lutego 2025 r.).

podejście do odporności podmiotów krytycznych powinno uwzględniać m.in. właściwą koordynację wyznaczonych organów, przepisy prawne pozwalające na wymianę informacji na temat incydentów i cyberzagrożeń oraz wykonywanie zadań nadzorczych. Państwa członkowskie ustanawiają na poziomie centralnym krajowe organy odpowiedzialne za ochronę kluczowej infrastruktury krytycznej. Tworzony system obejmuje identyfikację i wyznaczenie operatorów usług kluczowych, których obowiązkiem jest zarządzanie ryzykiem oraz wdrożenie odpowiednich i proporcjonalnych do oszacowanego ryzyka środków technicznych i organizacyjnych²⁴.

Wydaje się, iż efektywnym kierunkiem działań byłoby wpisanie operatorów transnarodowej infrastruktury krytycznej położonej na dnie Morza Bałtyckiego na listę operatorów usług kluczowych we wszystkich państwach regionu należących do UE. Takie działanie w sposób skuteczny i szybki zapewniłoby dostosowanie istniejącego formatu Operatora Usługi Kluczowej do wzmocnienia ochrony bałtyckiej infrastruktury. Na bazie takiego rozwiązania można uruchomić i wzmocnić współpracę instytucjonalną w formacie międzynarodowym w regionie, wymianę informacji o zagrożeniach oraz wypracować modele efektywnego chronienia transnarodowych gazociągów, kabli energetycznych i światłowodowych.

Z kolei format współpracy regionalnej państw podobnie myślących o zagrożeniach, które generuje Rosja w akwenie Morza Bałtyckiego, tj. Polski, Litwy, Łotwy, Estonii, Finlandii, Szwecji i Danii, mógłby pracować efektywniej, jeśli podstawą jego działania byłoby wykorzystanie do zbudowania regionalnego formatu procedury, rozwiązań prawnych oraz pragmatyk dwóch organizacji międzynarodowych, których stronami są wszystkie wzmiankowane państwa. W tym ujęciu rozwiązania Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz dorobek prawny i instytucjonalny UE mogą stanowić istotną wartość i spoiwo techniczne takiej współpracy. Poprawienie i zintensyfikowanie współpracy w zakresie ostrzegania i reagowania

²⁴ *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie odporności podmiotów krytycznych*, portal gov.pl, 18 grudnia 2022 r., <https://www.gov.pl/web/rcb/dyrektywa-cer--dyrektywa-o-odpornosci-podmiotow-krytycznych> (dostęp: 9 lutego 2025 r.).

w układzie państw członkowskich NATO oraz formacie współpracy regionalnej państw z pewnością poprawiłby bezpieczeństwo Morza Bałtyckiego. Taki format mógłby także podjąć wyzwanie zbudowania wspólnych kompetencji państw regionu Morza Bałtyckiego w celu szybkiej odbudowy uszkodzonej lub zniszczonej morskiej infrastruktury. Takie działanie mogłoby opierać się na wspólnej rezerwacji slotów i opłaceniu pierwszeństwa oferowanych przez komercyjne podmioty usług remontów i odbudowy morskiej infrastruktury.

Podsumowanie i wnioski

Środowisko bezpieczeństwa w basenie Morza Bałtyckiego pogarsza się na skutek działań hybrydowych, które poniżej progu wojny realizuje Federacja Rosyjska. Jest wysoce prawdopodobne, że zmiana ma charakter nieodwracalny z tendencją do wzrostu liczby incydentów i zagrożeń. Taki stan wpisuje się w koncepcję rosyjskich strategów, zakładającą, iż wojna w Ukrainie uruchomiła nową formę konfliktu pomiędzy wielkimi mocarstwami, czyli wojny zastępcze nowego typu.

Jeśli jednym z celów Federacji Rosyjskiej jest kontestowanie istniejącego w Europie i na świecie porządku oraz próba jego przekształcenia zgodnie z rosyjskimi celami strategicznymi, to należy zakładać, iż Rosja nadal będzie rozwijać na Bałtyku działania destabilizujące poniżej progu konfliktu kinetycznego, takie jak: sabotaż, niszczenie infrastruktury energetycznej, zakłócanie swobody żeglugi, niszczenie instalacji portowych.

Z perspektywy adwersarza NATO i UE Morze Bałtyckie jest dobrym celem dla działań zakłócających porządek. Bałtyk tworzy swe go rodzaju głębię strategiczną, Hinterland – zaplecze materiałowe dla frontowego obszaru państw Wschodniej Flanki NATO poszerzonego o państwa nordyckie. W wymiarze strategicznym Bałtyk urasta do roli Rimlandu – obszaru położonego na obrzeżach wielkiego bloku euroazjatyckiego, który w oparciu o linię brzegową stanowi

podstawowe narzędzie powstrzymywania Heartlandu (Rosja to jego znacząca część). Ten mechanizm, zauważony i opisany przez amerykańskiego stratega Nicolasa Spykmana dla Zachodniej Europy, poprawnie wskazuje znaczenie akwenu Morza Bałtyckiego dla światowego bezpieczeństwa.

Państwo polskie w ostatnich dwóch dekadach jest na stałej ścieżce dynamicznego wzrostu. Zmienia się struktura jego dochodów, z których największą część przynoszą transport i handel. Polska stała się obszarem rdzeniowym dla regionu Europy Środkowej, a wraz z rozbudową szlaków transportowych w ujęciu południkowym polskie porty, transport i handel morski stają się kołem zamachowym rodzimej gospodarki. Planowana rozbudowa portów i obsługa handlu śródlądowych państw środkowoeuropejskich oraz Ukrainy pozwala prognozować znaczące zwiększenie dochodów budżetowych z tytułu rozładunku towarów na obszarze wspólnego rynku UE. Nawet krótkotrwałe wyłączenie szlaków żeglugowych miałyby negatywne skutki dla dochodów budżetowych państwa.

Morze Bałtyckie ma krytyczne znaczenie dla bezpieczeństwa energetycznego Polski. Tym szlakiem dociera ponad 80 proc. potrzebnego gazu, ponad 90 proc. ropy naftowej, w nieodległej przyszłości zaś, z uwagi na budowę ponad 17 tyś MW mocy morskich farm wiatrowych, znaczenie akwenu morskiego dla bezpieczeństwa energetycznego znacząco wzrośnie.

Istnieje pilna potrzeba budowy efektywnego systemu ochrony i obrony wszystkich ogniw łańcucha zarówno handlu morskiego, jak i morskiej infrastruktury energetycznej. Postuluje się budowę centrum, które zintegruje obecnie rozproszone zasoby informacyjne i bazy danych umożliwiające budowę świadomości operacyjnej i taktycznej. Pozwoli to na zaciągnięcie pętli decyzyjnej i znaczące przyspieszenie czasu reakcji. Wzmiankowane centrum powinno być także zasilane informacyjnie przez podmioty komercyjne, które zbierają dane o zagrożeniach.

Zmiany prawne umożliwiające wykorzystanie Sił Zbrojnych RP do reagowania na zagrożenia poniżej progu wojny poprawiają efektywność i skuteczność reakcji i lepiej mitygują pojawiające się

zagrożenia. Z drugiej strony zaangażowanie wojska w taką działalność należy umiejętnie pogodzić z podstawowymi obowiązkami ustawowymi Sił Zbrojnych RP.

Postuluje się zwiększenie kompetencji Sojuszu Północnoatlantyckiego w zwalczaniu zagrożeń hybrydowych poniżej progu konfliktu militarnego na akwenach morskich, w tym na Morzu Bałtyckim.

Należy wykorzystać istniejące w NATO i UE rozwiązania prawne, organizacyjne, administracyjne, techniczne do wzmocnienia współpracy regionalnej państw podobnie myślących o zagrożeniach dla Bałtyku. Optymalne byłoby zorganizowanie takiej współpracy w formule instytucjonalnej w formacie takich państw jak Polska, państwa bałtyckie i nordyckie położone nad akwenem Morza Bałtyckiego.

Piśmiennictwo

- Kashin V., Sushentsov A., *Warfare in a New Epoch: The Return of Big Armies. Valdai Discussion Club Report*, październik 2023, <https://valdaiclub.com/a/reports/warfare-in-a-new-epoch-the-return-of-big-armies/> (dostęp: 11 marca 2025 r.).
- Klin T., Wkład Nicholasa Johna Spykmana w rozwój nauki o stosunkach międzynarodowych i myśli geopolitycznej, „Stosunki Międzynarodowe” 2009, t. 39, nr 1–2.
- Konferencja Naukowa Klubu Energetycznego, 16 stycznia 2025 r., Centralny Dom Technologiczny, Warszawa, ul. Krucza 50.
- Maj M., Nowak Z., *Bałtyk jako przestrzeń strategicznej aktywności energetycznej, Dostęp do morza jako strategiczny cel Polski*, w: Nowak Z. (red.), *Czy morze pomoże? Bałtyk a bezpieczeństwo energetyczne Polski*, The Opportunity Institute for Foreign Affairs, Warszawa 2024.
- Moczulski L., *Potęga w czasie i przestrzeni*, Warszawa 1999.

- Popławski K., *Bałtyk jako okno na świat, Dostęp do morza jako strategiczny cel Polski*, w: Nowak Z. (red.), *Czy morze pomoże? Bałtyk a bezpieczeństwo energetyczne Polski*, The Opportunity Institute for Foreign Affairs, Warszawa 2024.
- Turowski P., *Dostęp do morza jako strategiczny cel Polski*, w: Nowak Z. (red.), *Czy morze pomoże? Bałtyk a bezpieczeństwo energetyczne Polski*, The Opportunity Institute for Foreign Affairs, Warszawa 2024, <https://theopportunity.pl/publikacje/raport-baltyk-a-bezpieczenstwo-energetyczne-polski/> (dostęp: 20 lutego 2025 r.).
- EU-NATO Task Force on The Resilience of Critical Infrastructure. Final Assessment Report*, czerwiec 2023, https://commission.europa.eu/system/files/2023-06/EU-NATO_Final%20Assessment%20Report%20Digital.pdf (dostęp: 11 marca 2025 r.).

Źródła

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie odporności podmiotów krytycznych*, portal gov.pl, 18 grudnia 2022 r., <https://www.gov.pl/web/rcb/dyrektywa-cer--dyrektywa-o-odpornosci-podmiotow-krytycznych> (dostęp: 9 lutego 2025 r.).
- Rekomendacje do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, BBN, Warszawa 2024, <https://www.bbn.gov.pl/pl/informacje-o-bbn/publikacje/9928,Rekomendacje-do-Strategii-Bezpieczenstwa-Narodowego-Rzeczypospolitej-Polskiej.html> (dostęp: 2 marca 2025 r.).
- Ustawa z dnia 26 lipca 2024 r. o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa (Dz.U. 2024 poz. 1248), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240001248> (dostęp: 12 lutego 2025 r.).
- Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o ochronie żeglugi i portów morskich oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2023 poz. 1489), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230001489> (dostęp: 12 lutego 2025 r.).

Paweł Turowski

Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz.U. 2022 poz. 655),
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000655>
(dostęp: 12 lutego 2025 r.).

Copyright (c) 2025 Paweł Turowski.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Share-Alike 4.0 International License.

Artykuł recenzowany

dr hab. inż. Mirosław Kazimierz Gerigk¹

Wydział Inżynierii Mechanicznej i Okrętownictwa,
Politechnika Gdańska, Polska

WIELOFUNKCYJNE ZAŁOGOWE I BEZZAŁOGOWE POJAZDY I PLATFORMY PŁYWAJĄCE WOJNY PRZYSZŁOŚCI NA MORZU

MULTIFUNCTIONAL MANNED AND UNMANNED MARITIME VEHICLES AND PLATFORMS FOR FUTURE NAVAL WARFARE

Abstrakt: Trwająca od ponad 3 lat pełnoskalowa agresja Rosji na Ukrainę oraz wojna w cyberprzestrzeni Rosji w stosunku do państw Europy Środkowej stanowią jawne dowody na działania o charakterze konfrontacyjnym. Chodzi o destabilizację europejskiego systemu bezpieczeństwa, a także sytuacji politycznej i gospodarczej poszczególnych państw regionu i całej Europy. Chodzi wreszcie o destabilizację NATO. W artykule przedstawiono wybrane elementy wiedzy na temat wojny przyszłości na morzu w kontekście sytuacji na Morzu Bałtyckim. Opisano koncepcję wykorzystania wielofunkcyjnych platform załogowych i bezzałogowych jako elementu sił szybkiego reagowania Rzeczypospolitej w rejonie Południowego Bałtyku. Przedstawiono przykłady koncepcji wielofunkcyjnych platform oraz możliwości ich wykorzystania. Opierając dalsze rozważania o wyzwania, które są motorem napędowym rozwoju technologii i wdrożeń dla obronności, opisano system ochrony morskiej infrastruktury krytycznej. Wyzwania technologiczne związane z opracowaniem systemu ochrony morskiej infrastruktury krytycznej wskazują na istniejące w Polsce realne możliwości stworzenia innowacyjnego i efektywnego systemu sił szybkiego reagowania zintegrowanego z istniejącym systemem bezpieczeństwa państwa.

¹ <https://orcid.org/0000-0002-4889-9380>, mger@pg.edu.pl

Słowa kluczowe: wojna przyszłości na morzu, marynarka wojenna, morskie oddziały wojsk specjalnych, siły szybkiego reagowania na morzu, wielofunkcyjne małe okręty załogowe, pojazdy i platformy bezzałogowe, bezzałogowe pojazdy nawodne, autonomiczne pojazdy podwodne

Abstract: Russia's full-scale aggression against Ukraine, which has been ongoing for over 3 years, and Russia's cyber war against Central European countries, are clear evidence of confrontational actions. This concerns the destabilization of the European security system by destabilizing the political and economic situation of individual countries in the Region and the whole of Europe. Finally, it concerns the destabilization of NATO. The article presents selected elements of knowledge on the subject of future warfare at sea in the context of the situation in the Baltic Sea. The concept of using multifunctional manned and unmanned platforms as an element of the Republic's rapid reaction forces in the South Baltic region is described. Examples of multifunctional platform concepts and the possibilities of their use are presented. Basing further considerations on the challenges that are the driving force of the development of technologies and implementations for defense, the critical maritime infrastructure protection system is described. The technological challenges related to the development of a critical maritime infrastructure protection system indicate the real possibilities existing in Poland for creating an innovative and effective rapid reaction force system integrated with the existing state security system.

Keywords: future war at sea, navy, naval special forces, rapid response forces at sea, multifunctional small manned navy ships, unmanned vehicles and platforms, unmanned surface vehicles, autonomous underwater vehicles

Wstęp

Trwająca od ponad trzech lat pełnoskalowa agresja Rosji na Ukrainę oraz wojna w cyberprzestrzeni Rosji w stosunku do państw Europy Środkowej stanowią jawne dowody na działania o charakterze konfrontacyjnym. O co toczy się ta niebezpieczna „gra”? Dziś jest to już oczywiste – chodzi o destabilizację europejskiego systemu

bezpieczeństwa poprzez rozstrój sytuacji politycznej i gospodarczej poszczególnych państw regionu i całej Europy. Chodzi wreszcie o destabilizację samego NATO. W związku z tym wyzwania, przed którymi stoi Polska i Europa, są najwyższej wagi. W przypadku braku reakcji w wielu obszarach konsekwencje zaplanowanej przez Rosję destabilizacji mogą okazać się tragiczne, gdyż w grę wchodzi także zmiana granic w Europie. Z tego powodu staje się jasne, że pierwszoplanową reakcją na pojawiające się zagrożenia powinno być stałe i szybkie podnoszenie zdolności obronnych NATO i Rzeczypospolitej Polskiej. Dotyczy to zdolności typowo militarnych oraz w obszarach porządku wewnętrznego, szeroko pojętej gospodarki, ochrony zdrowia i edukacji. W przypadku pojawienia się zagrożeń o skutkach, które trudno dzisiaj przewidzieć, do reakcji powinno być gotowe całe społeczeństwo, wszyscy obywatele Rzeczypospolitej. Warto sobie w tym miejscu przypomnieć liczbę pogroźek, które Moskwa formułowała w stosunku do Polski w ciągu ostatnich kilku lat z uwagi na naszą pomoc Ukrainie, łącznie z groźbami o nuklearnym unicestwieniu Warszawy. Czy nie jest to cyberatak o charakterze działań podprogowych, z którym obywatele Rzeczypospolitej mają do czynienia po raz pierwszy od II wojny światowej?

Należy się spodziewać, że w najbliższych latach tego typu działania będą się nasilały, co stanowi bezpośrednio zagrożenie bezpieczeństwa nie tylko dla Rzeczypospolitej, lecz także dla całej Europy, a w szczególności Europy Środkowo-Wschodniej.

Jak już wcześniej wspomniano, obrona Rzeczypospolitej dotyczy wszystkich obywateli i należy się do niej należycie przygotować w powietrzu, na lądzie i na morzu. Historycznie utrata połączenia Rzeczypospolitej z Morzem Bałtyckim zawsze zwiastowała dalsze problemy. Bałtyk był, jest i będzie morzem, które zapewnia naszemu państwu okno na świat i dlatego należy stale o nie dbać. Zapewnienie bezpieczeństwa, szczególnie w rejonie Bałtyku Południowego, ale i całego Morza Bałtyckiego, jest jednym ze strategicznych celów Rzeczypospolitej Polskiej.

Poniższy artykuł dotyczy wybranych elementów obronności na morzu z ukierunkowaniem na rejon Bałtyku Południowego. Wnioski

wynikające z wojny w Ukrainie, a w szczególności z działań na Morzu Czarnym, stanowią doskonałą podpowiedź, co i jak należy zrobić, by zdolności obronne RP na Morzu Bałtyckim uległy znacznemu wzmocnieniu. Konfrontacja pomiędzy Rosją a jej europejskimi sąsiadami, tocząca się od dłuższego czasu w cyberprzestrzeni i w formie działań poniżej progu wojny na akwenach Morza Bałtyckiego, świadczy o tym, że konflikt może się w sposób niekontrolowany rozwinąć na zasadzie działań znanych już z przykładu „zielonych ludzików” w Donbasie i na Krymie². To jeden ze scenariuszy, który jest wystarczającym dowodem, by podjąć zdecydowane i realne działania w celu zapewnienia bezpieczeństwa Polsce i Europie na obszarze Morza Bałtyckiego. Wszystko jasno wskazuje na to, że chodzi o nowy podział wpływów, w tym także o zmianę granic w Europie, z czym mamy do czynienia już obecnie.

Wielofunkcyjne platformy załogowe i bezzałogowe jako element sił szybkiego reagowania

Do kluczowych elementów systemu obrony na morzu należy zaliczyć nowoczesną strategię, opartą na ilościowej i jakościowej ocenie ryzyka z wykorzystaniem dynamicznych sekwencji zdarzeń. Uwzględnić trzeba także zdarzenia nagłe, których wystąpienie jest trudne do przewidzenia na etapie ćwiczeń obronnych. Z pomocą przychodzi tu

² Por.: *Militarny plan zwiększenia ochrony infrastruktury krytycznej na Morzu Bałtyckim*, Kresy24, 15 października 2023 r., <https://kresy24.pl/militarny-plan-zwiekszenia-ochrony-infrastruktury-krytycznej-na-morzu-baltyckim/> (dostęp: 9 maja 2025 r.); *Infrastruktura krytyczna pod rosyjskim „ostrzałem”. NATO ostrzega przed zagrożeniem*, Gospodarka Morska, 1 lipca 2024 r., <https://www.gospodarkamorska.pl/infrastruktura-krytyczna-pod-rosyjskim-ostrzałem-nato-ostrzega-przed-zagrozeniem-78952> (dostęp: 9 maja 2025 r.); M.K. Gerigk, M. Karwowski, *Gerigk: Polska potrzebuje nowych technologii by ochronić morską energetykę (ROZMOWA)*, Biznes Alert, 3 lipca 2024 r., <https://biznesalert.pl/ochrona-infrastruktury-krytycznej-morskiej-energetycznej-bezzałogowiec-baltyk-bezpieczenstwo/> (dostęp: 9 maja 2025 r.); Sz. Rutkowski, *NATO ćwiczy ochronę morskiej infrastruktury krytycznej*, Biznes Alert, 27 listopada 2024 r., <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/nato-ochrona-morskiej-infrastruktury-krytycznej/> (dostęp: 9 maja 2025 r.); M. Badowski, *Siły NATO chronią infrastrukturę krytyczną na Morzu Bałtyckim*, Strefa Biznesu, 27 stycznia 2025 r., <https://strefabiznesu.pl/sily-nato-chronia-infrastrukture-krytyczna-na-morzu-baltyckim/ar/c3p2-27209883> (dostęp: 9 maja 2025 r.).

dynamiczny rozwój technologii symulacji komputerowych z wykorzystaniem szybkich komputerów kwantowych, zaawansowanych systemów sensorycznych i efektorowych oraz algorytmów obliczeniowych, opartych o zastosowanie sztucznej inteligencji (AI). Wchodzimy w erę, w której platformy załogowe i bezzałogowe są nie tylko nośnikami systemów sensorycznych i efektorowych, lecz także stają się coraz bardziej same w sobie podsystemami systemów.

Drugim kluczowym elementem wojny przyszłości na morzu jest nowoczesna taktyka, wymagająca dostosowania działań i środków odpowiedzi, z użyciem różnych wielofunkcyjnych systemów rozpoznania i walki (w tym platform nawodnych i podwodnych, załogowych i bezzałogowych). Szybka zmiana sytuacji na obszarze działań wymaga szybkiej analizy własnych zdolności, obejmującej zmiany zaangażowania zasobów w czasie podejmowania decyzji z wykorzystaniem złożonych systemów zarządzania polem walki.

Koncentrując się na potencjalnych zagrożeniach i scenariuszach wydarzeń, które mogą wystąpić na akwenach Morza Bałtyckiego, należy skonstatować, że Bałtyk stał się teatrem działań wojny w cyberprzestrzeni i działań podprogowych o charakterze konfrontacyjnym czy wręcz zaczepnym.

W związku z tym należy dążyć do jak najszybszego podniesienia poziomu zdolności obronnych Sił Zbrojnych RP w rejonie całej polskiej flanki północnej, a w szczególności na akwenach wrażliwych dla bezpieczeństwa państwa i ochrony morskiej infrastruktury krytycznej.

Abstrahując od realizowanych i planowanych inwestycji związanych z modernizacją marynarki wojennej i morskich oddziałów wojsk specjalnych, autor pragnie zwrócić uwagę gremiów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa oraz otoczenia gospodarczego, w tym naukowego, badawczego i przemysłowego, że istnieją potencjalnie duże możliwości szybkiego podniesienia zdolności obronnych Rzeczypospolitej na morzu.

Jedną z takich możliwości jest stosunkowo szybkie opracowanie i wdrożenie rozwiązań dotyczących wielofunkcyjnych morskich platform załogowych i bezzałogowych, średnich i małych pod względem

wielkości. Postawienie zadań wdrożenia takich platform może przyczynić się do zwiększenia aktywności i współpracy sektora badawczego i przemysłowego, nie tylko stocznioowego i nad morzem, lecz także w głębi kraju. Potencjał do takich wdrożeń w Polsce istnieje.

Mówimy tu o platformach załogowych i bezzałogowych kolejnej generacji, które są niezbędne do prowadzenia wojny przyszłości na morzu, na wodzie i pod wodą, co pokazały wyraźnie ostatnie działania wojenne na Morzu Czarnym. Platformy nowej generacji nie będą już tylko nośnikami typowych systemów pokładowych rozpoznania i bojowych. Platformy nowej generacji to systemy, na których pokładzie będą znajdowały się systemy zdolne do automatycznej komunikacji i współpracy z systemami zewnętrznymi w powietrzu, na lądzie, na powierzchni wody i pod wodą. To platformy od zdalnie sterowanych po w pełni autonomiczne. Tak rozumiane platformy mogą stanowić element systemu szybkiego reagowania sił morskich RP i wpisują się w potrzeby wojny przyszłości na morzu. Te platformy mogą też być elementami systemu ochrony morskiej infrastruktury krytycznej RP, nawodnej i podwodnej. Należy pamiętać o tym w kontekście rozległych inwestycji (np. w energetykę wiatrową), które zostaną przeprowadzone na Bałtyku Południowym w polskiej strefie ekonomicznej na przestrzeni kilku następnych dekad.

Rozważając zdolności marynarki wojennej i morskich oddziałów wojsk specjalnych oraz w pełni akceptując realizowane i planowane programy wdrożeń okrętów nawodnych i podwodnych, można i należy podjąć działania ukierunkowane na opracowanie i wdrożenie proponowanych rozwiązań platform załogowych i bezzałogowych różnych typów, które mogą w sposób istotny wpłynąć na wzrost zdolności obronnych państwa na morzu. Pomyślnie wdrożenie proponowanych rozwiązań skutkowałoby wzrostem potencjału obronnego i prestiżem Rzeczypospolitej oraz Sił Zbrojnych RP. Pomyślnie wdrożenia mogą zaowocować także tym, że w relatywnie krótkim czasie siły morskie z poziomu stanu wyjściowego sił własnych rozwiną swoje zasoby do poziomu szeroko rozumianego stanu docelowego, z wykorzystaniem wielofunkcyjnych platform załogowych i bezzałogowych, w tym sił natychmiastowej odpowiedzi. Na poniższym

rysunku przedstawiono wizualizację hipotetycznego, ale zdefiniowanego „docelowego” stanu sił morskich RP, o dużych zdolnościach natychmiastowej odpowiedzi z punktu widzenia wojny przyszłości na morzu³.

Rys. 1. Wizualizacja hipotetycznego zdefiniowanego stanu „docelowego” sił morskich RP o dużych zdolnościach z punktu widzenia wojny przyszłości na morzu.

Źródło: oprac. własne.

³ Por.: M.K. Gerigk, *Modeling of combined phenomena affecting an AUV stealth vehicle*, "TransNav. The International Journal on Marine Navigation and Safety of Sea Transportation" 2016, t. 10, nr 4; M.K. Gerigk, *Challenges associated with the design of a small unmanned autonomous maritime vehicle*, „Zeszyty Naukowe Akademii Morskiej w Szczecinie” 2016, nr 46 (118), 46 (118), s. 22–28; M.K. Gerigk, *Konstrukcje bliskiej przyszłości*, „PREZENTUJ BRONŃ”, 14. Bałtyckie Targi Militarne „Balt-Military-Expo”, Gdańsk, 20–22 czerwca 2016 r.; M.K. Gerigk, *Zastosowanie małych szybkich torped ASFT jako elementu systemu walki podwodnej Sił Zbrojnych RP – badania, projektowanie, budowa (RTL VII) i wdrożenie (RTL IX)*, XIII Międzynarodowa Konferencja i Wystawa „Nowoczesne Technologie dla Bezpieczeństwa Kraju i Jego Granic”, Warszawa, 11 maja 2017 r.; M.K. Gerigk, *Modelowanie cech hydromechanicznych dwustanowych bezzałogowych obiektów pływających*, w: (red.) K.J. Kaliński, K. Lipiński, *Od metody elementów skończonych do mechatroniki – monografia naukowa z okazji 70 rocznicy urodzin Profesora Edmunda Wittbrodta*, Politechnika Gdańska, Gdańsk 2017; M.K. Gerigk, *Zastosowanie małych szybkich torped ASFT jako element systemu walki podwodnej sił zbrojnych RP*, The Manual, XII Międzynarodowa Konferencja i Wystawa „Nowoczesne technologie dla bezpieczeństwa kraju i jego granic”, Warszawa, maj 2017 r.; M.K. Gerigk, *Zastosowane obiekty pływające dla komponentu morskiego sił zbrojnych RP*, „Raport MPPO”, dod. do „Wojsko, Technika, Obronność” 2017.

Przykłady koncepcji wielofunkcyjnych platform i ich wykorzystania

W ciągu ostatnich kilku lat autor i zespół współpracujących naukowców-badaczy opublikował kilkakrotnie informacje na temat wielofunkcyjnych platform załogowych, głównie nawodnych. Informowano o możliwym zastosowaniu małych katamaranów logistycznych do dyslokacji powietrznych i morskich systemów/platform bezzałogowych. Debatowano też o koncepcji małej półzanurzalnej korwety oraz o dopracowanej koncepcji szybkiej nawodnej załogowo-bezzałogowej platformy typu trimaran. Na rysunku nr 2 przedstawiono wizualizacje powyższych platform. Z uwagi na swoją specyfikę wszystkie koncepcje platform, które nie stanowią rozwiązań finalnych, zostały przyjęte przez grono specjalistów w Polsce z zainteresowaniem.

Z uwagi na zdolności oraz dużą liczbę zalet w stosunku do wad największe zainteresowanie wśród potencjalnych użytkowników zyskała platforma trimaran, będąca w istocie rzeczy trójkadłubową nawodną jednostką pływającą o specjalnym przeznaczeniu. Wyrażano często opinie, że właśnie takie rozwiązania powinny być stosunkowo szybko wdrażane w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej. Wynika to z kilku powodów, ale za najbardziej istotny należy uznać potrzebę posiadania morskich oddziałów sił szybkiego reagowania, dysponujących szybkimi platformami rozpoznania i neutralizacji zagrożeń.

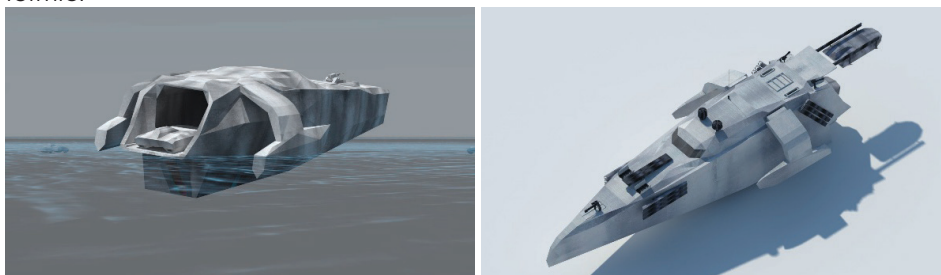
Za potrzebą posiadania takich platform przemawia stale pogarszająca się sytuacja z punktu widzenia bezpieczeństwa oraz ochrony infrastruktury krytycznej na akwenach Bałtyku Południowego. Z uwagi na istniejące zagrożenia, proponowane rozwiązanie platformy trimaran zostało wysoko ocenione przez potencjalnych użytkowników. Na rysunku nr 3 przedstawiono wizualizację platformy trimaran w jej podstawowej formie.

Rys 2. Wizualizacje wybranych koncepcji katamaranu logistycznego, półzanurzalnej korwety oraz szybkiej załogowo-bezzałogowej platformy typu trimaran.

Źródło: oprac. własne, wizualizacja, 2024–2025.

Rys 3. Wizualizacja jednej z koncepcji platformy typu trimaran w jej podstawowej formie.

Źródło: oprac. własne, wizualizacja, 2024–2025.

Koncepcja platformy typu trimaran jest koncepcją obiektu wielofunkcyjnego, który może być wykorzystany do realizacji działań monitoringu obiektów hydrotechnicznych i instalacji podwodnych własnych oraz potencjalnego przeciwnika, wsparcia działań operatorów bojowych, w tym abordażowych, działań typowo bojowych oraz skrytych działań dywersyjno-rozpoznawczych. Platforma może

być wyposażona w zaawansowane systemy rozpoznania, oparte o zastosowanie innowacyjnych systemów sensorycznych, w tym w sensoryczne głowice podwodne. Platforma może być wyposażona w uzbrojenie typu pasywnego i aktywnego, do rażenia obiektów morskich, w tym przy użyciu broni szybkostrzelnej i rakietowej. Platforma umożliwi przenoszenie platform bezzałogowych powietrznych, nawodnych i podwodnych. Prace nad opracowaniem koncepcji platformy są prowadzone w zespole kierowanym przez autora, przy współpracy z polskimi partnerami z sektora naukowo-badawczego i przemysłowego.

Platformy typu trimaran były budowane w różnych krajach na świecie do celów komercyjnych, ale do najbardziej znanych z uwagi na zastosowania militarne należy zaliczyć projekty brytyjskie i amerykańskie. Niektóre z nich uznano za nieudane, gdyż sprawiają dużo problemów o charakterze eksploatacyjnym.

Platforma proponowana przez zespół autora jest trimaranem znacznie różniącym się od wspomnianych głównie z uwagi na zastosowane rozwiązania konstrukcyjne, które czynią omawianą platformę trimaran jednostką bardzo funkcjonalną, o znakomitych osiągnięciach eksploatacyjnych oraz zapewniającą wysokie standardy bezpieczeństwa. Taka jest opinia o tej platformie potencjalnych użytkowników spośród zainteresowanych jednostek SZ RP.

Platforma typu trimaran może być innowacją produktową i procesową na skalę europejską. O innowacyjności platformy decydują:

- kształt kadłuba (trudno wykrywalna sylwetka typu „stealth”, kształt kadłuba tnący fale, ruchome kadłuby boczne);
- napęd główny i elektryczny napęd pomocniczy;
- układ napędowy wyposażony w strumieniowy napęd wodny.

Do najistotniejszych zastosowanych rozwiązań technologicznych można zaliczyć:

- innowacyjne rozwiązania w zakresie doboru materiałów konstrukcyjnych i pokryć;
- innowacyjne rozwiązania w zakresie źródeł zasilania, napędu i systemów pokładowych;

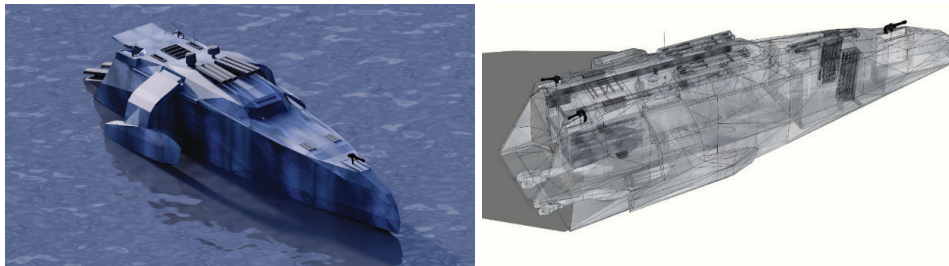
- innowacyjne rozwiązania w zakresie technologii systemów sensorycznych i efektorowych;
- innowacyjne rozwiązania w zakresie sterowania, nawigacji i komunikacji;
- kombinacja kilku technologii stealth.

Do podstawowych charakterystyk platformy można zaliczyć:

- zmienne gabaryty;
- konstrukcję modułową;
- krótki czas przygotowania do misji, możliwość przystosowania dla różnych misji;
- możliwość dyslokacji drogą lądową, morską i powietrzną;
- platforma może być nośnikiem systemów rozpoznawczych i/ lub bojowych, w tym broni pokładowej szybkostrzelnej i rakietowej, pojazdów bezzałogowych UAV, USV, UUV i AUV-Stealth, małokalibrowych szybkich torped;
- platforma może rozwijać dużą prędkość, odporność na szybkie wykrycie i bezpośrednie trafienie (pokrycia kevlarowe, powierzchnie stealth) oraz możliwość wykonywania różnych operacji specjalnych.

Powyższe charakterystyki można uzyskać poprzez zmianę konfiguracji platformy, która – jak wspomniano – ma konstrukcję modułową o modułach wymiennych. Na rysunku nr 4 przedstawiono wizualizację platformy trimaran w konfiguracji udoskonalonej, zawierającej także elementy systemów rozpoznania i systemów bojowych. Jest to bardziej dopracowana koncepcja w stosunku do prezentowanej na rysunku 3.

Rys. 4. Wizualizacje platformy typu trimaran w konfiguracji rozpoznania i bojowej, z możliwością wykorzystania pojazdów typu AUV-S.

Źródło: oprac. własne, wizualizacja, 2024–2025.

Jeśli chodzi o zastosowanie platformy, można ją wykorzystać do celów patrolowych i inspekcyjnych, dowodzenia, transportu jednostek specjalnych, działań przeciwminowych, zwalczania okrętów podwodnych, działań specjalnych, w tym skrytych. Powyższe cechy platformy czynią proponowaną konstrukcję bardzo cenną, jeśli chodzi o jej potencjalne zastosowanie w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej.

Z uwagi na zakres wdrożenia platformy stwarza ona możliwość powstania pododdziału szybkich wielofunkcyjnych nawodnych platform do zadań specjalnych. Oprócz stałej dyslokacji platformy na akwenach wodnych może być ona dyslokowana z użyciem kontenera logistycznego przewożonego koleją, drogą lądową lub przy użyciu statku powietrznego. Przewiduje się użycie platformy w sposób zdalny – z wykorzystaniem kodowanych sygnałów zabezpieczających. Istnieją znaczne możliwości rozwoju platformy. Na rysunku nr 5 przedstawiono wizualizację platformy trimaran w konfiguracji przygotowanej do dyslokacji z użyciem kontenera logistycznego.

Proponowana koncepcja platformy trimaran może stanowić element systemu stworzonego na podstawie nowoczesnej strategii obrony na morzu w oparciu o jakościową i ilościową ocenę ryzyka oraz o dostosowywanie taktyki działań na morzu do zmieniającej się sytuacji i przy wykorzystaniu wielofunkcyjnych platform nawodnych i podwodnych, w tym platform załogowych i bezzałogowych.

Rys. 5. Wizualizacja platformy typu trimaran w konfiguracji przygotowanej do dyslokacji z użyciem kontenera logistycznego.

Źródło: oprac. własne, wizualizacja, 2024–2025.

Propozycja platformy dotyczy wielofunkcyjnego obiektu pływającego, którego zalety i możliwości użycia w wojnie przyszłości na morzu mogą mieć szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa państwa⁴.

Wyzwania motorem napędowym rozwoju technologii i wdrożeń dla obronności

We współczesnym świecie potrzeby państwa i jego obywateli odnoszą się do wielu dziedzin. W dobie sytuacji kryzysowych, działań podprogowych i tych o znamionach otwartego konfliktu do najistotniejszych należy jednak zaliczyć działania państwa, które są związane z zapewnieniem surowców niezbędnych do nieprzerwanego procesu produkcji oraz szeroko pojętej komunikacji.

⁴ Por.: M.K. Gerigk, *Konstrukcje bliskiej przyszłości...*, *op. cit.*; M.K. Gerigk, *Zastosowane obiekty pływające...*, *op. cit.*; M.K. Gerigk, *Application of unmanned USV surface and AUV underwater maritime platforms for the monitoring of offshore structures at sea*, „Zeszyty Naukowe Akademii Morskiej w Szczecinie” 2023; M.K. Gerigk, *Obrona na morzu w oparciu o wielofunkcyjne obiekty pływające*, VIII Forum Bezpieczeństwa Morskiego Państwa FBM, Warszawa, 15 czerwca 2023 r.; M.K. Gerigk, *Rozwój nowej generacji bezzałogowych pojazdów nawodnych i podwodnych z wykorzystaniem zaawansowanych technologii i osiągnięć w zakresie zastosowania systemów sterowania przez sztuczną inteligencję AI*, w: *Przedwiośnie ery sztucznej inteligencji, technologia – zarządzanie – prawo*, t. 1: *Czy algorytmy uratują naszą planetę?*, Warszawa-Gdańsk 2024.

Znacząca liczba tych potrzeb jest realizowana poprzez systemy transportu surowców energetycznych i przekazywania informacji poprzez kable transmisyjne pod wodą. W tym drugim przypadku chodzi głównie o linie telekomunikacyjne w technologii światłowodowej. Przy czym wiele z tych potrzeb jest realizowanych przy użyciu położonych na dnie mórz i oceanów instalacji rurociągów, które transportują ropę naftową i gaz, i są wydobywane na coraz większych głębokościach przy użyciu morskich platform wydobywczych oraz instalacji kabli energetycznych i komunikacyjnych. Zakłócenie funkcjonowania jakiegokolwiek z powyższych instalacji skutkuje nie tylko poważnymi utrudnieniami dla dużej liczby odbiorców instytucjonalnych (jak państwa, firmy i przedsiębiorstwa), lecz także dla użytkowników końcowych tych dóbr. Uszkodzenie lub zniszczenie nawet jednego istotnego elementu takiej infrastruktury może przyczynić się do zakłóceń funkcjonowania całej gałęzi gospodarki lub struktury bezpieczeństwa państwa. Między innymi z tego powodu powyższe instalacje należy traktować jako morską infrastrukturę krytyczną. Znaczenie i bezpieczeństwo infrastruktury krytycznej, o której mowa, rośnie znacząco w dobie sytuacji kryzysowych, działań podprogowych oraz w sytuacji otwartego konfliktu.

Umiejscowienie instalacji morskiej infrastruktury krytycznej, także tej położonej na dnie morza, jest przedstawiane na morskich mapach nawigacyjnych za pomocą odpowiednich kartograficznych symboli graficznych. Celem takiego działania jest informowanie użytkowników jednostek pływających nawodnych i podwodnych o położeniu elementów omawianej infrastruktury. Zapobiega to uszkodzeniom elementów infrastruktury przez np. kotwicę wleczoną nieświadomie po dnie morskim w rejonie posadowienia kabla czy rurociągu.

Okazuje się, że podwodną morską infrastrukturę krytyczną można stosunkowo łatwo uszkodzić na skutek świadomych działań, czego jesteśmy świadkami w ostatnim okresie na akwenie Morza Bałtyckiego. Mamy do czynienia z licznymi sytuacjami „nieświadomego” i „świadomego” uszkodzenia elementów morskiej infrastruktury podwodnej. Jak pokazują ostatnie wydarzenia, wiedza o lokalizacji

podwodnych instalacji morskich może być i jest wykorzystywana do realizacji działań o charakterze sabotażowym lub do działań dywersyjnych, prowadzonych poniżej tak zwanego progu wojny.

Oczywiście omawiane sytuacje powodują, że podejmowane są działania na różnych poziomach odpowiedzialności. Mają one na celu minimalizację ryzyka wystąpienia zagrożeń dla morskiej infrastruktury krytycznej, w tym działania ukierunkowane na stworzenie zintegrowanego, ale przede wszystkim skutecznego systemu ochrony morskiej infrastruktury krytycznej⁵.

System ochrony morskiej infrastruktury krytycznej

Projekt każdego systemu ochrony, w tym monitoringu oraz rozpoznania i neutralizacji zagrożeń morskiej infrastruktury krytycznej, powinien w pierwszej kolejności uwzględniać cel funkcjonowania takiego systemu oraz scenariusze zdarzeń, a także przyczyny potencjalnych zagrożeń, mogące prowadzić do określonych konsekwencji, z uwzględnieniem realnych możliwości spełnienia zadań ochrony infrastruktury.

Zamysłem powinno być zapewnienie możliwości sprawnego i nieprzerwanego funkcjonowania całej infrastruktury krytycznej zlokalizowanej w danym obszarze zainteresowania. Realizacja tego celu wymaga w pierwszej kolejności posiadania technicznych środków prowadzenia ochrony infrastruktury. Pod pojęciem środków technicznych należy rozumieć platformy nawodne i podwodne jako nośniki systemów pokładowych, które powinny być wyposażone w zaawansowane programowane systemy monitoringu i rozpoznania zagrożeń infrastruktury krytycznej. Powyższe środki powinny umożliwić m.in. realizację takich zadań jak:

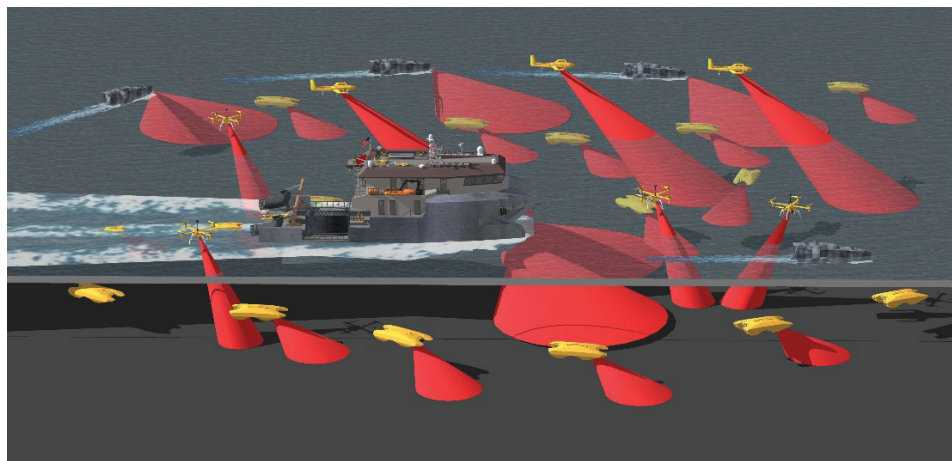
⁵ Por.: M.K. Gerigk, *Modeling of combined phenomena...*, op. cit.; M.K. Gerigk, *Challenges associated with the design...*, op. cit.; M.K. Gerigk, *Konstrukcje bliskiej przyszłości...*, op. cit.; M.K. Gerigk, *Zastosowanie małych szybkich torped ASFT jako elementu systemu walki podwodnej Sił Zbrojnych RP...*, op. cit.; Gerigk M.K., *Modelowanie cech hydromechanicznych...*, op. cit.; M.K. Gerigk, *Zastosowanie małych szybkich torped ASFT jako element systemu...*, op. cit.; M.K. Gerigk, *Zastosowane obiekty pływające...*, op. cit.

- prowadzenie stałego monitorowania sytuacji podwodnej w rejonie występowania infrastruktury krytycznej w celu uzyskania pełnej świadomości sytuacyjnej;
- realizowanie działań rozpoznania w sytuacjach wykrycia prób naruszenia przez siły i środki nawodne oraz podwodne obszarów podlegających ochronie.

W dalszej perspektywie będzie to także dysponowanie środkami i siłami pozwalającymi na przeciwdziałanie zagrożeniom oraz na fizyczną eliminację takich zagrożeń. W sytuacji bezpośrednio zagrażającej bezpieczeństwu infrastruktury krytycznej powyższe środki techniczne będą musiały obejmować systemy walki podwodnej.

Poniżej na rysunku nr 6 przedstawiono wizualizację rozwiązania w zakresie metody dyslokacji systemu monitoringu i rozpoznania zagrożeń związanych z ochroną infrastruktury krytycznej na morzu oraz rozwinięcie systemu monitoringu i rozpoznania do poziomu rozpoznania i neutralizacji zagrożeń infrastruktury krytycznej.

Rys. 6. Wizualizacja rozwinięcia systemu monitoringu oraz rozpoznania i neutralizacji zagrożeń ochrony infrastruktury krytycznej na morzu.

Źródło: oprac. własne, wizualizacja, 2024–2025.

Istotnym problemem jest specyfika środowiska morskiego, obejmująca takie cechy tego środowiska, jak zmienność warunków

hydrometeorologicznych akwenu, wzrost ciśnienia hydrostatycznego wraz ze wzrostem głębokości, ograniczenia w zakresie pozycjonowania środków technicznych pod wodą, problemy z łącznością pod powierzchnią wody oraz ograniczenia związane z zasięgami detekcji pod wodą, w zależności od zjawiska i narzędzi używanych do prowadzenia detekcji. Znaczna wielkość obszarowa i liniowa rejonów posadowienia elementów infrastruktury objętych ochroną oraz często duża odległość od linii brzegowej stanowią dodatkowe utrudnienie.

W związku z tym koncepcja systemu ochrony morskiej infrastruktury krytycznej musi zostać wzbogacona o elementy systemów bezzałogowych, w tym autonomicznych, a tam, gdzie to możliwe, o wykorzystanie szybkich systemów przetwarzania danych opartych o sztuczną inteligencję. Systemy bezzałogowe powinny obejmować zarówno systemy stacjonarne, umiejscowione na dnie lub w toni wodnej, jak i systemy mobilne, mogące operować w przestrzeni toni wodnej – pod wodą, na niej i nad powierzchnią. Wyposażenie tych systemów powinno obejmować szeroki zakres sensorów pozwalających na pewne i ciągle dostarczanie informacji niezbędnej do całościowego opisu świadomości sytuacyjnej w rejonie ochrony. Należy tu wspomnieć zarówno o sensorach pasywnych (hydrofony, mierniki zmian pola magnetycznego), jak i aktywnych (sonary, echosondy wielowiązkowe). Końcowe miejsce, łączące wszystkie elementy systemu ochrony, powinni obsługiwać dyspozytorzy centrum zarządzania ochroną. Ten punkt musi zostać wyposażony w zintegrowane systemy transmisji i analizy danych, wspierane najnowszymi rozwiązaniami programowymi związanymi z AI. Prowadzone są też prace nad opracowaniem takiego centrum zarządzania ochroną, bazującego na obiekcie bezzałogowym, wyposażonym w system podejmowania decyzji.

Z perspektywy osiągnięć technologicznych najbardziej predysponowanymi do ochrony infrastruktury morskiej są bezzałogowe mobilne systemy podwodne typu AUV (*Autonomous Underwater Vehicle* – autonomiczny pojazd podwodny). O skuteczności zastosowania systemów AUV świadczą liczne przykłady ich wykorzystywania przez komercyjne firmy z branży offshore, zarówno w procesie

przygotowania projektowej inwestycji podmorskich, co wiąże się z opracowaniem numerycznego modelu dna oraz poszukiwaniem i lokalizacją przeszkód na dnie, jak i prowadzeniem kontroli stanu morskich instalacji podwodnych. Systemy AUV są także używane na świecie do różnych zadań przez marynarki wojenne.

Należy zaznaczyć, że wykorzystywanie typowych cywilnych wersji pojazdów/systemów typu AUV w systemie ochrony morskiej infrastruktury krytycznej może być nie do końca efektywne. Stąd też obserwuje się dążenie wielu interesariuszy do opracowania raczej wyspecjalizowanych systemów AUV, które oprócz zadań związanych z ochroną infrastruktury krytycznej będą mogły wypełniać także bardziej skomplikowane zadania, jak np. te związane z wywiadem, pozycjonowaniem celów i działalnością rozpoznawczą (*ISTAR, Intelligence, Surveillance, Target Acquisition & Reconnaissance*). Przy tego typu misjach kluczowe znaczenie ma zagwarantowanie skrytości i długotrwałości działania wraz ze zdolnością pozyskiwania, przetwarzania i wykorzystania danych w miejscu pracy⁶.

⁶ Por.: M.K. Gerigk, *Modeling of combined phenomena...*, *op. cit.*; M.K. Gerigk, *Challenges associated...*, *op. cit.*; M.K. Gerigk, *Konstrukcje bliskiej przyszłości...*, *op. cit.*; M.K. Gerigk, *Zastosowanie małych szybkich torped ASFT jako elementu...*, *op. cit.*; M.K. Gerigk, *Modelowanie cech hydromechanicznych...*, *op. cit.*; M.K. Gerigk, *Zastosowanie małych szybkich torped ASFT jako element systemu...*, *op. cit.*; M.K. Gerigk, *Zastosowane obiekty pływające...*, *op. cit.*; K. Dudzińska,

Bezpieczeństwo infrastruktury krytycznej w regionie Morza Bałtyckiego, Polska Zbrojna, 31 stycznia 2025 r., <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/43179> (dostęp: 9 maja 2025 r.); *Czy kable i rury na dnie Bałtyku są bezpieczne? Trwa operacja „Zatoka”*, Rzeczpospolita, 12 kwietnia 2025 r., <https://www.rp.pl/wojsko/art42107591-czy-kable-i-rury-na-dnie-baltyku-sa-bezpieczne-trwa-operacja-zatoka> (dostęp: 9 maja 2025 r.); *Narodowy Program Ochrony Infrastruktury Krytycznej*, portal gov.pl, 13 listopada 2023 r., <https://www.gov.pl/web/rch/narodowy-program-ochrony-infrastruktury-krytycznej> (dostęp: 9 maja 2025 r.); *WAGS – elementem systemu ochrony morskiej podwodnej infrastruktury krytycznej*, Defence24, 14 kwietnia 2025 r., <https://defence24.pl/technologie/wags-elementem-systemu-ochrony-morskiej-podwodnej-infrastruktury-krytycznej> (dostęp: 9 maja 2025 r.).

Wyzwania technologiczne związane z opracowaniem systemu ochrony morskiej infrastruktury krytycznej

Nieustanny i dynamiczny rozwój różnych technologii w ostatnich latach, w tym technologii systemów sensorycznych i efektorowych oraz tych wykorzystujących sztuczną inteligencję, powoduje, że możliwe staje się opracowanie coraz bardziej zrobotyzowanych, zautomatyzowanych i wręcz autonomicznych pływających platform nawodnych i podwodnych. Z uwagi na fakt, że pojazdy morskie, o których mowa, stają się nośnikami coraz bardziej zaawansowanych systemów technicznych typu hardware i software, bardziej odpowiednią dla nich nazwą jest określenie „platforma”, a nie pojazd. Poza tym pojęcie „platforma” obejmuje nie tylko coś, co do tej pory było określane jako pojazd nawodny czy podwodny. Obejmuje ono także elementy wspierające pracę pojazdów typu AUV, tj. np. stację dokowania, pełniącą szeroki zakres wsparcia w uzupełnianiu energii baterii w warunkach operacyjnych, stację transferu i szybkiej analizy danych, a także zmian parametrów misji.

Nad bezzałogowymi autonomicznymi pojazdami, platformami i okrętami podwodnymi pracują firmy z całego świata. Eksperti znający specyfikę i niedoskonałości poszczególnych technologii studzą oczekiwania. Zdaniem specjalistów Politechniki Gdańskiej oraz byłych i obecnych praktyków Sił Zbrojnych RP przed tego typu rozwiązaniami stoi jeszcze wiele wyzwań, zanim powstaną w pełni funkcjonalne, niezawodne i autonomiczne platformy. Klucz do sukcesu to pokonanie jednocześnie wszystkich barier technologicznych w zakresie doboru materiałów konstrukcyjnych, systemów autonomicznych, systemów sensorycznych i efektorowych, systemów napędowych i źródeł zasilania w energię oraz systemów sterowania, nawigacji i kodowanej komunikacji podwodnej. Nie bez znaczenia jest też opanowanie praktyczne tajników technologii stealth, w tym związanych z osłoną batymetryczną platformy.

Przyjmując, że programowana lub w pełni autonomiczna bezzałogowa platforma pływająca będzie wyposażona w system sterowania oparty o wykorzystanie elementów sztucznej inteligencji AI

z wykorzystaniem bardzo zaawansowanych systemów sensorycznych, to pojawiają się kolejne problemy do rozwiązania, np. konieczność szybkiej zmiany decyzji w sytuacjach zagrażających bezpieczeństwu infrastruktury krytycznej. System sterowania bazuje najczęściej o zaplanowane i oprogramowane procesy decyzyjne. W trakcie trwającej misji podwodnej nie uda się jednak wszystkiego przewidzieć. Kluczowym elementem decyzyjnym będzie uzyskanie odpowiedzi na pytanie: w jaki sposób nauczyć platformę podwodną, a właściwie jej autonomiczny system sterowania, podejmowania decyzji przy braku kontaktu z centrum misji? Jeśli praca platformy będzie się odbywała często w sposób skryty, bez możliwości wynurzenia się i kontaktu z systemami nawodnymi, powietrznymi i lądowymi, problemy ogólnie pojętego sterowania bezzałogową autonomiczną platformą podwodną urastają do zagadnień pilnych do rozwiązania.

Docelowo bezzałogowa autonomiczna platforma podwodna do ochrony morskiej infrastruktury krytycznej nie będzie rozwiązaniem podobnym do obecnie znanych pojazdów typu AUV. Autonomiczne platformy do monitoringu i rozpoznania zagrożeń morskiej podwodnej infrastruktury krytycznej, a tym bardziej platformy do neutralizacji tych zagrożeń, będą jednymi z najbardziej zaawansowanych platform, które kiedykolwiek używał człowiek w działaniach na morzu. Opracowywane platformy nie będą przypominać pojazdów znanych z przeszłości. Staną się platformami-systemami zdolnymi do wykorzystania zakodowanych danych, zaprogramowanych i udostępnionych online, bazujących na rozpoznaniu kilku pól fizycznych, w tym hydroakustycznych, z wykorzystaniem systemów sensorycznych i efektorowych w trójwymiarowej przestrzeni podwodnej. Te platformy umożliwią wymianę informacji z platformami znajdującymi się w przestrzeni nawodno-powietrznej⁷.

⁷ Por.: M.K. Gerigk, *Modelling of performance of an AUV stealth vehicle. Design for operation*, 17th International Congress of the International Maritime Association of the Mediterranean, Lizbona, 9–11 października 2017 r., t. 1; M.K. Gerigk, *Modeling of performance of a AUV vehicle towards limiting the hydro-acoustic field*, "TransNav. The International Journal on Marine Navigation and Safety of Sea Transportation" 2018, t. 12, nr 4; M.K. Gerigk, *Zintegrowany system walki podwodnej w oparciu o innowacyjne 2-stanowe pojazdy pływające typu AUV-S*, „Raport MPSO”, dod. do „Wojsko, Technika, Obronność”

Przykłady koncepcji wielofunkcyjnych platform typu AUV

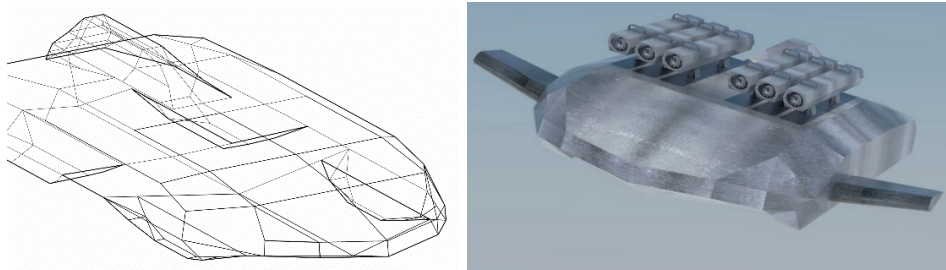
Na Politechnice Gdańskiej w latach 2015–2025 zespół kierowany przez autora podjął działania mające na celu opracowanie platformy nawodno–podwodnej bazującej na koncepcji obiektu typu AUV-Stealth, mogącej być propozycją elementu systemu ochrony morskiej infrastruktury krytycznej. Proponowane rozwiązanie może łączyć cechy i zalety pojazdu AUV z szeroko rozumianym procesem robotyzacji i automatyzacji działań, również tych związanych z bieżącym pozyskiwaniem, analizą i przetwarzaniem danych w trybie autonomicznym, z użyciem pokładowych systemów sensorycznych. Taka platforma będzie uwzględniać specyficzne potrzeby zachowania skrytości działań. Umożliwią to obniżony poziom zakłóceń własnych generowanych przez platformę oraz obniżona wykrywalność jej obecności w odniesieniu do aktywnych środków hydroakustycznych.

System może zostać w całości oparty o platformy nawodne, nawodno–podwodne i podwodne o różnym stopniu autonomiczności oraz o zaawansowany, kodowany system sterowania, nawigacji i komunikacji. Z operacyjnego punktu widzenia praca z całością systemu będzie związana z wykorzystaniem dynamicznej bazy wiedzy pracującej w trybie online i bazującej na klastrze komputerowym.

Rozwiązaniem innowacyjnym w przypadku takich platform będzie z pewnością uwzględnienie potrzeby zachowania skrytości działań. Umożliwi to unikatowa konstrukcja platformy AUV-Stealth, która w istotny sposób powinna obniżyć poziom jej wykrywalności przez systemy hydroakustyczne. Dodatkowo konstrukcja platformy będzie modułowa i skalowalna, co może ułatwić dobór wyposażenia pokładowego w zależności od rodzaju misji i sposobu jej realizacji. Na rysunku nr 7 przedstawiono wizualizację koncepcji platformy AUV-Stealth.

2018; M.K. Gerigk, *Innowacyjne dwustanowe pojazdy pływające AUV-S*, „Wojsko i Technika” 2018, nr 9; K. Wilewski, *Niewidzialne drony*, „Polska Zbrojna” 2018, nr 5; M.K. Gerigk, *Challenges associated with development of AUV – unmanned autonomous underwater vehicles to be operated using the AI-based control systems*, w: *Per mare ad astra. Space technology, governance and law*, Gdańsk 2021; M.K. Gerigk, *Application of unmanned...*, *op. cit.*

Rys. 7. Wizualizacje platformy AUV-Stealth wraz z elementami kierunku prototypowania.

Źródło: oprac. własne, wizualizacja, 2024–2025.

Zespół opracowujący platformę AUV-Stealth i system ochrony morskiej infrastruktury krytycznej założył, że platforma będzie przeznaczona do realizacji przedsięwzięć związanych z następującymi pierwszoplanowymi obszarami zadań:

- monitoring stanu morskich budowli i instalacji hydrotechnicznych, takich jak gazociągi i ropociągi, kable energetyczne i telekomunikacyjne, wieże wiertniczne i wydobywcze oraz farmy wiatrowe wraz z ich infrastrukturą techniczną znajdującą się szczególnie pod swobodną powierzchnią wody i na dnie morskim na obszarach morskich RP, zaliczanych do morskiej infrastruktury krytycznej (MIK);
- prowadzenie rozpoznania podwodnego w rejonach występowania MIK na akwenach Bałtyku Południowego;
- wykrywanie działalności podwodnej obcej na akwenach Bałtyku Południowego wraz z możliwością neutralizacji tych zagrożeń.

Wspomniane obszary zadań będą mogły być w przyszłości rozszerzone w zależności od potrzeb o elementy rozpoznania podwodnego, prowadzonego w sposób skryty, wraz z elementami neutralizacji zagrożeń metodami fizycznie nieinwazyjnymi oraz w dalszej kolejności metodami typowo bojowymi. Główną funkcją platform typu AUV-Stealth będzie zapewnienie możliwości uzyskiwania danych pomiarowych o wysokiej dokładności i jakości, które po zakończeniu misji podwodnej zostaną odpowiednio przetworzone

z wykorzystaniem oprogramowania, w oparciu o odpowiednio przeszkolone oraz wyposażone ośrodki przetwarzania i analizy danych MIK. Uzyskane w ten sposób dane posłużą następnie do aktualizacji online dynamicznej bazy wiedzy posiadającej warstwy aktywne i archiwalne.

Realizacja przez platformę AUV-Stealth wymienionych obszarów zadań będzie sprowadzać się w praktyce do wykonywania zaprogramowanych misji podwodnych. Symulacje pomogą szczegółowo zaplanować misje i zadania przed ich rozpoczęciem w warunkach operacyjnych. Jednocześnie umożliwią analizę takich zadań szczegółowych, jak np. kontrola stanu infrastruktury krytycznej. Dotyczy to m.in. kontroli stanu rurociągów lub kabli znajdujących się na dnie morza, kontroli i nadzoru elementów posadowienia platform wydobywczych, kontroli i nadzoru elementów zakotwiczenia oraz instalacji przesyłowej w rejonie posadowienia boi przeładowniczej. Symulacje komputerowe pozwolą także na szczegółową analizę misji i zadań związanych z wykrywaniem i lokalizowaniem śladów obecności obcych pojazdów i nurków, ze szczególnym uwzględnieniem nurków z zamkniętym obiegiem czynnika oddechowego. Ten obszar wykorzystania symulacji będzie ukierunkowany na wykrywanie i lokalizowanie obecności pojazdów podwodnych. Symulacja przebiegnie z wykorzystaniem zasobów archiwalnych i aktualnych online dynamicznej bazy wiedzy systemu ochrony morskiej infrastruktury krytycznej.

Zasadniczym celem prac badawczych, projektowych oraz przygotowani do budowy platform typu AUV-Stealth jest opracowanie systemu wielozdaniowych autonomicznych platform tego typu, które będą umożliwiały prowadzenie w trójwymiarowej sferze nawodno-podwodnej programowalnych lub/i w pełni autonomicznych misji związanych z ochroną morskiej infrastruktury krytycznej. Te platformy umożliwią prowadzenie misji jako platformy towarzyszące w chmurze jednostkom załogowym albo będą w stanie je zastępować w różnych scenariuszach misji.

Informacje wrażliwe na temat proponowanego rozwiązania platformy AUV-Stealth nie są publikowane. Celem prac jest stworzenie

rodziny programowalnych platform typu AUV-Stealth, przeznaczonych na obecnym etapie działań do wykonywania skrytych misji monitoringu oraz rozpoznania morskiej infrastruktury krytycznej własnej i obcej na obszarze Bałtyku Południowego. W dalszej kolejności zaplanowano opracowanie platform typu AUV-Stealth do neutralizacji zagrożeń⁸.

Podsumowanie

Przedstawione w artykule zagadnienia wynikają z przeprowadzonej analizy obecnych zdolności i wyzwań związanych z wojną przyszłości na morzu. Zagadnienia dotyczą analizy oraz koncepcji przedstawionych wielofunkcyjnych załogowych i bezzałogowych, nawodnych i podwodnych platform, które wpisują się w proces wojny przyszłości na morzu w kontekście taktyki i środków obronnych. Propozycje stanowią też sugestie co do tworzenia narodowych zdolności zabezpieczenia morskiej infrastruktury krytycznej (energetycznej i telekomunikacyjnej).

Niektóre z przedstawionych rozwiązań mogą mieć znaczenie dla bezpieczeństwa państwa z uwagi na możliwość dalszego rozwoju koncepcji jako elementu systemu sił szybkiego reagowania, tak jak w przypadku platformy typu trimaran oraz jako platformy rozpoznania i działań skrytych, jeśli chodzi o platformy typu AUV-Stealth. Z uwagi na zwiększenie zdolności obronnych marynarki wojennej i oddziałów morskich wojsk specjalnych warto rozważyć dalszy rozwój proponowanych koncepcji.

⁸ Por.: M.K. Gerigk, *Obrona na morzu...*, *op. cit.*; M.K. Gerigk, *Rozwój nowej...*, *op. cit.*; K. Wilewski, *Podwodna rewolucja*, „Polska Zbrojna” 2025, nr 1 (945); *WAGS – elementem...*, *op. cit.*

Piśmiennictwo

- Badowski M., *Siły NATO chronią infrastrukturę krytyczną na Morzu Bałtyckim*, Strefa Biznesu, 27 stycznia 2025 r. <https://strefabiznesu.pl/sily-nato-chronia-infrastruktura-krytyczna-na-morzu-baltyckim/ar/c3p2-27209883> (dostęp: 9 maja 2025 r.).
- Czy kable i rury na dnie Bałtyku są bezpieczne? Trwa operacja „Zatoka”*, Rzeczpospolita, 12 kwietnia 2025 r., <https://www.rp.pl/wojsko/art-42107591-czy-kable-i-rury-na-dnie-baltyku-sa-bezpieczne-trwa-operacja-zatoka> (dostęp: 9 maja 2025 r.).
- Dudzińska K., *Bezpieczeństwo infrastruktury krytycznej w regionie Morza Bałtyckiego*, Polska Zbrojna, 31 stycznia 2025 r., <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/43179> (dostęp: 9 maja 2025 r.).
- Gerigk M.K., *Application of unmanned USV surface and AUV underwater maritime platforms for the monitoring of offshore structures at sea*, „Zeszyty Naukowe Akademii Morskiej w Szczecinie” 2023.
- Gerigk M.K., *Challenges associated with the design of a small unmanned autonomous maritime vehicle*, „Zeszyty Naukowe Akademii Morskiej w Szczecinie” 2016, nr 46 (118), 46 (118).
- Gerigk M.K., *Challenges associated with development of AUV – unmanned autonomous underwater vehicles to be operated using the AI-based control systems*, w: *Per mare ad astra. Space technology, governance and law*, Gdańsk 2021.
- Gerigk M.K., *Innowacyjne dwustanowe pojazdy pływające AUV-S*, „Wojsko i Technika” 2018, nr 9.
- Gerigk M.K., *Konstrukcje bliskiej przyszłości*, „PREZENTUJ BROŃ”, 14. Bałtyckie Targi Militarne “Balt-Military-Expo”, Gdańsk, 20–22 czerwca 2016 r.
- Gerigk M.K., *Modeling of combined phenomena affecting an AUV stealth vehicle*, ”TransNav. The International Journal on Marine Navigation and Safety of Sea Transportation” 2016, t. 10, nr 4.
- Gerigk M.K., *Modelling of performance of an AUV stealth vehicle. Design for operation*, 17th International Congress of the International Maritime Association of the Mediterranean, Lizbona, 9–11 października 2017 r., t. 1.

- Gerigk M.K., *Modeling of performance of a AUV vehicle towards limiting the hydro-acoustic field*, "TransNav. The International Journal on Marine Navigation and Safety of Sea Transportation" 2018, t. 12, nr 4.
- Gerigk M.K., *Modelowanie cech hydromechanicznych dwustanowych bezzałogowych obiektów pływających*, w: (red.) Kaliński K.J., Lipiński K., *Od metody elementów skończonych do mechatroniki – monografia naukowa z okazji 70 rocznicy urodzin Profesora Edmunda Wittbrodta*, Politechnika Gdańska, Gdańsk 2017.
- Gerigk M.K., *Obrona na morzu w oparciu o wielofunkcyjne obiekty pływające*, VIII Forum Bezpieczeństwa Morskiego Państwa FBM, Warszawa, 15 czerwca 2023 r.
- Gerigk M.K., *Rozwój nowej generacji bezzałogowych pojazdów nawodnych i podwodnych z wykorzystaniem zaawansowanych technologii i osiągnięć w zakresie zastosowania systemów sterowania przez sztuczną inteligencję AI*, w: *Przedwiośnie ery sztucznej inteligencji, technologia – zarządzanie – prawo*, t. 1: *Czy algorytmy uratują naszą planetę?*, Warszawa-Gdańsk 2024.
- Gerigk M.K., *Zastosowanie małych szybkich torped ASFT jako element systemu walki podwodnej Sił Zbrojnych RP*, The Manual, XII Międzynarodowa Konferencja i Wystawa „Nowoczesne technologie dla bezpieczeństwa kraju i jego granic”, Warszawa, maj 2017 r.
- Gerigk M.K., *Zastosowanie małych szybkich torped ASFT jako elementu systemu walki podwodnej Sił Zbrojnych RP – badania, projektowanie, budowa (RTL VII) i wdrożenie (RTL IX)*, XIII Międzynarodowa Konferencja i Wystawa „Nowoczesne Technologie dla Bezpieczeństwa Kraju i Jego Granic”, Warszawa, 11 maja 2017 r.
- Gerigk M.K., *Zastosowane obiekty pływające dla komponentu morskiego sił zbrojnych RP*, „Raport MPSO”, dod. do „Wojsko, Technika, Obronność” 2017.
- Gerigk M.K., *Zintegrowany system walki podwodnej w oparciu o innowacyjne 2-stanowe pojazdy pływające typu AUV-S*, „Raport MPSO”, dod. do „Wojsko, Technika, Obronność” 2018.

Gerigk M.K., Karwowski M., *Gerigk: Polska potrzebuje nowych technologii by ochronić morską energetykę (ROZMOWA)*, Biznes Alert, 3 lipca 2024 r., <https://biznesalert.pl/ochrona-infrastruktury-krytycznej-morskiej-energetycznej-bezzałogowiec-baltyk-bezpieczenstwo/> (dostęp: 9 maja 2025 r.).

Infrastruktura krytyczna pod rosyjskim „ostrzałem”. NATO ostrzega przed zagrożeniem, Gospodarka Morska, 1 lipca 2024 r., <https://www.gospodarkamorska.pl/infrastruktura-krytyczna-pod-rosyjskim-ostrzałem-nato-ostrzega-przed-zagrozeniem-78952> (dostęp: 9 maja 2025 r.)

Militarny plan zwiększenia ochrony infrastruktury krytycznej na Morzu Bałtyckim, Kresy24, 15 października 2023 r., <https://kresy24.pl/militarny-plan-zwiekszenia-ochrony-infrastruktury-krytycznej-na-morzu-baltyckim/> (dostęp: 9 maja 2025 r.).

Narodowy Program Ochrony Infrastruktury Krytycznej, portal gov.pl, 13 listopada 2023 r., <https://www.gov.pl/web/rcb/narodowy-program-ochrony-infrastruktury-krytycznej> (dostęp: 9 maja 2025 r.).

Rutkowski Sz., *NATO ćwiczy ochronę morskiej infrastruktury krytycznej*, Biznes Alert, 27 listopada 2024 r., <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/nato-ochrona-morskiej-infrastruktury-krytycznej/> (dostęp: 9 maja 2025 r.).

WAGS – elementem systemu ochrony morskiej podwodnej infrastruktury krytycznej, Defence24, 14 kwietnia 2025 r., <https://defence24.pl/technologie/wags-elementem-systemu-ochrony-morskiej-podwodnej-infrastruktury-krytycznej> (dostęp: 9 maja 2025 r.).

Wilewski K., *Niewidzialne drony*, „Polska Zbrojna” 2018, nr 5.

Wilewski K., *Podwodna rewolucja*, „Polska Zbrojna” 2025, nr 1 (945).

Copyright (c) 2025 Mirosław Kazimierz Gerigk.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Norbert Loba¹

Frontline Foundation, Warszawa, Polska

ROLA I ZADANIA PAŃSTWA W OBSZARZE BEZPIECZEŃSTWA STRATEGICZNEJ ENERGETYKI MORSKIEJ, W TYM PRZEDĘ WSZYSTKIM MORSKIEJ ENERGETYKI WIATROWEJ

THE ROLE AND TASKS OF THE STATE IN THE SCOPE OF STRATEGIC SECURITY OF OFFSHORE ENERGY, INCLUDING IN PARTICULAR OFFSHORE WIND ENERGY

Abstrakt: Niepodległa Polska po ponad dwóch dekadach zależności energetycznej (przede wszystkim od Federacji Rosyjskiej), stała się niemal całkowicie suwerenna w tym fundamentalnie ważnym aspekcie dla bezpieczeństwa każdego państwa i jego obywateli. Najważniejszym czynnikiem umożliwiającym osiągnięcie takiego momentu w naszej historii było podjęcie szeregu strategicznych państwowych i ekonomicznych decyzji, uznających Morze Bałtyckie za kluczowy element polskiej strategii niezależności energetycznej. W związku z powyższym niezbędne jest posiadanie przez właściwe podmioty formalnych i praktycznych kompetencji, możliwości i narzędzi tworzących system zabezpieczenia takiej infrastruktury energetycznej, zwłaszcza w czasach dynamicznie narastających zagrożeń. W niniejszej publikacji przedstawiono syntetyczny opis uwarunkowań prawnych i organizacyjnych dotyczących szeroko rozumianego bezpieczeństwa (ochrony i obrony) morskich instalacji energetycznych – tych już istniejących, jak również planowanych, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki infrastruktury w obszarze morskiej energetyki wiatrowej. Szczególnie istotną kwestią podkreśloną w opracowaniu jest problem „brakującego ogniwa” w istniejącym i rozwijanym modelu bezpieczeństwa energetyki offshore, czyli konieczność

¹ loba@frontlinefoundation.eu

utworzenia i stałego zarządzania przez administrację państwową systemem prewencyjnego, aktywnego, zintegrowanego i trwałego zabezpieczenia oraz obrony morskich instalacji energetycznych.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, morska energetyka wiatrowa, infrastruktura krytyczna

Abstract: Independent Poland, after more than two decades of energy dependence (primarily on the Russian Federation) has become almost completely sovereign in this fundamentally important aspect for the security of each state and its citizens. The most important factor in achieving such a moment in our history was the adoption of a number of strategic, state and economic decisions recognizing the Baltic Sea as a key element of the Polish energy independence strategy. Therefore, it is necessary for the relevant entities to have formal and practical competences, capabilities and tools to create a system for securing such energy infrastructure, especially in times of dynamically growing threats. This publication presents a synthetic description of the legal and organizational conditions concerning the broadly understood safety (protection and defense) of offshore energy installations – those already existing as well as planned, with particular emphasis on the specificity of infrastructure in the field of offshore wind energy. A particularly important issue highlighted in the study is the problem of the "missing link" in the existing and developed offshore energy security model, i.e. the need to create and constantly manage by the state administration a system of preventive, active, integrated and permanent security and defense of offshore energy installations.

Keywords: security, offshore wind energy, critical infrastructure

Morze Bałtyckie jako kluczowy element niezależności i bezpieczeństwa energetycznego Polski

Morze Bałtyckie staje się fundamentalnie ważnym elementem bezpieczeństwa energetycznego oraz ekonomicznego Polski, ale również w wymiarze regionalnym – dla Europy Środkowo-Wschodniej. Dla naszego państwa jest bramą niezależności energetycznej – podmorskie gazociągi, stacjonarne i pływające terminale LNG, dostawy ropy naftowej czy też węgla, a w nieodległej perspektywie energia elektryczna z morskich farm wiatrowych gwarantują Polsce dywersyfikację i ciągłość dostaw nośników energii.

Ostatnie kilkanaście lat to okres szeregu strategicznych inwestycji związanych z Morzem Bałtyckim w bezpieczeństwo energetyczne naszego kraju. W Świnoujściu powstał Terminal LNG im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego, eksploatowany od 2016 r. Otwarcie gazoportu pozwoliło na odbieranie skroplonego gazu ziemnego drogą morską praktycznie z dowolnego kierunku na świecie. W latach 2018–2022 zrealizowano projekt Baltic Pipe – system gazociągów łączących Norwegię, Danię i Polskę o przepustowości 10 mld m³ rocznie, co umożliwia zaspokojenie ponad 50 proc. rocznego zapotrzebowania na gaz w kraju. W trakcie realizacji jest budowa Terminalu FSRU1 w Zatoce Gdańskiej. Pływająca infrastruktura pozwoli na odbiór dostarczanego drogą morską skroplonego gazu ziemnego (LNG), jego regazyfikację oraz wprowadzenie do Krajowego Systemu Przesyłowego. Oddanie inwestycji do użytku jest przewidziane na lata 2027–2028, a dalsze plany przewidują uruchomienie również terminalu FSRU2.

Postrzegając Morze Bałtyckie jako kluczowy element bieżącego i długoterminowego bezpieczeństwa energetycznego Polski, szczególną uwagę należy zwrócić na obszar morskiej energetyki wiatrowej, jako strategiczny kierunek naszej transformacji energetycznej, dodatkowo stanowiący poważny impuls do rozwoju gospodarczego Polski. W dokumencie „Polityka Energetyczna Polski do 2040 r.” wskazano, że moc zainstalowana w morskiej energetyce wiatrowej osiągnie w 2030 r. wartość 5,9 GW, a w 2040 r. powinna osiągnąć

pułap 11 GW². W perspektywie 2030 r. morskie farmy wiatrowe (MFW) będą odpowiadać za 13 proc., a w 2040 r. za 19 proc. wytwarzanej energii elektrycznej. Pełny potencjał energetyczny polskiej części Morza Bałtyckiego jest szacowany na 33 GW, co byłoby w stanie pokryć niemal 60 proc. krajowego zapotrzebowania na energię elektryczną³. Pierwsze morskie farmy wiatrowe mają rozpocząć produkcję energii w latach 2026–2027, a szacowana wartość inwestycji w morską energetykę wiatrową może wynieść nawet ponad 130 mld zł.

Zarysowana powyżej struktura istniejących lub planowanych przedsięwzięć potwierdza tezę o szczególnej, zarówno aktualnej, jak i dynamicznie rosnącej roli Morza Bałtyckiego dla systemu energetycznego Polski. Należy przyjąć, że w nieodległej przyszłości nasze niemal pełne krajowe zapotrzebowanie na ropę naftową i gaz oraz jedna piąta potrzebnej mocy energetycznej będą pozyskiwane drogą morską, z samego morza i nabrzeża morskiego.

Stan szeroko rozumianego bezpieczeństwa międzynarodowego w bezpośrednim otoczeniu Polski, przede wszystkim (ale nie tylko) ze względu na agresję Rosji na Ukrainę, radykalnie się pogarsza. Wytworzone w związku z tym napięcia pomiędzy państwami demokracji zachodnich a Rosją – także w akwenie Morza Bałtyckiego – oraz nieokreślone i być może niebezpieczne dla naszego kraju okoliczności i skutki możliwego zakończenia czy zawieszenia tego konfliktu powodują konieczność wyjątkowego, aktywnego i obliczonego na dziesięciolecie podejścia do kwestii bezpieczeństwa posiadanej oraz planowanej morskiej infrastruktury energetycznej, w tym przede wszystkim do roli i zadań państwa w tym obszarze.

Celem niniejszej publikacji jest odniesienie się do kwestii prawno-formalnych oraz funkcjonalno-organizacyjnych związanych

² *Polityka Energetyczna Polski do 2040 r.*, Załącznik do uchwały nr 22/2021 Rady Ministrów z dnia 2 lutego 2021 r., Ministerstwo Klimatu i Środowiska, https://bip.mos.gov.pl/fileadmin/user_upload/bip/strategie_plany_programy/Polityka_energetyczna_Polski/PEP2040_2021-02-02.pdf (dostęp: 8 maja 2025 r.).

³ *Czy bałtycki wiatr korzyści dotrze wreszcie do Polski? Inwestycji o takiej skali nie było w naszej historii!*, Polskie Stowarzyszenie Energetyki Wiatrowej, 7 maja 2024 r., <http://psew.pl/czy-baltycki-wiatr-korzysci-dotrze-wreszcie-do-polski-inwestycji-o-takiej-skali-nie-bylo-w-naszej-historii/> (dostęp: 8 maja 2025 r.).

z bezpieczeństwem morskiej energetyki wiatrowej. Zamiar opisanie tego kompleksowego zagadnienia wynika z faktu, iż konieczne jest wzięcie pod uwagę niemal nieograniczonego katalogu ryzyk i zagrożeń dla właśnie tego typu instalacji o cechach działań asymetrycznych, paramilitarnych, hybrydowych, terrorystycznych ze strony konkretnych państw lub podmiotów/organizacji pozapaństwowych, postrzegających Polskę jako wroga lub przeciwnika. Istnieje jednak kilka dodatkowych parametrów, które należy wziąć pod uwagę:

- wieloaspektowość środowiska morskiego (kwestie militarne, komunikacyjne, ekonomiczne – np. rybołówstwo);
- ulokowanie infrastruktury na wielkich przestrzeniach (pojedyncza morska farma wiatrowa to obszar ponad 100 km²) oraz jej oddalenie od 23 km do 37 km od lądu;
- ulokowanie infrastruktury w trzech domenach (podmorskiej, namorskiej/powierzchniowej i nadmorskiej/powietrznej);
- różny model właścicielski i zarządczy już prowadzonych i planowanych inwestycji (spółki Skarbu Państwa, spółki Skarbu Państwa realizujące projekty w trybie joint venture, inwestycje realizowane i planowane przez spółki prywatne – krajowe i zagraniczne);
- długoterminowa perspektywa żywotności technologicznej/biznesowej tego typu infrastruktury liczona na 25–30 lat.

Powyższe czynniki pozwalają wysnuć tezę, że infrastruktura morskiej energetyki wiatrowej jest niezwykle trudnym i skomplikowanym zagadnieniem pod kątem zaplanowania (wdrożenia i zarządzania) kompleksowego i efektywnego modelu jej zabezpieczenia (ochrony i obrony), wymagającym właściwego zaangażowania sił i środków państwa – prawnych, organizacyjnych i finansowych.

Większość końcowych ocen czy konkluzji w tym opracowaniu dotyczyć będzie strategicznej infrastruktury energetycznej na Morzu Bałtyckim jako całości (nie tylko energetyki wiatrowej). Należy także zaznaczyć, iż w prezentowanym materiale świadomie pominięty zostanie fundamentalnie ważny, ale z pewnością wymagający dedykowanego opracowania aspekt cyberbezpieczeństwa takiej infrastruktury.

Dla potrzeb określenia i odniesienia się do istniejących, a co istotniejsze nieistniejących lub niewystarczających parametrów formalnych, funkcjonalnych i organizacyjnych, określonych przez krajowe uwarunkowania prawne, a dotyczących problematyki bezpieczeństwa morskiej energetyki wiatrowej, zasadnym wydaje się przyjęcie założenia, że obejmuje ono trzy poniżej wskazane obszary:

- uprawnienia, obowiązki i zadania przypisane do właściciela/zarządcy infrastruktury energetycznej – realizowane w zdecydowanej części samodzielnie (ochrona);
- uprawnienia, obowiązki i zadania przypisane do właściciela/zarządcy infrastruktury energetycznej oraz uprawnienia, obowiązki i zadania przypisane do administracji państwowej – realizowane w stałym współdziałaniu (ochrona i obrona);
- uprawnienia, obowiązki i zadania pozostające w wyłącznej domenie administracji państwowej (obrona).

Istniejące rozwiązania prawne i organizacyjne związane z bezpieczeństwem morskiej energetyki wiatrowej

Podejmując próbę omówienia i oceny zagadnienia bezpieczeństwa morskiej energetyki wiatrowej, należy zarysować istniejący obecnie w Polsce status regulacji prawnych, na podstawie których tego typu przedsięwzięcia mogą być planowane i realizowane.

Podstawowym dokumentem w przedmiotowym zakresie, m.in. dającym władzom państwa pełne podstawy do koniecznych decyzji i działań, jest Ustawa z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej i administracji morskiej. Z zapisów tej ustawy wynika, że morskie farmy wiatrowe będą zlokalizowane w polskiej wyłącznej strefie ekonomicznej (w strefie przyległej). Ten obszar morski precyzyjnie określono we wskazanej ustawie oraz w Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza z 1982 r. (zwanej konwencją z Montego Bay). W strefie przyległej każde państwo ma prawo do zapobiegania naruszaniu przepisów celnych, sanitarnych, skarbowych, dotyczących nielegalnej imigracji oraz ścigania,

zatrzymywania i karania sprawców naruszeń tychże przepisów. Powstaje zatem kluczowy dla tematu niniejszego opracowania wniosek wskazujący, że Polska posiada wyłączną jurysdykcję nad morskimi farmami wiatrowymi na polskich obszarach morskich, łącznie z jurysdykcją w zakresie wydawania ustaw i innych przepisów prawnych w sprawach celnych, skarbowych, sanitarnych i imigracyjnych, a także w sprawach bezpieczeństwa. Przepisy dotyczące tego typu obiektów, obowiązujące aktualnie i w przyszłości, są i będą przepisami prawa wyłącznie polskiego.

Kolejnym istotnym aktem prawnym w związku z zagadnieniem bezpieczeństwa morskich farm wiatrowych jest Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim, do której wprowadzono cały rozdział zatytułowany „Bezpieczeństwo eksploatacji morskich farm wiatrowych”. Przepisy tej ustawy nakładają na właścicieli/operatorów morskich farm wiatrowych wymagania i obowiązki w obszarach budowy obiektów i instalacji hydrotechnicznych w zgodności z uzyskanymi pozwoleniami, zapewnienia bezpieczeństwa żeglugi oraz bezpieczeństwa osób zaangażowanych w budowę, eksploatację i likwidację instalacji morskiej, a także (przede wszystkim) zagwarantowanie funkcjonowania systemów łączności dla bezpieczeństwa morskiego (m.in. Morskiej Służby Poszukiwania i Ratownictwa), ochrony granicy państwowej (Straż Graniczna) i obronności państwa (Siły Zbrojne RP). Kluczową procedurą wynikającą z tych regulacji jest konieczność przygotowania przez inwestora ekspertyzy technicznej w zakresie: oceny wpływu morskiej farmy wiatrowej i zespołu urzędzeń na systemy obronności państwa, w tym na system zobrazowania radiolokacyjnego, obserwacji technicznej, morskiej łączności radiowej oraz na system kontroli służb ruchu lotniczego Sił Zbrojnych RP; a w odniesieniu do systemu ochrony granicy państwowej na morzu – ekspertyzy technicznej w zakresie oceny wpływu morskiej farmy wiatrowej i zespołu urzędzeń na system zobrazowania radiolokacyjnego, obserwacji technicznej i morskiej łączności radiowej Straży Granicznej. Takie ekspertyzy wymagają zatwierdzenia odpowiednio przez Ministra Obrony Narodowej i ministra właściwego do spraw wewnętrznych przed złożeniem wniosku o pozwolenie

na budowę dla morskiej farmy wiatrowej i zespołu urządzeń. W ustawie zawarto również zapisy określające wymogi wobec inwestorów (opisane w decyzjach administracyjnych dotyczących pozwolenia na wznoszenie i wykorzystanie sztucznych wysp, konstrukcji i urządzeń w polskich obszarach morskich) w zakresie konieczności „zainstalowania radarów obserwacji sytuacji nawodnej oraz głowic optoelektronicznych na elektrowniach wytypowanych w czasie realizacji projektu”.

Praktyczne aspekty funkcjonowania morskich farm wiatrowych uregulowane zostały natomiast w Ustawie z dnia 17 grudnia 2020 r. o promowaniu wytwarzania energii elektrycznej w morskich farmach wiatrowych. Regulacje w niej zawarte doprecyzowują wymagania techniczne, które wynikają z powyżej wymienionych ekspertyz technicznych oraz opisują m.in. zasady i warunki przygotowania oraz realizacji inwestycji w zakresie budowy morskich farm wiatrowych, a także wymagania w zakresie ich budowy, eksploatacji i likwidacji. Istotny zakres bezpieczeństwa funkcjonowania morskiej farmy wiatrowej (jej kluczowych komponentów) został wskazany w art. 83 tej ustawy, a szczegółowe rygory tego dotyczące zostały opisane w Rozporządzeniu ministra klimatu i środowiska z dnia 25 maja 2022 r. w sprawie szczegółowych wymagań dla elementów zespołu urządzeń służących do wyprowadzenia mocy oraz dla elementów stacji elektroenergetycznych zlokalizowanych na morzu.

Istotne prawne zapisy, które odnoszą się wprost do bezpieczeństwa morskiej energetyki wiatrowej, wynikają również z Ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia. Określono w niej kategorię (ważnych dla obronności, interesu gospodarczego państwa, bezpieczeństwa publicznego i innych istotnych interesów państwa) obszarów, obiektów, urządzeń i transportów podlegających obowiązkowej ochronie (ze strony właściciela), która ma być realizowana poprzez specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne lub odpowiednie zabezpieczenie techniczne. Ustawa wskazuje również podmioty zobowiązane do sporządzania wykazów tych instalacji. Na podmioty zarządzające instalacjami nakłada zaś obowiązek

tworzenia planów ich ochrony i uzgadniania tego na właściwym poziomie administracji lokalnej (policji).

Po wybuchu wojny w Ukrainie zagrożenia zewnątrz dla polskiej morskiej infrastruktury energetycznej zaczęły radykalnie narastać. Z tego względu szczególnie istotne, że na poziomie państwowym wprowadzono rozwiązania prawne i praktyczne powierzające zadania (kompetencje) Siłom Zbrojnym RP w zakresie obrony takich instalacji.

W Ustawie z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o ochronie żeglugi i portów morskich oraz niektórych innych ustaw wskazano, że w celu zapobieżenia, ograniczenia lub usunięcia poważnego i bezpośredniego niebezpieczeństwa (powstałego na skutek użycia statku lub obiektu pływającego jako środka ataku o charakterze terrorystycznym bądź powstałego na skutek działania obcych okrętów wojennych lub obcych wojskowych obiektów pływających), grożącego wykorzystywaniem w wyłącznej strefie ekonomicznej sztucznym wyspom, wszelkiego rodzaju konstrukcjom i urządzeniom przeznaczonym do rozpoznawania lub eksploatacji zasobów, jak również innym przedsięwzięciom w zakresie gospodarczego badania i eksploatacji wyłącznej strefy ekonomicznej (w szczególności w celach energetycznych), w tym morskim farmom wiatrowym oraz podmorskim sieciom elektroenergetycznym i światłowodowym lub rurociągom, a także związanej z nimi infrastrukturze, w przypadku gdy siły i środki policji oraz Straży Granicznej są niewystarczające lub mogą okazać się niewystarczające, Minister Obrony Narodowej może podjąć decyzję o zastosowaniu przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej na polskich obszarach morskich niezbędnych środków do zatopienia tego okrętu lub obiektu pływającego włącznie. Takie działania mogą być prowadzone we współdziałaniu i koordynacji ze Strażą Graniczną (stosowne przepisy wprowadzono także do ustawy o Straży Granicznej) lub wyłącznie przez Siły Zbrojne RP.

Przedstawiony powyżej opis rozwiązań prawnych związanych z szeroko rozumianym bezpieczeństwem morskiej energetyki wiatrowej (i innej) ma oczywiście charakter syntetyczny, a katalog przepisów jest większy. Oczywiście i zasadniczym walorem tego

katalogu przepisów prawa jest fakt, że trwale funkcjonują one w polskim obrocie prawnym i tworzą kluczowe elementy systemu formalno-funkcjonalnego, koniecznego do stworzenia kompleksowego modelu bezpieczeństwa strategicznej energetyki morskiej (w tym wiatrowej). Jednocześnie jest to system/model niekompletny i wymagający pilnych, konsekwentnych i skoordynowanych działań państwa w przedmiotowym obszarze.

Przygotowywane rozwiązania prawne i organizacyjne związane z bezpieczeństwem morskiej energetyki wiatrowej w zakresie ochrony infrastruktury krytycznej

Należy podkreślić, że przedmiotem niniejszego opracowania nie jest dokonanie pełnej analizy formalnych uwarunkowań dotyczących modelu ochrony infrastruktury krytycznej w Polsce, ale – poprzez wskazanie i ocenienie podstawowych uwarunkowań prawnych – odniesienie się do kwestii deficytów oraz opóźnień, a w rezultacie poważnego ryzyka generowania problemów prawnych i funkcjonalnych w tym obszarze.

Krajowy system ochrony infrastruktury krytycznej jest zagadnieniem niezwykle istotnym i bezpośrednio związanym z bezpieczeństwem morskiej energetyki wiatrowej. Ochrona infrastruktury krytycznej polega na podjęciu wszelkich kroków zmierzających do zapewnienia funkcjonalności, ciągłości działań i integralności infrastruktury krytycznej, aby zapobiec zagrożeniom, ryzykom lub słabym punktom, ograniczyć i neutralizować ich skutki oraz szybko odtworzyć tę infrastrukturę na wypadek awarii, ataków oraz innych zdarzeń zakłócających jej prawidłowe funkcjonowanie.

Obowiązujący w Polsce model ochrony takiej infrastruktury jest oparty o kompleksowy zespół przepisów prawa – Ustawę z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, w której to określono tryb uznania danej infrastruktury za krytyczną, katalog takich podmiotów, obiektów i instalacji oraz obowiązki uczestników tego systemu – administrację państwową oraz właścicieli określonej/

wytypowanej infrastruktury. Kluczowym elementem (dokumentem) tych ustawowych regulacji jest Narodowy Program Ochrony Infrastruktury Krytycznej wraz z niejawnym załącznikiem – zestawieniem chronionych w tym trybie obiektów i instalacji. Za organizację i zarządzanie systemem ochrony infrastruktury krytycznej odpowiada natomiast Rządowe Centrum Bezpieczeństwa.

Prawne regulacje wskazanej powyżej ustawy mają bezpośredni wpływ na inne liczne akty prawa w naszym kraju, co powoduje konieczność wprowadzania do nich szeregu zapisów dotyczących systemu ochrony infrastruktury krytycznej. Wymienić należy m.in. Ustawę z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych. Zgodnie z jej zapisami właściciele obiektów, instalacji, urządzeń infrastruktury krytycznej współpracują z organami, służbami i instytucjami właściwymi w sprawach bezpieczeństwa (przede wszystkim Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego) i zarządzania kryzysowego przy realizacji działań antyterrorystycznych. Obowiązkiem zarządców obiektów danej infrastruktury jest m.in. niezwłoczne przekazanie Szefowi ABW informacji na temat zagrożeń o charakterze terrorystycznym. W myśl przepisów tejże ustawy w przypadku zarządzenia co najmniej drugiego stopnia alarmowego (BRAVO), czyli sytuacji zaistnienia zwiększonego i przewidywalnego zagrożenia wystąpieniem zdarzenia o charakterze terrorystycznym bez zidentyfikowanego konkretnego celu ataku, nałożony zostaje na policję obowiązek sprawdzenia zabezpieczeń obiektów infrastruktury krytycznej, a w odniesieniu do wybranych z nich, przy uwzględnieniu rodzaju zagrożenia, umożliwia Szefowi Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych wydanie policji zalecenia szczególnego ich zabezpieczenia.

W świetle obowiązujących w naszym kraju przepisów należy przyjąć założenie, że każda morska farma wiatrowa lub jej określone komponenty, łącznie z urządzeniami do wyprowadzenia mocy, spełni kryteria dla obiektów, instalacji i usług wchodzących w skład systemu zaopatrzenia w energię elektryczną i zostanie uznana jako kluczowa dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służąca do zapewnienia sprawnego funkcjonowania organów administracji

publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców. W związku z tym formalnie będą one elementami systemu infrastruktury krytycznej (m.in. zostaną ujęte w Narodowym Programie Ochrony Infrastruktury Krytycznej, przyjmowanym przez Radę Ministrów). Inwestorzy za to staną się operatorami infrastruktury krytycznej i ciążyc na nich będzie obowiązek zapewnienia jej należytej ochrony. Realizowany jest on w szczególności poprzez przygotowanie i wdrażanie (adekwatnie do przewidywanych zagrożeń) planów ochrony infrastruktury krytycznej oraz utrzymywanie własnych systemów rezerwowych, które zapewniają bezpieczeństwo i podtrzymują funkcjonowanie tej infrastruktury do czasu jej pełnego odtworzenia w przypadku uszkodzenia. Czas na przygotowanie i wdrożenie koniecznych rozwiązań formalnych i praktycznych przepisy określają na 9 miesięcy.

W tym momencie należy jednak zwrócić uwagę na istotny problem związany z obecnie istniejącymi rozwiązaniami prawnymi i praktycznymi w zakresie kompleksowego systemu ochrony infrastruktury krytycznej. Uprawniona jest bowiem konstatacja, iż aktualna strona formalna i ich funkcjonalność *de facto* nie przewidują powstania i codziennego (długoterminowego) użytkowania krytycznych dla bezpieczeństwa państwa obiektów i instalacji (energetycznych) poza terytorium lądowym, ulokowanych w domenie morskiej. Dodatkowymi trudnymi czynnikami są ich rozległość oraz ulokowanie w znacznej odległości od terytorium lądowego i portów naszego kraju, a przede wszystkim konieczność uwzględnienia katalogu nowych i wyjątkowo trudnych do mitygacji ryzyk i zagrożeń dla takiej infrastruktury.

Obecna sytuacja prawno-formalna, a co za tym idzie funkcjonalno-organizacyjna w obszarze ochrony infrastruktury krytycznej z perspektywy bezpieczeństwa morskiej energetyki wiatrowej wytwarza szereg poważnych niejasności i niespójności, nie pozwala budować właściwych algorytmów działania, a w rezultacie wywołuje negatywny wpływ na prowadzone aktualnie inwestycje zarówno po stronie właścicielsko-inwestycyjnej (planowania i realizowania projektu), jak i po stronie administracji państwowej, nieposiadającej

właściwych i adekwatnych narzędzi do zarządzania systemem ochrony infrastruktury krytycznej w tym obszarze.

Co pozytywne, po co najmniej wielomiesięcznych opóźnieniach zostały podjęte działania mające zmienić obecny katalog rozwiązań prawnych i organizacyjnych dotyczących systemu ochrony infrastruktury krytycznej. Jest on bowiem niewystarczający i nieadekwatny nie tylko ze względu na wyzwania dotyczące morskiej energetyki strategicznej, w tym wiatrowej.

W lipcu 2024 r. został upubliczniony Projekt ustawy o zmianie ustawy o zarządzaniu kryzysowym oraz niektórych innych ustaw, przygotowany przez Rządowe Centrum Bezpieczeństwa. Uzasadniając powstanie projektu oraz zasadność wprowadzenia nowych rozwiązań prawnych i organizacyjnych w przedmiotowej materii, wskazano przede wszystkim konieczność wdrożenia do naszego prawodawstwa koncepcji wynikających z nowych regulacji unijnych, tj. rozwiązań zapewniających podstawy zarządzania ryzykiem z uwzględnieniem postanowień Decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności oraz dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 grudnia 2022 r. w sprawie odporności podmiotów krytycznych (uchylającej dyrektywę Rady 2008/114/WE), zwanej „dyrektywą CER”. Jednocześnie niepokojący jest fakt, iż Polska – podobnie jak 23 inne państwa członkowskie UE – nie zdołała wdrożyć przepisów tej dyrektywy w wyznaczonym terminie, czyli do 17 października 2024 r. Niemniej jednak w tym projekcie po raz pierwszy (w opisywanym kontekście) pojawiły się regulacje odnoszące się do faktu istnienia, teraz i w przyszłości, morskiej infrastruktury energetycznej (w tym wiatrowej).

Podczas przygotowań projektu ustawy przyjęto, że wdrożenie rozwiązań zawartych w dyrektywie CER wymaga wprowadzenia definicji dwóch kluczowych pojęć: usługi kluczowej (mającej decydujące znaczenie dla utrzymania niezbędnych funkcji społecznych, niezbędnej działalności gospodarczej, zdrowia i bezpieczeństwa publicznego lub środowiska; świadczonej w sektorze lub podsektorze wymienionym w załączniku do ustawy) oraz podmiotu krytycznego

(jego zadań i obowiązków). Definiując podmiot krytyczny, określono, że jest to operator infrastruktury krytycznej ujęty w wykazie podmiotów krytycznych, realizujący usługę kluczową, prowadzący działalność w sektorze lub podsektorze wymienionym w załączniku do ustawy i prowadzący działalność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub na obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej, o których mowa w Ustawie z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej.

Projekt zakłada nie tylko utrzymanie dotychczasowego poziomu ochrony infrastruktury krytycznej, lecz także rozszerzenie jej o ochronę także „potencjalnej infrastruktury krytycznej”. Doprecyzowano w tym celu obowiązki operatorów infrastruktury krytycznej w zakresie jej ochrony. Wdrażanie rozwiązań dotyczących bezpieczeństwa infrastruktury krytycznej będzie realizowane na podstawie tzw. minimalnych standardów – określonych przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia, przy uwzględnieniu bezpieczeństwa fizycznego, technicznego, osobowego, teleinformatycznego, prawnego, ciągłości działania oraz lokalizacji i charakterystyki infrastruktury krytycznej.

Analiza proponowanych zmian w omawianych przepisach prowadzi do wniosku, że wprowadzenie do krajowego obrotu prawnego *de facto* nowej ustawy o zarządzaniu kryzysowym w zdecydowany sposób wpłynie na systemową reorganizację systemu ochrony infrastruktury krytycznej (spowoduje to m.in. zmiany w co najmniej 10 innych ustawach związanych z tym obszarem). Widoczne stanie się podniesienie rygorów, obowiązków i uprawnień zarówno po stronie administracji państwowej zarządzającej tym systemem, jak i po stronie właścicieli/zarządców obiektów i instalacji istotnych (kluczowych) dla bezpieczeństwa państwa i obywateli.

Z perspektywy wyzwań dotyczących bezpieczeństwa morskiej energetyki wiatrowej jest to swojego rodzaju przełom w związku z pojawieniem się definicyjne i funkcjonalnie zapisów, które potwierdzają fakt jednoznacznego uznania takich instalacji (lub jej najważniejszych komponentów) za infrastrukturę krytyczną (podmiot krytyczny) oraz stworzeniem katalogu czytelnie określonych zadań

i obowiązków w opisywanym zakresie wraz ze wskazaniem prawnych i praktycznych narzędzi niezbędnych do ich wypełnienia. Istotne dla specyfiki i wieloletniego procesu projektowania, rozwijania i realizacji tego typu inwestycji jest wprowadzenie rozwiązań w zakresie potencjalnej infrastruktury krytycznej. Zastosowanie przez administrację państwową takiej formuły z jednej strony relatywnie i adekwatnie szybko spowoduje konieczność wdrożenia stosownych działań przez inwestora, co wytworzy istotny i trwały element właściwej kultury organizacyjnej w obszarze bezpieczeństwa inwestycji, a z drugiej strony zapewni naszemu państwu realny wpływ na poziom zabezpieczenia kluczowych oraz sensytywnych projektów i inwestycji. Oczywiście nowo projektowane przepisy będą wymagały właściwego, praktycznego wdrożenia ich w życie. Z pewnością pojawią się sytuacje wymagające obustronnej nauki tego nowego modelu, zwłaszcza jeśli weźmiemy pod uwagę specyfikę inwestycji w morską energetykę wiatrową: różne modele właścicielskie i biznesowe, często oparte o formułę joint venture czy też funkcjonowanie zarówno w przestrzeni cywilnej, jak i militarnej. Zakładając właściwe współdziałanie państwa i biznesu, można jednak stwierdzić, że przygotowywany nowy model ochrony infrastruktury krytycznej będzie stanowił kluczowy element kompleksowego systemu bezpieczeństwa morskiej infrastruktury energetycznej, także wiatrowej.

Brakujące rozwiązania prawne i organizacyjne związane z bezpieczeństwem morskiej energetyki wiatrowej

Przedstawione powyżej rozwiązania prawne (i organizacyjno-praktyczne) dotyczące kompleksowo rozumianego bezpieczeństwa morskiej energetyki wiatrowej zarówno w obszarze zadań i kompetencji leżących po stronie właścicieli/zarządców takich instalacji, jak i obowiązków i uprawnień administracji państwowej (przede wszystkim w zakresie funkcjonowania modelu infrastruktury krytycznej) są niezwykle istotne i niezbędne, ale nie rozwiązują one całego problemu związanego z koniecznością stworzenia pełnego/optimalnego

modelu bezpieczeństwa morskich instalacji energetycznych (także wiatrowych).

Opisane w publikacji przepisy mają charakter uprawnień i zadań o charakterze ochronnym (nie obronnym), cechują się przede wszystkim prawnymi i funkcjonalnymi pasywnymi (biernymi) możliwościami działania i reakcji właściciela/operatora oraz administracji państwowej. Wyjątek stanowią wyżej wspomniane przypisane Siłom Zbrojnym RP uprawnienia do „twardej” reakcji w przypadku ataku o charakterze terrorystycznym bądź powstałego na skutek działania obcych okrętów wojennych lub obcych wojskowych obiektów pływających, czyli sytuacji już ekstremalnych. Istniejące regulacje prawne w znaczącej większości tworzą system nakierowany na mitygację i reakcję w stosunku do zagrożeń zazwyczaj wynikających z codziennego (technologicznego) użytkowania morskich instalacji energetycznych (w tym docelowo zbudowanych morskich farm wiatrowych). Co bardzo istotne, te regulacje nie dają wystarczających i skutecznych narzędzi do prewencji oraz obrony tej infrastruktury przed zagrożeniem wrogą ingerencją z zewnątrz.

Agresja Rosji na Ukrainę wywołała szereg poważnych implikacji związanych z bezpieczeństwem międzynarodowym, w tym również dla akwenu Morza Bałtyckiego. Rosja rozbudowuje swój potencjał wojskowy w tym regionie (m.in. ze względu na wstąpienie Finlandii i Szwecji do Paktu Północnoatlantyckiego) i intensyfikuje działania hybrydowe na tym obszarze. Dochodzi do coraz częstszych naruszeń i uszkodzeń infrastruktury krytycznej (energetycznej i telekomunikacyjnej) na Bałtyku, co potwierdza pilną konieczność jej lepszego zabezpieczenia i obrony.

W świetle tych faktów należy postawić zasadnicze pytanie – czy Polska jest właściwie przygotowana (prawnie, organizacyjnie, finansowo, narzędziowo) do realizacji zadania stałego zabezpieczenia i obrony morskiej infrastruktury energetycznej (w tym wiatrowej), zwłaszcza w dobie tak realnych zagrożeń oraz niepewności co do kształtu sytuacji międzynarodowej i poziomu bezpieczeństwa regionalnego w sytuacji po zakończeniu lub zawieszeniu konfliktu na Ukrainie. Niestety, jak dotąd w Polsce nie powstał całościowy

i skoordynowany system dedykowany do prewencyjnego i aktywnego zabezpieczenia oraz obrony morskiej infrastruktury energetycznej, w tym wiatrowej (w nieodległej przyszłości), zwłaszcza z uwzględnieniem jej trudnej specyfiki lokalizacyjnej i technologicznej.

Ten niepokojący stan rzeczy jest od kilku już lat przedmiotem szeregu ocen, opinii, analiz i rekomendacji płynących ze środowisk eksperckich (zajmujących się bezpieczeństwem energetycznym państwa), zarówno osób wywodzących się ze środowiska sił zbrojnych, jak i cywilnego – branżowego (z racji na konieczność współdziałania w tym obszarze) oraz administracji państwowej odpowiedzialnej za bezpieczeństwo państwa.

Dowodem takich konkluzji oraz wyrazem troski o właściwy poziom bezpieczeństwa morskich farm wiatrowych są m.in. zapisy zawarte w dokumencie przygotowanym przez Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, który to Prezydent RP przekazał w lipcu 2024 r. Radzie Ministrów w celu uruchomienia prac nad projektem nowej Strategii Bezpieczeństwa Narodowego. W dokumencie Rekomendacje do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej wskazuje się m.in., aby „wzmocnić ochronę i niezawodność systemu wytwarzania i dostaw energii elektrycznej oraz ciepła w celu zapewnienia stabilnego działania krajowych systemów ciepłownictwa i elektroenergetycznego” oraz, że „trzeba zapewnić skuteczną obronę i ochronę wszystkim ogniwom łańcucha wytwarzania, transportu i magazynowania nośników energii (gaz ziemny, ropa naftowa, produkty ropopochodne, energia elektryczna) na terytorium państwa, wyłącznej strefy ekonomicznej oraz wód międzynarodowych”. W kontekście opisywanego zagadnienia istotne są zapisy rekomendacji mówiące, iż należy „zorganizować skuteczny system ochrony morskiej infrastruktury krytycznej”, a „dotyczy to obiektów liniowych, w tym ropo – i gazociągów, światłowodów, kabli energetycznych oraz infrastruktury nawodnej, na przykład platform wiertniczych i farm wiatrowych”⁴.

⁴ Cytowane fragmenty za: Rekomendacje do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 4 lipca 2024 r., s. 53 i 56, https://www.prezydent.pl/storage/file/core_files/2024/7/4/7fa9f08052b51758d6ed4e9a11a9d32d/REKOMENDACJE%20SBNRP%204%20lipca%202024.pdf (dostęp: 8 maja 2025 r.)

Obecnie istnieją pojedyncze rozwiązania i działania (prawne i organizacyjne), które są związane z aktywnym zabezpieczeniem i ewentualną obroną morskiej infrastruktury energetycznej. Dotyczą one m.in. ochrony inwestycji spółki GAZ-SYSTEM – terminala regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu oraz Gazociągu Bałtyckiego (Baltic Pipe) wraz z infrastrukturą niezbędną do jego obsługi na terenie obszarów morskich Rzeczypospolitej Polskiej. W tym przypadku dokonano zmiany Ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej oraz Ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o ochronie żeglugi i portów morskich oraz niektórych innych ustaw i wprowadzono zadanie określone jako „współdziałanie z innymi organami i służbami w zakresie rozpoznawania zagrożeń dla bezpieczeństwa terminala regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu i przeciwdziałania tym zagrożeniom”. Ponadto ustawowo podjęto decyzję o wybudowaniu na terenie portu morskiego w Świnoujściu zaplecza administracyjno-technicznego dla Morskiego Oddziału Straży Granicznej wraz z infrastrukturą niezbędną do jego obsługi, w tym odrębnego nabrzeża dla postoju pływających jednostek SG.

Dodatkowo w 2021 r. GAZ-SYSTEM zawarł 5-letni kontrakt z duńską firmą GateHouse Maritime na monitorowanie aktywności wzdłuż Gazociągu Bałtyckiego pod kątem określania poziomu zagrożeń w bezpośrednim otoczeniu instalacji.

Ponad 2 lata temu Marynarka Wojenna RP rozpoczęła operację „Zatoka”, w ramach której podejmuje działania dotyczące monitorowania i ochrony infrastruktury krytycznej znajdującej się w polskiej wyłącznej strefie ekonomicznej na Morzu Bałtyckim. Operacja jest prowadzona z myślą o przeciwdziałaniu potencjalnym incydentom i wykrywaniu podejrzanych działań w rejonach, w których zlokalizowane są newralgiczne elementy infrastruktury krytycznej.

W związku ze zmianą poziomu bezpieczeństwa w regionie Morza Bałtyckiego oraz ze względu na strategiczne znaczenie morskiej infrastruktury krytycznej (także rozwój morskiej energetyki wiatrowej) zostały również podjęte działania o charakterze międzynarodowym.

W maju 2024 r. w strukturach Sojuszu Północnoatlantyckiego oficjalnie otworzono Morskie Centrum Ochrony Podwodnej Infrastruktury Krytycznej (*NATO Maritime Centre for Security of Critical Undersea Infrastructure*), uruchomiono dodatkowe loty obserwacyjne i rozpoznawcze oraz wzmocniono obecność na wodach Bałtyku. W styczniu 2025 r., po spotkaniu przedstawicieli regionu z sekretarzem generalnym Sojuszu, NATO zainicjowało misję Bałtycka Warta (Baltic Sentry) w celu monitorowania tego akwenu i wzmożonej ochrony podmorskich instalacji oraz kluczowych szlaków żeglownych w rejonie. W ramach tej misji możliwe ma być szybkie reagowanie na podejrzane działania statków i załóg oraz współpraca wywiadowcza i koordynacja informacji w nowym centrum koordynacyjnym, które powstało w Rostocku.

W pełni uznając znaczenie wymienionych najważniejszych decyzji, działań i inicjatyw w obszarze podniesienia poziomu bezpieczeństwa (obrony) morskiej infrastruktury energetycznej (docelowo także wiatrowej) na Morzu Bałtyckim, zarówno w aspekcie dotychczasowych przedsięwzięć krajowych, jak i inicjatyw międzypaństwowych należy podkreślić, że rozwiązaniem koniecznym i optymalnym powinno być jednak zaplanowanie, utworzenie i efektywne zarządzanie własnym, państwowym systemem (prawno-organizacyjnym) dedykowanym bezpieczeństwu morskiej infrastruktury energetycznej (w tym wiatrowej), opartym o aktywne/ofensywne możliwości działania w zakresie prewencji, mitygacji i reakcji na szeroki katalog zagrożeń (aktualnych i perspektywicznych).

Obecnie funkcjonujące rozwiązania i działania w zakresie zabezpieczenia (i możliwości reakcji na zagrożenia) infrastruktury na Bałtyku mają charakter:

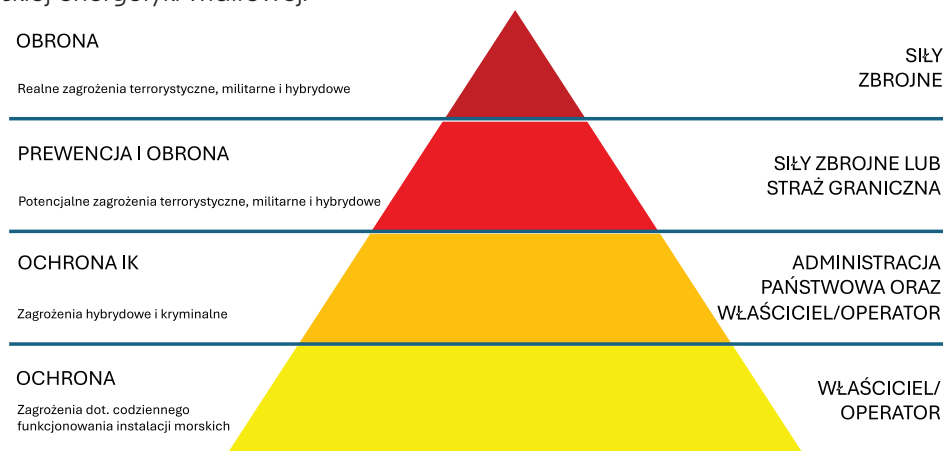
- punktowy (decyzje i działania biznesowe i państwowe wobec instalacji spółki GAS-SYSTEM);
- częściowo doraźny (np. misja Bałtycka Warta ma trwać 90 dni z możliwością przedłużenia);
- hybrydowy/patchworkowy prawnie i funkcjonalnie w zakresie rozproszenia odpowiedzialności i decyzyjności.

Dostrzegalna w ostatnim czasie staje się również tendencja do umiędzynarodowienia kwestii zapewnienia bezpieczeństwa strategicznej infrastruktury morskiej. Działania oparte na współpracy w ramach struktur NATO lub o inne lokalne inicjatywy międzynarodowe są niezwykle ważne i mają znaczący potencjał, ale powinny one być istotnym komponentem uzupełniającym własny, krajowy model zabezpieczenia polskich interesów ekonomicznych na Bałtyku, a nie docelowym sposobem na rozwiązanie problemów w omawianej kwestii. Oczywiście wydaje się, że poważne państwo nie powierza swojego bezpieczeństwa wyłącznie strukturom międzynarodowym. Nie gwarantuje to bowiem właściwego wpływu na strategię, decyzje i realizację zadań zgodnie z naszymi suwerennymi potrzebami.

Obecnie mamy do czynienia z niepełnym, fragmentarycznym zestawem uprawnień i działań w zakresie zabezpieczania (teraz i w przyszłości) morskiej infrastruktury energetycznej, w tym energetyki wiatrowej. Nie jest to oparte na spójnym i skoordynowanym, stałym i długoterminowym modelu, który bazowałby na właściwej legislacji i innych regulacjach prawnych, formalnym przypisaniu właściwym podmiotom realnych zadań i kompetencji, określeniu reguł trwałej współpracy z właścicielami i zarządcami takich instalacji energetycznych oraz współdziałaniu z częścią administracji państwowej odpowiedzialnej m.in. za system ochrony infrastruktury krytycznej w naszym kraju.

Poniżej zamieszczono poglądową grafikę, przedstawiającą w syntetyczny sposób pełne i docelowe zadania oraz kompetencje w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa morskiej energetyki wiatrowej.

Rys. 1. Schemat podziału zadań i kompetencji dotyczących bezpieczeństwa morskiej energetyki wiatrowej.

Źródło: oprac. własne.

Konieczne dalsze decyzje i działania państwa w zakresie bezpieczeństwa morskiej energetyki wiatrowej

Obecnie istniejące w Polsce prawne i praktyczne rozwiązania dotyczące szeroko rozumianego bezpieczeństwa morskiej energetyki wiatrowej zasadnie oparte są na trzech filarach: zadaniach i uprawnieniach realizowanych przez właściciela/zarządcę takich instalacji; zadaniach i uprawnieniach realizowanych przez administrację państwową we współdziałaniu z właścicielem/zarządcą (m.in. system ochrony infrastruktury krytycznej) oraz zadaniach i uprawnieniach realizowanych przez administrację państwową – aktywne zabezpieczenie i obrona tych instalacji (na dzisiaj istniejący ważny, ale wąski i „ostateczny” zakres jest przypisany Siłom Zbrojnym RP). Należy także przyjąć, że kluczowym „brakującym ogniwem” jest komponent – system prawno-organizacyjny prewencyjnego i aktywnego zabezpieczenia przez państwo infrastruktury morskiej energetyki wiatrowej (ze względu na jej skomplikowaną specyfikę w tym obszarze) z założeniem, że stworzone rozwiązania będą wyczerpywały konieczność

dla wszystkich naszych (istniejących i planowanych) morskich instalacji energetycznych.

W relacji do narastających ryzyk i zagrożeń wynikających z pogarszającego się poziomu bezpieczeństwa regionalnego konieczne jest pilne podjęcie strategicznej decyzji na poziomie władzy wykonawczej w zakresie jednoznacznego uznania, że państwo polskie bierze pełną i stałą odpowiedzialność za skuteczne (prewencyjne i aktywne) zabezpieczenie morskiej infrastruktury energetycznej, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki morskiej energetyki wiatrowej.

Konsekwencją i elementem takiej decyzji powinno być przede wszystkim jasne określenie podmiotu, który będzie prawnie i praktycznie odpowiadał za takie zadanie (Siły Zbrojne, Marynarka Wojenna, Straż Graniczna lub nowo utworzona instytucja/formacja). Następnie wskazany podmiot powinien w pilnym, projektowym trybie stworzyć, koordynować i nadzorować formułę efektywnej pracy nad przygotowaniem właściwych rozwiązań legislacyjnych, organizacyjnych (np. zaplanowanie powołania centrum zarządzania bezpieczeństwem morskiej infrastruktury energetycznej), finansowych i narzędziowych. Takie działania powinny być pogłębione o współpracę z przedstawicielami środowisk eksperckich, zarówno po stronie administracji publicznej, jak i branżowej/biznesowej – przede wszystkim właścicieli istniejącej, realizowanej i planowanej infrastruktury. Przy tworzeniu takiego kompleksowego systemu powinno się również uwzględnić konieczność włączenia do niego (w niezbędnym zakresie) kompetencji i zadań dotyczących obszaru cyberbezpieczeństwa oraz obowiązków i uprawnień związanych z powstającym *de facto* nowym modelem ochrony infrastruktury krytycznej. Istotnym elementem takiego systemu musi także być uwzględnienie i opisanie właściwych algorytmów współdziałania w ramach współpracy międzynarodowej (działania w ramach NATO lub innych formułach regionalnych).

Biorąc pod uwagę istotę i złożoność przedstawianego zagadnienia, należałoby rozważyć stworzenie systemowych i odpowiednich rangą pełnych założeń w tym obszarze poprzez przyjęcie krajowej strategii/koncepcji bezpieczeństwa morskiej infrastruktury energetycznej,

w której państwo (rząd) zobowiązywałoby się do rozwijania odpornego i zrównoważonego modelu gospodarki morskiej (energetycznej), zdolnego do zarządzania ryzykiem i pełnego reagowania na ingerencję i wrogie zachowania we wszystkich formach. W takiej państwowej strategii określone zostałyby m.in. również: właściwe cele i zakresy potrzebnych działań; metody i formy prawne, organizacja i finansowanie; katalog zagadnień wymagający standaryzacji; zakresy koniecznych nowych/dodatkowych zadań dla inwestorów; tryb dokonywania okresowej ewaluacji wprowadzonego systemu w zależności od zmieniających się realiów ekonomicznych oraz geopolitycznych.

Bezpieczeństwo i niezależność energetyczna Polski, a tym samym zdolność naszej gospodarki do właściwego funkcjonowania są już dzisiaj i będą w przyszłości coraz mocniej powiązane z Morzem Bałtyckim. Należy podkreślić, że perspektywa naszej zależności od potencjału i realnego znaczenia tego akwenu dla stabilnej gospodarczej egzystencji naszego kraju będzie liczona w dekadach. Gotowość i zdolność państwa do pełnego zagwarantowania i zabezpieczenia swoich narodowych interesów na Bałtyku jest zatem po prostu dziejącą koniecznością.

Piśmiennictwo

- Chyła T., *Ochrona infrastruktury energetycznej w aspekcie rozwoju morskiej energetyki wiatrowej na obszarach morskich RP*, Security Ops, 2 stycznia 2023 r., <https://security-ops.pl/bezpieczenstwo-i-ochrona/ochrona-infrastruktury-energetycznej-w-aspekcie-rozwoju-morskiej-energetyki-wiatrowej-na-obszarach-morskich-rp/> (dostęp: 8 maja 2025 r.).
- Czy bałtycki wiatr korzyści dotrze wreszcie do Polski? Inwestycji o takiej skali nie było w naszej historii!*, Polskie Stowarzyszenie Energetyki Wiatrowej, 7 maja 2024 r., <http://psew.pl/czy-baltycki-wiatr-korzysci-dotrze-wreszcie-do-polski-inwestycji-o-takiej-skali-nie-bylo-w-naszej-historii/> (dostęp: 8 maja 2025 r.).
- Dyrektywa CER: nowe wyzwania dla ochrony infrastruktury krytycznej w UE i Polsce*, Multicert, 3 grudnia 2024 r., <https://www.multicert.pl/blogi/dyrektywa-cer-nowe-wyzwania-dla-ochrony-infrastruktury-krytycznej-w-ue-i-polsce,p2013838612> (dostęp: 8 maja 2025 r.).
- Energia z Bałtyku zazieleni polską gospodarkę*, Polskie Stowarzyszenie Energetyki Wiatrowej, <https://www.psew.pl/energia-z-baltyku-zazieleni-polska-gospodarke/> (dostęp: 8 maja 2025 r.).
- EU-NATO Task Force on the Resilience of Critical Infrastructure*, czerwiec 2023, https://commission.europa.eu/system/files/2023-06/EU-NATO_Final%20Assessment%20Report%20Digital.pdf (dostęp: 8 maja 2025 r.).
- Miensopust D., *Offshore pod ochroną*, Kierunek Energetyka, 22 listopada 2024 r., <https://www.kierunekenergetyka.pl/artykul,107768,offshore-pod-ochrona.html> (dostęp: 8 maja 2025 r.).
- Monaghan S. et al., *NATO's Role in Protecting Critical Undersea Infrastructure*, Center for Strategic and International Studies, 19 lutego 2023 r., <https://www.csis.org/analysis/natos-role-protecting-critical-undersea-infrastructure> (dostęp: 8 maja 2025 r.).
- NATO stands up undersea infrastructure coordination cel*, North Atlantic Treaty Organization, 15 lutego 2023 r., https://www.nato.int/cps/en/natolive/news_211919.htm (dostęp: 8 maja 2025 r.).
- Nowak Z. (red.), *Czy morze pomoże? Bałtyk a bezpieczeństwo energetyczne Polski*, Warszawa 2024, <https://theopportunity.pl/wp-content/>

uploads/2024/06/OPP-IPE_Raport_Czy-morze-pomoze-Baltyk-a-bezpieczenstwo-energetyczne-Polski.pdf (dostęp: 8 maja 2025 r.).

Szymański P., *Wartownik Bałtyku: wzmocniona aktywność NATO na akwenie*, Ośrodek Studiów Wschodnich, 15 stycznia 2025 r., <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2025-01-15/wartownik-baltyku-wzmocniona-aktywnosc-nato-na-akwenie> (dostęp: 8 maja 2025 r.).

Zalesiński Ł., *Pilnujemy bezpieczeństwa na Bałtyku*, Polska Zbrojna, 10 lutego 2025 r., <https://www.polska-zbrojna.pl/Mobile/ArticleShow/43221> (dostęp: 8 maja 2025 r.).

Źródła

Polityka Energetyczna Polski do 2040 r., Załącznik do uchwały nr 22/2021 Rady Ministrów z dnia 2 lutego 2021 r., Ministerstwo Klimatu i Środowiska, https://bip.mos.gov.pl/fileadmin/user_upload/bip/strategie_plany_programy/Polityka_energetyczna_Polski/PEP2040_2021-02-02.pdf (dostęp: 8 maja 2025 r.).

Rozporządzenie ministra klimatu i środowiska z dnia 25 maja 2022 r. w sprawie szczegółowych wymagań dla elementów zespołu urządzeń służących do wyprowadzenia mocy oraz dla elementów stacji elektroenergetycznych zlokalizowanych na morzu (Dz.U. 2022 poz. 1257).

Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o zarządzaniu kryzysowym oraz niektórych innych ustaw, druk nr 203.

Rekomendacje do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 4 lipca 2024, https://www.prezydent.pl/storage/file/core_files/2024/7/4/7fa9f08052b51758d6ed4e9a11a9d32d/REKOMENDACJE%20SBNRP%204%20lipca%202024.pdf (dostęp: 8 maja 2025 r.)

Ustawa z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej i administracji morskiej (Dz.U. 1991 nr 32 poz. 131).

Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim (Dz.U. 2011 nr 228 poz. 1368).

Ustawa z dnia 17 grudnia 2020 r. o promowaniu wytwarzania energii elektrycznej w morskich farmach wiatrowych (Dz.U. 2021 poz. 234).

Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz.U. 1997 nr 114 poz. 740).

Norbert Loba

Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o ochronie żeglugi i portów morskich oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2023 poz. 1489).

Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. 2007 nr 89 poz. 590).

Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (Dz.U. 2016 poz. 904).

Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. 1990 nr 78 poz. 462).

Copyright (c) 2025 Norbert Loba.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Share-Alike 4.0 International License.

dr Patryk Reškiewicz¹

Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa, Polska

FLOTA CIENI – NOWY „FRONT” DZIAŁAŃ HYBRYDOWYCH NA WSCHODNIEJ FLANCIE NATO

SHADOW FLEET – A NEW „FRONT” OF HYBRID OPERATIONS ON NATO’S EASTERN FLANK

Abstrakt: Autor analizuje rosyjską flotę cieni jako nowy front działań hybrydowych na wschodniej flancie NATO. Tekst szczegółowo opisuje funkcjonowanie tej nieformalnej floty, złożonej głównie z tankowców o niejasnej własności, wykorzystywanej przez Rosję do omijania międzynarodowych sankcji, w szczególności w handlu ropą naftową. W artykule zostanie wyjaśnione, z jakiego powodu flota cieni stanowi narzędzie destabilizacji w regionie Morza Bałtyckiego, wykorzystywane do sabotażu infrastruktury krytycznej, działań wywiadowczych, a potencjalnie również do operacji militarnych, co stanowi poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa morskiego i zdolności obronnych państw NATO. Podkreśla się, że działania te wpisują się w szerszą strategię Rosji, mającą na celu osłabienie Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Słowa kluczowe: zagrożenia hybrydowe, flota cieni, Rosja, NATO, Morze Bałtyckie

Abstract: The article analyzes Russia’s shadow fleet as a new front in hybrid operations on NATO’s eastern flank. The text provides a detailed account of the functioning of this informal fleet, composed mainly of oil tankers with obscure ownership, which Russia employs to circumvent international sanctions, particularly in the oil trade. The author further

¹ 0000-0003-3724-575X, preskiewicz@gmail.com

demonstrates how the shadow fleet serves as a tool of destabilization in the Baltic Sea region, being used for sabotage of critical infrastructure, intelligence activities, and potentially even military operations. This poses a significant threat to maritime security and the defense capabilities of NATO member states. The article emphasizes that these activities are part of Russia's broader strategy aimed at weakening the North Atlantic Alliance.

Keywords: hybrid threats, Shadow Fleet, Russia, NATO, Baltic Sea

Wstęp

Współczesne konflikty coraz częściej przyjmują formę działań hybrydowych, integrujących tradycyjne operacje wojskowe z metodami asymetrycznymi oraz wielowymiarowymi działaniami destabilizacyjnymi. W obliczu postępującej erozji architektury bezpieczeństwa na wschodniej flance NATO oraz narastającej konfrontacyjnej polityki Rosji wobec Zachodu zagrożenia hybrydowe należy rozpatrywać nie tylko jako narzędzie bieżącej destabilizacji, lecz także jako element strategicznej sygnalizacji Moskwy. Ich eskalacja może stanowić etap przygotowań do pełnoskalowej operacji militarnej, poprzedzonej działaniami zakłócającymi zdolności obronne państw regionu. Prognozowanie realnego ryzyka eskalacji powinno uwzględniać także funkcjonowanie tzw. floty cieni, która stała się kluczowym narzędziem rosyjskiej strategii hybrydowej na Bałtyku i umożliwiła prowadzenie skrytych operacji w domenie morskiej.

Celem niniejszego artykułu jest analiza roli floty cieni w kontekście środowiska bezpieczeństwa w regionie Morza Bałtyckiego. Działalność tej nieformalnej floty wywołuje poważne konsekwencje dla stabilności regionu w wymiarze zarówno gospodarczym, militarnym, jak i ekologicznym. Artykuł ukazuje, w jaki sposób Rosja wykorzystuje statki o niejasnym statusie własnościowym i operacyjnym do obchodzenia sankcji oraz destabilizacji regionu poprzez operacje hybrydowe i niszczenie infrastruktury krytycznej na Bałtyku.

Badanie opiera się na analizie raportów ośrodków badawczych zajmujących się polityką bezpieczeństwa w regionie Morza Bałtyckiego, oficjalnych dokumentów oraz publicznie dostępnych danych o ruchu statków. Uwzględniono również informacje z jawnych raportów wywiadowczych, publikacji dziennikarskich oraz analizę skuteczności sankcji i metod ich obchodzenia. Kluczowym zagadnieniem poruszonym w artykule jest prognoza możliwych scenariuszy eskalacji konfliktu przy wykorzystaniu floty cieni oraz potencjalnego wpływu na bałtycką architekturę bezpieczeństwa.

Geneza i funkcjonowanie rosyjskiej floty cieni

Flota cieni to termin odnoszący się do zbioru statków, głównie tankowców, wykorzystywanych przez państwa objęte międzynarodowymi sankcjami do omijania restrykcji nałożonych na sektory gospodarcze, takie jak handel ropą naftową, paliwami czy innymi strategicznymi surowcami. Takie statki cechują się nieprzejrzystą strukturą własnościową, częstą zmianą bandery oraz brakiem ubezpieczenia w uznanych międzynarodowych firmach. Dodatkowo jednostki te często wyłączają systemy śledzenia (*Automatic Identification System*, AIS), co utrudnia monitorowanie ich ruchu i lokalizacji². Działalność floty cieni stanowi istotne zagrożenie dla międzynarodowego bezpieczeństwa morskiego. Statki te często nie przechodzą regularnych inspekcji technicznych, co zwiększa ryzyko ich awarii bądź wręcz katastrof ekologicznych, takich jak wycieki ropy naftowej. Ponadto z uwagi na ich wykorzystywanie do transportu surowców strategicznych mogą one służyć jako narzędzie finansowania działań wojennych i destabilizacyjnych, co czyni je istotnym elementem rozważań nt. współczesnego środowiska bezpieczeństwa.

Proceder floty cieni od lat stanowi narzędzie wykorzystywane przez państwa i przedsiębiorstwa, które dążą do obniżenia kosztów

² *Treasury Imposes Additional Sanctions on Iran's Shadow Fleet as Part of Maximum Pressure Campaign*, U.S. Department of the Treasury, 24 lutego 2025 r., <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sb0026> (dostęp: 24 lutego 2025 r.).

operacyjnych lub omijania sankcji międzynarodowych. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że szczególnie aktywnie korzystały z niego państwa objęte amerykańskimi restrykcjami w sektorze naftowym, takie jak Iran, Wenezuela czy Korea Północna. Wydarzenia z 2022 r. sprawiły jednak, że skala działalności tego mechanizmu w przypadku Federacji Rosyjskiej jest bezprecedensowa. W reakcji na pełnoskalową inwazję Rosji na Ukrainę państwa Zachodu, w tym Unia Europejska oraz kraje G7, wdrożyły szereg sankcji mających na celu osłabienie systemu ekonomicznego Kremla. Szacuję się, że ze sprzedaży ropy i produktów ropopochodnych Rosja uzyskiwała ok. 30 proc. dochodów budżetowych – z czego większość węglowodorów trafiała do UE³.

W ramach tych restrykcji 5 grudnia 2022 r. wprowadzono zakaz importu rosyjskiej ropy transportowanej drogą morską do UE, a od 5 lutego 2023 r. rozszerzono go na rosyjskie paliwa rafinowane, takie jak olej napędowy i benzyna⁴. Ponadto ustanowiono limit cenowy na poziomie 60 dolarów za baryłkę dla rosyjskiej ropy sprzedawanej do krajów trzecich, co znacząco utrudniło Moskwie handel surowcami energetycznymi i zmusiło ją do poszukiwania alternatywnych metod dystrybucji⁵.

W odpowiedzi na nałożone ograniczenia Rosja podjęła intensywne działania na rzecz rozbudowy floty cieni. Od wiosny 2022 r. nabyła ponad 80 proc. swoich jednostek na rynku wtórnym i przeznaczyła na ten cel około 10 mld dolarów. Dokładna liczba statków wchodzących w skład tej floty pozostaje przedmiotem debat i szacunków, które wskazują na przedział od 600 do 1000 jednostek. Z analizy Kijowskiego Instytutu Ekonomicznego (KSE) wynika, że w latach

³ T. Pastucha, „*Flota cieni*” na kursie obchodzącym zachodnie sankcje, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 29 marca 2024 r., <https://pism.pl/publikacje/flota-cieni-na-kursie-obchodzacych-zachodnie-sankcje> (dostęp: 10 marca 2025 r.).

⁴ W odniesieniu do gazu nie wprowadzono całkowitego embarga, lecz UE stopniowo ograniczała import, dywersyfikując dostawy poprzez zwiększenie importu LNG z USA i Kataru. Rosja sama ograniczyła dostawy gazu do Europy, na przykład poprzez manipulację przepływem w Nord Stream. Dodatkowo w sierpniu 2022 r. Unia Europejska zakazała importu rosyjskiego węgla.

⁵ A. Kuczyńska-Zonik *Rosyjska „flota cieni” na Morzu Bałtyckim*, Instytut Europy Środkowej, <https://ies.lublin.pl/komentarze/rosyjska-flota-cieni-na-morzu-baltyckim/> (dostęp: 10 marca 2025 r.).

2023–2024 ponad 300 tankowców transportowało rosyjską ropę naftową, a ponad 430 przewoziło produkty naftowe. Większość tych statków to przestarzałe jednostki, mające ponad 20 lat, co znacząco zwiększa ryzyko awarii oraz katastrof ekologicznych⁶.

Nieprzygotowanie Zachodu do przeciwdziałania mechanizmom obchodzenia sankcji przez Rosję znajduje odzwierciedlenie w strukturze floty cieni, której istotna część to jednostki pochodzące z Europy i Stanów Zjednoczonych. Śledztwo przeprowadzone przez *Organized Crime and Corruption Reporting Project* (OCCRP)⁷ ujawniło, że co najmniej 230 statków należących wcześniej do zachodnich armatorów zostało przejętych przez rosyjską sieć transportową, co umożliwiło Moskwie skuteczne omijanie międzynarodowych restrykcji. Według raportu OCCRP zachodnie firmy żeglugowe osiągnęły zysk rzędu 6,3 mld dolarów na sprzedaży starszych tankowców do firm-skrzynek pocztowych⁸, które następnie przekazywały je w ręce operatorów powiązanych z Rosją⁹.

Skomplikowane i celowo nieprzejrzyste procedury transakcyjne umożliwiły szybkie i wielokrotne zmiany bandery oraz rejestracji jednostek, co znacząco utrudniło identyfikację rzeczywistego operatora oraz monitorowanie ich aktywności. Właściciele statków z państw takich jak Grecja, Wielka Brytania, Niemcy czy Norwegia sprzedawali swoje starsze tankowce podmiotom z krajów omijających sankcje, m.in. z Indii, Hongkongu, Wietnamu czy Seszeli. W efekcie te jednostki zostały włączone do operacji transportowych rosyjskiej ropy naftowej, zagrażając skuteczności międzynarodowych środków

⁶ B. Hilgenstock et al., *Creating “Shadow-Free” Zones. Proposal for the Implementation of an Insurance Requirement to Address Key Environmental Risk*, KSE Institute, październik 2024, s. 5, https://sanctions.kse.ua/wp-content/uploads/2024/10/Shadow_free_zones_October_2024_final.pdf (dostęp: 30 kwietnia 2025 r.).

⁷ *Organized Crime and Corruption Reporting Project* (OCCRP) to międzynarodowa organizacja dziennikarska, która zajmuje się śledztwami dotyczącymi przestępczości zorganizowanej i korupcji.

⁸ Firmy-skrzynki pocztowe (ang. *shell companies* lub *letterbox companies*) to przedsiębiorstwa, które istnieją głównie na papierze i nie prowadzą rzeczywistej działalności operacyjnej. Ich głównym celem jest unikanie podatków, ukrywanie majątku, obchodzenie sankcji lub maskowanie rzeczywistych właścicieli firmy.

⁹ *European Ships Keep Russia’s Shadow Fleet Afloat*, Organized Crime and Corruption Reporting Project, 4 lutego 2025 r., <https://www.occrp.org/en/investigation/european-ships-keep-russias-shadow-fleet-afloat> (dostęp: 10 marca 2025 r.).

ograniczających. W raporcie OCCRP przytacza się przykład m.in. dwóch 15-letnich tankowców, wcześniej należących do greckich armatorów. Po sprzedaży firmie z siedzibą w Hanoi i zmianie bandery z maltańskiej na panamską przewiozły one 120 mln litrów rosyjskiej ropy z portu Ust-Ługa, położonego w pobliżu granicy z Estonią¹⁰.

Działalność floty cieni pokazuje, że mimo nałożonych restrykcji państwa Zachodu pośrednio umożliwiły Rosji utrzymanie eksportu ropy. Sprzedaż setek starszych tankowców przez zachodnich armatorów podmiotom z krajów omijających sankcje pozwoliła Moskwie stworzyć alternatywną sieć dostaw surowców energetycznych. Choć formalnie wprowadzono ograniczenia, mechanizmy kontrolne okazały się niewystarczające, a prywatne firmy z Europy i USA zarobiły miliardy dolarów na transakcjach umożliwiających funkcjonowanie tej nieformalnej floty. Zachodnie firmy czerpały korzyści finansowe z obchodzenia sankcji i sprzedawały tankowce podmiotom spoza systemu restrykcji, co pozwoliło Rosji na dalszy eksport ropy. Luki prawne i brak skutecznego międzynarodowego nadzoru nad jednostkami floty cieni sprawiły, że Moskwa mogła kontynuować handel. Sprzedaż takich jednostek przez zachodnich armatorów doprowadziła do sytuacji, w której państwa wdrażające sankcje, choć formalnie przeciwne rosyjskiej agresji, pośrednio przyczyniły się do utrzymania rosyjskiego eksportu i generowania miliardowych dochodów dla Moskwy.

Podobne mechanizmy obchodzenia restrykcji występują także w sektorze zatrudnienia, gdyż na jednostkach floty cieni pracują marynarze pochodzący z państw, które oficjalnie nałożyły sankcje na Rosję. Według danych SourceMaterial na około 1000 tankowcach tej nieformalnej floty zatrudnionych jest łącznie 13 tys. marynarzy, w tym wielu pochodzących z państw, które oficjalnie potępiły rosyjską agresję. Śledztwo wykazało, że co najmniej 60 zidentyfikowanych jednostek było obsadzanych załogami z krajów uczestniczących w sankcjach przeciwko Rosji, co świadczy o istnieniu skutecznych mechanizmów omijania restrykcji także w sektorze zatrudnienia¹¹.

¹⁰ *ibidem*.

¹¹ N. Peutherer, *Shadow Crews. EU and Ukrainian companies are manning the ships carrying Putin's oil*, Source Material, 4 lutego 2025 r., <https://www.source-material.org/russia-oil-shadow-fleet-crew-sanctions/> (dostęp: 10 marca 2025 r.).

Początkowo wprowadzone sankcje doprowadziły do spadku całkowitych przychodów Rosji ze sprzedaży ropy i produktów ropopochodnych o około 30 proc. Jednak już na początku 2023 r. Moskwa wdrożyła szereg działań mających na celu ich obejście – wprowadzono czasowy zakaz sprzedaży ropy podmiotom respektującym pułap cenowy, zmieniono system podatkowy oraz podjęto próby legalizacji rosyjskich ubezpieczeń dla tankowców. Kluczowym czynnikiem umożliwiającym skuteczne unikanie restrykcji stało się jednak wykorzystanie floty cieni, której jednostki przewożą ropę po cenach przekraczających nałożony limit i doprowadzają tym samym do faktycznego złamania mechanizmu sankcyjnego. Zastosowanie opisanych powyżej mechanizmów pozwoliło Rosji na znaczące zwiększenie wolumenu eksportu ropy (transportowanej przez tankowce floty cieni) – z 2,2 mln baryłek dziennie w 2022 r. do 4,1 mln baryłek dziennie w 2024 r.¹²

Dynamika wzrostu rosyjskiego eksportu morskiego realizowanego przez flotę cieni wskazuje na rosnącą skuteczność tego instrumentarium w podważaniu zachodnich restrykcji. W czerwcu 2024 r. aż 70 proc. rosyjskiego eksportu morskiego było realizowane przez jednostki tej floty, w tym 89 proc. eksportu ropy naftowej oraz 38 proc. transportu produktów naftowych. W efekcie, przy utrzymujących się wysokich cenach ropy i przecenionych produktów naftowych, limit cenowy¹³ nie obejmuje znacznej części rosyjskiego eksportu, co pozwala Moskwie na generowanie dodatkowych przychodów¹⁴. Obecnie największymi nabywcami surowca są Indie, Turcja i Chiny (odpowiadają łącznie za 95 proc. rosyjskiego eksportu¹⁵).

¹² T. Pastucha, *op. cit.*

¹³ Proceder omijania pułapu cenowego przy wykorzystaniu floty cieni obejmuje m.in.: ukrywanie faktycznej ceny i doliczanie opłat transportowych; przeładowywanie ropy na morzu; fałszowanie dokumentów; używanie firm-pośredników w krajach niestosujących sankcji. Ukrywając swoje pochodzenie, flota unika restrykcji i może znaleźć więcej kupców. Dzięki działaniu przez pośredników unika kontroli Zachodu i ograniczeń związanych z zachodnimi firmami finansowymi oraz ubezpieczeniowymi.

¹⁴ B. Hilgenstock et al., *op. cit.*, s. 6.

¹⁵ *Russia's 'shadow fleet': Bringing the threat to light*, Parlament Europejski, listopad 2024, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/766242/EPRS_BRI\(2024\)766242_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/766242/EPRS_BRI(2024)766242_EN.pdf) (dostęp: 15 marca 2025 r.).

Rosyjska flota cieni jako element operacji hybrydowych

Z biegiem czasu okazało się, że flota cieni stała się nie tylko dźwignią ekonomiczną Moskwy, lecz także zasadniczym instrumentem destabilizującym funkcjonalność infrastruktury krytycznej państw NATO na akwenie Morza Bałtyckiego. Jej struktura, oparta na sieci nieformalnych, trudnych do namierzenia jednostek (prawdziwego właściciela), umożliwia prowadzenie operacji rozpoznawczych i sabotażowych, wpisując się w szerszą strategię destabilizacji regionalnej architektury bezpieczeństwa na wschodniej flance NATO. Nie można wykluczyć, że flota cieni zostanie zaangażowana także w działania o charakterze militarnym – zarówno jako narzędzie maskowania operacji sił konwencjonalnych, jak i wsparcie dla działań o charakterze asymetrycznym. Prognozowanie roli tych jednostek w potencjalnych scenariuszach eskalacji konfliktu powinno stać się jednym z kluczowych elementów analizy strategicznej państw NATO oraz ich sojuszników.

Ze względu na swoją rolę jako główny ciąg komunikacyjny (w wymiarze ekonomicznym i wojskowym) i kluczowy obszar infrastruktury krytycznej Morze Bałtyckie odgrywa strategiczną rolę w systemie bezpieczeństwa NATO, szczególnie dla państw wschodniej flanki. Krytyczne znaczenie mają gazociągi Baltic Pipe i Balticconnector, połączone z lądową siecią rurociągów, a także dynamicznie rozwijająca się infrastruktura LNG – obecnie funkcjonuje 10 terminali, a kolejne dwa są w budowie. W kontekście transportu ropy naftowej i jej pochodnych znaczącą funkcję pełnią terminale naftowe, zlokalizowane m.in. w Gdańsku, Butyndze (Litwa), Windawie (Łotwa), Porvoo (Finlandia) i Rostocku (Niemcy). Coraz ważniejszym elementem tego energetycznego ekosystemu stają się morskie farmy wiatrowe, rozwijane zwłaszcza u wybrzeży Danii, Polski i krajów bałtyckich¹⁶.

Bałtyk jest również kluczowym obszarem dla europejskiego systemu elektroenergetycznego. Przebiegają przez niego strategiczne

¹⁶ K. Dudzińska, *Bezpieczeństwo infrastruktury krytycznej w regionie Morza Bałtyckiego*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 16 stycznia 2025 r., <https://www.pism.pl/publikacje/bezpieczenstwo-infrastruktury-krytycznej-w-regionie-morza-baltyckiego> (dostęp: 11 marca 2025 r).

połączenia wysokiego napięcia, będące częścią tzw. pierścienia bałtyckiego – EstLink 1 i 2, SwePol oraz SwedLink, uzupełnione przez lądowy LitPolLink. Istotne są także połączenia Finlandii ze Szwecją oraz Niemiec ze Szwecją. Równolegle Bałtyk pełni istotną funkcję w infrastrukturze cyfrowej Europy. Gęsta sieć podmorskich kabli telekomunikacyjnych zapewnia stabilność przesyłu danych i podkreśla strategiczne znaczenie regionu w kontekście cyberbezpieczeństwa¹⁷.

Rosyjskie działania wymierzone w podmorską infrastrukturę krytyczną państw Zachodu nie są zjawiskiem nowym. Sygnały świadczące o rosnącym zagrożeniu pojawiały się od lat, wskazując na wzmożoną aktywność rosyjskich jednostek w rejonach strategicznych szlaków telekomunikacyjnych i energetycznych. Już w 2015 r. amerykański wywiad ostrzegł przed intensyfikacją operacji rosyjskich okrętów podwodnych w pobliżu kluczowych kabli światłowodowych – od Morza Północnego po Azję Północno-Wschodnią¹⁸. W 2019 r. irlandzkie służby ujawniły działania rosyjskiego wywiadu mające na celu precyzyjną lokalizację kabli transatlantyckich, stanowiących fundament komunikacji pomiędzy Europą a Ameryką Północną¹⁹.

Podobne aktywności odnotowywano w kontekście rosyjskiej floty cywilnej, której jednostki regularnie naruszały strefy zamknięte dla żeglugi pod pretekstem trudnych warunków atmosferycznych lub awarii technicznych. W rzeczywistości te statki pełniły funkcję osłonową dla operacji wywiadowczych, ukierunkowanych na rozpoznanie i mapowanie infrastruktury krytycznej na dnie morskim²⁰. Działania te wpisywały się i wpisują nadal w szerszy wachlarz narzędzi wojny hybrydowej, których celem jest osłabienie zdolności

¹⁷ *ibidem*.

¹⁸ *Rosyjskie łodzie podwodne wokół podmorskich kabli. Mogą „odciąć nam internet”*, WP Tech, 26 października 2015 r., <https://tech.wp.pl/rosyjskie-lodzie-podwodne-wokol-podmorskich-kabli-moga-odciac-nam-internet,6034882349036161a> (dostęp: 12 marca 2025 r.).

¹⁹ *„The Times”: rosyjscy agenci namierzali w Irlandii podwodne kable internetowe*, Portal Morski, 17 lutego 2020 r., <https://www.portalmorski.pl/bezpieczenstwo/44478-the-times-rosyjscy-agenci-namierzali-w-irlandii-podwodne-kable-internetowe> (dostęp: 12 marca 2025 r.).

²⁰ *International security and Estonia*, The Estonian Foreign Intelligence Service, 2019, s. 12.

obronnych NATO. Hybrydowy charakter działań sprawia, że ingerencje tego rodzaju mogą być maskowane jako incydenty techniczne lub przypadkowe awarie, co utrudnia jednoznaczną identyfikację sprawców i skuteczną reakcję państw sojuszniczych.

Działania Rosji wymierzone w podmorską infrastrukturę krytyczną należy rozpatrywać w kontekście rosyjskiego zarządzania drabiną eskalacyjną, uwzględniając możliwość, że operacje hybrydowe mogą stanowić preludeum do pełnoskalowych działań wojennych na wschodniej flance NATO. Warto w tym kontekście przytoczyć konkluzję Alison Russell z monografii *Strategic A2/AD in Cyberspace*²¹. Autorka wskazuje, że tego rodzaju operacje również powinny być rozpatrywane przez pryzmat strategii A2/AD, obliczonej na ograniczenie swobody manewru sił przeciwka. Destabilizacja lub całkowita neutralizacja podmorskiej infrastruktury krytycznej mogłaby doprowadzić do paraliżu działań państw NATO zarówno w czasie pokoju, jak i w warunkach kryzysu lub wojny. Sabotaż infrastruktury przesyłowej skutkowałby nie tylko zakłóceniem łańcuchów dowodzenia i komunikacji wojskowej, lecz także destabilizacją rynków energetycznych oraz przerwaniem dostaw surowców strategicznych, takich jak ropa naftowa i gaz ziemny. W konsekwencji ograniczona dostępność zasobów energetycznych mogłaby sparaliżować zdolność państw NATO do prowadzenia operacji wojskowych oraz osłabić ich odporność w warunkach długotrwałego konfliktu. Co więcej, w ramach działań A2/AD flota cieni może być wykorzystywana dodatkowo do ataków o charakterze terrorystycznym (np. transport materiałów wybuchowych) czy blokowania kluczowych szlaków morskich. Poniżej przedstawiono mechanizmy potencjalnego wykorzystania floty cieni w operacjach na gruncie militarnym wraz z możliwymi scenariuszami oraz ich konsekwencjami.

²¹ A. Russell, *Strategic A2/AD in Cyberspace*, Cambridge University Press, Nowy Jork 2017.

1. Przykrycie dla operacji podwodnych.

Mechanizm

Statki floty cieni mogą pełnić funkcję mobilnych baz logistycznych dla operacji podwodnych, umożliwiając rozmieszczanie nurków bojowych, dronów podwodnych lub urządzeń do zakłócania i niszczenia infrastruktury krytycznej.

Scenariusz

Statek floty cieni, pływający pod fałszywą banderą, przez kilka dni krąży w pobliżu kluczowego węzła telekomunikacyjnego na Bałtyku. W tym czasie z pokładu spuszczone są autonomiczne pojazdy podwodne, które dokonują przecięcia jednego z kluczowych połączeń światłowodowych. Po kilku godzinach jednostka znika z radarów, a uszkodzenie infrastruktury zostaje wykryte dopiero po kilku dniach.

Efekty:

- osłabienie systemów dowodzenia i rozpoznania NATO – odcięcie kluczowych szlaków transmisji danych może ograniczyć zdolność do koordynacji działań wojskowych w rejonie Morza Bałtyckiego;
- dezinformacja – brak jednoznacznych dowodów na sprawstwo pozwala agresorowi uniknąć odpowiedzialności i siać chaos medialny;
- zakłócenie gospodarki cyfrowej – przerwanie podmorskich kabli telekomunikacyjnych może wpłynąć na globalne usługi finansowe, handel elektroniczny i infrastrukturę chmurową.

2. Sabotaż infrastruktury telekomunikacyjnej i energetycznej.

Mechanizm

Statki floty cieni mogą być wykorzystywane do mechanicznego uszkodzania infrastruktury podmorskiej, takiej jak kable światłowodowe, gazociągi i ropociągi.

Scenariusz

Statek floty cieni wpływa w rejon infrastruktury krytycznej pod pozorem awarii lub rutynowych działań nawigacyjnych. Następnie jednostka celowo opuszcza masywną kotwicę w rejonie kluczowych kabli i rurociągów. Po jej osadzeniu na dnie statek zaczyna wykonywać powolne manewry i przeciąga kotwicę po dnie morskim, co prowadzi do mechanicznego uszkodzenia infrastruktury.

Efekty:

- paraliż energetyczny – uszkodzenie rurociągu może doprowadzić do niedoborów surowców w Europie i wzrostu cen energii;
- osłabienie zdolności państw wschodniej flanki do prowadzenia działań wojskowych w regionie – kraje bałtyckie i Skandynawia mogą mieć utrudnione dostawy surowców strategicznych;
- degradacja systemów dowodzenia i rozpoznania NATO.

3. Ataki terrorystyczne – transport materiałów wybuchowych.

Mechanizm

Statki floty cieni mogą być wykorzystywane do przewozu niebezpiecznych substancji, takich jak azotan amonu (saletra amonowa), materiały wybuchowe przemysłowe czy skroplony gaz LNG, pod pretekstem transportu legalnych ładunków chemicznych.

Scenariusz

Statek transportujący ładunek chemiczny cumuje w pobliżu strategicznej bazy wojskowej NATO. Skala eksplozji powoduje znaczące

zniszczenia infrastruktury portowej oraz okrętów wojennych, a śledztwo wskazuje na nieznanego operatora floty cieni.

Efekty:

- zniszczenie infrastruktury militarnej NATO – ograniczenie zdolności do prowadzenia operacji morskich;
- uderzenie psychologiczne – atak terrorystyczny w strategicznym porcie może wywołać chaos i wpłynąć na morale społeczeństwa oraz sił zbrojnych;
- globalne konsekwencje bezpieczeństwa – udany zamach może zainspirować inne grupy terrorystyczne do wykorzystania transportu morskiego jako narzędzia ataku;
- załamanie zaufania do międzynarodowego transportu morskiego – wzrost obaw o bezpieczeństwo może skutkować wzmożonymi kontrolami, opóźnić handel i podnosić koszty transportu.

4. Blokada strategicznych węzłów komunikacyjnych.

Mechanizm

Flota cieni może być wykorzystywana do celowego zatopienia jednostek w miejscu przechodzenia kluczowych szlaków żeglugowych, co prowadzi do blokady ruchu wojskowego i handlowego.

Scenariusz

Starszy tankowiec należący do floty cieni celowo tonie np. w Cieśninie Duńskiej, co uniemożliwi przemieszczenie okrętów wojennych NATO na Bałtyk. Incydent zostaje przedstawiony jako awaria techniczna, a usunięcie wraku zajmuje kilka tygodni i prowadzi do paraliżu ruchu morskiego.

Efekty:

- opóźnienie mobilizacji sił NATO – brak możliwości szybkiego przerzutu wojsk drogą morską do krajów bałtyckich;

- paraliż handlowy – blokada szlaku utrudnia transport surowców i towarów oraz destabilizuje gospodarki państw nadbałtyckich.

5. Symulowane awarie jako narzędzie dezinformacji.

Mechanizm

Flota cieni może symulować katastrofy ekologiczne (np. celowy wyciek ropy), co zmusi NATO do skierowania zasobów na działania ratunkowe zamiast na operacje wojskowe.

Scenariusz

Tankowiec floty cieni rozlewa ropę w pobliżu wybrzeży jednego z państw NATO, leżącego nad Morzem Bałtyckim. Zmusza to Sojusz do wysłania jednostek do neutralizacji zagrożenia ekologicznego. W tym czasie agresor przeprowadza skryte operacje militarne w innym regionie.

Efekty:

- rozproszenie sił NATO – odwrócenie uwagi od realnych zagrożeń strategicznych;
- destabilizacja regionu – ekokatastrofa wywołuje napięcia polityczne i osłabia zdolność reakcji państw sojuszniczych;
- wzrost wpływów aktorów pozapaństwowych – organizacje ekologiczne mogą zostać wykorzystane do podsycania napięć i dezinformacji oraz osłabić stabilność polityczną.

Przedstawione powyżej scenariusze wykorzystania rosyjskiej floty cieni na Bałtyku nie są jedynie teoretycznym rozważaniem – istnieją poważne przesłanki wskazujące na jej faktyczne zaangażowanie na rzecz destabilizacji euroatlantyckiej architektury bezpieczeństwa w regionie Morza Bałtyckiego oraz Północnego. W ostatnich latach odnotowano liczne incydenty, w których uszkodzeniu ulegały kable światłowodowe, rurociągi energetyczne oraz inne kluczowe elementy infrastruktury podmorskiej (patrz tab. 1.). Co istotne, w tych

Tab. 1. Incydenty z wykorzystaniem rosyjskiej floty cieni na Morzu Bałtyckim i Północnym w latach 2023–2025.

DATA	OPIS INCYDENTU	PODEJRZANE SATKI
Październik 2023	Uszkodzenie gazociągu Balticconnector oraz podmorskiego kabla energetycznego (Finlandia-Estonia). Możliwe celowe zahaczenie kotwicą	Chiński statek NewNew Polar Bear pod banderą Hong Kongu płynący do Rosji
Październik 2023	Uszkodzenie kabla telekomunikacyjnego (Szwecja-Estonia). Uszkodzenie nastąpiło w tym samym przedziale czasowym, gdy miało miejsce przerwanie podmorskiej IK między Estonią i Finlandią	Sprawca nieznany
Marzec 2024	Kolizja tankowca z niezidentyfikowaną jednostką na wodach Danii (okolice Jutlandii)	Statek Andromeda Star (rosyjska flota cieni) pod banderą Panamy
Wrzesień 2024	Ugrzęźnięcie statku z ładunkiem saletry amonowej na wodach Norwegii. Ładunek o sile 7 razy większej niż eksplozja w Bejrucie (2020)	Statek Ruby (rosyjska flota cieni) pod banderą Malty
Listopad 2024	Uszkodzenie podmorskiego kabla telekomunikacyjnego C-Lion1 (Finlandia–Niemcy)	Sprawca nieznany
Listopad 2024	Uszkodzenie kabla telekomunikacyjnego (Litwa-Szwecja)	Statek YI PENG pod banderą chińską, płynący z Rosji
Grudzień 2024	Uszkodzenie kabla energetycznego Estlink 2 (Estonia-Finlandia). Możliwe celowe zahaczenie kotwicą	Statek Eagle S (rosyjska flota cieni) pod banderą Wysp Cooka
Grudzień 2024	Uszkodzenie czterech kabli telekomunikacyjnych między Finlandią, Estonią i Szwecją	Sprawca nieznany
Styczeń 2025	Uszkodzenie kabla telekomunikacyjnego (Łotwa-Szwecja) w pobliżu Gotlandii	Statek Michalis San (rosyjska flota cieni) pod banderą Malty
Marzec 2025	Kontenerowiec uderzył w wyczarterowany przez amerykańską armię tankowiec MV Stena Immaculate, który przewoził paliwo do silników odrzutowych. Wypadek miał miejsce na Morzu Północnym i doprowadził do dużych pożarów i eksplozji oraz wycieku paliwa lotniczego do morza	Statek Solong pod banderą portugalską. Kapitan jednostki to Rosjanin Władimir Motin. Załoga kontenerowca składa się z Filipińczyków i Rosjan

Źródło: oprac. własne.

zdarzeniach odnotowuje się również zaangażowanie chińskich podmiotów. Trudno jednoznacznie ocenić, czy działania te są efektem kooperacji na linii Pekin-Moskwa. Nie ulega jednak wątpliwości, że współpraca Rosji i Chin w obszarze destabilizacji morskiej infrastruktury krytycznej na Bałtyku i nie tylko to scenariusz, który wymaga szczegółowej analizy i uwagi ze strony państw regionu oraz sojuszu NATO.

Analizowane incydenty wskazują, że rosyjska flota cieni prowadzi skoordynowane działania wpływające na destabilizację infrastruktury krytycznej. Powtarzające się uszkodzenia kabli telekomunikacyjnych i energetycznych, a jednocześnie trudności w identyfikacji sprawców komplikują działania obronne i podkreślają charakter zagrożenia hybrydowego. Co istotne, skala i charakter tych incydentów wskazują nie tylko na celową destabilizację, lecz także na możliwe przygotowania do ataków terrorystycznych oraz blokady szlaków komunikacyjnych. Zjawisko to stanowi poważne wyzwanie dla NATO i UE, wzmaga potrzebę wzmożonego monitoringu oraz koordynacji działań mających na celu ochronę kluczowej infrastruktury w regionie.

Zakończenie

Analiza funkcjonowania rosyjskiej floty cieni pokazuje, że jej rola wykracza daleko poza ekonomiczne mechanizmy obchodzenia sankcji. Stanowi ona istotne narzędzie destabilizacji bezpieczeństwa morskiego w regionie Morza Bałtyckiego, a jej działania mogą być wykorzystywane do prowadzenia ukrytych operacji hybrydowych, obejmujących sabotaż infrastruktury krytycznej oraz działania wywiadowcze.

Dynamika zagrożeń związanych z flotą cieni wskazuje, że jej aktywność stanowi istotny element strategii eskalacyjnej Rosji wobec państw NATO. W obliczu rosnącej presji militarnej i politycznej jej

jednostki mogą być wykorzystywane nie tylko jako nośnik rosyjskich interesów gospodarczych, lecz także jako instrument szantażu strategicznego, testowania granic tolerancji Zachodu oraz potencjalnych działań dywersyjnych.

W świetle narastających napięć na wschodniej flance NATO konieczne staje się wdrożenie bardziej skutecznych mechanizmów monitorowania oraz przeciwdziałania zagrożeniom wynikającym z funkcjonowania tej nieformalnej floty. Obecne działania w zakresie kontroli morskiej, sankcji oraz współpracy wywiadowczej okazują się niewystarczające, co podkreśla potrzebę bardziej skoordynowanej i zdecydowanej odpowiedzi ze strony państw sojuszników.

Nie można wykluczyć, że w razie dalszej eskalacji konfliktu rosyjska flota cieni zostanie zaangażowana w działania o charakterze militarnym, zarówno jako narzędzie maskowania operacji sił konwencjonalnych, jak i wsparcie dla działań asymetrycznych. Prognozowanie możliwych scenariuszy jej wykorzystania powinno stać się jednym z kluczowych elementów analizy strategicznej państw NATO oraz ich partnerów. W przeciwnym razie Zachód ryzykuje pozostawienie luki w swoim systemie bezpieczeństwa, co Rosja będzie mogła skutecznie wykorzystać do realizacji swoich celów geopolitycznych.

Piśmiennictwo

Dudzińska K., *Bezpieczeństwo infrastruktury krytycznej w regionie Morza Bałtyckiego*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 16 stycznia 2025 r., <https://www.pism.pl/publikacje/bezpieczenstwo-infrastruktury-krytycznej-w-regionie-morza-baltyckiego> (dostęp: 11 marca 2025 r.).

European Ships Keep Russia's Shadow Fleet Afloat, Organized Crime and Corruption Reporting Project, 4 lutego 2025 r., <https://www.occrp.org/en/investigation/european-ships-keep-russias-shadow-fleet-afloat> (dostęp: 10 marca 2025 r.).

- Hilgenstock B., et al., *Creating “Shadow-Free” Zones. Proposal for the Implementation of an Insurance Requirement to Address Key Environmental Risk*, KSE Institute, październik 2024, https://sanctions.kse.ua/wp-content/uploads/2024/10/Shadow_free_zones_October_2024_final.pdf (dostęp: 30 kwietnia 2025 r.).
- International Security and Estonia*, Estonian Foreign Intelligence Service, 2019.
- Kuczyńska-Zonik A., *Rosyjska „flota cieni” na Morzu Bałtyckim*, Instytut Europy Środkowej, <https://ies.lublin.pl/komentarze/rosyjska-flota-cieni-na-morzu-baltyckim/> (dostęp: 10 marca 2025 r.).
- Pastucha T., *„Flota cieni” na kursie obchodzącym zachodnie sankcje*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 29 marca 2024 r., <https://pism.pl/publikacje/flota-cieni-na-kursie-obchodzacych-zachodnie-sankcje> (dostęp: 10 marca 2025 r.).
- Peutherer N., *Shadow Crews. EU and Ukrainian Companies are Manning the Ships Carrying Putin’s Oil*, Source Material, 4 lutego 2025 r., <https://www.source-material.org/russia-oil-shadow-fleet-crew-sanctions/> (dostęp: 10 marca 2025 r.).
- Rosyjskie łodzie podwodne wokół podmorskich kabli. Mogą „odciąć nam internet”*, WP Tech, 26 października 2015 r., <https://tech.wp.pl/rosyjskie-lodzie-podwodne-wokol-podmorskich-kabli-moga-odciac-nam-internet,6034882349036161a> (dostęp: 12 marca 2025 r.).
- Russell J., *Strategic A2/AD in Cyberspace*, Cambridge University Press, Nowy Jork 2017.
- Russia’s ‘shadow fleet’: Bringing the threat to light*, Parlament Europejski, listopad 2024, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/766242/EPRS_BRI\(2024\)766242_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/766242/EPRS_BRI(2024)766242_EN.pdf) (dostęp: 15 marca 2025 r.).
- „The Times”: rosyjscy agenci namierzali w Irlandii podwodne kable internetowe*, Portal Morski, 17 lutego 2020 r., www.portalmorski.pl/bezpieczenstwo/44478-the-times-rosyjscy-agenci-namierzali-w-irlandii-podwodne-kable-internetowe (dostęp: 12 marca 2025 r.).

Flota cieni – nowy „front” działań hybrydowych na wschodniej flance NATO

Treasury Imposes Additional Sanctions on Iran’s Shadow Fleet as Part of Maximum Pressure Campaign, U.S. Department of the Treasury, 24 lutego 2025 r., <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sb0026> (dostęp: 24 lutego 2025 r.).

Copyright (c) 2025 Patryk Reśkiewicz.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Share-Alike 4.0 International License.

Artykuł recenzowany

**Dariusz Łukowski, Jarosław Wypijewski, Lucjan Bęza,
Andrzej Reudowicz, Piotr Blicharz, Sylwester Żerdecki,
Sławomir Kita¹**

OCENA ZDOLNOŚCI REAKCJI PAŃSTWA NA WSPÓŁCZESNE ZAGROŻENIA – KONTEKST REGULACJI PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH OPERACJI OBRONNEJ NA MAŁĄ SKALĘ

ASSESSING THE STATE'S ABILITY TO RESPOND TO MODERN THREATS IN THE CONTEXT OF EXISTING LEGAL REGULATIONS IN THE SITUATION OF CONDUCTING A SMALL-SCALE DEFENSE OPERATION

Abstrakt: Dynamicznie zmieniająca się sytuacja bezpieczeństwa w otoczeniu Polski wymusza dokonanie przeglądu aktualnego systemu obronnego w zakresie kompetencji ośrodków decyzyjnych, relacji pomiędzy nimi oraz zarządzania dostępnymi zasobami pod kątem adekwatnego reagowania na pojawiające się zagrożenia. Charakter tych zagrożeń odbiega od dotychczasowego ich rozumienia pod pojęciami „zagrożenia zewnętrznego” i „bezpośredniego zagrożenia wojennego”. Z analizy dokumentów (doktryn) Federacji Rosyjskiej wynika, że przywiązuje ona dużą wagę do tzw. wojny kognitywnej (poznawczej) oraz działań hybrydowych (poniżej progu wojny). Wojna kognitywna, prowadzona permanentnie, łączy wojnę psychologiczną, a także wojnę informacyjną i propagandową w celu ukształtowania poglądów ludzi na politykę, historię, gospodarkę czy militaria. W efekcie prowadzi to do błędnego postrzegania rzeczywistości, usypiania czujności, podzielania (przynajmniej częściowego) stanowiska adwersarza i braku woli do podjęcia odpowiednich (choć czasami kosztownych) działań, co w konsekwencji

¹ <https://orcid.org/0000-0002-1894-761X>, darekl2064@gmail.com;
 <https://orcid.org/0000-0003-4724-1373>, lucjanbelza@wp.pl;
 <https://orcid.org/0000-0003-2569-9770>, piterblicharz@gmail.com;
 jwypijewski@bbn.gov.pl; areudowicz@bbn.gov.pl; skita@bbn.gov.pl

jest „działaniem” korzystnym dla przeciwnika. W połączeniu z operacjami hybrydowymi wojna kognitywna wpływa na dezintegrację społeczeństwa, podsycanie konfliktów wewnętrznych, osłabienie struktur państwowych, procesy decyzyjne, antagonizowanie państw i narodów oraz podważanie zaufania społecznego do instytucji państwa, osób sprawujących władzę, organizacji międzynarodowych, układów zbiorowych i wzajemnych gwarancji. Pojawia się zatem pytanie, czy aktualny stan prawny pozwala na adekwatne reagowanie na pojawiające się zagrożenia. W artykule przedstawiono symulacje sytuacji, w której ograniczone operacje wojskowe zidentyfikowanego przeciwnika, poprzedzone działaniami kognitywnymi, nie pozwalają na adekwatną (przede wszystkim szybką) reakcję ze względu na ograniczenia prawne i formalne decydentów w procesie podejmowania decyzji, które to ograniczenia są ogólnie znane, gdyż wynikają z prawa powszechnego. Celem artykułu jest pokazanie krytycznego znaczenia funkcji czasu w tym procesie. Analizy dokonano na bazie symulacji pierwszej fazy operacji obronnej na małą skalę. Symulacja 2035 została przeprowadzona na podstawie źródeł otwartych dotyczących celów polityczno-militarnych Federacji Rosyjskiej, wyników ćwiczeń prowadzonych cyklicznie przez Federację Rosyjską z Białorusią oraz analizy systemu prawnego Polski w zakresie kompetencji organów władzy wykonawczej do reagowania na zdarzenia nagłe i trudne do wcześniejszego rozpoznania. Wyniki symulacji skłaniają do wniosku co do konieczności opracowania nowych regulacji prawnych, pozwalających na powiązanie i uszczegółowienie niektórych rozwiązań obowiązujących m.in. w Ustawie z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, w Ustawie z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych RP i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej, a także w Ustawie z dnia 14 grudnia 1995 r. o urzędzie Ministra Obrony Narodowej. Zmiany powinny zlikwidować zidentyfikowane niejasności i luki prawne w obszarach kompetencyjnych organów władzy publicznej oraz organów wojskowych.

Słowa kluczowe: system obronny, wojna kognitywna, operacje hybrydowe, prawo obronne, symulacja obronna, funkcja czasu w procesie decyzyjnym

Abstract: The dynamically changing security situation in Poland's environment necessitates a review of the current defense system in terms of the competences of decision-making centers, relations between them, and the management of available resources in order to ensure an adequate response to emerging threats. The nature of these threats differs from their previous understanding such as "external threats" and "direct threat of war." An analysis of Russian Federation's documents (doctrines) shows that they attach great importance to so-called cognitive warfare and hybrid activities (below the threshold of war). Cognitive warfare, conducted on a permanent basis, combines psychological warfare with information and propaganda warfare in order to shape people's views on politics, history, the economy, and the military. This leads to a distorted perception of reality, a decrease in vigilance, the adoption (at least partial) of the position of an adversary, and a lack of will to take appropriate (albeit sometimes costly) action, which ultimately benefits the opponent. In combination with hybrid operations, cognitive warfare contributes to the disintegration of society, fuels internal conflicts, weakens state structures and decision-making processes, antagonizes states and nations, and undermines public trust in state institutions, those in power, international organizations, collective agreements, and mutual guarantees.

This raises the question of whether the current legal framework allows for an adequate response to emerging threats. The article presents simulations of a situation in which limited military operations by an identified enemy, preceded by cognitive actions, do not allow for an adequate (primarily rapid) response due to legal and formal constraints on decision-makers in the decision-making process, which are generally known as they result from common law. The aim of the article is to show the critical importance of the time factor in this process. The analysis was based on a simulation of the first phase of a small-scale defense operation. Simulation 2035 was carried out on the basis of open sources concerning the political and military objectives of the Russian Federation, the results of exercises conducted periodically by the Russian Federation with Belarus, and an analysis of the Polish legal system in terms of the competence of executive authorities to respond to sudden and difficult-to-predict events. The results of the simulation lead to the conclusion that it is necessary to develop new legal regulations allowing for the linking and detailing of certain solutions in force, inter alia, in the Act of March 11, 2022, on the defense of Homeland, in the Act of August 29, 2002, on martial law and the powers of the Commander-in-Chief of the Armed Forces of the Republic of Poland and the principles of his subordination to the constitutional

authorities of the Republic of Poland, and in the Act of December 14, 1995, on the office of the Minister of National Defense. The amendments should eliminate identified ambiguities and legal gaps in the areas of competence of public authorities and military bodies.

Keywords: defense system, cognitive warfare, hybrid operations, defense law, defense simulation, the factor of time in the decision-making process

Wprowadzenie

Celem artykułu jest wykazanie niezbędnych zmian w przepisach prawnych z uwagi na krytyczne znaczenie funkcji czasu w procesie reagowania obronnego w kontekście możliwości decyzyjnych organów państwowych, uprawnionych do aktywowania działań obronnych na poziomie strategicznym. Symulację przeprowadzono na bazie skorygowanych założeń symulacji „Strategiczna Operacja Obronna Polski 203X”². Raport 203X dotyczy działań na szeroką skalę pod kątem możliwości dokonania oceny zmian w układzie sił zgodnie z modelem Sił Zbrojnych RP po 2030 r. W niniejszej symulacji 2035 przyjęto układ sił według założeń operacji 203X (założony stosunek ilościowy i jakościowy sił pomiędzy stronami konfliktu: niebieskim oraz czerwonym) ze zmianą celów polityczno-militarnych przeciwnika i kierunku uderzenia (operacja skryta na małą skalę).

Symulacji dokonano na bazie źródeł otwartych dotyczących celów polityczno-militarnych Federacji Rosyjskiej, wyników ćwiczeń prowadzonych cyklicznie przez Federację Rosyjską z Białorusią³ oraz

² W lutym 2024 r. redakcja Defence24 opracowała raport „Strategiczna Operacja Obronna Polski 203X”. Raport został oparty na symulacji komputerowej dokonanej przez zespół ekspertów Defence24, kierowanej przez byłego dowódcę Wojsk Lądowych gen. broni (rez.) W. Skrzypczaka. Symulację przeprowadzono od grudnia 2023 do lutego 2024. Dane oparto na podstawie publicznie dostępnej wiedzy, jeżeli chodzi o rozwój Sił Zbrojnych RP (strona niebieska) oraz rozwoju potencjału Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej i Białorusi (strona czerwona).

³ Zob. np.: M. Gawęda, *Odwód szybkiego reagowania. Rosja wzmacnia „desant”*, Defence24, 23 stycznia 2021 r., <https://defence24.pl/sily-zbrojne/odwod-szybkiego-reagowania-transformacja-rosyjskiego-desantu-analiza> (dostęp: 11 maja 2025 r.); *Wojsko: na poligo-*

analizy systemu prawnego Polski w zakresie kompetencji organów władzy wykonawczej do reagowania na zdarzenia nagłe i trudne do wcześniejszego rozpoznania⁴.

Zmiany w środowisku bezpieczeństwa w Europie na przestrzeni ostatnich lat, związane z agresywną polityką Federacji Rosyjskiej, wskazują m.in. na potrzebę prowadzenia ciągłego procesu wzmacniania systemu bezpieczeństwa zarówno w wymiarze militarnym, jak i pozamilitarnym, odnoszącym się do realizacji zadań przez organy państwa odpowiedzialne za kierowanie bezpieczeństwem narodowym.

Aneksja Krymu w 2014 r., oparta na hybrydowych metodach agresji i formach działania (m.in. działania skryte bez identyfikacji sił zbrojnych), obecnie prowadzone przez Rosję działania wojenne w Ukrainie, działania hybrydowe na terenie państw zachodnich oraz działania realizowane przeciwko Polsce i państwom regionu m.in.

nie Hoża na Białorusi odbywają się ćwiczenia wojskowe. Sytuacja jest monitorowana, LRT, 8 lutego 2024 r., <https://www.lrt.lt/pl/wiadomosci/1261/2191372/wojsko-na-poligonie-hoza-na-bialorusi-odbywaja-sie-cwiczenia-wojskowe-sytuacja-jest-monitorowana> (dostęp: 11 maja 2025 r.); I. Topolski, *Potencjał militarny Federacji Rosyjskiej w obwodzie kaliningradzkim*, Instytut Europy Środkowej, <https://ies.lublin.pl/komentarze/potencjal-militarny-federacji-rosyjskiej-w-obwodzie-kaliningradzkim/> (dostęp: 11 maja 2025 r.); A.M. Dynner, *Rosyjskie i białoruskie ćwiczenia wojskowe*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 10 października 2023 r., <https://www.pism.pl/publikacje/rosyjskie-i-bialoruskie-cwiczenia-wojskowe> (dostęp: 11 maja 2025 r.); W. Korecki, *Białoruś przerzuca co najmniej 20 czołgów na poligon pod Grodno*, Militarnyi, 14 grudnia 2022 r., <https://mil.in.ua/pl/news/bialorus-przerzuca-co-najmniej-20-czolgow-na-poligon-pod-grodno/> (dostęp: 11 maja 2025 r.); M. Marszałkowski, *Flota rosyjska rośnie w siłę na Bałtyku*, Biznes Alert, 10 marca 2021 r., <https://biznesalert.pl/flota-baltycka-wojsko-marynarka-morze-baltyckie-bezpieczenstwo/> (dostęp: 11 maja 2025 r.); M. Dura, *Obwód Królewiecki poza Rosją? Czwarty Kraj Bałtycki coraz bliżej*, Defence24, 10 marca 2021 r., <https://defence24.pl/wojna-na-ukrainie-raport-specjalny-defence24/obwod-krolewiecki-pozza-rosja-czwarty-kraj-baltycki-coraz-blizej-scenariusz-opinia> (dostęp: 11 maja 2025 r.); R. Kamiński, *Strzelanie rakietowe i zwalczanie okrętów podwodnych. Rosyjska Flota Bałtycka znowu ćwiczy*, Gospodarka Morska, 21 lutego 2025 r., <https://www.gospodarkamorska.pl/strzelanie-rakietowe-i-zwalczanie-okretow-podwodnych-rosyjska-flota-baltycka-znowu-cwiczy-83527> (dostęp: 11 maja 2025 r.).

⁴ J. Siewiera, L. Bełza, *Prezydencka ustawa strategiczna. Odpowiedź państwa na zagrożenia hybrydowe, podprogowe i konwencjonalne*, Kwartalnik „Bezpieczeństwo Narodowe” 2023, nr 42, s. 13; Przedstawiony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Projekt ustawy o działaniach organów władzy państwowej na wypadek zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa (druk nr 3605), <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=3605> (dostęp: 11 maja 2025 r.); Przedstawiony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Projekt ustawy o działaniach organów władzy państwowej na wypadek zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa (druk nr 405), <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/druk.xsp?nr=405> (dostęp: 11 maja 2025 r.).

z terytorium Białorusi uwidoczniły potrzebę zmian strukturalnych Sił Zbrojnych RP oraz opracowania przepisów adekwatnych do nowych zagrożeń, form i metod oddziaływania.

Polska jest narażona w sposób stały na zagrożenia definiowane jako hybrydowe, czyli pojawiające się poniżej progu wojny i często trudne do atrybucji⁵. Celem takich form oddziaływania może być *władza państwowa*, pojedynczy obywatele, społeczności lokalne, obiekty i usługi o znaczeniu krytycznym dla funkcjonowania państwa, miejsca użyteczności publicznej czy też cele symboliczne związane z historią, religią, kulturą lub tożsamością narodową. Te działania obliczone są przede wszystkim na dezintegrację społeczeństwa, podsycanie konfliktów wewnętrznych, osłabienie struktur państwowych, wpływanie na procesy decyzyjne, antagonizowanie państw i narodów oraz podważanie zaufania społecznego do instytucji państwa, osób sprawujących władzę, organizacji międzynarodowych, układów zbiorowych i wzajemnych gwarancji. Mają one także na celu obniżenie poziomu gotowości obywateli do obrony państwa⁶.

Obiektem działań kognitywnych może być system prawny. Przykładem jest wykorzystywanie przez Rosję i Białoruś regulacji prawnych dających ochronę osobom starającym się o azyl polityczny. W lipcu 2021 r., w reakcji na sankcje Unii Europejskiej nałożone na reżim białoruski, władze Białorusi zaczęły stosować ułatwienia w udzielaniu wiz turystycznych w stosunku do obywateli państw najwyższego ryzyka imigracyjnego, przede wszystkim z Bliskiego Wschodu

⁵ W Krajowym Planie Zarządzania Kryzysowego. Aktualizacja 2021/2022 działania hybrydowe określono jako te zmierzające do osiągnięcia celów politycznych i strategicznych agresora. Prowadzone są one w sposób wielowymiarowy, skryty, utrudniający identyfikację przeciwnika i przypisanie odpowiedzialności za nie sprawcy. Te czynności są wykonywane przez podmioty państwowe i/lub niepaństwowe w sposób zaplanowany i skoordynowany, często rozłożone w dłuższym czasie oraz łączą w sobie różne środki wywierania nacisku i uzależniania od potencjalnego agresora. Mogą być prowadzone przy użyciu środków politycznych, ekonomicznych, prawnych, militarnych i społecznych, w tym z wykorzystaniem różnego rodzaju kanałów komunikacji społecznej. Mogą również być prowadzone pośrednio, z wykorzystaniem lokalnych podmiotów, organizacji i osób prywatnych, co utrudnia ich wykrycie i przeciwdziałanie im. Zob.: Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego. Aktualizacja 2021/2022, s. 17, <https://www.gov.pl/web/rcb/krajowy-plan-zarzadzania-kryzysowego> (dostęp: 11 maja 2025 r.).

⁶ Identyfikowania się z wartościami i poczuciem odpowiedzialności za obronę państwa.

i Afryki. Po przybyciu na terytorium Białorusi migranci byli kwatrowani, a następnie dowożeni w wytypowane miejsca przy granicy zewnętrznej UE. Skuteczny przerzut migranta przez polską granicę jest z punktu widzenia władz białoruskich tylko jednym ze środków w ramach działań kognitywnych, zmierzających do destabilizacji sytuacji wewnętrznej w państwach UE. W tym celu wykorzystuje się system azylowy, oparty na Konwencji genewskiej z dnia 28 lipca 1951 r. uzupełnionej Protokołem dotyczącym statusu uchodźców, sporządzonym w Nowym Jorku 31 stycznia 1967 r.⁷ W celu przeciwdziałania wykorzystaniu systemu prawnego do działań destabilizacyjnych w grudniu 2024 r. rząd skierował do Sejmu projekt ustawy o zmianie Ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej⁸. Projekt ustawy zakłada, że ograniczenie prawa do złożenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej będzie mogło zostać wprowadzone rozporządzeniem Rady Ministrów, na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Rozporządzenie powinno uwzględniać „potrzebę zapobieżenia destabilizacji sytuacji wewnętrznej w kraju” oraz mieć na celu „możliwie jak najmniejsze ograniczenie praw cudzoziemców zamierzających ubiegać się o udzielenie ochrony międzynarodowej”. Zgodnie z nowelą ograniczenie będzie miało charakter czasowy i jednorazowo nie może być dłuższe niż 60 dni. Ustawa wprowadza do porządku prawnego nowy termin „instrumentalizacja migracji” i zmienia art. 33 Ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pozwalając na czasowe terytorialne zawieszenie prawa do ubiegania się o ochronę międzynarodową⁹. Projekt został skrytykowany przez organizacje pozarządowe oraz środowiska prawnicze

⁷ Konwencja dotycząca statutu uchodźców sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r., uzupełniona Konwencją Genewską protokołu dotyczącego statusu uchodźców, sporządzonego w Nowym Jorku dnia 31 stycznia 1967 r., Dz. U. z 1991 r., nr 119, poz. 515 oraz 517.

⁸ Por.: Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (druk nr 924), <https://www.sejm.gov.pl/Sejm10.nsf/druk.xsp?nr=924> (dostęp: 11 maja 2025 r.).

⁹ Zob.: Ustawa z dnia 21 lutego 2025 r. o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, [https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/924_u/\\$file/924_u.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/924_u/$file/924_u.pdf) (dostęp: 11 maja 2025 r.); Rządowy projekt ustawy..., *op. cit.*

jako niezgodny z prawem międzynarodowym, prawem unijnym oraz Konstytucją RP¹⁰. Rząd, Sejm RP, Senat RP oraz Prezydent RP stanęli przed poważnym dylematem prawnym, politycznym i społecznym: czy ważniejsze jest bezpieczeństwo, czy też legalizm prawny.

Wojna kognitywna

Wojna poznawcza (lub kognitywna) nie jest zjawiskiem nowym w naukach o bezpieczeństwie. Niemniej rozwój cywilizacyjny spowodował nowe spojrzenie na to zagrożenie, gdyż obecnie możemy je rozpatrywać jako kompleksową taktykę, która łączy wojnę psychologiczną, a także wojnę informacyjną i propagandową w celu

¹⁰ Konwencja ONZ o statusie uchodźców (tzw. Konwencja genewska) nie przewiduje możliwości generalnego zawieszenia prawa do ubiegania się o ochronę międzynarodową. Pozwała jedynie na to, aby w sytuacjach zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa wobec konkretnej osoby zostały podjęte środki tymczasowe, które z jednej strony zwiększą poziom bezpieczeństwa, ale z drugiej nie pozbawią tej osoby prawa do bycia uznaną za uchodźcę (art. 9 Konwencji). Konwencja genewska nie pozwala też na zawieszenie obowiązywania zasady non-refoulement, która zabrania zwracania cudzoziemców do granic terytoriów, gdzie ich życiu lub wolności zagrażać będzie niebezpieczeństwo. Ta zasada wynika z art. 33 ust. 1 Konwencji genewskiej. Obowiązujące przepisy prawa UE (tj. żaden z traktatów i żadna z dyrektyw, w tym najważniejsza dyrektywa 2013/32/UE dotycząca wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej) ani przepisy oczekujące na wejście w życie, w tym Pakt o Azylu i Migracji, nie przewidują możliwości zawieszenia prawa do ubiegania się o ochronę międzynarodową. Prawnicy wskazują na niezgodność ustawy z Konstytucją RP – w tym z art. 56 ust. 2, który czyni prawo do ubiegania się o ochronę międzynarodową konstytucyjnym prawem podmiotowym każdego cudzoziemca, i art. 31 ust. 3, zgodnie z którym wszelkie ograniczenia wolności i praw konstytucyjnych mogą być ustanawiane wyłącznie w akcie o randze ustawy i tylko wtedy, gdy są proporcjonalne i celowe, czyli gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla ochrony takich wartości, jak bezpieczeństwo czy porządek publiczny. Opinie w tej sprawie przedstawiło wiele organów, m.in.: Opinia Rzecznika Praw Obywatelskich do druku nr 924, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/974A83DB-63CB31A4C1258C2D004D421D/%24File/924-006.pdf> (dostęp: 11 maja 2025 r.); Opinia Naczelnej Rady Adwokackiej do druku nr 924, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/2A5C-C569065B763AC1258C23002B9035/%24File/924-004.pdf> (dostęp: 11 maja 2025 r.); Opinia Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka do druku nr 924, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/D70637D175673271C1258C21002F0BE5/%24File/924-003.pdf> (dostęp: 11 maja 2025 r.); Opinia Krajowej Izby Radców Prawnych do druku nr 924, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/3A4D1256002BE44DC1258C1A004F8859/%24File/924-002.pdf> (dostęp: 11 maja 2025 r.); Opinia Stowarzyszenia Interwencji Prawnej do druku nr 924, <https://interwencjaprawna.pl/prawa-do-azylu-nie-da-sie-zawiesic-analiza-prawna/> (dostęp: 11 maja 2025 r.).

ukształtowania poglądów ludzi na takie sprawy jak polityka, historia, gospodarka czy militaria. W efekcie prowadzi to do błędnego postrzegania rzeczywistości, usypiania czujności, podzielania (przynajmniej częściowego) stanowiska adwersarza i braku woli do podjęcia odpowiednich (choć czasami kosztownych) działań, co w konsekwencji jest „działaniem” korzystnym dla przeciwnika¹¹.

W kontekście strategii wojskowej często podkreśla się, że chociaż potencjał militarno-gospodarczy pełni kluczową funkcję, to równie istotne są wola polityczna i determinacja do jego użycia. Wojna kognitywna ma na celu skryte, negatywne oddziaływanie na wolę potencjalnego przeciwnika, aby np. zaniechał podejmowania wysiłków dotyczących budowania zdolności sił zbrojnych i potencjału całego państwa, ale także woli (chęci, gotowości, jasnych procedur) ich użycia. Różnorodne oddziaływania opisane są w doktrynie Gierasimowa. Dzięki powszechnemu dostępowi do Internetu i mediom społecznościowym możliwe stało się to, o czym radzieccy specjaliści od wojny psychologicznej mogli tylko marzyć – oddziaływanie na politykę wewnętrzną przeciwnika tylko za pomocą informacji. Doktryna Gierasimowa rozbudowuje nowe narzędzia, dzięki czemu metody niewojskowe nie tylko wspomagają działania militarne, lecz także są jednym z podstawowych sposobów osiągnięcia zwycięstwa, a co więcej same stają się „działaniami wojennymi”. Podczas protestów na Krymie w 2014 r. Kreml wspierał ekstremistów po obu stronach konfliktu – siły prorosyjskie i ukraińskich ultranacjonalistów napędzających konflikt, których Rosjanie wykorzystali jako pretekst do zajęcia Krymu i rozpoczęcia wojny we wschodniej Ukrainie. Mylące środowisko – w którym nikt nie jest pewien czyichkolwiek motywów, nikt nie jest bohaterem i nikt nie domyśla się prawdy – jest idealnym miejscem dla ukrytego agresora, mogącego łatwo sprawować kontrolę. To właśnie stanowi istotę doktryny Gierasimowa realizowanej w praktyce¹².

¹¹ Zob. np.: A. Mitrega, *Wojna poznawcza we współczesnym środowisku Bezpieczeństwa*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis «Studia de Securitate»” 2023, nr 13 (2), s. 121.

¹² Zob. np.: M.K. McKew, *The Gerasimov Doctrine. It's Russia's new chaos theory of political warfare. And it's probably being used on you*, Politico, wrzesień/październik 2017 r.,

Wojna kognitywna jest dzisiaj prowadzona przede wszystkim za pomocą mediów społecznościowych, komunikatorów. Nie bez powodu nazywa się ją również wojną o umysły. Wynika to z faktu, że według jej założeń to ludzki umysł staje się polem bitwy. Strony konfliktu starają się wpłynąć na to, co dane jednostki myślą, jak myślą i jak działają, wykorzystując do tego m.in. zdobycze technologii (np. smart urządzenia), a to wszystko bez ich wiedzy i świadomości bycia celem działań. To sprawia, że przeciwnik może podporządkować sobie określoną grupę lub nawet całe społeczeństwo bez użycia siły. Działania prowadzone w ramach wojny kognitywnej mogą trwać nawet dziesięciolecia, gdy realizują cele strategiczne (perspektywa długofalowa)¹³. Skutecznie prowadzone, kształtują i wpływają na indywidualne i grupowe przekonania oraz zachowania, sprzyjając taktycznym lub strategicznym celom agresora. W skrajnej formie mogą doprowadzić do rozłamu i rozpadu całego społeczeństwa, tak aby nie miało ono już zbiorowej woli przeciwstawienia się zamiarom przeciwnika¹⁴.

Różne systemy autorytarne, w tym także Rosja, zakładają wykorzystanie w wojnie kognitywnej do osiągnięcia własnych celów różnych grup społecznych atakowanego państwa. W rosyjskiej nauce wojennej wojna kognitywna postrzegana jest jako zastosowanie dezinformacji, środków politycznych, ekonomicznych, humanitarnych i innych niemilitarnych przedsięwzięć, mających na celu kształtowanie wewnętrznych procesów politycznych w kraju potencjalnego przeciwnika. Podstawowa różnica między tradycyjną wojną i wojną nowej generacji, opisaną przez Gierasimowa, polega na uwzględnieniu ważnej roli, jaką w konflikcie zajmują takie działania jak: operacje psychologiczne, dezinformacja, manipulacja,

<https://www.politico.com/magazine/story/2017/09/05/gerasimov-doctrine-russia-foreign-policy-215538/> (dostęp: 11 maja 2025 r.).

¹³ Sz. Palczewski, #CyberMagazyn: *Wojna kognitywna. Zawładnąć umysłem wroga*, CyberDefence24, 6 sierpnia 2022 r., <https://cyberdefence24.pl/armia-i-sluzby/cybermagazyn-wojna-kognitywna-zawladnac-umyslem-wroga> (dostęp: 11 maja 2025 r.).

¹⁴ *Przeciwdziałanie wojnie kognitywnej: świadomość i odporność*, North Atlantic Treaty Organization, 20 maja 2021 r., <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2021/05/20/przeciwdzialanie-wojnie-kognitywnej-swiadomosc-i-odpornosc/index.html> (dostęp: 11 maja 2025 r.).

socjotechnika, propaganda, psychotechnika – we wszystkich jej odmianach – co może powodować chaos i destabilizację regionu. Gierasimow określił to mianem strategii działań pośrednich i użyciem środków pozamilitarnych. W strategii działań pośrednich Gierasimow zidentyfikował osiem faz, w których konieczne jest osiągnięcie ustalonych celów¹⁵. Każda faza i osiągnięty w niej cel są podstawą do rozpoczęcia i warunkiem powodzenia następnej fazy. Pierwsze pięć faz niekinetycznych przedstawia wykorzystanie wyłącznie środków i metod niemilitarnych, ostatnie trzy (kinetyczne) – wyłącznie metody z wykorzystaniem siły militarnej¹⁶. Przyjrzyjmy się dwóm pierwszym fazom:

- faza 1 – tworzenie sprzyjających warunków politycznych, gospodarczych i militarnych dla destabilizacji wewnętrznej przeciwnika poprzez działania ideologiczne, dyplomatyczne i gospodarcze, a także dezinformację i metody wojny psychologicznej;
- faza 2 – wprowadzanie w błąd kierownictwa politycznego i wojskowego przeciwnika poprzez rozpowszechnianie błędnych danych kanałami dyplomatycznymi, mediami, a następnie poprzez działania rządu i własnych sił zbrojnych.

Zgodnie z doktryną Gierasimowa wojna faktycznie zaczyna się już w fazie 1, tj. w czasie pokoju i bez wypowiedzenia wojny oraz bez jakichkolwiek oznak agresji i użycia środków o charakterze kinetycznym¹⁷. Jest procesem ciągłym i długotrwałym. W tym kontek-

¹⁵ Tworzenie sprzyjających warunków politycznych, gospodarczych i militarnych dla destabilizacji wewnętrznej; wprowadzanie w błąd poprzez rozpowszechnianie błędnych danych; oddziaływanie na urzędników, w tym zastraszenie, oszukiwanie oraz przekupstwa; aktywizacja „piątej kolumny”, penetracja grup bojowych i nasilenie działań dywersyjnych; przygotowanie działań wojennych, w tym wysyłanie grup bojowych („zielone ludziki”) do współdziałania z uzbrojoną opozycją; wybuch działań wojennych po dokładnym rozpoznaniu i działaniach dywersyjnych; wszystkie oddziały (rosyjskie), w tym siły specjalne, muszą zająć swoje pozycje; zniszczenie głównych sił obronnych przeciwnika poprzez skoordynowane działania wszystkich sił, w tym walkę elektroniczną; klęska pozostałych grup oporu i zniszczenie jednostek oporu poprzez operacje specjalne.

¹⁶ *Гибридная война и доктрина Гierasимова [Wojna hybrydowa i doktryna Gierasimowa]*, ИИВоен Info, 2 lipca 2019 r., <https://invoen.ru/voennaja-analitika-vojna/doktrina-gerasimova/> (dostęp: 11 maja 2025 r.).

¹⁷ Zob. np.: *Ukryta wojna przeciwko Zachodowi. Doktryna generała Gierasimowa*, Jagiellonia.org, 8 września 2017 r., <https://jagiellonia.org/ukryta-wojna-doktryna-general-a>

ście zwrócić należy uwagę na niektóre założenia doktryny wojennej Federacji Rosyjskiej. Według niej obecnie trwa wieloetapowa przemiana wpływów na korzyść nowych ośrodków ekonomicznych oraz powiązań politycznych. Wciąż pozostają nieuregulowane liczne regionalne konflikty. Utrzymuje się tendencja do ich siłowego rozwiązania, w tym również w rejonach graniczących z Federacją Rosyjską. Istniejąca architektura (system) bezpieczeństwa międzynarodowego nie zapewnia równego bezpieczeństwa dla wszystkich podmiotów. Wzrasta tendencja przesunięcia niebezpieczeństwa wojny oraz zagrożenia wojennego do przestrzeni informacyjnej i wewnętrznej sfery Federacji Rosyjskiej. Jednocześnie mimo obniżania się prawdopodobieństwa wybuchu wojny na wielką skalę przeciwko Federacji Rosyjskiej w wielu obszarach niebezpieczeństwo wojenne dla Federacji Rosyjskiej wzrasta. Wskazywać mają na to m.in.: wroga działalność skierowana na siłowe obalenie ustroju konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej, destabilizację wewnątrzpolitycznej i socjalnej sytuacji w kraju, dezorganizację funkcjonowania służb władzy państwowej, prowokowanie narodowościowych i społecznych napięć, ekstremizmu, rozpalenie etnicznej i religijnej nienawiści bądź wrogości, działalność w zakresie informacyjnego oddziaływania na społeczeństwo (przede wszystkim na młodych obywateli kraju), mająca na celu przerwanie historycznych, duchowych i patriotycznych tradycji w zakresie obrony ojczyzny, wykorzystywanie technologii informatycznych i komunikacyjnych w celach wojskowo-politycznych do prowadzenia działań sprzecznych z prawem międzynarodowym.

Należy zauważyć, że w swojej doktrynie Rosja powołuje się na uniwersalne wartości, których naruszenie uznaje za negatywne (np. destabilizację wewnątrzpolitycznej i socjalnej sytuacji w kraju, prowokowanie narodowościowych i społecznych napięć, ekstremizmu, rozpalenie etnicznej i religijnej nienawiści bądź wrogości). Posługuje się założeniami obronnymi narodu, które z punktu widzenia ich celów można uznać za obiektywne (przerwanie historycznych, duchowych i patriotycznych tradycji w zakresie obrony ojczyzny). To wszystko ma określony cel psychologiczny i socjotechniczny.

-gierasimowa (dostęp: 11 maja 2025 r.).

W społeczeństwach może dochodzić więc do postrzegania tych wartości jako narzędzia w procesie indoktrynacji. Rosyjska dezinformacja jest przykładem wielkoskalowego i systematycznego wytwarzania fałszywych informacji dotyczących codziennych, pozornie nieistotnych wydarzeń, tworzenia politycznych mitów i fałszowania historii w celu uzasadniania decyzji politycznych podejmowanych zarówno w Rosji, jak i na międzynarodowej arenie geopolitycznej. Można nawet mówić o przemyśle propagandowo–dezinformacyjnym, w którym uczestniczą instytucje państwowe oraz prywatne grupy osób lub organizacje¹⁸. Należy również zwrócić uwagę na podstawowe zadania przygotowania mobilizacyjnego Rosji w zakresie zapewnienia stałego zarządzania państwowego w czasie wojny oraz stworzenia formalnoprawnej bazy, czyli norm regulujących zastosowanie ekonomicznych i innych środków w okresie mobilizacji, obowiązywania stanu wojennego oraz w czasie wojny¹⁹. Są to wszystkie obszary i działania poprzedzające otwarty konflikt zbrojny, a w koncepcji Gierasimowa odnoszą się do fazy 1. i 2., stanowią element kognitywnego oddziaływania na przeciwnika i element doktrynalny – są uzasadnieniem dla aktywowania wewnętrznych działań obronnych Federacji Rosyjskiej. Założenia obronne państw Sojuszu Federacja Rosyjska traktuje więc jako dowód, który daje jej poczucie zagrożenia ze strony NATO. Jako główne zewnętrzne źródło niebezpieczeństwa wojny Rosja wskazuje zwiększanie militarnego potencjału NATO oraz powierzenie tej organizacji globalnych funkcji – wykonywanych wbrew normom prawa międzynarodowego – oraz zbliżenie militarnej infrastruktury państw członkowskich NATO do granic Federacji Rosyjskiej, m.in. poprzez dalsze rozszerzanie bloku²⁰. W taką narrację wierzą przeciętni Rosjanie, którzy popierają imperialną politykę Rosji, będącą w rzeczywistości kontynuacją polityki ZSRR²¹. Powinno niepokoić, że część polityków świata zachod-

¹⁸ K. Kaczmarek, *Rosyjska dezinformacja jako element budowania wpływów w Europie. Analiza i perspektywy*, „Roczniki Nauk Społecznych” 2024, t. 16 (52), nr 1, s. 111.

¹⁹ Doktryna Wojenna Federacji Rosyjskiej, s. 4, 6–7, 21, <https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/DoktrynaFederacjiRosyjskiej.pdf> (dostęp: 11 maja 2025 r.).

²⁰ *ibidem*, s. 5.

²¹ Zob. np.: W. Radziwinowicz, *Co w Rosji piszczy? Poparcie dla Putina nadal na rekordowo wysokim poziomie*, Wyborcza.pl, 4 września 2024 r., <https://wyborcza>.

niego przez wiele lat aprobowała narrację rosyjską, m.in. współuczestnicząc i wspierając rosyjskie programy gospodarcze²².

Doktryna wojenna Federacji Rosyjskiej oraz doktryna Gierasimowa są tym samym elementem oddziaływań kognitywnych, ukierunkowanych jednocześnie na otoczenie zewnętrzne (dla destabilizacji wewnętrznej przeciwnika) oraz skierowanych do własnych obywateli (celem stworzenia wrażenia zagrożenia dla Federacji Rosyjskiej, aby uzyskać poparcie i akceptację dla możliwych przyszłych działań zbrojnych). Tym samym działania w ramach wojny kognitywnej w okresie faz 1. i 2. są dla Federacji Rosyjskiej czasem przygotowań do wojny konwencjonalnej.

Widać to szczególnie w społeczności rosyjskiej, która w większości podziela punkt widzenia prezentowany jej przez rządzących. Wobec braku lub przy bardzo utrudnionym dostępie do rzetelnej informacji i przy całkowitym zneutralizowaniu opozycji politycznej Rosjanie żyją w iluzji, przekonani o demokratycznym charakterze swojego państwa, agresywnym podejściu NATO, narodzie wybranym

[pl/7,75399,31274897,co-w-rosji-piszczy-poparcie-dla-putina-nadal-na-rekordowo-wysokim.html](https://wiadomosci.onet.pl/swiat/szokujacy-sondaz-w-rosji-zwolennicy-putina-chca-pokoju-z-ukraina/msygzg4) (dostęp: 11 maja 2025 r.); *Szokujący sondaż w Rosji. Zwolennicy Putina chcą pokoju z Ukrainą*, Onet, 22 października 2024 r., <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/szokujacy-sondaz-w-rosji-zwolennicy-putina-chca-pokoju-z-ukraina/msygzg4> (dostęp: 11 maja 2025 r.); J. Bawołek, *Ekspert: popularność Putina w Rosji wynika z polityki opartej na imperializmie*, Polska Agencja Prasowa, 16 marca 2024 r., <https://www.pap.pl/aktualnosci/ekspert-popularnosc-putina-w-rosji-wynika-z-polityki-opartej-na-imperializmie> (dostęp: 11 maja 2025 r.).

²² Zob. np.: M. Sienkiewicz, *Niemiecko-rosyjska współpraca w sektorze gazu ziemnego*, „Wiadomości Naftowe i Gazownicze” 2012, nr 1 (165), https://dise.org.pl/publikacje/bezpieczenstwo_energetyczne/nemiecko_rosyjska_wspolpraca.pdf (dostęp: 11 maja 2025 r.); P. Andrzejewski, *Relacje gospodarcze Rosji i Niemiec w kontekście rosyjskiej inwazji na Ukrainę*, „Biuletyn Instytutu Zachodniego” 2022, nr 12 (494), <https://www.iz.poznan.pl/plik.pobierz,4826,c116dafaee34f259963fa2007680ae1e/494.pdf> (dostęp: 11 maja 2025 r.); *Niemieckie firmy działają w Rosji. „Inwestycje są zagrożone”*, WP Finanse, 24 marca 2023 r., <https://finanse.wp.pl/nemieckie-firmy-dzialaja-w-rosji-inwestycje-sa-zagrozone-6879818622327616a> (dostęp: 11 maja 2025 r.); *Rosyjskie wpływy w Niemczech. „Automat strategii AfD jest Kreml”*. *Burza po publikacji „Der Spiegel”*, Polska Agencja Prasowa, 29 kwietnia 2024 r., <https://www.pap.pl/aktualnosci/rosyjskie-wplywy-w-niemczech-automat-strategii-afd-jest-kreml-burza-po-publicacji-der> (dostęp: 11 maja 2025 r.); *Francja: Reporterzy bez Granic skrytykowali Chiraca za Legię dla Putina*, Money.pl, 29 maja 2016 r., https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/artukul/francja;reporterzy;bez;granic;skrytykowali;chiraca;za;legie;dla;putina,110,0,187502.html (dostęp: 11 maja 2025 r.); K.J. Helnarska, *Polityka zagraniczna Francji wobec Rosji w sektorze energetycznym*, „Nowa Polityka Wschodnia” 2015, nr 2 (9), <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/npw/09/npw2015204.pdf> (dostęp: 11 maja 2025 r.).

do obrony tradycyjnych chrześcijańskich wartości²³, wyższości Rosji wobec sąsiadów i atrakcyjnym charakterze „ruskiego miru”. Z perspektywy Zachodu dezinformacyjna aktywność Rosji wykorzystuje słabości społeczeństw demokratycznych, będące skutkiem polaryzacji. Z tego powodu nawet silne gospodarczo i militarnie państwa demokratyczne nie posiadają skutecznych narzędzi do zwalczania dezinformacji, a ich działania prewencyjne polegają jedynie na kampaniach informacyjno-edukacyjnych. Taki stan rzeczy wskazuje na skuteczność rosyjskich działań dezinformacyjnych, których celem jest właśnie osłabianie państw zachodnich, m.in. poprzez polaryzację ich społeczeństw. Z kolei spolaryzowane społeczeństwa są podatne na zewnętrzne wpływy²⁴. Punktem zwrotnym w ocenie działań Rosji była rozpoczęta 24 lutego 2022 r. pełnoskalowa wojna przeciwko Ukrainie.

Symulacja strategicznej operacji obronnej Polski 203X

W lutym 2024 r. redakcja Defence24 opracowała raport „Strategiczna Operacja Obronna Polski 203X”²⁵. Celem symulacji było m.in. zbadanie możliwości prowadzenia operacji obronnej Polski w hipotetycznym pełnoskalowym konflikcie zbrojnym z Federacją Rosyjską i Białorusią na początku przyszłej dekady, przy założeniu rozbudowy zdolności Wojska Polskiego zgodnie z planami modernizacji technicznej. Ponadto symulacja miała za zadanie analizę założeń dotyczących modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP, zbadanie roli

²³ Według K. Kaczmarka jedną z najmniej oczywistych instytucji, która jednocześnie najsilniej wpływa na rosyjską dezinformację i propagandę, jest Rosyjska Cerkiew Prawosławna. Wynika to prawdopodobnie z ciągle żywej w Rosji od XVI w. idei, że Moskwa powinna być centrum władzy świeckiej i religijnej w całej Europie Wschodniej. Por.: K. Kaczmarek, *op. cit.*, s. 111–112.

²⁴ *ibidem*, s. 109.

²⁵ Por.: *Strategiczna Operacja Obronna Polski 203X. Raport*, Defence24, Warszawa 2024. Raport został oparty na symulacji komputerowej dokonanej przez zespół ekspertów Defence24. Kierował nim były dowódca Wojsk Lądowych gen. broni (rez.) W. Skrzypczak. Symulację przeprowadzono od grudnia 2023 do lutego 2024 r. Dane oparto na podstawie publicznie dostępnej wiedzy, jeżeli chodzi o rozwój Sił Zbrojnych RP (strona niebieska) oraz rozwoju potencjału Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej i Białorusi (strona czerwona).

czołgów i wozów bojowych na współczesnym polu walki oraz możliwości wybranych platform bojowych w warunkach działań w Europie Środkowo-Wschodniej²⁶. Założono też możliwość zbadania samodzielnego działania sił niebieskich (poza jednostkami rozpoznania poziomu strategiczno-operacyjnego, które z definicji są wspólnie wykorzystywane przez NATO i najwcześniej rozmieszczane w rejonie konfliktu). Takie rozwiązanie pozwala na przeprowadzenie tzw. stress testu, czyli sprawdzenie założeń rozwoju zdolności obronnych Polski w sytuacji trudnego, czarnego scenariusza²⁷.

I. Założone tło polityczno-militarne.

Założono, że w 2025 r. administracja USA skupi się na Indo-Pacyfiku i zmniejszy swoją obecność polityczno-militarną w Europie. Pod koniec 2025 r. zostało podpisane rosyjsko-ukraińskie porozumienie o zawieszeniu broni. W kolejnych latach pomimo pomocy zagranicznej Ukraina stała się państwem niestabilnym, borykającym się z kryzysem politycznym i gospodarczym. Przyjęto, że w latach 2025–2030 Polska kontynuowała modernizację i rozbudowę Sił Zbrojnych. Zbudowano dwie nowe dywizje oraz zrealizowano zdecydowaną większość planów rozwoju Sił Zbrojnych zgodnie z Modelem 2035. W odniesieniu do Rosji założono, że do 2030 r. odbudowała ona swój potencjał militarny i zintensyfikowała w 2030 r. działania hybrydowe wobec państw wschodniej flanki NATO, wykorzystując prorosyjskie nastawienie części środowisk politycznych w państwach Unii Europejskiej. Zaostrzenie sytuacji nastąpiło kilka lat później (203X r.), gdy Rosja pod pretekstem ochrony mniejszości rosyjskiej na terenie państw bałtyckich zażądała zwiększenia uprawnień dla swojej mniejszości w tych państwach. Wiosną 230X siły Rosji i Białorusi rozpoczęły wspólne ćwiczenia „Zapad 203X”. W Polsce zdecydowano się więc na podwyższenie gotowości bojowej Sił Zbrojnych oraz przemieszczenie związków taktycznych w wyznaczone rejony, przewidziane w planie prowadzenia operacji obronnej. W rejonach przygranicznych doszło do fali niepokojów w wyniku aktywizacji

²⁶ *ibidem*, s. 5.

²⁷ *ibidem*, s. 6.

radykalnych grup mniejszości białoruskiej. W dniu D oddziały rosyjskie i białoruskie pod pozorem ochrony mniejszości narodowych dokonały otwartej agresji na terytorium RP na trzech kierunkach operacyjnych: poleskim, podlaskim i mazurskim²⁸.

II. Wnioski z symulacji strategicznej operacji obronnej Polski 203X.

Aktywne działania stron zakończyły się w dniu D+13. Po przełamaniu obrony czerwonych na rzece Bug (od południa) i na granicy polsko-białoruskiej (od północy) siły niebieskich (Polski) stworzyły warunki do wyparcia przeciwnika²⁹.

Założenie oddziaływań kognitywnych w symulacji strategicznej operacji obronnej Polski 2035

W przyjętym tle polityczno-militarnym strategicznej operacji obronnej Polski 203X można odnaleźć odniesienia, które wskazują na działania hybrydowe wobec państw wschodniej flanki NATO (wykorzystanie prorosyjskiego nastawienia części środowisk politycznych w państwach Unii Europejskiej, aktywacja mniejszości białoruskiej na terenie Polski oraz mniejszości rosyjskiej na terenie krajów bałtyckich). Te informacje stanowią tło i ze względu na cel raportu nie były rozwijane ani analizowane pod kątem wpływu na prowadzone działania obronne Sił Zbrojnych RP. W części wnioskowej raportu zwraca się natomiast uwagę na sprawy, które powinny być podjęte (zrealizowane), aby nie rzutowały negatywnie na przebieg całej operacji obronnej, tj.: wypracowanie rozwiązań pozwalających na terminowe przygotowanie się do obrony w wypadku zagrożenia; zdecydowane podejmowanie odpowiednich decyzji, również na poziomie politycznym, w wypadku otrzymania sygnałów o zagrożeniu; odpowiednio wczesne podjęcie decyzji o przemieszczeniu wojsk do rejonów operacyjnego rozwinięcia oraz przygotowania terenu

²⁸ *ibidem*, s. 6–7, 9–10.

²⁹ *ibidem*, s. 23, 25, 34.

jeszcze w fazie pokoju (spóźnione podjęcie decyzji lub ich zaniechanie mogłyby mieć bardzo poważne skutki dla prowadzenia operacji obronnej); zapewnienie kadr dla nowych jednostek, odpowiedniej infrastruktury, a także ich wyposażenia³⁰. W symulacji przyjęto, że w tych obszarach w 203X r. nie zostały zidentyfikowane ryzyka.

Po uwzględnieniu wymienionych czynników wprowadzono kilka modyfikacji w założeniach i w tle polityczno-militarnym strategicznej operacji obronnej Polski 203X. Przy założonym stosunku ilościowym i jakościowym pomiędzy siłami niebieskich oraz czerwonych dokonano analizy sytuacji w obszarze możliwych oddziaływań kognitywnych na obszar kompetencji organów władzy wykonawczej RP. Zmieniono też założenie narastania konfliktu. Z treści raportu można wnioskować, że przyjęto model ataku na Ukrainę z 2022 r., gdy konflikt narastał powoli oraz otwarcie. Zupełnie inna była taktyka ataku na Krym. Tę taktykę działania Federacji Rosyjskiej przeanalizowano w symulacji 2035 w odniesieniu do przesmyku suwałskiego.

I. Tło polityczno-militarne.

W związku z pojawieniem się możliwości pauzy strategicznej (zawieszenia broni) w Ukrainie od 2025 r. Rosja podjęła działania gospodarcze i dyplomatyczne mające na celu szybką odbudowę potencjału militarnego. Rozmowy pokojowe w 2025 r. pozwoliły Rosji na wyjście z międzynarodowej izolacji politycznej oraz otworzyły możliwość normalizacji i dały nowe perspektywy gospodarcze w zakresie importu i eksportu towarów i usług. W wyniku rozmów pokojowych w 2025 r. zostało podpisane rosyjsko-ukraińskie porozumienie o zawieszeniu broni. Spowodowało to demobilizację większości Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej, zaangażowanych dotychczas na froncie ukraińskim. Jednocześnie nasilono działania wobec państw wschodniej flanki NATO, wykorzystując prorosyjskie nastawienie części środowisk politycznych. W stosunku do Polski te działania były ukierunkowane na utrzymanie dotychczasowych i tworzenie nowych sporów pomiędzy frakcjami politycznymi oraz na negowanie

³⁰ *ibidem*, s. 11, 34, 36.

realnego zagrożenia ze strony Rosji. Spory polityczne paraliżowały procesy decyzyjne i przesunęły w czasie uchwalenie aktów prawnych, które pozwalałyby na szybkie aktywowanie operacji obronnej. Przez niektóre środowiska polityczne oraz media lansowane były przekazy: po co zmieniać prawo, skoro obowiązujące działa?; jeżeli są luki prawne, to zastanówmy się nad innymi wariantami, po co podejmować pochopne decyzje; skupmy się na tym, co najważniejsze, czyli ekologii i prawach człowieka; pomóżmy uchodźcom, którym dzieje się krzywda. Reforma systemu kierowania i dowodzenia została zablokowana z powodów finansowych. Jednocześnie Rosja podjęła oddziaływanie na środowiska pacyfistyczne. Poprzez media społecznościowe kierowany był przekaz do osób w wieku poborowym, że wojna jest problemem politycznym i to politycy odpowiadają za istniejące zagrożenia, a zwykli ludzie powinni korzystać z życia. Jako przykład właściwej postawy propagowano masowe ucieczki poborowych z Ukrainy jeszcze przed wybuchem wojny oraz ucieczki z wojska. Pojawiły się manifestacje przy próbie rozmów w sprawie przywrócenia obowiązku odbywania zasadniczej służby wojskowej w Polsce. Maksyma „carpe diem!” zaczęła być lansowana jako właściwa postawa życiowa.

Dla Rosji problemem stała się sytuacja gospodarczo-polityczna w obwodzie królewieckim, który zaczął uzyskiwać coraz większą autonomię, a od wewnątrz pojawiły się w nim dążenia do poluźnienia związków, a nawet oderwania się od Federacji Rosyjskiej. Sprzyja temu zarówno bezpośredni kontakt „bałtyckich” Rosjan z zachodnimi państwami, jak i fizyczna separacja całego obszaru, co ogranicza możliwość robienia biznesów z Rosją. Mieszkańcy obwodu królewieckiego uzyskali swobodniejszy wjazd do północnej Polski i na Litwę. Podczas zakupów towarów jednocześnie zaczęli dostrzegać, jakie braki ma ich państwo. Doszło do sytuacji, w której mieszkańcy obwodu znacznie częściej odwiedzali Litwę i Polskę niż samą Rosję, zakładając lokalne biznesy. Odżyły idee z lat 90. XX w. na stworzenie Republiki Bałtyckiej, która byłaby luźno stowarzyszona z Federacją Rosyjską, a na forum międzynarodowym miałyby status samodzielnego podmiotu. Narodził się również pomysł, by przeprowadzić

referendum o zmianie obwodu na republikę, jednak nadal funkcjonującą w ramach Federacji Rosyjskiej. Ta sytuacja bardzo niepokoiła władze w Moskwie z uwagi na znaczenie militarne tego regionu, wynikające z jego położenia geostrategicznego oraz ograniczenia swobody działania w obszarze Morza Bałtyckiego – zwłaszcza po przystąpieniu Szwecji i Finlandii do Sojuszu Północnoatlantyckiego. Ten region jest oddalony od terytorium Rosji o 550–600 km, a Białorusi o 65 km (przesmyk suwalski). Obwód królewiecki stanowi najbardziej zmilitaryzowany obszar państwa Federacji Rosyjskiej. Na jego terenie znajdują się rozwinięte fortyfikacje i znaczne magazyny przechowywania amunicji, w tym jądrowej. Zwiększa to głębię strategiczną Federacji na kierunku zachodnim. Większość jednostek jest podporządkowana Dowództwu Floty Bałtyckiej. Niektóre podlegają jednak Głównemu Zarządowi Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej i 15 Armii Sił Powietrzno-Kosmicznych Specjalnego Przeznaczenia. Komponent lądowy wchodzi w skład 11 Korpusu Armijnego Wojsk Obrony Wybrzeża i Wojsk Lądowych, który jest odrębną formacją operacyjno-taktyczną. Obejmuje on: 18 Dywizję Zmotoryzowaną Gwardii, 7 Samodzielny Pułk Strzelców Zmotoryzowanych, 152 Brygadę Rakietową Gwardii, 244 Brygadę Artylerii, 22 Samodzielny Pułk Rakietowy Obrony Powietrznej, 40 Samodzielny Batalion Dowodzenia i 46 Samodzielny Batalion Rozpoznawczy.

II. Założenia symulacyjne.

W symulacji przyjęto, że na początku 2035 r. zrealizowane zostały niektóre cele oddziaływań kognitywnych skierowanych na Polskę (w ramach faz 1. i 2. doktryny Gierasimowa). Efektem tych działań był brak dokonania zmian w systemie obronnym państwa, a w szczególności obszarze regulacji prawnych, które umożliwiłyby adekwatne reagowanie na ten rodzaj zagrożenia.

1. Nie wdrożono założeń reformy kierowania i dowodzenia w wyniku ciągłych zmian jej wizji i koncepcji. Była to bardzo istotna sprawa nie tylko z powodów organizacyjnych, lecz także ograniczeń w stanach osobowych z powodu odczuwalnego już starzenia się społeczeństwa oraz niskiego poziomu diety. Na potrzebę zmian

w systemie kierowania i dowodzenia wskazywały m.in. ćwiczenia wojskowe „Zima” w 2017 r. i „Zima” w 2021 r. Pierwszy etap reformy wprowadzono w 2018 r. (tzw. „mały SKiD”), jednak reformy nie zakończono. Wewnętrzne spory i rywalizacja polityczna nie pozwoliły na uchwalenie oczekiwanych przez wojsko przepisów prawnych.

2. W obszarze poboru nie doszło wprawdzie do masowych wyjazdów mężczyzn w wieku poborowym za granicę, ale w wyniku obaw elit politycznych nie został on odwieszony. Ostatni obowiązkowy pobór do wojska odbył się w 2008 r. Od 2010 r. zasadnicza służba wojskowa jest w Polsce zawieszona. To oznacza, że w przypadkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa można ją przywrócić, ale wymaga to odpowiednich przygotowań, zabezpieczenia środków finansowych oraz czasu. Z powodu obaw przed protestami społecznymi i zagrożeniem masowych wyjazdów na początku 2035 r. środowiska polityczne nie podjęły decyzji o przywróceniu obowiązkowej służby wojskowej. Sztab Generalny WP nie mógł więc wdrożyć założonej reformy – poboru do służby wojskowej, w tym w zakresie zmian w kwalifikacji wojskowej młodych ludzi posiadających coraz więcej schorzeń z powodu np. otyłości, alergii, chorób układu krążenia i układu mięśniowo-szkieletowego.

3. Spory i rywalizacja polityczna nie pozwoliły na uchwalenie przepisów regulujących kwestie strategicznego planowania obronnego oraz zmian w przepisach kompetencyjnych na wypadek zewnętrznego zagrożenia państwa. W szczególności nie udało się wprowadzić rozwiązań dotyczących selektywnego podnoszenia stopni gotowości bojowej wojsk w stanie stałej gotowości obronnej państwa. Uwzględniały one, że wszelkie działania przygotowawcze, odpieranie zagrożeń hybrydowych, rozwijanie systemu obronnego, w tym wojennego systemu dowodzenia, powinny następować w stanie stałej gotowości obronnej państwa. Biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia oraz przyjęte koncepcje w NATO, istniała potrzeba, aby w sytuacji wystąpienia zewnętrznego zagrożenia w stanie stałej gotowości obronnej państwa Minister Obrony Narodowej mógł decydować o selektywnym podniesieniu stopni gotowości bojowej Sił Zbrojnych. Ta koncepcja miała ścisły związek ze stałymi planami obrony (możemy

je również nazwać np. planami operacji wojskowej), których celem jest przeciwdziałanie zagrożeniom wymagającym podjęcia natychmiastowych działań w stanie stałej gotowości obronnej państwa. Nadanie takiego uprawnienia dla Ministra Obrony Narodowej nie naruszało kompetencji Prezydenta RP, określonych w art. 10 Ustawy o stanie wojennym.

4. Kontynuując wspomniany wyżej wątek gotowości obronnej państwa, należy również podnieść, iż nie udało się osiągnąć porozumienia, które miało doprowadzić do rozpoczęcia prac nad rezygnacją z instytucji „gotowość obronna państwa”, która nie ma bezpośredniego odniesienia konstytucyjnego. Nie ulega wątpliwości, że najważniejsze (i niepodlegające dyskusji) są konstytucyjne stany nadzwyczajne³¹. Na poziomie ustawowym zostały uregulowane inne mechanizmy, umożliwiające instytucji państwa uruchamianie procesów będących reakcją na zagrożenia zewnętrzne³². Zgodnie z obecnym stanem prawnym podwyższenie gotowości obronnej państwa do stanu pełnego (w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny³³) ma umożliwić m.in. przeprowadzenie mobilizacji czy wprowadzenie stanu wojennego³⁴, pomimo iż mobilizacja i stan

³¹ Przede wszystkim: mobilizacja, czas wojny, stan wojenny, stan wyjątkowy, wynikające z umowy międzynarodowej zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji.

³² Wynikają one m.in. z ustaw o: obronie Ojczyzny (np. Prezes Rady Ministrów, na wniosek Ministra Obrony Narodowej, podejmuje decyzję o uruchomieniu Planu zabezpieczenia potrzeb Sił Zbrojnych, mając na celu zabezpieczenie obrony państwa w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa); rezerwach strategicznych (minister właściwy do spraw wewnętrznych w drodze decyzji, m.in. na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa i obronności państwa, udostępnia niezwłocznie rezerwy strategiczne); Prawie Lotniczym (Rada Ministrów może w wprowadzić w drodze rozporządzenia zakazy i ograniczenia w ruchu lotniczym niezbędne ze względu obronność i bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej); obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (jeżeli wymagają tego potrzeby obronności lub bezpieczeństwa państwa na morskich wodach wewnętrznych oraz na morzu terytorialnym mogą być ustanawiane strefy zamknięte dla żeglugi i rybołówstwa); działaniach antyterrorystycznych; zarządzaniu kryzysowym; Policji; Straży Granicznej; Żandarmerii Wojskowej; ochronie granicy państwowej, wojewodzie i administracji rządowej w województwie; zapasach ropy naftowej, produktów naftowych i gazu ziemnego; zasadach postępowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa paliwowego państwa i zakłóceń na rynku naftowym i wiele innych.

³³ Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, art. 27 ust 1 pkt 4, Dz. U. z 2024r. poz. 248, ze zm.

³⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 marca 2025 r. w sprawie gotowości obronnej państwa, § 3 ust 1 i 2, Dz. U. z 2025 r. poz. 2355.

wojenny mają swoje umocowanie w Konstytucji RP. W trakcie analiz zgodzono się, że wyeliminowanie gotowości obronnej państwa z obiegu prawnego musi iść w parze m.in. z opracowaniem mechanizmów, które umożliwiłyby elastyczne (w zależności od sytuacji) uruchamianie zadań wynikających z dokumentów opracowywanych w ramach planowania operacyjnego oraz redefiniowaniem funkcjonowania stałych dyżurów³⁵.

5. Nie zostały doprecyzowane kwestie działań Wojsk Specjalnych w kraju i poza granicami w czasie pokoju. Wojska Specjalne muszą prowadzić działania planowania i przygotowania operacyjnego, działania ochronne oraz działania rozpoznawczo-bojowe. W szczególności dotyczy to działań przeciwzaskoczeniowych i działań wyprzedzających, prowadzonych na terytorium RP oraz poza jej granicami. Te działania Wojska Specjalne mogą prowadzić samodzielnie lub współdziałając z właściwymi organami i służbami, w tym innych państwach, a także z właściwymi organizacjami międzynarodowymi. Ze względu na zakładane cele niektóre działania Wojsk Specjalnych muszą być prowadzone w sposób skryty i niejawni.

6. Z powodu sporów między prawnikami nie zdołano doprecyzować działań Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni w czasie pokoju. Wojska Obrony Cyberprzestrzeni jako specjalistyczny komponent Sił Zbrojnych powinny posiadać zdolność do realizacji pełnego spektrum działań w cyberprzestrzeni, w szczególności w zakresie proaktywnej ochrony oraz aktywnej obrony elementów i zasobów cyberprzestrzeni kluczowych z punktu widzenia Sił Zbrojnych. Niezbędna jest również możliwość nawiązywania przez Dowódcę Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni współpracy z właściwymi w tym przedmiocie organami i służbami, również ze służbami specjalnymi innych państw oraz organizacjami międzynarodowymi – przy akceptacji władz cywilnych.

³⁵ Być może w ramach połączonych komórek tzw. obronnych i ochronnych. Obecnie zgodnie z Ustawą o zarządzaniu kryzysowym realizacja zadań stałego dyżuru w ramach gotowości obronnej państwa należy m.in. do RCB, komórki organizacyjnej właściwej w sprawach zarządzania kryzysowego w urzędzie wojewódzkim. Z kolei realizacja zadań na potrzeby podwyższania gotowości obronnej państwa należy m.in. do centrów zarządzania kryzysowego w ministerstwach czy wojewódzkich centrów zarządzania kryzysowego.

7. Nie zdołano prawnie uregulować sprawy opracowania i aktywowania stałych planów obrony, które pozwoliłyby na skrócenie procesów decyzyjnych dla operacji na małą skalę. Chodziło tu m.in. o sytuacje w przypadku nagłej koncentracji pododdziałów wojsk obcych lub niezidentyfikowanych uzbrojonych formacji w rejonie granicy państwa, w sile pozwalającej na przeprowadzenie bezpośredniego ataku oraz nieuprawnionego i nagłego przekroczenia granicy państwa przez pododdziały wojsk obcych lub niezidentyfikowane uzbrojone formacje.

8. Nie zdołano prawnie uregulować sprawy przekształcenia narodowych planów użycia Sił Zbrojnych RP w plan operacji obronnej. Ustawa o stanie wojennym przewiduje zatwierdzenie przez Prezydenta RP planu operacyjnego użycia Sił Zbrojnych RP na wniosek Naczelnego Dowódcy – co jest zbyt późną reakcją na zagrożenie. Optymalne byłoby rozwiązanie, aby z dniem wejścia w życie postanowienia Prezydenta RP o zarządzeniu mobilizacji lub użyciu Sił Zbrojnych do obrony państwa w trybie art. 136 Konstytucji RP narodowy plan użycia Sił Zbrojnych przekształcał się w plan operacji obronnej. Oczywiście przyjęcie takiego rozwiązania musi być uwarunkowane zasadą stałej aktualizacji narodowych planów użycia Sił Zbrojnych.

III. Przebieg działań obronnych w ramach symulacji 2035.

1 lipca–14 sierpnia 2035 r. Na poligonie Hoża w pobliżu Grodna na Białorusi od lipca 2035 r. prowadzone były ćwiczenia. Brały w nich udział m.in. 6 Brygada Piechoty Zmechanizowanej Białorusi (w skład tej jednostki wchodził także oddział artylerii uzbrojony w systemy wieloprowadnicowe BM-21 GRAD), 19 Samodzielna Brygada Zmechanizowana Sił Zbrojnych Białorusi oraz wydzielone jednostki Wojsk Powietrznodesantowych Federacji Rosyjskiej, tj. 76, 98, 106 dywizje powietrznodesantowe, 7 dywizja desantowo-szturmowa, 11, 31, 56, 83 brygady desantowo-szturmowe, 38 brygada dowodzenia oraz 45 brygada specjalnego przeznaczenia. Podczas ćwiczeń w dniach 1–15 sierpnia 2035 r. desantowano z samolotu Ił-76 pułk powietrznodesantowy z ok. 200 wozami bojowymi i pojazdami. 217 pułk

Powietrzono-Desantowy 98 Dywizji został przerzucony przez ok. 70 samolotów transportowych, startujących jednocześnie z czterech lotnisk. W tych samych ćwiczeniach przeprowadzono także śmigłowcowe desanty taktyczne siłami 31 Brygady Desantowo-Szturmowej. Część taktycznego desantu śmigłowcowego (31 Brygady) – 220 ludzi – była desantowana różnymi sposobami (z przyziemia i na linach) z 40 śmigłowców (12 Mi-24 i 28 Mi-AMTSz). Po opanowaniu rejonu i zabezpieczeniu miejsca lądowania przystąpiono do desantowania sił głównych: dwóch batalionów desantowo-szturmowych, baterii haubic, baterii moździerzy i baterii przeciwlotniczej. Haubice D-30 kal. 122 mm podwieszono pod Mi-8AMTSz, Mi-26 transportowały terenowe UAZ-y z moździerzami 120 mm, Niwy „Pikap” z moździerzami 82 mm, granatnikami automatycznymi AGS-17 i kaemami Kord oraz quady. Ćwiczenia wojsk powietrznodesantowych zakończono sukcesem 14 sierpnia 2035 r. Ćwiczenia na poligonie Hoża zostały wcześniej skoordynowane z manewrami Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym (OUBZ) Bojowe Braterstwo, które odbyły się na Białorusi w dniach 1–7 sierpnia. Wzięło w nich udział 2,5 tys. żołnierzy z Białorusi, Kazachstanu, Kirgistanu, Rosji i Tadżykistanu oraz wykorzystano ok. 500 sztuk sprzętu wojskowego. Podczas manewrów siły szybkiego reagowania OUBZ ćwiczyły m.in. prowadzenie rozpoznania, działań przeciw nieregularnym formacjom, desant linowy ze śmigłowców, naprowadzanie powietrzne oraz koordynację i celność ognia artyleryjskiego. Bojowemu Braterstwu towarzyszyły też inne działania sił OUBZ. W ramach Współdziałania przećwiczo- no m.in. rozpoznanie, wykrywanie baz nielegalnych grup zbrojnych, prowadzenie operacji psychologicznych, ataki powietrzne, zwalczanie nielegalnych grup zbrojnych i przywracanie kontroli na granicy. Dodatkowo przeprowadzono ćwiczenie „Eszelon” (zabezpieczenie logistyczne, transport) i „Poszukiwanie” (ćwiczenia rozpoznania).

Od 1 sierpnia 2035 r. trwały również ćwiczenia Floty Bałtyckiej, wchodzącej w skład Zachodniego Okręgu Wojskowego, powtarzane cyklicznie od 2030 r. W ćwiczeniach wzięły udział jednostki z trzech bałtyckich portów: Bałtijska, Kronsztadu i Łomonosowie (w liczbie 54 okrętów bojowych). Zakończenie ćwiczeń przewidziano na

20 sierpnia 2035 r. W okresie ostatnich 5 lat ćwiczenia odbywały się zgodnie z harmonogramem, zgłoszonym przez stronę rosyjską, aczkolwiek często z różnymi odstępstwami.

15–16 sierpnia 2035 r. (środa-czwartek). Sierpień jest w Polsce tradycyjnym okresem przerwy wakacyjnej dla parlamentarzystów oraz części administracji rządowej i administracji Prezydenta RP. 15 sierpnia 2035 r. odbyła się parada wojskowa z pokazem sił jednostek wojskowych. Wieczorem Prezydent RP wyjechał na wypoczynek do Juraty. Powrót do Warszawy został zaplanowany na 27 sierpnia. 16 sierpnia 2035 r. Prezes Rady Ministrów wyjechał na wcześniej planowaną wizytę do Kanady. Powrót do Warszawy został przewidziany na 18 sierpnia.

17 sierpnia 2035 r. (piątek, godz. 0.01–21.00). 17 sierpnia w godzinach rannych część okrętów Floty Bałtyckiej przemieściła się zgodnie z programem ćwiczeń w kierunku środkowej części akwenu Morza Bałtyckiego. Były to niszczyciel proj. 966A *Nastojczywiy*, dwie fregaty proj. 11540 *Nieustraszymyj* oraz *Jarosław Mudryj*, cztery korwety rakietowe, proj. 20380 *Stierieguszczyj*, trzy korwety proj. 22800 *Karakurt* oraz dwie korwety proj. 21631 *Bujan-M*. Wszystkie powyższe korwety wyposażono w pociski Kalibr, zdolne do atakowania celów lądowych na odległości 1500 km. Ćwiczenia były monitorowane przez NATO i do 17 sierpnia 2035 r. nie stwierdzono odstępstw od zgłoszonego harmonogramu. W godzinach popołudniowych okręty zawróciły w kierunku portów macierzystych. Ok. godz. 18.00 zostały identyfikowane przez stronę NATO odstępstwa od przyjętego harmonogramu ćwiczeń poprzez zbliżenie kilku jednostek w kierunku Zatoki Gdańskiej. Rosjanie zgłosili awarię fregaty proj. 11540 *Nieustraszymyj*. Zmianę planu ćwiczeń tłumaczyli awarią maszynowni i potrzebą podjęcia działań naprawczych, w tym przemieszczenia między jednostkami środków bojowych. Rozpoznanie powietrzne i satelitarne potwierdziło, że z fregaty proj. 11540 *Nieustraszymyj* wydostawał się dym. Ok. godz. 19.00 wszystkie jednostki Floty Bałtyckiej, które brały udział w ćwiczeniu, wstrzymały dotychczasowy kierunek rejsu i pozostały w miejscu. W ramach

rozpoznania prowadzonego przez NATO nie potwierdzono przygotowań do odpalenia środków bojowych.

17 sierpnia 2035 r. (piątek, godz. 21.00–23.59). 17 sierpnia 2035 r. ok. godz. 21.20 następuje poderwanie śmigłowców 31 Brygady Desantowo-Szturmowej oraz 45 Brygady Specjalnego Przeznaczenia wojsk powietrznodesantowych Federacji Rosyjskiej. O godz. 21.30 następuje przekroczenie granicy Polski przez śmigłowce i ich przemieszczenie w kierunku miejscowości Lipsk (położonej przy granicy polsko-białoruskiej ok. 32 km od Grodna), a następnie w kierunku miejscowości Augustów (ok. 42 km od granicy) oraz Olecko (ok. 80 km od granicy z Białorusią). Jednocześnie o 21.30 przekroczyły granicę obwodu królewieckiego z Polską śmigłowce uderzeniowe Mi-24VP (w liczbie 14 sztuk), wielozadaniowe Mi-8 (10 sztuk) i skierowały się w kierunku miejscowości Gołdap (ok. 5 km od obwodu królewieckiego). Wlot śmigłowców nastąpił w ciszy radiowej i z wyłączonymi transponderami. Po dokonaniu zrzutu sprzętu i ludzi w odległości ok. 20–30 km od granicy śmigłowce zawróciły w kierunku Federacji Rosyjskiej oraz Białorusi. Przekroczenie granicy państwowej przez obce wojskowe statki powietrzne w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej nastąpiło bez zezwolenia Dowódcy Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych³⁶.

Przelot śmigłowców miał miejsce na niskiej wysokości (poniżej 100 m), przez co systemy radarowe Wojsk Obrony Powietrznej nie wychwyciły przelotu śmigłowców. Przemieszczenie niezidentyfikowanych obiektów w kierunku granicy Polski zostało natomiast wychwycone przez system wczesnego ostrzegania NATO, wojska radiotechniczne (jako obiekty niezidentyfikowane) oraz systemy rozpoznania Straży Granicznej. Informacja z Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej została przekazana zgodnie z procedurami o godz. 21.40 do Dyżurnej Służby Operacyjnej KGSG, Rządowego Centrum Bezpieczeństwa oraz Centrum Operacji Powietrznych

³⁶ Zgodnie z art. 18a ust. 1 art. 18a. ust. 1 Ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (tj. Dz. U. z 2025 r. poz. 184) przekroczenie granicy państwowej i lot obcego wojskowego statku powietrznego w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej może nastąpić na podstawie zezwolenia wydanego przez Dowódcę Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych, udzielonego na wniosek zainteresowanego podmiotu.

(jednostki podporządkowanej Dowództwu Operacyjnemu Sił Zbrojnych). O godz. 21.45 informacja o naruszeniu granicy państwowej na kierunku białoruskim i Federacji Rosyjskiej zostaje przekazana do Dyżurnej Służby Operacyjnej BBN. O godz. 21.46 następuje próba nawiązania kontaktu z Prezydentem RP oraz Szefem BBN. RCB³⁷ (po otrzymaniu informacji) bez zbędnej zwłoki podejmuje próbę skontaktowania się z Prezesem Rady Ministrów, ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, Koordynatorem Służb Specjalnych i Szefem Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz Ministrem Obrony Narodowej – Wiceprezesem Rady Ministrów, jako wiceprezesem Rady Ministrów wyznaczonym przez Prezesa Rady Ministrów w razie jego nieobecności lub w przypadku czasowej niemożności wykonywania przez niego obowiązków w Radzie Ministrów³⁸. Po skontaktowaniu się Minister Obrony Narodowej – Wiceprezes Rady Ministrów – decyduje o odbyciu posiedzenia Rady Ministrów przy użyciu środków komunikacji elektronicznej³⁹. Po skontaktowaniu się z Prezesem Rady Ministrów w Kanadzie stwierdzono, że na chwilę obecną nie ma on możliwości przewodniczenia Radzie Ministrów przy użyciu środków komunikacji elektronicznej, zachowując niezbędne zasady bezpieczeństwa. Z powodu zakłóceń w systemie łączności brakowało możliwości nawiązania kontaktu z Prezydentem RP. W tej sytuacji Szef BBN podejmuje decyzję o anulowaniu urlopów niektórych pracowników i wyznacza spotkanie na godz. 22.30 w siedzibie BBN oraz nawiązuje kontakt z Ministrem Obrony Narodowej i Szefem Sztabu Generalnego WP. O 22.30 w siedzibie BBN odbywa się narada z udziałem przedstawicieli Ministra Obrony Narodowej, Szefa Sztabu Generalnego WP oraz przedstawicieli Ministra Spraw Zagranicznych. Jednocześnie z uwagi na szczególnie uzasadniony przypadek

³⁷ Zgodnie z art. 11 ust 1a Ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 122, ze zm.) zapewnia ono obsługę Rady Ministrów, Prezesa Rady Ministrów, Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego i ministra właściwego do spraw wewnętrznych w sprawach zarządzania kryzysowego oraz pełni funkcję krajowego centrum zarządzania kryzysowego.

³⁸ Zob.: art. 6 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. z 2024 r. poz. 1050, ze zm.).

³⁹ Zob.: art. 17 Ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. z 2024 r. poz. 1050, ze zm.).

Minister Obrony Narodowej – Wiceprezes Rady Ministrów – poinformował o możliwości odbycia posiedzenia Rady Ministrów przy użyciu środków komunikacji elektronicznej. Według meldunku przedstawicieli Szefa Sztabu Generalnego WP zostały wydzielone siły do przemieszczenia w rejon zagrożenia już o godz. 22.30, ale obowiązujące procedury nie dają podstaw do pobrania zapasów środków bojowych i wyprowadzenia uzbrojonego wojska poza miejsce stałej dyslokacji celem podjęcia stosownych działań w rejonie zagrożenia. W tej sprawie niezbędny jest wniosek Prezesa Rady Ministrów i wydanie postanowienia przez Prezydenta RP w trybie art. 136 Konstytucji RP. Wobec ciągłego braku nawiązania kontaktu z Prezydentem RP Szef BBN o godz. 22.40 podejmuje decyzję o aktywowaniu w BBN zespołów ds. strategicznej analizy operacyjnej, ds. przemieszczenia Prezydenta RP na zapasowe stanowisko kierowania oraz zespołu ds. zabezpieczenia logistycznego w głównej siedzibie oraz zapasowym miejscu pracy. Kontakt z Prezydentem RP zostaje nawiązany dopiero o godz. 23.15. Podjęta jest decyzja o natychmiastowym przemieszczeniu Prezydenta RP do Warszawy. Z uwagi na zagrożenie następuje ono w trybie niejawnym.

18 sierpnia 2035 r. (sobota, godz. 00.01–9.00). Przyjazd Prezydenta RP do głównej siedziby następuje o godz. 3.00. O godz. 3.15 rozpoczyna się narada pod przewodnictwem Prezydenta RP z udziałem Sekretarza Stanu w MON, I zastępcy Szefa Sztabu Generalnego WP oraz przedstawicieli służb specjalnych. Z opisu sytuacji przedstawionej przez I zastępcę Szefa Sztabu Generalnego WP wynika, że doszło do wtargnięcia wojsk rosyjskich i białoruskich w rejon przesmyku suwalskiego i zajęcia terytorium Polski na długości ok. 130 km na linii Lipsk, Augustów, Olecko oraz Gołdap i głębokości od kilku do ok. 60 km. Poderwana para dyżurna samolotów NATO zidentyfikowała śmigłowce przeciwnika, wykonujące już lot w kierunku granicy z Federacją Rosyjską oraz Białorusią. W tej sytuacji podjęto procedurę przechwycenia obcych statków powietrznych, o czym mowa w art. 18b Ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej, lecz nie zdecydowano się na ich zniszczenie z uwagi na wykonywanie lotu w bliskiej już odległości od granicy państwowej

i zagrożenie, że zestrzelenie jakiegoś ze śmigłowców może być potraktowane przez stronę przeciwną za *casus belli*⁴⁰.

Do godz. 22.30 wojska powietrznodesantowe Federacji Rosyjskiej opanowały Lipsk, Augustów, Olecko oraz Gołdap. Jednocześnie od strony Białorusi na terytorium RP weszły wojska 6 Brygady Piechoty Zmechanizowanej, 19 Samodzielnej Brygady Zmechanizowana Sił Zbrojnych Białorusi oraz 106 dywizji powietrznodesantowej Federacji Rosyjskiej, a od strony obwodu królewieckiego wojska 18 Dywizji Zmotoryzowanej Gwardii Federacji Rosyjskiej. Do godz. 2.00 doszło do odcięcia terytorium RP od Litwy i stworzenia korytarza pomiędzy Białorusią oraz obwodem królewieckim. W Siłach Zbrojnych RP podjęto działania mające na celu podniesienie gotowości bojowej części Sił Zbrojnych RP i uzyskano częściową gotowość operacyjną już ok. godz. 22.30. Jednak z powodu braku aktywowania działań w ramach operacji wojskowej w rozumieniu Ustawy z dnia 26 lipca 2024 r. o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych RP, policji oraz Straży Granicznej lub w trybie art. 136 Konstytucji RP nie doszło do wyprowadzenia wojsk w rejon operacyjnego przeznaczenia.

Do spotkania Prezydenta RP z Ministrem Obrony Narodowej, Szefem Sztabu Generalnego WP, Dowódcą Operacyjnym RSZ oraz przedstawicielami rządu dochodzi o godz. 5.00 nad ranem. Przygotowano dokumenty w sprawie wprowadzenia pełnej gotowości obronnej państwa oraz użycia Sił Zbrojnych RP w trybie art. 136 Konstytucji RP. Z uwagi na nieobecność w kraju Prezesa Rady Ministrów wniosek o użycie Sił Zbrojnych RP podpisał z upoważnienia Minister Obrony Narodowej. Szef Sztabu Generalnego WP zarekomendował Prezydentowi RP podpisanie postanowienia o użyciu Sił Zbrojnych RP i zarządzenie częściowej mobilizacji. Prawna możliwość aktywowania Sił Zbrojnych RP w trybie art. 136 Konstytucji RP została potwierdzona w opiniach prawnych, przygotowanych przez BBN oraz Biuro Prawa i Ustroju Kancelarii Prezydenta RP z zaznaczeniem, że dla skuteczności prawnej musi dojść do opublikowania postanowienia

⁴⁰ Wydarzenie lub sytuacja stanowiące rzeczywisty lub pozorny powód rozpoczęcia działań wojennych.

w trybie przewidzianym w przepisach prawnych. Najwcześniejszy termin publikacji określono między godz. 7.00 a 8.00 rano. Prezydent RP podpisał postanowienie o użyciu Sił Zbrojnych i częściowej mobilizacji. Podczas narady nie wyjaśniono wątpliwości dotyczących możliwości aktywowania zadań z Planu Reagowania Obronnego RP w stanie stałej gotowości obronnej państwa bez wprowadzenia stanu wojennego. Rozstrzygnięcie problemu odłożono do czasu zebrania się Rady Ministrów. Bez wniosku Rady Ministrów brakowało również podstaw prawnych do podpisania przez Prezydenta RP postanowienia o wprowadzeniu stanu pełnej gotowości obronnej państwa oraz wprowadzenia stanu wojennego. Zebranie Rady Ministrów zostało przewidziane na godz. 9.00.

IV. Wnioski z operacji obronnej 2035.

Zmodyfikowane założenia operacji oraz zmiana tła operacji w zasadniczy sposób wpłynęły na skuteczność reagowania i tym samym wynik prowadzonych działań obronnych przez niebieskich w pierwszej fazie operacji. Pomimo że jednostki Sił Zbrojnych RP były gotowe do wyjścia w rejony działania operacyjnego już o godz. 22.30 16 sierpnia 2035 r. (piątek), to jednak z powodu ograniczeń prawnych wyjście wojsk następuje dopiero ok. godz. 7.30 17 sierpnia 2035 r., tj. po 9 godzinach. W przypadku operacji na małą skalę, gdy nie można wcześniej wiarygodnie zidentyfikować symptomów zagrożenia, 9-godzinne opóźnienie daje przeciwnikowi możliwość szybkiego przejęcia kontroli nad obszarem opanowanym nawet punktowo przez siły specjalne oraz wojska powietrznodesantowe.

Podstawowym problemem szybkiej aktywacji Sił Zbrojnych RP są ograniczenia prawne zarówno na etapie planowania operacyjnego, jak i reagowania obronnego. Rozwiązanie tych problemów zostało zaproponowane przez Prezydenta RP w projektach Ustawy o działaniach organów władzy państwowej na wypadek zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Pierwszy projekt złożono do Sejmu RP w połowie sierpnia 2023 r. a drugi – z uwagi na zasadę

dyskontynuacji projektów ustaw w sytuacji nowych wyborów parlamentarnych – na początku maja 2024 r.⁴¹.

Dotychczasowe doświadczenia w obszarze planowania obronnego skłaniają do wniosku o konieczności opracowania nowej regulacji prawnej, pozwalającej na powiązanie i uszczegółowienie niektórych rozwiązań obowiązujących m.in. w Ustawie z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, w Ustawie z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych RP i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej oraz w Ustawie z dnia 14 grudnia 1995 r. o urzędzie Ministra Obrony Narodowej. Proponowane zmiany powinny zlikwidować zidentyfikowane niejasności i luki prawne w obszarach kompetencyjnych organów władzy publicznej oraz organów wojskowych oraz obszary uznaniowości w procesach decyzyjnych i tym samym zapewnić przestrzegania i właściwą realizację art. 26 ust. 2 Konstytucji RP (cywilna i demokratyczna kontrola Sił Zbrojnych RP). Konieczne jest też doprecyzowanie istniejących rozwiązań, aby zapewnić jednoznaczne rozumienia spraw będących przedmiotem prawnych regulacji oraz zagwarantować szybki proces podejmowania decyzji w przypadku powstania zagrożeń w stanie stałej gotowości obronnej państwa.

Wprowadzenie proponowanych regulacji prawnych powinno zapewnić właściwą relację kompetencyjną i decyzyjną w obszarze planowania i reagowania obronnego pomiędzy najważniejszymi organami władzy, tj. Prezydentem RP oraz Radą Ministrów i Prezesem Rady Ministrów (art. 10 ust. 2 w zw. z art. 146 ust. 1 i ust. 4 pkt 7, 8 i 11 Konstytucji RP) oraz pomiędzy Prezydentem RP a Ministrem Obrony Narodowej (art. 134 ust. 2 Konstytucji RP) w zakresie elastycznego reagowania na zewnętrzne zagrożenia, również te o charakterze bezpośrednim. Zważywszy na istotne zadania realizowane przez Sejm i Senat, w systemie kierowania bezpieczeństwem państwa powinni być również ujęci Marszałek Sejmu oraz Marszałek Senatu.

Stopniowe i proporcjonalne reagowanie na zagrożenia powinno następować poprzez selektywne uruchamianie systemu obronnego,

⁴¹ Druk sejmowy nr 3605 z 2023 r. oraz nr 405 z 2024 r.

bez niepotrzebnego ograniczania praw podmiotowych i angażowania gospodarki w procesy obronne, z wykorzystaniem przede wszystkim tych kompetencji poszczególnych organów, które już funkcjonują w systemie prawnym⁴². Wszelkie działania przygotowawcze, odpieranie zagrożeń hybrydowych, rozwijanie systemów obronnych, w tym wojennych, powinny następować w stanie stałej gotowości obronnej państwa. W tym kontekście niezbędne jest prawidłowe rozumienie zagrożeń (np. o charakterze bezpośrednim), aby minimalizować obciążenia społeczne i gospodarcze na etapie odpierania zagrożeń hybrydowych, które w obecnych realiach, czyli w okresie pokoju, są dominującą formą wywierania presji zewnętrznej.

Stąd też uzasadnione jest podjęcie prac nad wyłączeniem z obrotu prawnego wszystkich czynności, które wydłużają proces decyzyjny (w szczególności angażujący dwa organy władzy wykonawczej). Mowa tu przede wszystkim o tzw. gotowości obronnej państwa. Chodzi tylko o to, że stan pełnej gotowości obronnej państwa jest formalnym ograniczeniem – na poziomie rozporządzenia Rady Ministrów dla realizacji instytucji konstytucyjnych, takich jak przeprowadzenie mobilizacji czy wprowadzenie stanu wojennego. Ponadto w obecnych uwarunkowaniach międzynarodowych Rzeczpospolita Polska musi posiadać permanentne zdolności do reagowania na wszelkiego rodzaju sytuacje, które stanowią zagrożenie dla jej bezpieczeństwa w każdym obszarze funkcjonowania instytucji państwa. Konieczne jest stworzenie zdolności do błyskawicznego podjęcia czynności lub działań, adekwatnych do sytuacji, w oparciu o plany i procedury, bez „sztucznego” angażowania poszczególnych organów decyzyjnych, w szczególności organów władzy wykonawczej.

Mając na względzie funkcjonowanie pojęcia „gotowość obronna państwa”, dla skutecznego prowadzenia operacji obronnej o małej skali w celu przeciwdziałania zagrożeniom wymagającym podjęcia natychmiastowych działań w stanie stałej gotowości obronnej państwa lub w stanie pełnej gotowości obronnej państwa, niezbędne

⁴² Wynika to m.in. z ustaw o: zarządzaniu kryzysowym (polecenia PRM), wojewodzie i administracji rządowej w województwie (rozporządzenia porządkowe wojewody) i działaniach antyterrorystycznych (uprawnienia kierującego działaniami antyterrorystycznymi).

jest wprowadzenie stałych planów obrony. W stałych planach obrony należy określić w szczególności wydzielone siły oraz ich zadania, realizowane w ramach operacji wojskowych. Siłami Zbrojnymi wydzielonymi w stałych planach obrony dowodzi osoba wskazana przez Ministra Obrony Narodowej. Uruchomienie procedur i użycie Sił Zbrojnych RP w ramach stałych planów obrony może nastąpić w sytuacjach:

1. Nagłej koncentracji pododdziałów wojsk obcych lub niezidentyfikowanych uzbrojonych formacji w rejonie granicy państwa w sile pozwalającej na przeprowadzenie bezpośredniego ataku.
2. Nieuprawnionego i nagłego przekroczenia granicy państwa przez pododdziały wojsk obcych lub niezidentyfikowane uzbrojone formacje.
3. Ostrzelania terytorium państwa przez obce wojska lub niezidentyfikowane uzbrojone formacje.
4. Potrzeby nagłego współdziałania Sił Zbrojnych RP z wojskami sojuszniczymi na terytorium państwa z uwagi na zidentyfikowane zagrożenia, gdy wynika to z porozumień międzynarodowych.

W powyższych sytuacjach Minister Obrony Narodowej powinien mieć prawo wydania decyzji w sprawie uruchomienia oddziałów lub pododdziałów, wydzielonych w stałym planie obrony oraz – jeśli to niezbędne – ich przemieszczenia do rejonu zagrożenia. Ich użycie w rejonie następuje natomiast na podstawie postanowienia Prezydenta RP, wydanego na wniosek Ministra Obrony Narodowej. Powinno przewidzieć się również tryb niecierpiący zwłoki. W trybie tym Minister Obrony Narodowej może podjąć decyzję o użyciu Sił Zbrojnych RP – niezwłocznie powiadamiając Prezesa Rady Ministrów – występując jednocześnie z wnioskiem do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o jej zatwierdzenie. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej niezwłocznie wydaje postanowienie o zatwierdzeniu lub uchyleniu powyższej decyzji. Formuła stałych planów obrony powinna dotyczyć również zadań realizowanych przez Wojska Obrony Cyberprzestrzeni oraz Wojska Specjalne.

W obowiązującym porządku prawnym istnieją ograniczenia do użycia Sił Zbrojnych w sytuacjach przeciwdziałania zagrożeniom wymagającym podjęcia natychmiastowych działań – szczególnie w stanie stałej gotowości obronnej państwa. Przepisy prawne, a w szczególności Ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o urzędzie Ministra Obrony Narodowej, nie upoważniały (i nadal nie upoważniają) Ministra Obrony Narodowej do zatwierdzania jakichkolwiek dokumentów z zakresu strategicznego użycia Sił Zbrojnych⁴³ ani też do wyprowadzania wojsk z koszar w innym celu aniżeli szkolenia oraz ćwiczenia. Tego typu ograniczenia nie wypełnia instytucja operacji wojskowej w rozumieniu Ustawy z dnia 26 lipca 2024 r. o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych RP, Policji oraz Straży Granicznej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Również w tej sytuacji nie dochodzi do preautoryzacji działań, co powoduje konieczność uzyskania postanowienia Prezydenta RP w sprawie użycia Sił Zbrojnych RP. Ponadto operacja wojskowa jest działaniem prowadzonym na podstawie wcześniej opracowanych planów i nie można stawiać znaku równości pomiędzy tymi pojęciami. Tym bardziej, że plan jest dokumentem, a operacja wojskowa – działalnością bojową wojsk, prowadzoną zgodnie myślą przewodnią dowódcy i pod jego kierownictwem dla osiągnięcia określonego celu przyjętego w planie.

Uwzględniając obecne realia, w Ustawie z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej konieczna jest rezygnacja z planu operacyjnego użycia Sił Zbrojnych, jako bytu odrębnego od narodowych planów użycia Sił Zbrojnych, i zastąpienie go planem operacji obronnej. Wyniki krajowych ćwiczeń oraz doświadczenia z wojny prowadzonej w Ukrainie wyraźnie wskazują, że najważniejszą sprawą są czas i elastyczność działania. Regulacja wymagająca opracowywania planu operacyjnego użycia wojsk dopiero po mianowaniu Naczelnego

⁴³ Minister ma prawo do decyzji dotyczącej użycia Sił Zbrojnych RP do wsparcia administracji w przypadku wystąpienia klęsk żywiołowych, ale ta sytuacja nie ma nic wspólnego z użyciem Sił Zbrojnych do działań bojowych.

Dowódca SZ, który może zostać mianowany po wprowadzeniu stanu wojennego, jest zatem niewłaściwa. Układ militarny oraz pozamilitarny muszą reagować na zagrożenia na bazie istniejących dokumentów i przewidzianych sytuacji. Z tego też względu Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej już w postanowieniu o użyciu Sił Zbrojnych może wskazywać jeden z narodowych planów użycia Sił Zbrojnych, na podstawie którego prowadzone będą działania umożliwiające przeciwstawienie się zagrożeniom zewnętrznym. Z chwilą wydania przez Prezydenta RP tego postanowienia jeden z narodowych planów użycia Sił Zbrojnych stanie się planem operacji obronnej – prowadzonej pod dowództwem Szefa SG WP czy Naczelnego Dowódcy po jego mianowaniu. Plan operacji obronnej powinien być podstawą do realizacji zaplanowanych zadań zgodnie z obowiązującym w Siłach Zbrojnych systemem kierowania i dowodzenia lub wojennym systemem dowodzenia, po mianowaniu Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych. Zgodnie z założoną koncepcją elastycznego reagowania wskazane powyżej zadania mogą być realizowane w stanie stałej gotowości obronnej państwa lub w stanie pełnej gotowości obronnej państwa.

Istotnym problemem dla operacji obronnej jest zapewnienie spójności pomiędzy reagowaniem kryzysowym w rozumieniu NATO oraz w rozumieniu Ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym i wynikających stąd problemów w planowaniu obronnym. Jest to sprawa od dawna znana, a wątpliwości należy upatrywać w nowelizacji Ustawy o zarządzaniu kryzysowym w 2009 r. W pierwotnym brzmieniu Ustawy o zarządzaniu kryzysowym art. 3 pkt 1 dawał szerokie rozumienie sytuacji kryzysowej (podobnie jak w NATO), tj. w takim zakresie, że użyte środki niezbędne do zapewnienia lub przywrócenia bezpieczeństwa nie uzasadniają wprowadzenia żadnego ze stanów nadzwyczajnych, o których mowa w art. 228 ust. 1 Konstytucji RP (czyli stanu wojennego, stanu wyjątkowego lub stanu klęski żywiołowej). Tym samym definicja sytuacji kryzysowych pozwalała na działania w obszarach, które w swoich skutkach mogły prowadzić do stanu wojennego, stanu wyjątkowego lub stanu klęski żywiołowej. Z tą definicją korespondowała treść art. 9

ust. 2, zgodnie z którą Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego do czasu wprowadzenia stanu wojennego i uruchomienia systemu kierowania obroną państwa był obowiązany/uprawniony do realizacji zadań wynikających z Planu Reagowania Obronnego RP (PRORP), będącego dokumentem wykonawczym do Polityczno-Strategicznej Dyrektywy Obronnej RP. Takie ujęcie problemu powodowało, że zadania wynikające z NCRSM (wykaz przedsięwzięć i procedur systemu zarządzania kryzysowego NATO z uwzględnieniem zobowiązań wynikających z członkostwa w Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego) oraz PRORP powinny być ze sobą powiązane. Ustawą z dnia 17 lipca 2009 r. o zmianie ustawy o zarządzaniu kryzysowym⁴⁴ dokonano zmian w art. 3 pkt 1 oraz art. 9 ust. 2 poprzez wykreślenie wskazanych treści. Tym samym po nowelizacji Ustawy o zarządzaniu kryzysowym w 2009 r. brakuje podstaw prawnych do aktywowania PRORP w stanie stałej gotowości obronnej państwa (w czasie pokoju), a zakres kompetencyjny Ustawy o zarządzaniu kryzysowym – w odniesieniu do stanów nadzwyczajnych – został ograniczony do spraw z obszaru stanu klęski żywiołowej.

Te sprawy wymagają pilnych regulacji ustawowych. Zwrócił na to uwagę Prezydent RP podczas odprawy kadry kierowniczej Sił Zbrojnych 5 lutego 2025 r. „Czekamy także na wdrożenie rozwiązań zaproponowanych w ustawie o działaniach organów państwa w sytuacji zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa. Musi jednak ona zostać najpierw uchwalona, na co czekam. To rozwiązania przygotowywane były z między innymi wieloma obecnymi tu na sali dowódcami i te rozwiązania pozbawione są w istocie politycznych intencji. Jeżeli Pan Minister uzna, że powinny być one treścią ustawy rządowej, a nie prezydenckiej, to oczywiście także i taką decyzję przyjmę i oczywiście z taką decyzją się zgodzę, bo w istocie proszę Państwa zależy mi na tym, aby te rozwiązania po prostu były. A czy będą się one nazywały przygotowanymi przez Prezydenta, jako projekt prezydencki skierowany do łaski marszałkowskiej, co wielokrotnie podkreślałem, został przygotowany we współpracy z Ministerstwem Obrony Narodowej. Czy to będzie projekt rządowy, to już wierzcie

⁴⁴ Dz. U. z 2009 r. nr 131, poz. 1076.

mi Państwo jest to absolutnie dla mnie sprawą wtórną. Nie ma to dla mnie większego znaczenia. Najważniejsze jest to, by te rozwiązania były, bo są one po prostu potrzebne. I wszyscy, którzy nad tym pracowali i wszyscy, którzy sprawdzali rozwiązania istniejące wiedzą, że one są niezbędne, byśmy w istocie mogli sprawnie reagować. Wojsko czeka na to prawo i osobiście traktuję tę sprawę, jako pilną, a wręcz powiedziałbym wprost, po prostu [jako] krytyczną z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa”⁴⁵.

Do najważniejszych wniosków z symulacji operacji obronnej na małą skalę 2035 należy zaliczyć stwierdzenie, że wojna kognitywna ma charakter ciągły, trwały i długoterminowy. Dlatego też istotne jest szybkie demaskowanie dezinformacji i reagowanie na narrację przeciwnika oraz wzmacnianie odporności władz i społeczeństwa na jej przejawy.

Oddziaływania kognitywne mogą w zasadniczy sposób zmienić percepcję rzeczywistości i wpływać na skuteczność realizacji planów w wymiarze militarnym, w szczególności w obszarze niewłaściwych lub spóźnionych procesów decyzyjnych. Powoduje to przesunięcie ryzyka niepowodzenia operacji z poziomu wojskowego na poziom cywilny, w szczególności polityczny.

Warunkiem skuteczności operacji militarnej są właściwe przygotowania w sferze niemilitarnej. O skuteczności operacji militarnej w pierwszym rzędzie będzie decydować właściwie przygotowany system prawny, w szczególności w obszarze kompetencyjnym; precyzyjne procedury wymiany informacji na wszystkich poziomach kierowania i dowodzenia; wyprzedzające przygotowanie się do obrony (m.in. planistyczne i materiałowe) oraz terminowe podejmowanie decyzji na poziomie politycznym w wypadku zagrożenia. Operacja militarna w realiach wojny kognitywnej nie będzie pierwszym etapem działań, lecz jej zbrojnym (kinetycznym) etapem.

⁴⁵ *Prezydent RP: Konieczne jest przyspieszenie prac nad nową Strategią Bezpieczeństwa Narodowego*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 5 lutego 2025 r., <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/prezydent-rp-konieczne-jest-przyspieszenie-prac-nad-nowa-strategia-bezpieczenstwa-narodowego,97024> (dostęp: 11 maja 2025 r.).

Niewłaściwe lub spóźnione procesy decyzyjne na poziomie politycznym, w szczególności w czasie operacji militarnej (działań kinetycznych), skutkują zwiększonymi stratami w sprzęcie i uzbrojeniu oraz w sile żywej.

Dla skuteczności procesów decyzyjnych niezbędne są jasne i precyzyjne uregulowania w obszarze planowania i reagowania obronnego. Mają one na celu minimalizację oddziaływań podprogowych, jakie mogą zostać zastosowane przez potencjalnego przeciwnika. Istotą działań podprogowych w wymiarze militarnym jest m.in. inicjowanie przez siły zewnętrzne działań, które utrudniają ocenę ryzyka wystąpienia konfliktu w kontekście przesłanek prawnych do podjęcia określonych decyzji w ramach prawa krajowego i umów międzynarodowych. W działaniach podprogowych obok metod dezinformacji wykorzystuje się również np. cyberataki, stymulowaną migrację, ataki na infrastrukturę krytyczną oraz aktywowanie nieoznakowanych formacji zbrojnych.

Zdolność państwa do przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym to ważny element budowania odporności państwa i powinien on obejmować zdolność budowania komunikacji strategicznej (Strat-Com państwa), uwzględniającej elementy wojny kognitywnej. Dla zapewnienia odporności należy prowadzić działania kognitywne, rozwijać wiedzę w społeczeństwie o zjawisku wrogich operacji informacyjnych, psychologicznych i propagandowych (w tym dywersji ideologicznej) oraz w cyberprzestrzeni, jak również podjąć działania na rzecz tworzenia norm i zasad współpracy państw i podmiotów niepaństwowych w globalnym środowisku informacyjnym.

Od czasu rozpadu Związku Radzieckiego stosunki Rosji z Zachodem to cała seria kryzysów, pomimo że zdarzały się także okresy pozornie pozytywnej i pragmatycznej współpracy obu stron. Z perspektywy czasu wydaje się, że takie chwilowe ocieplanie stosunków było jedynie skutkiem propagandowych działań, mających na celu budowanie pozytywnego wizerunku Rosji i Rosjan w zachodnich społeczeństwach. Służyło to również ugruntowywaniu rosyjskich wpływów nie tylko w państwach Europy Zachodniej, lecz także w organizacjach międzynarodowych. Dzięki temu wielu

zachodnioeuropejskich polityków mogło działać na rzecz Rosji przy jednoczesnej akceptacji znacznych części społeczeństw, które reprezentowali. Nawet obecnie, kiedy po ataku na Ukrainę rosyjskie cele stały się widoczne, część zachodnich społeczeństw wydaje się nie dostrzegać zagrożeń wymierzonych w ich kierunku. Z dużym prawdopodobieństwem można założyć, że jest to wynik rosyjskiej aktywności w infosferze. Nie można jednak wykluczyć, że w tym przypadku działa znany w psychologii mechanizm wyparcia⁴⁶.

Te wszystkie czynniki pozwalają Putinowi sprawować władzę przez ponad ćwierć wieku i realizować ambicje związane z odtworzeniem wpływów w regionie, podobnych w rozmiarze do tych z czasów Związku Sowieckiego, kosztem wielu ludzkich istnień oraz „skromnego” poziomu życia i marzeń obywateli (czyt. „poddanych”). Społeczeństwa i rządy Zachodu reagowały raczej skromnie na wszystkie przejawy naruszenia zasad demokracji, prawa międzynarodowego, zabójstw politycznych itp., przedkładając interes ekonomiczny nad wyznawane wartości. Punktem zwrotnym w ocenie działań Rosji była rozpoczęta 24 lutego 2022 r. pełnoskalowa wojna przeciwko Ukrainie. Początkowe bardzo nikłe zaangażowanie materialne poszczególnych państw NATO-wskich jest najlepszym dowodem na siłę propagandy rosyjskiej, która prezentowała swoją armię jako drugą najpotężniejszą armię na świecie.

⁴⁶ K. Kaczmarek, *op. cit.*, s. 117.

Piśmiennictwo

- Andrzejewski P., *Relacje gospodarcze Rosji i Niemiec w kontekście rosyjskiej inwazji na Ukrainę*, „Biuletyn Instytutu Zachodniego” 2022, nr 12 (494).
- Bawolek J., *Ekspert: popularność Putina w Rosji wynika z polityki opartej na imperializmie*, Polska Agencja Prasowa, 16 marca 2024 r., <https://www.pap.pl/aktualnosci/ekspert-popularnosc-putina-w-rosji-wynika-z-polityki-opartej-na-imperializmie> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Dura M., *Obwód Królewiecki poza Rosją? Czwarty Kraj Bałtycki coraz bliżej*, Defence24, 10 marca 2021 r., <https://defence24.pl/wojna-na-ukrainie-raport-specjalny-defence24/obwod-krolewiecki-pozza-rosja-czwarty-kraj-baltycki-coraz-blizej-scenariusz-opinia> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Dyner A.M., *Rosyjskie i białoruskie ćwiczenia wojskowe*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 10 października 2023 r., <https://www.pism.pl/publikacje/rosyjskie-i-bialoruskie-cwiczenia-wojskowe> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Francja: Reporterzy bez Granic skrytykowali Chiraca za Legię dla Putina*, Money.pl, 29 maja 2016 r., https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/arttykul/francja;reporterzy;bez;granic;skrytykowali;chiraca;za;legie;dla;putina,110,0,187502.html (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Gawęda M., *Odwód szybkiego reagowania. Rosja wzmacnia „desant”*, Defence24, 23 stycznia 2021 r., <https://defence24.pl/sily-zbrojne/odwod-szybkiego-reagowania-transformacja-rosyjskiego-desantu-analiza> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Гибридная война и доктрина Герасимова [Wojna hybrydowa i doktryna Gierasimowa]*, ИИВоеИ Info, 2 lipca 2019 r., <https://invoen.ru/voennaja-analitika-vojna/doktrina-gerasimova/> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Helnarska K.J., *Polityka zagraniczna Francji wobec Rosji w sektorze energetycznym*, „Nowa Polityka Wschodnia” 2015, nr 2 (9).
- Kaczmarek K., *Rosyjska dezinformacja jako element budowania wpływów w Europie. Analiza i perspektywy*, „Roczniki Nauk Społecznych” 2024, t. 16 (52), nr 1.
- Kamiński R., *Strzelanie rakietowe i zwalczanie okrętów podwodnych. Rosyjska Flota Bałtycka znowu ćwiczy*, Gospodarka Morska, 21 lutego 2025 r.,

- <https://www.gospodarkamorska.pl/strzelanie-rakietowe-i-zwalczanie-okretow-podwodnych-rosyjska-flota-baltycka-znowu-cwiczy-83527> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Korecki W., *Białoruś przerzuca co najmniej 20 czołgów na poligon pod Grodno*, Militarnyi, 14 grudnia 2022 r., <https://mil.in.ua/pl/news/bialorus-przerzuca-co-najmniej-20-czolgow-na-poligon-pod-grodno/> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Marszałkowski M., *Flota rosyjska rośnie w siłę na Bałtyku*, Biznes Alert, 10 marca 2021 r., <https://biznesalert.pl/flota-baltycka-wojsko-marynarka-morze-baltyckie-bezpieczenstwo/> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- McKew M.K., *The Gerasimov Doctrine. It's Russia's new chaos theory of political warfare. And it's probably being used on you*, Politico, wrzesień/październik 2017 r., <https://www.politico.com/magazine/story/2017/09/05/gerasimov-doctrine-russia-foreign-policy-215538/> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Mitrega A., *Wojna poznawcza we współczesnym środowisku Bezpieczeństwa*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis «Studia de Securitate»” 2023, nr 13 (2).
- Niemieckie firmy działają w Rosji. „Inwestycje są zagrożone”*, WP Finanse, 24 marca 2023 r., <https://finanse.wp.pl/niemieckie-firmy-dzialaja-w-rosji-inwestycje-sa-zagrozone-6879818622327616a> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Palczewski Sz., *#CyberMagazyn: Wojna kognitywna. Zawładnąć umysłem wroga*, CyberDefence24, 6 sierpnia 2022 r., <https://cyberdefence24.pl/armia-i-sluzby/cybermagazyn-wojna-kognitywna-zawladnac-umyslem-wroga> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Prezydent RP: Konieczne jest przyspieszenie prac nad nową Strategią Bezpieczeństwa Narodowego*, oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 5 lutego 2025 r., <https://www.prezydent.pl/aktualnosc/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/prezydent-rp-konieczne-jest-przyspieszenie-prac-nad-nowa-strategia-bezpieczenstwa-narodowego,97024> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Przeciwdziałanie wojnie kognitywnej: świadomość i odporność*, North Atlantic Treaty Organization, 20 maja 2021 r., <https://www.nato.int/docu/>

- review/pl/articles/2021/05/20/przeciwdzialanie-wojnie-kognitywnej-swiadomosc-i-odpornosc/index.html (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Radziwinowicz W., *Co w Rosji piszczy? Poparcie dla Putina nadal na rekordowo wysokim poziomie*, Wyborcza.pl, 4 września 2024 r., <https://wyborcza.pl/7,75399,31274897,co-w-rosji-piszczy-poparcie-dla-putina-nadal-na-rekordowo-wysokim.html> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Rosyjskie wpływy w Niemczech. „Autorem strategii AfD jest Kreml”. *Burza po publikacji „Der Spiegel”*, Polska Agencja Prasowa, 29 kwietnia 2024 r., <https://www.pap.pl/aktualnosci/rosyjskie-wplywy-w-niemczech-autorem-strategii-afd-jest-kreml-burza-po-publicacji-der> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Sienkiewicz M., *Niemiecko-rosyjska współpraca w sektorze gazu ziemnego*, „Wiadomości Naftowe i Gazownicze” 2012, nr 1 (165).
- Siewiera J., Bełza L., *Prezydencka ustawa strategiczna. Odpowiedź państwa na zagrożenia hybrydowe, podprogowe i konwencjonalne*, *Kwartalnik „Bezpieczeństwo Narodowe”* 2023, nr 42.
- Strategiczna Operacja Obronna Polski 203X. Raport*, Defence24, Warszawa, luty 2024 r. (niepublikowany).
- Szukający sondaż w Rosji. Zwolennicy Putina chcą pokoju z Ukrainą*, Onet, 22 października 2024 r., <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/szukajacy-sondaz-w-rosji-zwolennicy-putina-chca-pokoju-z-ukraina/msygzg4> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Topolski I., *Potencjał militarny Federacji Rosyjskiej w obwodzie kaliningradzkim*, Instytut Europy Środkowej, <https://ies.lublin.pl/komentarze/potencjal-militarny-federacji-rosyjskiej-w-obwodzie-kaliningradzkim/> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Ukryta wojna przeciwko Zachodowi. Doktryna generała Gierasimowa*, Jagiellonia.org, 8 września 2017 r., <https://jagiellonia.org/ukryta-wojna-doktryna-general-a-gierasimowa> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Wojsko: na poligonie Hoża na Białorusi odbywają się ćwiczenia wojskowe. Sytuacja jest monitorowana*, LRT, 8 lutego 2024 r., <https://www.lrt.lt/pl/wiadomosci/1261/2191372/wojsko-na-poligonie-hoza-na-bialorusi-odbywaja-sie-cwiczenia-wojskowe-sytuacja-jest-monitorowana> (dostęp: 11 maja 2025 r.).

Źródła

- Doktryna Wojenna Federacji Rosyjskiej, <https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/DoktrynaFederacjiRosyjskiej.pdf> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Konwencja dotycząca statutu uchodźców sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r., uzupełniona Konwencją Genewską protokołu dotyczącego statusu uchodźców, sporządzonego w Nowym Jorku dnia 31 stycznia 1967 r., Dz. U. z 1991 r., nr 119, poz. 515 oraz 517.
- Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego. Aktualizacja 2012/2022, <https://www.gov.pl/web/rcb/krajowy-plan-zarzadzania-kryzysowego> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Opinia Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka do druku nr 924, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/D70637D175673271C1258C21002F0BE5/%24File/924-003.pdf> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Opinia Krajowej Izby Radców Prawnych do druku nr 924, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/3A4D1256002BE44DC1258C1A004F8859/%24File/924-002.pdf> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Opinia Naczelnej Rady Adwokackiej do druku nr 924, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/2A5CC569065B763AC1258C23002B9035/%24File/924-004.pdf> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Opinia Rzecznika Praw Obywatelskich do druku nr 924, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/974A83DB63CB31A4C1258C2D004D421D/%24File/924-006.pdf> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Opinia Stowarzyszenia Interwencji Prawnej do druku nr 924, <https://interwencjaprawna.pl/prawa-do-azyly-nie-da-sie-zawiesic-analiza-prawna/> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Projekt ustawy o działaniach organów władzy państwowej na wypadek zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa (druk nr 405), <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/druk.xsp?nr=405> (dostęp: 11 maja 2025 r.).
- Projekt ustawy o działaniach organów władzy państwowej na wypadek zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa (druk nr 3605), <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=3605> (dostęp: 11 maja 2025 r.).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 marca 2025 r. w sprawie gotowości obronnej państwa, Dz. U. z 2025 r. poz. 2355.

Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (druk nr 924), <https://www.sejm.gov.pl/Sejm10.nsf/druk.xsp?nr=924> (dostęp: 11 maja 2025 r.).

Ustawa z dnia 21 lutego 2025 r. o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, [https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/924_u/\\$file/924_u.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/924_u/$file/924_u.pdf) (dostęp: 11 maja 2025 r.).

Copyright (c) 2025 Dariusz Łukowski, Jarosław Wypijewski, Lucjan Bełza, Andrzej Reudowicz, Piotr Blicharz, Sylwester Żerdecki, Sławomir Kita.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Dariusz Łukowski
Lucjan Bełza
Sławomir Kita¹

WPŁYW ASPEKTÓW PRAWNYCH NA REALIZACJĘ ZADAŃ W OBSZARZE STRATEGICZNEGO PLANOWANIA OBRONNEGO

IMPACT OF LEGAL ASPECTS ON THE IMPLEMENTATION OF TASKS IN THE AREA OF STRATEGIC DEFENSE PLANNING

Abstrakt: Problemy prawne związane z realizacją zagadnień planowania strategicznego w sferze bezpieczeństwa narodowego znane są od około 30 lat. Na przestrzeni lat podejmowano szereg działań mających na celu prawne uregulowanie zagadnień planowania strategicznego, lecz większość nie wyszła nawet poza poziom koncepcyjny. Nie została też nigdy przedstawiona jednolita koncepcja prawnego uregulowania zagadnień planowania strategicznego w sferze bezpieczeństwa, a przyjmowano co najwyżej pojedyncze prawne regulacje. Na problem wskazywano od wielu lat w literaturze naukowej, w tym np. w odniesieniu do sposobu przygotowania oraz treści Strategii Bezpieczeństwa Narodowego, w tym cyklu jej życia. Szczególnej uwagi wymagają dokumenty dotyczące planowania operacyjnego, jak np. Polityczno-Strategiczna Dyrektywa Obronna, plany użycia Sił Zbrojnych RP oraz Plan Reagowania Obronnego RP. Zidentyfikowane wątpliwości w sprawie stosowania prawa tworzą konieczność ustawowego uregulowania tych zagadnień, gdyż odnoszą się do kompetencji organów państwowych, a w swoich skutkach – w przypadku prowadzenia operacji wojskowej – także podmiotów gospodarczych i obywateli. Nieadekwatne lub niejasne przepisy prawne mogą skutecznie zdestabilizować działania przygotowawcze do

¹ <https://orcid.org/0000-0002-1894-761X>, darekl2064@gmail.com
 <https://orcid.org/0000-0003-4724-1373>, lucjanbelza@wp.pl
 skita@bbn.gov.pl

operacji obronnej oraz samo jej prowadzenie, tworzyć chaos kompetencyjny i paraliż decyzyjny. W obszarze planowania obronnego te sprawy dotyczą m.in. hierarchii oraz wzajemnej zależności dokumentów strategicznych i planistycznych, a także mechanizmów je implementujących, w tym w szczególności: wzajemnej zależności między Strategią Bezpieczeństwa Narodowego a średniookresową strategią rozwoju kraju oraz dokumentami wynikowymi; kryteriów zapewnienia ciągłości realizacji zadań w obszarze przygotowań obronnych państwa; przeprowadzania Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego oraz Strategicznego Przeglądu Obronnego; organizowania Krajowych ćwiczeń systemu obronnego; zasad wydawania rekomendacji Prezydenta RP do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego oraz do przygotowań obronnych RP, a także ich zależności z innymi dokumentami.

Słowa kluczowe: planowanie strategiczne, Strategia Bezpieczeństwa Narodowego, średniookresowa strategia rozwoju kraju, Strategiczny Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego, Strategiczny Przegląd Obronny, zagrożenia bezpieczeństwa państwa

Abstract: Legal issues related to the implementation of strategic planning in the field of national security have been known for about 30 years. Over the years, a number of measures have been taken to regulate strategic planning issues, but most of them have not even gone beyond the conceptual stage. No uniform concept for the legal regulation of strategic planning issues in the field of security has ever been presented, and at most, individual legal regulations have been adopted. This problem has been pointed out for many years in scientific literature, including, for example, in relation to the manner of preparation and content of the National Security Strategy, including its life cycle. Documents concerning operational planning, such as the Political-Strategic Defense Directive, plans for the use of the Polish Armed Forces, and the Polish Defense Response Plan, require particular attention. The identified doubts regarding the application of the law make it necessary to regulate these issues by statute, as they relate to the competences of state authorities and, in the event of military operations, also to economic entities and citizens. Inadequate or unclear legal provisions can effectively destabilize preparations for a defense operation and its conduct, creating chaos in terms of competences and paralyzing decision-making. In the area of defense planning, these issues concern, among other things, the hierarchy and interdependence

of strategic and planning documents, as well as the mechanisms for their implementation, including in particular: the interdependence between the National Security Strategy and the medium-term national development strategy and resulting documents; criteria for ensuring continuity in the implementation of tasks in the area of national defense preparations; the conduct of the Strategic National Security Review and the Strategic Defense Review; the organization of national defense system exercises; the rules for issuing recommendations by the President of the Republic of Poland to the National Security Strategy and to the defense preparations of the Republic of Poland, as well as their relationship with other documents.

Keywords: Strategic planning, National Security Strategy, medium-term national development strategy, Strategic National Security Review, Strategic Defense Review, threats to national security.

Problemy w stosowaniu prawa

Od około 30 lat identyfikowane są problemy z realizacją zagadnień planowania strategicznego w sferze bezpieczeństwa narodowego, zarówno na poziomie naukowym, ustawowym, wykonawczym, jak i politycznym. Te zagadnienia dotyczą kompetencji organów oraz praw podmiotowych, zgodnie z Konstytucją RP powinny być zatem uregulowane w drodze ustawy. Podejmowano szereg działań mających na celu prawne uregulowanie zagadnień dotyczących zarządzania bezpieczeństwem na poziomie strategicznym, a w szczególności planowania strategicznego. Większość nie wyszła jednak poza poziom koncepcyjny. Na przestrzeni lat pojawiały się pojedyncze regulacje prawne poszczególnych zagadnień z tego obszaru, jak np. stworzenie podstaw prawnych określających zasady przygotowania i wydania Strategii Bezpieczeństwa Narodowego lub powiązanych z nią niektórych strategii sektorowych, podstaw wydawania Strategicznej Dyrektywy Obronnej RP (PSDO) czy też Planu Reagowania Obronnego RP (PRORP) oraz narodowego planu użycia sił zbrojnych (PUSZ). Nigdy nie przedstawiono jednak jednolitej koncepcji prawnego

uregulowania zagadnień planowania strategicznego w sferze bezpieczeństwa narodowego na poziomie państwa – nie mówiąc o zarządzaniu nim.

Rozróżnić przy tym należy zidentyfikowane niedomagania formalno-prawne (np. brak formalnej wynikalności pomiędzy różnymi strategiami i niektórymi dokumentami) oraz niedomagania organizacyjno-kompetencyjne (np. między różnymi organami w sprawach decyzyjnych) od istniejących zdolności Sił Zbrojnych RP do realizacji konstytucyjnych zadań.

Podczas analizy funkcjonującego w latach 2010–2015 systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym Stanisław Koziej zidentyfikował jego istotne słabości. Stwierdził, że dla ich usunięcia konieczne są liczne zmiany i korekty w systemie, co w sumie składa się na potrzebę stworzenia całościowego programu długofalowej transformacji. Punktem wyjścia i jednocześnie koncepcyjnym fundamentem takiego programu musi być oczywiście racjonalna strategia. Stawia to bardzo konkretne wyzwania przed władzami państwa, zwłaszcza przed konstytucyjnie zobligowanymi do ścisłego współdziałania Prezydentem i Radą Ministrów. Dotychczasowe próby sprostania tym wyzwaniom S. Koziej uznał za niezadowalające. Władze państwowe z powodu braku owego współdziałania nie uczyniły istotnego kroku dla usunięcia kluczowych słabości, nawarstwiających się przez wiele lat. Przede wszystkim brakuje wyraźnie nakreślonej strategicznej wizji i spójnej myśli przewodniej naprawy stanu rzeczy. Przyjmowane dokumenty strategiczne albo nie są respektowane wzajemnie, albo też mają charakter fragmentaryczny, cząstkowy².

Na podstawie przeprowadzonych badań, w tym analizy literatury, analizy stanu prawnego, formalnej organizacji struktur realizujących zadania z zakresu bezpieczeństwa narodowego oraz relacji zachodzących w sferze kompetencyjnej i funkcjonalnej, Marian Kulickowski stawia wręcz tezę, że w Polsce nie funkcjonuje system

² S. Koziej, *Studia o bezpieczeństwie. O bezpieczeństwie narodowym i międzynarodowym w latach 2010–2015 w publikacjach i analizach szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa 2017, s. 199.

bezpieczeństwa narodowego spełniający definicyjne cechy „systemu”³. Należy przypomnieć, że z Konstytucji RP wynika, iż nie można domniemywać kompetencji organu administracji, a obowiązek prawny powstaje po stronie obywatela oraz podmiotu gospodarczego jedynie w przypadku istnienia wyraźnej podstawy prawnej⁴.

Niektóre problemy dotyczące stosowania prawa w zakresie planowania strategicznego z dziedziny obronności państwa są konsekwencją niejasnych zapisów w samej Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.⁵, co powoduje wątpliwości co do stosowania niektórych przepisów zawartych w ustawach regulujących sprawy obronności oraz w rozporządzeniach wykonawczych. W Konstytucji RP uregulowano zasadnicze sprawy związane z bezpieczeństwem narodowym, jednak niektóre zapisy budzą wątpliwości na gruncie praktycznego ich stosowania. Przykładem może być stosowanie art. 136 Konstytucji RP. Ten artykuł określa zarówno kompetencje Prezydenta Rzeczypospolitej (zarządza powszechną lub częściową mobilizację i użycie Sił Zbrojnych), jak i kompetencje Prezesa Rady Ministrów (składa wnioski o wydanie zarządzenia); określa też warunek, jaki musi zostać spełniony dla złożenia wniosku (bezpośrednie, zewnętrzne zagrożenie państwa) oraz tryb (złożenie wniosku, podjęcie decyzji o zarządzeniu mobilizacji i/lub użyciu Sił Zbrojnych). Brzmienie art. 136 Konstytucji nie przesądza jednak, że zarządzenie przez Prezydenta powszechnej mobilizacji łączy się bezwarunkowo z natychmiastowym użyciem Sił Zbrojnych, ponieważ daje ono tylko legitymację (prawo) użycia Sił Zbrojnych, ale faktyczne prowadzenie operacji obronnej należy do uprawnień Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych, o ile zostanie on mianowany. W odniesieniu do mobilizacji treść art. 136 Konstytucji powoduje wątpliwość, czy jej zarządzenie (jako akt wykonawczy) dotyczy tylko do Sił Zbrojnych czy także do pozostałych

³ M. Kuliczkowski, *Przygotowania obronne państwa w systemie bezpieczeństwa narodowego – miejsce i rola*, w: M. Kuliczkowski (red.), *Administracja publiczna w procesie przygotowań obronnych państwa*, Warszawa 2018, s. 62.

⁴ L. Bełza, D. Ćwik, *Dylematy prawne dotyczące realizacji niektórych zadań w ramach przygotowań obronnych państwa*, „Wiedza Obronna” 2019, t. 269, nr 4, s. 105.

⁵ Dz. U. z 1997 r. nr 78, poz. 483 ze zm.

podmiotów – osób fizycznych i prawnych w sytuacji potrzeby uruchomienia mobilizacji gospodarki.

Należy zwrócić uwagę na możliwą niespójność (rozbieżność) między postanowieniami art. 136 oraz treścią art. 229 Konstytucji. Pierwszy przewiduje obligatoryjne zarządzenie przez Prezydenta powszechnej lub częściowej mobilizacji i użycia Sił Zbrojnych w razie bezpośredniego, zewnętrznego zagrożenia państwa (Prezydent zarządza), a art. 229, który także ma charakter materialny i proceduralny, stanowi o możliwości (fakultatywnej) wprowadzenia stanu wojennego na części albo na całym terytorium państwa w razie: zewnętrznego zagrożenia państwa, zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji (Prezydent może wprowadzić stan wojenny na części albo na całym terytorium państwa). O ile fakultatywna możliwość wprowadzenia stanu wojennego, wynikająca ze zobowiązania do wspólnej obrony oraz przy zewnętrznym zagrożeniu państwa, jest zrozumiała, to przy zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej część przepisu traktująca o fakultatywnej możliwości wprowadzenia stanu wojennego wydaje się niespójna, zwłaszcza że art. 136 Konstytucji stanowi o obligatoryjnym zarządzeniu mobilizacji już przy bezpośrednim zewnętrznym zagrożeniu bezpieczeństwa państwa, bez czekania na zbrojną napaść.

W niektórych wątpliwych sprawach stosowania art. 136 Konstytucji wypowiedzieli się konstytucjoniści. Przykładowo w komentarzu do Konstytucji RP pod redakcją Piotra Tulei⁶ stwierdzono, że użycie Sił Zbrojnych może być rozumiane na dwa sposoby. Po pierwsze, jest to upoważnienie Sił Zbrojnych do podjęcia działań wojennych z użyciem różnych rodzajów broni. Po drugie, w szerszym ujęciu, jako podjęcie działań niemających charakteru walki zbrojnej, ale stanowiących bezpośrednio przygotowanie i osiągnięcie gotowości do podjęcia działań (gotowości do użycia broni). Użyte sformułowanie,

⁶ *Komentarz do art. 136 Konstytucji RP*, w: P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. II, LexisNexis 2014, <http://10.254.10.16/#/commentary/587939393/736833/tuleja-piotr-red-konstytucja-rzeczypospolitej-polskiej-komentarz-wyd-ii?cm=URELATIONS> (dostęp: 9 maja 2025 r.).

mające z założenia charakter niedookreślony, sugerowałoby, że warunkiem jest wcześniejsze lub jednoczesne wprowadzenie stanu wojennego, ponieważ art. 229 mówi o zewnętrznym zagrożeniu państwa jako uzasadnieniu stanu nadzwyczajnego. Oczywiście jest, że zagrożenie bezpośrednio to szczególna sytuacja ogólnie pojmowanego zagrożenia, a nie kategoria odrębna. Jednak z uwagi na to, że art. 229 zakłada tylko możliwość wprowadzenia stanu wojennego, a sformułowanie zawarte w art. 136 powinno być rozumiane jako obowiązek działania w opisanej w nim sytuacji, dopuścić należy (ale w charakterze wyjątku) możliwość zastosowania art. 136 (przed wszystkim w formie częściowej mobilizacji) bez wprowadzania stanu wojennego. Użyte w art. 136 pojęcie bezpośredniego, zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa powinno być interpretowane rozszerzająco w tym znaczeniu, że objąć nim należy również sytuację, gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przed agresją (art. 229). W komentarzu pod red. Moniki Haczkowskiej⁷ stwierdzono, że art. 136 Konstytucji RP przyznaje Prezydentowi Rzeczypospolitej dwie kompetencje, które mogą być realizowane zarówno łącznie, jak i oddzielnie⁸. Ustrojodawca nie związał faktu zarządzenia mobilizacji z wprowadzeniem stanu wojennego, jakkolwiek w obydwu instytucjach występują istotne podobieństwa przesłanek⁹. Należy zgodzić się ze stanowiskiem wyrażonym przez Bogusława Banaszaka, że wprowadzenie mobilizacji może wyprzedzać stan wojenny i ukazywać determinację państwa, a w ten sposób „ostudzić niebezpieczne zamiary przeciw niej skierowane”¹⁰.

⁷ *Komentarz do art. 136 Konstytucji RP.*, w: M. Haczkowska (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, LexisNexis 2014, <http://10.254.10.16/#/commentary/587599122/396562/haczkowska-monika-red-konstytucja-rzeczypospolitej-polskiej-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp: 9 maja 2025 r.).

⁸ Zob.: P. Sarnecki, *Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz do przepisów*, Kraków 2000, s. 100; M. Gąska, *Kompetencje organów władzy wykonawczej w dziedzinie obronności państwa i sił zbrojnych*, Warszawa 2002, s. 24; B. Opaliński, *Rozdzielenie kompetencji władzy wykonawczej między prezydenta RP oraz Radę Ministrów na tle konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku*, Warszawa 2012, s. 182.

⁹ Przeciwnie stanowisko w tej kwestii zajmuje M. Gąska. Zob.: M. Gąska, *Kompetencje organów władzy...*, *op. cit.*, s. 23.

¹⁰ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 671.

W obowiązujących przepisach prawa brakuje przepisu pozwalającego jakiemuś organowi na podnoszenie gotowości bojowej wybranych jednostek wojskowych w czasie pokoju bez wprowadzenia stanu wojennego i zmiany stanu gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP. Zgodnie z art. 10 ust. 2 pkt 2 Ustawy z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej Prezydent RP w czasie stanu wojennego m.in. postanawia, na wniosek Rady Ministrów, o stanach gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP. Żadne inne przepisy nie regulują kwestii podnoszenia gotowości bojowej wybranych jednostek wojskowych w czasie pokoju (w stanie stałej gotowości obronnej państwa). Oczywiście w czasie pokoju musi istnieć możliwość stopniowego podnoszenia gotowości bojowej poszczególnych jednostek (nie całych Sił Zbrojnych). Kompetencję w tym zakresie można wywodzić dla Ministra Obrony Narodowej z art. 134 Konstytucji RP. Zgodnie z nim w czasie pokoju Prezydent RP sprawuje zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej. Drugie źródło to art. 2 pkt 1 Ustawy z dnia 14 grudnia 1995 r. o urzędzie Ministra Obrony Narodowej, zgodnie z którym do zakresu działania Ministra Obrony Narodowej należy kierowanie w czasie pokoju całokształtem działalności Sił Zbrojnych (w tym operacyjnej). Ta kwestia wymaga jednak ustawowego doregulowania.

W 2004 r. wydano szereg aktów wykonawczych do art. 6 ust. 2 Ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej¹¹. Mankamentem ówczesnego stanu prawnego było regulowanie planowania obronnego, w tym planowania operacyjnego i programowania obronnego, aktami prawnymi rangi rozporządzenia¹². Dodatkowo akty wykonawcze do ustawy o po-

¹¹ Tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 372 ze zm. Ustawa została uchylona z dniem 23 kwietnia 2022 r.

¹² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2004 r. w sprawie warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1911 ze zm.); rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie przygotowania systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym (Dz. U. z 2004 r. nr 98, poz. 978 ze zm.); rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 września

wszechnym obowiązku obrony RP miały wiele wad legislacyjnych. W upoważnieniu ustawowym dla 10 aktów wykonawczych, tj. rozporządzeń Rady Ministrów wynikających z art. 6 ust. 2 tej ustawy, nie było wytycznych, co nie spełniało wymogu art. 92 ust. 1 Konstytucji RP. Upoważnienia ustawowe miały charakter blankietowy, za brakło bowiem przepisów materialnych (dotyczących np. systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym), których treści powinny być skonkretyzowane w rozporządzeniach wydanych na podstawie tego upoważnienia. Blankietowy charakter przepisów jest sprzeczny z Konstytucją RP (np. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 28 czerwca 2000 r., K 25/99 lub wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 23 lutego 2010 r., K 1/08). We wszystkich 10 rozporządzeniach Rady Ministrów znajdowały się też przepisy zawierające materię ustawową (dotyczące rodzajów m.in. stanów gotowości obronnej, warunków ich wprowadzania), co jest również sprzeczne z Konstytucją RP (np. wyrok TK z 22 lutego 2010 r., P16/09)¹³.

Zidentyfikowane na przestrzeni lat wątpliwości w sprawie stosowania prawa wymagają ustawowego uregulowania, gdyż odnoszą się do kompetencji organów państwowych, a w swoich skutkach także podmiotów gospodarczych i obywateli (w przypadku prowadzenia operacji wojskowej). Brakuje możliwości regulacji

2004 r. w sprawie gotowości obronnej państwa (Dz. U. z 2004 r. nr 219, poz. 2218.); rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2003 r. w sprawie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa oraz ich szczególnej ochrony (Dz. U. z 2003 r. nr 116, poz. 1090 ze zm.); rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 października 2006 r. w sprawie systemów wykrywania skażeń i właściwości organów w tych sprawach (Dz. U. z 2006 r. nr 191, poz. 1415.); rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 lutego 2004 r. w sprawie warunków i sposobu przygotowania i wykorzystania transportu na potrzeby obronne państwa, a także jego ochrony w czasie wojny oraz właściwości organów w tych sprawach (Dz. U. z 2004 r. nr 34, poz. 294.); rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 sierpnia 2004 r. w sprawie przygotowania i wykorzystania systemów łączności na potrzeby obronne państwa (Dz. U. z 2004 r. nr 180, poz. 1855 ze zm.); rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 maja 2004 r. w sprawie warunków i sposobu przygotowania oraz wykorzystywania publicznej i niepublicznej służby zdrowia na potrzeby obronne państwa oraz właściwości organów w tych sprawach (Dz. U. z 2004 r. nr 143 ze zm.); rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie szkolenia obronnego (Dz. U. z 2004 r. nr 16, poz. 150 ze zm.); rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie kontroli wykonywania zadań obronnych (Dz. U. z 2004 r. nr 16, poz. 151 ze zm.).

¹³ L. Bełza, D. Ćwik, *Dylematy...*, *op. cit.*, s. 113. Ustawa o obronie Ojczyzny nie wyeliminowała szeregu wskazanych wątpliwości legislacyjnych.

zidentyfikowanych wątpliwości systemowych w drodze rozporządzeń Rady Ministrów lub Ministra Obrony Narodowej albo aktach niższego rzędu. Zgodnie z art. 7 Konstytucji RP organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa. Sąd Najwyższy w postanowieniu 7 sędziów SN z 18 stycznia 2005 r. (sygn. WK 22/04) stwierdził, że art. 7 Konstytucji zawiera normę zakazującą domniemywania kompetencji takiego organu i tym samym nakazuje, by wszelkie działania organu władzy publicznej były oparte na wyrażeniu określonej normie kompetencyjnej. O zasadzie praworządności wypowiedział się Trybunał Konstytucyjny. Zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego rozporządzenie nie może uzupełniać ustawy, rozbudowywać przesłanek zrealizowania jakiejś normy prawnej określonej w ustawie lub takich elementów procedury, które nie odpowiadają jej ustawowym założeniom. Modyfikacja czy uzupełnianie ustawy w drodze rozporządzenia nie mogą być usprawiedliwiane tym, że w przepisie upoważniającym zawarto sformułowanie „określa szczegółowe zasady i tryb postępowania”. Również organ wydający akt wykonawczy nie może twierdzić, że wydanie rozporządzenia o danej treści było celowe czy racjonalne, mimo że delegacja nie zawierała upoważnienia do uregulowania konkretnych materii (wyrok z 22 lutego 2010 r., P 16/09).

Na niedomagania w obszarze prawnym w sprawach obronności zwracał uwagę NIK w informacjach o wynikach kontroli, które przesyłano m.in. do Sejmu, Senatowi oraz organów władzy wykonawczej. Były to w szczególności takie kontrole jak:

- wycofywanie z Sił Zbrojnych zbędnego uzbrojenia i sprzętu wojskowego oraz jego zagospodarowanie¹⁴. W obrębie kontroli przeprowadzono m.in. analizę zapotrzebowania na środki bojowe w ramach potencjalnej operacji obronnej;
- realizacja wybranych programów operacyjnych prowadzonych w ramach modernizacji Sił Zbrojnych RP¹⁵, wzbogacona m.in. o analizę osiągnięcia zdolności operacyjnej Sił Zbrojnych w odniesieniu do założonych terminów;

¹⁴ Informacja o wynikach kontroli z 18 kwietnia 2014 r. (kontrola nr P13/086).

¹⁵ Informacja o wynikach kontroli z 31 stycznia 2017 r. (kontrola nr P15/040).

- przygotowanie i realizacja Programu Mobilizacji Gospodarki na lata 2013–2022¹⁶. Dokonano w niej m.in. oceny zdolności produkcyjnych przemysłu obronnego w kontekście przyjętych założeń planistycznych;
- przygotowania obronne państwa w systemie bezpieczeństwa narodowego RP¹⁷, obejmujące m.in. analizę Polityczno-Strategiczną Dyrektywy Obronnej, wykonalności Planu Reagowania Obronnego RP w kontekście przyjętych założeń Systemu Reagowania Kryzysowego NATO¹⁸;
- osiągnięcie gotowości mobilizacyjnej i bojowej Sił Zbrojnych do realizacji zadań w czasie wojny¹⁹. Oceniono w niej stan przygotowania Sił Zbrojnych do działań na wypadek wojny.

Niedomagania w obszarze prawnym identyfikowano w ćwiczeniach, w tym dotyczących zagrożeń hybrydowych oraz działań podprogowych (poniżej progu wojny) w odniesieniu nie tylko do Polski, lecz także innych krajów Unii Europejskiej²⁰.

Na problemy prawne, decyzyjne i organizacyjne systemu bezpieczeństwa państwa zwracali uwagę byli żołnierze Sił Zbrojnych. „System bezpieczeństwa państwa jest w rozsypce” – ocenił w wywiadzie dla „Polityki” były szef Sztabu Generalnego WP gen. Mieczysław Gocuł. W listopadzie 2017 r. już jako emerytowany wojskowy napisał

¹⁶ Informacja o wynikach kontroli z 28 lipca 2017 r. (kontrola P16/034).

¹⁷ Informacja o wynikach kontroli z 15 stycznia 2020 r. (kontrola P18/034).

¹⁸ *NATO Crisis Response System*, NCRS.

¹⁹ Informacja o wynikach kontroli z 7 października 2022 r. (kontrola nr P21/037).

²⁰ Były to ćwiczenia cykliczne CMX oraz ZIMA. W związku z narastającym ryzykiem dla bezpieczeństwa w regionie w styczniu oraz maju 2023 r. Biuro Bezpieczeństwa Narodowego po kilkumiesięcznych przygotowaniach przeprowadziło największe po 1989 r. ćwiczenie symulacyjne wysokiego szczebla TTX (Table Top Exercise) z udziałem Prezydenta RP, Prezesa Rady Ministrów, Marszałków Sejmu i Senatu, Szefów MON, MSZ i MSWiA, szefów służb specjalnych oraz najwyższych dowódców wojskowych. Miało one na celu sprawdzenie funkcjonowania struktur państwa na wypadek konfliktu zbrojnego, w tym przyjętych rozwiązań prawnych i organizacyjnych. Ćwiczenie wykazało, że bieżące warunki bezpieczeństwa, w tym zwłaszcza intensyfikacja hybrydowych działań poniżej progu wojny skierowanych przeciwko Polsce, wymuszają dostosowanie i dookreślenie odpowiedzialności organów kierowania obroną państwa, a także usystematyzowanie i uszczegółowienie ich wzajemnych zależności oraz obszarów współdziałania. Praktyczne wnioski z ćwiczeń dotyczyły m.in. potrzeby optymalizacji procesów opracowania, zatwierdzania i aktualizacji kluczowych dokumentów planowania operacyjnego i programowania obronnego.

list w tej sprawie do prezydenta Andrzeja Dudy. Swoimi wątpliwościami podzielił się również w mediach. Wskazał w nim m.in. na brak strategicznych dokumentów. Nie ma systemu bezpieczeństwa, gdyż nie ma systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym – stwierdził. „Obawiam się, że Polityczno-Strategiczna Dyrektywa Obronna, za którą idzie większość pieniędzy z 2 proc. PKB, jest przyjmowana bardziej na zasadzie nosa niż świadomości. Bo jej wydanie powinno być poprzedzone strategiczną grą obronną, po której Prezydent zatwierdza dyrektywę lub ją weryfikuje. (...) Żołnierze czasem nie mają nawet świadomości, dlaczego w danym roku są w pierwszym rzucie, a kiedy indziej w odwodzie, ale szkolą się zgodnie z planami. My wiemy, dlaczego tak ćwiczą. Ale jeśli nie przyjęto planów, to powstaje pytanie, do czego szkoli się wojsko?”²¹. Były Szef Sztabu Generalnego WP pytał o to, czy posiadamy obecnie zdolności do rozwinięcia mobilizacyjnego naszych Sił Zbrojnych²². „Mamy zdecydowanie mniej rezerwistów niż Ukraina. (...) W ostatnich latach zaniechano szkolenia rezerw osobowych, co było zdecydowanym błędem” – mówi gen. Gocuł. Czy rezygnacja z poboru była błędem politycznym? „Myślę, że tak, to jeden z wniosków w starciu Rosji z Ukrainą” stwierdził gen. Gocuł²³.

Wychodząc naprzeciw opisanym dylematom w obszarze planowania operacyjnego (wyniki ćwiczeń, wnioski z kontroli NIK, opinie

²¹ M. Świerczyński, *Gen. Mieczysław Gocuł o dramatycznym stanie polskiej armii*, Polityka, 10 lipca 2018 r., <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1755560,1,gen-mieczyslaw-gocul-o-dramatycznym-stanie-polskiej-armii.read> (dostęp: 9 maja 2025 r.). Zob. też: „Mnie już brakowało twarzy, żeby wytrzymać wstyd, jaki przynosili moi przełożeni za granicą”, TVN24, 12 lipca 2018 r., <https://tvn24.pl/polska/general-mieczyslaw-gocul-o-systemie-obronnym-polski-ra853216-2322588> (dostęp: 9 maja 2025 r.).

²² Ł. Maziewski, *Generał stracił cierpliwość: Nie jesteśmy w stanie wysłać na granicę pełnej brygady*, O2, 1 września 2023 r., <https://www.o2.pl/informacje/general-stracil-cierpliwosc-nie-jestesmy-w-stanie-wyslac-na-granice-pelnej-brygady-6936869315603072a> (dostęp: 9 maja 2025 r.).

²³ M. Tejchman, *Gen. Gocuł: W ostatnich latach zaniechano szkolenia rezerwistów. To był zdecydowany błąd*, RMF24, 18 marca 2022 r., https://www.rmfm24.pl/tylko-w-rmf24/populudniowa-rozmowa/news-gen-gocul-w-ostatnich-latach-zaniechano-szkolenia-rezerwisto,nId,5901697#crp_state=1 (dostęp: 10 maja 2025 r.). 3 sierpnia 2008 r., podczas uroczystej przysięgi wojskowej w Krakowie ówczesny minister obrony narodowej Bogdan Klich ogłosił oficjalnie zaprzestanie przymusowego poboru do wojska. W 2009 r. i w latach następnym pobór nadal obowiązuje jako ocena przydatności młodych mężczyzn do służby wojskowej. Nie ma jednak już powołań do pełnienia zasadniczej służby wojskowej.

środowisk naukowych oraz praktyków wojskowych), w połowie sierpnia 2023 r. Prezydent RP podjął inicjatywę ustawodawczą i skierował do Marszałka Sejmu RP projekt ustawy w sprawie działań organów władzy państwowej na wypadek zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa²⁴. Z uwagi na wybory parlamentarne jesienią 2023 r. oraz zasadę dyskontynuacji na początku maja 2024 r. Prezydent RP ponownie złożył do Marszałka Sejmu RP projekt ustawy²⁵. Zasadnicze obszary regulacji prezydenckiego projektu ustawy obejmowały:

1. Założenia i organizację systemu kierowania bezpieczeństwem państwa. Proponowane zmiany miały zapewnić m.in. skuteczne reagowanie na powstałe zagrożenia. W projektowanej ustawie określono zasady zarządzania bezpieczeństwem państwa, w tym kierowania obroną, co realizują organy władzy publicznej wraz z organami dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP, a także Marszałek Sejmu i Marszałek Senatu.
2. Ustalenie stanów gotowości obronnej państwa oraz wskazanie istotnych działań podejmowanych w ramach tych stanów (uruchamianie elementów systemu obronnego adekwatnych do zaistniałego zagrożenia).
3. Doprecyzowanie elementów systemu stałych dyżurów. Poza organami administracji rządowej i samorządowej w systemie stałych dyżurów ujęto: Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej – na potrzeby przekazywania informacji oraz decyzji pomiędzy Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej a Marszałkiem Sejmu, Marszałkiem Senatu, Prezesem Rady Ministrów oraz ministrami, Marszałka Sejmu – na potrzeby przekazywania informacji oraz decyzji pomiędzy Marszałkiem Sejmu a Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałkiem Senatu i Prezesem Rady Ministrów; Marszałka Senatu – na potrzeby przekazywania

²⁴ Pismo Prezydenta RP do Marszałka Sejmu z dnia 16 sierpnia 2023 r., Druk sejmowy nr 3605, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/5EAAC2B2F08D58A1C1258A0E00307537/%24File/3605.pdf> (dostęp: 10 maja 2025 r.).

²⁵ Pismo Prezydenta RP do Marszałka Sejmu RP z dnia 2 maja 2024 r., Druk sejmowy nr 405, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/1DB023BEE0BD252BC1258B240056FD2C/%24File/405.pdf> (dostęp: 10 maja 2025 r.).

informacji oraz decyzji pomiędzy Marszałkiem Senatu a Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałkiem Sejmu i Prezesem Rady Ministrów.

4. Określenie celu, struktury Polityczno-Strategicznej Dyrektywy Obronnej, trybu jej opracowywania, wydawania i wprowadzania ewentualnych zmian, a także organów właściwych do podejmowania określonych decyzji. Są to kluczowe sprawy dla właściwej realizacji zadań przewidzianych w Planie Reagowania Obronnego RP oraz w narodowych planach użycia Sił Zbrojnych RP do obrony państwa.
5. Sprecyzowanie założeń Planu Reagowania Obronnego RP, w tym uwzględnienie założeń przyjętych w ramach przedsięwzięć systemu zarządzania kryzysowego wynikającego z członkostwa Rzeczypospolitej Polski w Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego.
6. Sprecyzowanie zasad opracowywania narodowych planów użycia Sił Zbrojnych RP do obrony państwa.
7. Doprecyzowanie i uszczegółowienie zasad reagowania obronnego na zewnętrzne zagrożenia bezpieczeństwa państwa.
8. Przyjęcie nowych rozwiązań w sprawie planów operacyjnego użycia Sił Zbrojnych. Założono, że z dniem wejścia w życie postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o zarządzeniu mobilizacji lub użyciu Sił Zbrojnych do obrony Rzeczypospolitej Polskiej narodowy plan użycia Sił Zbrojnych do obrony państwa przekształca się w plan operacji obronnej.
9. Wprowadzenie stałych planów obrony. Projekt wprowadza stałe plany obrony, które opracowuje się na wypadek zagrożeń, w tym zagrożeń hybrydowych, powstających nagle lub z krótkim czasem ostrzegania. Obejmują one m.in. przeciwdziałania niepożądanym działaniom w cyberprzestrzeni. W tym zakresie przedmiotowa regulacja stanowi odpowiedź na zagrożenia wynikające z wykorzystania nowoczesnych technologii w działaniach na szkodę państwa.
10. Doprecyzowanie założeń w obszarze programowania obronnego. W obszarze tym ujednotwiono zadania Prezydenta RP oraz

Rady Ministrów w zakresie wydawania głównych i szczegółowych kierunków rozwoju Sił Zbrojnych RP.

Projekt nie obejmował zagadnień hierarchii oraz wzajemnej zależności dokumentów strategicznych i planistycznych, a także mechanizmów je implementujących.

Przeprowadzanie strategicznych przeglądów obronnych i strategicznych przeglądów bezpieczeństwa narodowego

Jak stwierdza Witold Pokruszyński, generalną zasadą w bezpieczeństwie jest konieczność uwzględniania najbardziej pesymistycznych albo trudno wyobrażalnych scenariuszy – nawet wtedy, kiedy prawdopodobieństwo ich zaistnienia jest niewielkie. Na pierwszym miejscu w systemie bezpieczeństwa wyznacza się zawsze zagrożenie polityczne, a dopiero inne w drugiej kolejności. Wywodzi się to z systemu stosunków międzynarodowych lub polityki państw sąsiadujących. Zagrożenia polityczne mają charakter niejako pierwotny, z nich mogą się zrodzić zagrożenia innej kategorii, np.: ekonomiczne, militarne, energetyczne, społeczne, ekologiczne, informacyjne i inne. Zagrożenia polityczne zwykle pochodzą ze środowiska zewnętrznego, jednak nie tylko – istnieją przykłady historyczne, gdy zagrożenie polityczne miało podłoże wewnętrzne²⁶.

Według Jacka Pawłowskiego rozpatrując kwestie znaczenia strategii bezpieczeństwa narodowego dla kształtowania bezpieczeństwa państwa, należy podkreślić konieczność stosowania kompleksowego podejścia nie tylko w samym dokumencie, lecz także w polityce państwa. Strategia winna być zmieniana i aktualizowana zwykle w ramach tzw. przeglądu strategicznego, który periodycznie weryfikuje założenia strategii: ogólnej, dziedzinowych i sektorowych²⁷. Przepisy prawne nie precyzują, jakie strategie mają charakter ogólny,

²⁶ W. Pokruszyński, *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka*, Józefów 2012, s. 20.

²⁷ J. Pawłowski, *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP wyznacznikiem roli administracji publicznej w procesie przygotowań obronnych państwa*, w: M. Kulczkowski (red.) *Administracja publiczna w procesie przygotowań obronnych państwa*, Warszawa 2018, s. 50–51.

sektorowy lub dziedzinowy. Jedyna wzmianka jest zawarta w art. 9 pkt 3 Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Wynika z niego, że innymi strategiami rozwoju są dokumenty określające podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju, odnoszące się do sektorów, dziedzin, regionów lub rozwoju przestrzennego²⁸.

Jednym ze sposobów identyfikacji niedomagań systemu prawnego powinny być strategiczne przeglądy bezpieczeństwa narodowego i strategiczne przeglądy obronne. Dotychczas Ministerstwo Obrony Narodowej przeprowadziło trzy Strategiczne Przeglądy Obronne (SPO), a za czasów prezydentury Bronisława Komorowskiego dokonano Strategiczny Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego (SPBN). Należy zauważyć, że przeprowadzenie przeglądów obronnych oraz przeglądu bezpieczeństwa nie wynikało z przepisów prawnych. Pomimo ewidentnej luki prawnej zdecydowano się na ich dokonanie, biorąc pod uwagę doświadczenia i potrzeby identyfikowane na poziomie kierowania i dowodzenia Siłami Zbrojnymi oraz zarządzania bezpieczeństwem narodowym na poziomie politycznym.

Pierwszy Strategiczny Przegląd Obrony został przeprowadzony w latach 2004–2006. W przeglądzie wskazano na potrzebę reformy Sił Zbrojnych²⁹. Rezultaty nie zostały jednak opublikowane, gdyż nadano im klauzulę niejawności³⁰. Wyniki tego przeglądu nie skutkowały jednak zmianami w koncepcji systemu bezpieczeństwa narodowego w wymiarze prawnym.

Kolejny przegląd obrony został przeprowadzony w latach 2009–2011. Jawny raport z tego przeglądu obronnego przedstawiono w kwietniu 2011 r., gdy funkcję ministra obrony pełnił Bogdan Klich. Prowadzone w ramach SPO analizy wskazały, że kluczowe znaczenie dla przyszłego kształtu Sił Zbrojnych RP będą miały programy

²⁸ Dz.U. z 2023 r., poz. 225.

²⁹ *Depesza Polskiej Agencji Prasowej z 2 marca br. dotycząca reformy systemu kierowania i dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, 2 marca 2013 r., <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/4445,PAP-Reforma-dowodztw-ujednoczenie-struktur-na-czas-wojny-i-pokoju.html> (dostęp: 10 maja 2025 r.).

³⁰ T. Dmitruk, *Strategiczny Przegląd Obrony 2016*, *Dziennik Zbrojny*, 31 maja 2017 r., <https://dziennikzbrojny.pl/artykuly/art,2,4,10585,armie-swiata,wojsko-polskie,strategiczny-przeglad-obronny-2016> (dostęp: 10 maja 2025 r.).

operacyjne i programy uzbrojenia³¹. W toku prac nad SPO stwierdzono, że w Siłach Zbrojnych RP rzeczywistość najczęściej postrzegano w kontekście unikania ryzyka oraz doraźnego niwelowania słabych stron. Sugerowało to, że Siły Zbrojne RP były w zdecydowanie większym stopniu nastawione na swoje wnętrze niż na otoczenie. To z kolei mogło prowadzić do sytuacji, w której nie wykorzystuje się szans pojawiających się w otoczeniu. Przedstawione powyżej wnioski wskazują także na tendencję przedkładania strategii trwania (przetrwania) obciążonej mniejszym ryzykiem nad strategię dynamiczną, jednak z większym (ale nadal akceptowalnym) poziomem ryzyka. Takie minimalistyczne podejście mogło spowodować utratę lub ograniczenie korzyści z pojawiających się szans. Tym samym mogło to negatywnie wpłynąć na odniesienie sukcesu³². To bardzo istotna uwaga zwłaszcza w kontekście stwierdzenia, że coraz większa jest zależność przebiegu wojny od szeregu czynników pozamilitarnych, takich jak: polityczne, ekonomiczne, społeczne, ekologiczne, psychologiczne, kulturowe, a nawet religijne. Powoduje to, że Naczelny Dowódca musi je uwzględniać podczas planowania operacji militarnych. W celu przeprowadzenia kompleksowej analizy i oceny sytuacji przed podjęciem decyzji dowódca musi wnikliwie i szeroko korzystać z pomocy merytorycznej specjalistów danej dziedziny wiedzy (oprócz militarnej)³³.

W okresie prowadzenia SPO z 2011 r. powstała koncepcja, by na czele armii stanął szef obrony, któremu podlegaliby dowódcy rodzajów Sił Zbrojnych (RSZ) i Szef Sztabu Generalnego – przekształconego w organ już nie dowodzenia, lecz planowania. Proponowano też, by – na wzór amerykański – powołać kolegium dowódców RSZ. Również wyniki SPO z 2011 r. nie skutkowały zmianami w wymiarze prawnym. Według S. Kozieja do głównych strategicznych zadań

³¹ *Strategiczny Przegląd Obrony. Profesjonalne Siły Zbrojne RP w nowoczesnym państwie*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa, kwiecień 2011, s. 13, https://gdzie-wojsko.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/05/raport_spo_14042011.pdf (dostęp: 10 maja 2025 r.).

³² *Strategiczny Przegląd Obrony*, *op. cit.*, s. 147.

³³ W. Pokruszyński, *Bezpieczeństwo...*, *op. cit.*, s. 38.

preparacyjnych podsystemu kierowania bezpieczeństwem narodowym zalicza się m.in.:

- uporządkowanie systemu prawnego poprzez przyjęcie ustawy o kierowaniu bezpieczeństwem narodowym (lub ustawy o bezpieczeństwie narodowym) w celu zapewnienia strategicznej kontroli i sprawnego zarządzania systemem bezpieczeństwa narodowego RP na szczeblu polityczno-strategicznym;
- na poziomie organizacyjnym – zapewnienie jednolitej organizacji aparatu zarządzającego dotyczącego wszystkich stanów i okoliczności funkcjonowania państwa;
- utworzenie rządowego podmiotu koordynacyjnego (np. komitetu Rady Ministrów do spraw bezpieczeństwa narodowego z obsługującym go Rządowym Centrum Bezpieczeństwa o poszerzonych kompetencjach);
- uporządkowanie podziału kompetencyjnego w zakresie zarządzania kryzysowego po podziale MSWiA na dwa resorty;
- przygotowanie organów i obsługujących je urzędów do funkcjonowania w zintegrowanym systemie kierowania;
- przygotowanie infrastruktury umożliwiającej funkcjonowanie systemu kierowania oraz zintegrowanie i uporządkowanie licznych podmiotów organizacyjnych i planistycznych;
- zbudowanie i zintegrowanie systemów telekomunikacyjnych oraz informatycznego wsparcia procesu decyzyjnego.

Z kolei doskonalenie podsystemów operacyjnych, ich transformacja i rozwój w podsystemie obronnym powinny dotyczyć:

- przyjęcia ustawy o obronności (powinnościach obronnych), zastępującej ustawę o powszechnym obowiązku obrony RP, o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, o przebudowie i modernizacji technicznej oraz finansowaniu Sił Zbrojnych RP;
- przyspieszenia procesu transformacji, w tym zwłaszcza konsolidacji organizacyjnej i dyslokacyjnej Sił Zbrojnych RP;
- reorganizacji (konsolidacji) systemu kierowania i dowodzenia na poziomie polityczno-strategicznym i operacyjnym;
- rozwoju potencjału wojsk operacyjnych (bojowych z uwzględnieniem priorytetów dla systemów informacyjnych, obrony

- powietrznej, w tym przeciwrakietowej oraz mobilności wojsk lądowych, zwłaszcza śmigłowcowej);
- rozwijania zdolności do prowadzenia samodzielnych operacji przeciwzaskoczeniowych, przyjęcia na terenie Polski sojunicznych sił wzmocnienia oraz prowadzenia wspólnych operacji obronnych;
 - doskonalenia systemu szkolenia, w tym konsolidacji systemu szkolnictwa wojskowego;
 - utrzymania finansowania Sił Zbrojnych RP na poziomie nie niższym niż 1,95 proc. PKB z roku poprzedniego;
 - zapewnienia systemu łączności umożliwiającego współdziałanie Sił Zbrojnych RP ze służbami ratowniczymi, porządkowymi oraz wojewódzkimi centrami zarządzania kryzysowego³⁴.

Na potrzebę zmian w systemie bezpieczeństwa zwrócono uwagę w 2013 r. w Białej Księdze Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej³⁵, w której stwierdzono m.in., że stosownie do nowych warunków musimy definiować nasze interesy i cele strategiczne oraz sposoby ich osiągnięcia, a także transformować cały system bezpieczeństwa narodowego, zmierzając do jego integracji³⁶. Zwrócono uwagę, że znaczący wpływ na treść interesów narodowych i celów strategicznych w dziedzinie bezpieczeństwa ma stan systemu bezpieczeństwa narodowego Polski. Obecnie jest to w istocie suma odrębnych, różnie ze sobą powiązanych podsystemów operacyjnych i podsystemów wsparcia, z wewnątrznie mało spójnym podsystemem kierowania bezpieczeństwem narodowym, co utrudnia synergię. Kompetencje poszczególnych podmiotów są rozproszone lub powielone, istnieje zbyt dużo organów planistycznych, a koordynacja jest ograniczona. Brakuje też spójnego prawa, szczególnie w odniesieniu do podsystemu kierowania bezpieczeństwem narodowym. Taka sytuacja stwarza z jednej strony ryzyko powstawania luk kompetencyjnych, a z drugiej powoduje zbędne dublowanie wysiłków, co prowadzi do marnowania

³⁴ S. Koziej, *Studia o bezpieczeństwie...*, op. cit., s. 222–223.

³⁵ Biała Księga była jawną prezentacją wyników SPBN.

³⁶ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2013, s. 6, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Biala_Ksiega_inter_mm.pdf (dostęp: 10 maja 2025 r.).

części posiadanych sił i środków, a zatem przesądza o nieekonomiczności i nieefektywności systemu³⁷. Za prezydentury B. Komorowskiego nie udało się jednak dokonać ustalenia hierarchii i wzajemnej zależności dokumentów strategicznych w obszarze bezpieczeństwa narodowego ani też opracowania projektów zmian w przepisach prawnych.

Prace nad kolejnym SPO zostały zainicjowane podczas konferencji, która miała miejsce 14 lipca 2016 r. Na decyzję o przeprowadzeniu SPO miały wpływ wyzwania związane z określeniem przyszłego charakteru Sił Zbrojnych RP, ich wielkości i struktury oraz wymagań co do ich zdolności³⁸. We wnioskach końcowych SPO wskazano m.in. na ogromną liczbę przepisów rozproszonych w wielu aktach prawnych; niespójność przepisów, procedur i terminologii odnoszących się do reagowania kryzysowego i reagowania obronnego; ograniczone możliwości adekwatnej, elastycznej reakcji systemu obronnego państwa na dynamicznie dokonujące się zmiany w środowisku bezpieczeństwa³⁹. W rezultacie przeprowadzenia SPO uznano, że „zmiany w systemie kierowania i dowodzenia są jedną z palących potrzeb Sił Zbrojnych RP, zaś efekty ich wdrożenia powinny uwidocznic się już od 2018 roku”⁴⁰. Przeprowadzona w tym zakresie diagnoza wskazała też m.in. na brak jednolitości systemu kierowania obroną państwa oraz jego nieprecyzyjność w miarę narastania konfliktu polityczno-militarnego; niesprecyzowaną rolę Szefa Sztabu Generalnego WP; triumwirat dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP⁴¹.

Niejawne wyniki SPO z 2016 r. stały się podstawą do opracowania i opublikowania w formie jawnej Koncepcji Obrony Rzeczypospolitej Polskiej z 2017 r.⁴². W Koncepcji wskazano m.in., że Federacja Rosyjska dąży do wzmocnienia swojej pozycji w globalnym układzie sił

³⁷ *ibidem*, s. 9.

³⁸ T. Dmitruk, *op. cit.*

³⁹ *Strategiczny Przegląd Obrony*, Prezentacja pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej ds. strategicznego przeglądu obronnego, s. 29, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/strategiczny-przeglad-obronny> (dostęp: 10 maja 2025 r.).

⁴⁰ *ibidem*.

⁴¹ T. Dmitruk, *op. cit.*

⁴² *Koncepcja Obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa maj 2017, https://zbrojni.blob.core.windows.net/pzdata2/TinyMceFiles/KORP_DRUK1.pdf (dostęp: 10 maja 2025 r.).

przy użyciu różnych metod. Wśród nich znajdują się m.in. łamanie prawa międzynarodowego, użycie siły i przymusu w relacjach z innymi państwami, a także próby destabilizacji zachodnich struktur integracyjnych. Stanowi to zagrożenie głównie dla Polski i innych państw regionu, ale też innych państw zainteresowanych stabilnym łaodem międzynarodowym. Ostatecznym celem Rosji pozostaje zaprowadzenie nowego ładu międzynarodowego, opartego na tzw. koncercie mocarstw. Szczególny niepokój wzbudzają przypadki użycia przez Rosję sił zbrojnych do realizacji celów politycznych, czego przykładami są wojna z Gruzją w 2008 r. czy bezprawna aneksja Półwyspu Krymskiego i napaść na Ukrainę w 2014 r. Rosja jest gotowa destabilizować sytuację w innych państwach i podważać ich integralność terytorialną, jawnie łamiąc przy tym prawo międzynarodowe. Podejmowane przez nią działania są często maskowane i prowadzone poniżej progu wojny. Jednocześnie Rosja realizuje szeroko zakrojony plan modernizacji technicznej sił zbrojnych, prowadzi intensywny program ćwiczeń i militaryzuje społeczeństwo. Wydatki na cele militarne stanowią dla niej priorytet i zostaną utrzymane na wysokim poziomie nawet przy długotrwałej stagnacji gospodarczej. Rosyjska polityka jest wysoce skoordynowana z operacjami służb specjalnych, w tym ze środkami aktywnymi (np. działaniami dezinformacyjnymi), stosowanymi wobec innych państw. Moskwa wykorzystuje narzędzia pozwalające jej zmniejszać asymetrię sił w stosunku do NATO, takie jak ataki w cyberprzestrzeni czy groźby użycia siły wobec wybranych państw, w tym taktycznej broni nuklearnej wobec państw, które nie dysponują potencjałem jądrowym⁴³. Ta diagnoza z 2017 r. okazała się bardzo trafna po uderzeniu Rosji na Ukrainę w 2022 r. w ramach tzw. specjalnej operacji wojskowej. Wojnę, która wybuchła 24 lutego 2022 r., należy postrzegać jako kontynuację konfliktu rozpoczętego osiem lat wcześniej, w lutym 2014 r. Zajęcie Krymu i próba oderwania od Ukrainy Donbasu były bowiem preludium do niczym nie sprowokowanego, pełnoskalowego etapu rosyjskiej agresji⁴⁴.

⁴³ *ibidem*, s. 21–22.

⁴⁴ A. Charuk, *Plan, który runął. Koncepcja i założenia specjalnej operacji wojskowej w Ukrainie*, Magnum-x, <https://www.magnum-x.pl/arttykul/plan-ktory-runal-koncepcja-i-zalozenia-specjalnej-operacji-wojskowej-w-ukrainie> (dostęp: 10 maja 2025 r.).

Znaczenie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP w systemie bezpieczeństwa narodowego

Na początek należy zwrócić uwagę na oczywisty fakt, że prowadzenie operacji obronnej to nie jest tylko problem Sił Zbrojnych, lecz także zadanie całego państwa. Oczywiście rola Sił Zbrojnych ma decydujące znaczenie w momencie rozpoczęcia agresji zbrojnej. Jednak aby operacja wojskowa była skuteczna, muszą zostać podjęte działania wyprzedzające przez cały system obronny państwa. Te działania mogą być realizowane tylko na bazie spójnego porządku prawnego, w tym wypracowanych i przeciwczonych wcześniej procedur działania, na które nie będzie czasu w okresie kryzysu polityczno-militarnego lub w czasie wojny, gdy sytuacja międzynarodowa wymusza szybkość w podejmowaniu decyzji i działań. Jak zauważa W. Pokruszyński, sytuacja międzynarodowa jest bardziej złożona niż możliwości systematyzowania jej przejawów i poczynań, zwłaszcza w sytuacjach nieprzewidywalności. Permanentnej ewolucji podlega porządek międzynarodowy⁴⁵. Tym większe znaczenie powinien mieć porządek prawny jako element stabilizacji. Nieadekwatne lub niejasne przepisy prawne mogą skutecznie zdestabilizować działania przygotowawcze do operacji obronnej oraz samo jej prowadzenie, stworzyć chaos kompetencyjny i paraliż decyzyjny. W tym kontekście niewłaściwy porządek prawny będzie działał na korzyść przeciwnika i może być równie groźny jak jego armia.

Brak przepisów prawnych powoduje, że na poziomie wykonawczym mogą być różnie interpretowane i przyjmowane metodyki oraz strategie działania. Dotyczy to m.in. Strategii Bezpieczeństwa Narodowego. S. Koziej, zwracał uwagę, że Strategię Bezpieczeństwa Narodowego należy przyjąć po przeprowadzeniu Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego na początku cyklu strategicznego. Na jej podstawie powinny być podejmowane różne ważne decyzje strategiczne dotyczące bezpieczeństwa, jak np. zmiany w Polityczno-Strategicznej Dyrektywie Obronnej, ustanowienie Głównych Kierunków Rozwoju Sił Zbrojnych i wieloletniego programu ich

⁴⁵ W. Pokruszyński, *Bezpieczeństwo...*, *op. cit.*, s. 20.

rozwoju, zmiany w systemie kierowania i dowodzenia Siłami Zbrojnymi, tworzenie nowych rodzajów Sił Zbrojnych. Strategia powinna odzwierciedlać logikę czteroetapowego cyklu strategicznego:

1. Identyfikacja interesów narodowych jako punkt wyjścia dalszych analiz.
2. Ocena i prognoza środowiska bezpieczeństwa (dla określenia tego, co może przeszkadzać, a co może pomagać w realizacji tych interesów).
3. Określenie strategii operacyjnej, czyli sposobów zapewnienia realizacji interesów narodowych w konkretnych warunkach środowiska bezpieczeństwa.
4. Określenie strategii preparacyjnej, czyli sposobów przygotowania własnego systemu bezpieczeństwa do realizacji wyżej określonych zadań operacyjnych.

Według S. Kozieja strategia w takim układzie stanowi dobrą podstawę do opracowania (uaktualnienia) Polityczno-Strategicznego Dyrektywy Obronnej⁴⁶. Zdaniem W. Pokruszyńskiego brak regulacji prawnych i odpowiedniej organizacji organu zarządzającego w tym zakresie wiąże się z tym, że w zasadzie kierowanie bezpieczeństwem narodowym jest regulowane „rozproszonym” prawem, a organizacja zarządzania jest niedoskonała i nieracjonalna. Brakuje odpowiednich, podstawowych elementów, głównie na szczeblu centralnym, a także ustaw regulujących szczegółowo dziedziny bezpieczeństwa, tj. wszystkie kategorie bezpieczeństwa narodowego. Z powodu nieokreślonych norm prawnych uwidacznia się brak racjonalnego systemu bezpieczeństwa i nieściśłości, które powstały pomiędzy elementami systemu⁴⁷.

Jak zauważa Waldemar Kitler, bezpieczeństwo narodowe w ciągu kilkunastu ostatnich lat ulegało stopniowej ewolucji wraz z dostrzeżeniem szerszej płaszczyzny zabiegów służących ochronie i obronie społeczeństwa, jego dóbr i środowiska oraz państwa

⁴⁶ S. Koziej, *Braki Strategii Bezpieczeństwa Narodowego 2020: bez koncepcji operacyjnej i priorytetów preparacyjnych*, Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego, 26 maja 2020 r., <https://pulaski.pl/pulaski-policy-paper-s-koziej-braki-strategii-bezpieczenstwa-narodowego-2020-bez-koncepcji-operacyjnej-i-priorytetow-preparacyjnych/> (dostęp: 10 maja 2025 r.).

⁴⁷ W. Pokruszyński, *Bezpieczeństwo*, *op. cit.*, s. 86.

jako instytucji politycznej, terytorialnej, przymusowej i społecznej. Nowoczesne technologie, sztuczna inteligencja, wykorzystanie czynników kulturowych, literatury, mass mediów, filmu i innych środków nieoręźnych pozwalają na stosowanie niekinetycznych ataków i przemocy przyjmujących postać restrykcji, dezorganizacji rynków finansowych i gospodarki, inwigilacji i korupcji, wymuszania ustępstw, szpiegostwa, blokady systemów kierowania i sterowania procesami decyzyjnymi, ataków w cyberprzestrzeni, wspierania nielegalnej migracji, walki o władzę, manipulacji opinią publiczną i nastrojami społecznymi. Skutki tych działań dotyczą zewnętrznej, a nade wszystko wewnętrznej aktywności państwa, jego ładu i porządku prawnego, bytu i rozwoju narodowego, życia i zdrowia ludzi, dóbr materialnych, środowiska naturalnego, sfery rynkowej, a zatem bezpieczeństwa politycznego, militarnego, ekonomicznego, społecznego, kulturowego, ekologicznego, publicznego, powszechnego, informacyjnego i w cyberprzestrzeni. Z tego i wielu innych względów myślenie o bezpieczeństwie narodowym, w tym o jego aspektach wewnętrznych – bezpieczeństwie wewnętrznym, nie może być „skażone” powielaniem doświadczeń historycznych. Traktowanie bezpieczeństwa wewnętrznego jako dziedziny działalności państwa polegającej na zapewnianiu niezagrożonego porządku konstytucyjnego, bezpieczeństwa publicznego (lub porządku publicznego) i bezpieczeństwa ludzi (ich życia i zdrowia) to zdecydowanie za mało jak na współczesną naturę bezpieczeństwa narodowego⁴⁸.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego z 2014 r. została przyjęta po przeprowadzeniu Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego na początku cyklu strategicznego i odzwierciedlała logikę czteroetapowego cyklu strategicznego. W Strategii Bezpieczeństwa Narodowego z 2014 r. stwierdzono, że konieczne jest doskonalenie procedur planowania, organizowania, koordynacji i nadzoru w sferze bezpieczeństwa, zapewniających spójność kierowania bezpieczeństwem narodowym z systemem zarządzania rozwojem kraju. Wynika to z nierozłączności i wzajemnej zależności rozwoju

⁴⁸ W. Kitler, *Bezpieczeństwo wewnętrzne w świetle współczesnych wyzwań teorii i praktyki problemu*, „Wiedza Obronna” 2023, t. 282, nr 1, s. 120–121, 123.

i bezpieczeństwa oraz potrzeby kompleksowego i zintegrowanego podejścia do bezpieczeństwa. Wskazano, że istotne też powinno być zapewnienie spójności zarządzania kryzysowego z reagowaniem obronnym poprzez określenie wspólnych obszarów ujętych w planach zarządzania kryzysowego i planach operacyjnych wszystkich szczebli. Należy dążyć do wprowadzenia na wszystkich szczeblach administracji publicznej jednego dokumentu planistycznego obejmującego sprawy obronne, zarządzania kryzysowego i obrony cywilnej. Wdrożenie nowych rozwiązań integrujących kierowanie bezpieczeństwem narodowym może wymagać zmian legislacyjnych, które precyzyjnie określałyby rolę władz i instytucji państwowych w systemie bezpieczeństwa narodowego, narzędzia, jakimi one dysponują oraz zasady koordynacji działań⁴⁹.

Aneksja Krymu w 2014 r., oparta na niestandardowych metodach agresji i nielegalnych formach działania w kontekście prawa międzynarodowego oraz obecnie prowadzone przez Rosję działania wojenne w Ukrainie w ramach „specjalnej operacji wojskowej” potwierdziły pilną potrzebę zmian w obowiązującym porządku prawnym, w tym opracowania przepisów adekwatnych do nowych zagrożeń oraz form i metod oddziaływania. Jak zauważył W. Pokruszyński, najlepszą drogą do zapewnienia bezpieczeństwa państwa jest zastosowanie norm prawa międzynarodowego, chociaż mamy wiele przykładów, wobec których prawo międzynarodowe nie daje jednoznacznej odpowiedzi co do niektórych wydarzeń w świecie. Obecny stan prawny nie pozwala udzielić odpowiedzi na pytanie, jakie są i jakie powinny być konsekwencje prawne oraz polityczne wobec organizacji i państw, które przyznają sobie w dowolny sposób prawo do stosowania samoobrony poza granicami własnych państw, oraz prewencyjnych, wyprzedzających ataków wobec domniemanych agresorów⁵⁰.

⁴⁹ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 r., s. 44; <https://www.bbn.gov.pl/ftp/SBN%20RP.pdf> (dostęp: 10 maja 2025 r.).

⁵⁰ W. Pokruszyński, *Bezpieczeństwo*, *op. cit.*, s. 54.

Przyjęcie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego z 2020 r.⁵¹ nie było poprzedzone Strategicznym Przeglądem Bezpieczeństwa Narodowego, ale rekomendacjami do opracowania Strategii, co później znalazło usankcjonowanie prawne w ramach Ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (art. 24 ust. 1 pkt 1). Brak przeprowadzenia Przeglądu spotkał się z krytyką m.in. S. Kozieja, w którego ocenie Strategia została przyjęta bez szerszej debaty z udziałem pozarządowych, niezależnych ekspertów i przedstawicieli różnych sił politycznych⁵². Strategia posiadała też inny układ niż ta z 2014 r. Strategia z 2020 r. w części zadaniowej jest strategią preparacyjną. Wskazuje na potrzebę systemowych zmian w obszarze bezpieczeństwa narodowego, w tym w zakresie poprawy zarządzania bezpieczeństwem narodowym (adekwatnie do współczesnych wyzwań i zagrożeń) poprzez m.in. zintegrowanie wielu rozproszonych, funkcjonujących obok siebie rozwiązań⁵³. Wskazano w niej na konieczność dokonania przeglądu, ustalenia hierarchii oraz wzajemnej zależności dokumentów strategicznych i planistycznych, a także mechanizmów je implementujących w zakresie bezpieczeństwa narodowego i obrony państwa oraz rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Założono też – w ramach kompleksowego i zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego, na wszystkich poziomach administracji rządowej i samorządowej – spójność planowania cywilnego oraz planowania obronnego, a także możliwość selektywnej realizacji zadań stosownie do potrzeb. Do realizacji powyższych działań miała zostać opracowana ustawa o zarządzaniu bezpieczeństwem narodowym⁵⁴. Z uwagi na brak podstaw prawnych, aby założenia przyjęte w Strategii były obligatoryjnie ujmowane w innych dokumentach rządowych o charakterze strategicznym, w Strategii wyrażono oczekiwanie, że treści zawarte w SBN powinny znaleźć swoje rozwinięcie i odzwier-

⁵¹ 12 maja 2020 r. Prezydent RP zatwierdził nową Strategię Bezpieczeństwa Narodowego RP, która zastąpiła strategię z 2014 r.. Por.: Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 r., https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_RP_2020.pdf (dostęp: 10 maja 2025 r.).

⁵² *Braki Strategii Bezpieczeństwa Narodowego...*, *op. cit.*

⁵³ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 r., *op. cit.*, s. 9.

⁵⁴ *ibidem*, s. 14.

ciędlenie w krajowych dokumentach strategicznych w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego i rozwoju Polski⁵⁵.

W marcu 2024 r. Wiceprezes Rady Ministrów, Minister Obrony Narodowej Władysław Kosiniak-Kamysz przesłał do Prezydenta RP pismo w sprawie wydania przez Prezydenta RP rekomendacji do nowej Strategii Bezpieczeństwa Narodowego w trybie art. 24 ust. 1 pkt 1 Ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny⁵⁶. Opracowanie rekomendacji nie było poprzedzone Strategicznym Przeglądem Bezpieczeństwa Narodowego. Rekomendacje do nowej Strategii zostały przesłane przez Prezydenta RP do Prezesa Rady Ministrów w lipcu 2024 r. na podstawie analiz eksperckich⁵⁷. Podjęcie prac nad nową Strategią nie było poprzedzone Strategicznym Przeglądem Bezpieczeństwa Narodowego ani też Strategicznym Przeglądem Obronnym. Nie było też przeprowadzonych ćwiczeń, o których mowa w art. 24 ust. 1 pkt 5 Ustawy o obronie Ojczyzny. Zgodnie z tym przepisem Prezydent RP zatwierdza, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, plany krajowych ćwiczeń systemu obronnego, które są organizowane cyklicznie, nie rzadziej niż co 4 lata, przy udziale najwyższych władz państwowych, i kieruje ich przebiegiem.

Z punktu widzenia dotychczasowej praktyki planistycznej powstała trudna do realizacji sytuacja. Wydanie nowej PSDO (stosownie do wniosku z listopada 2024 r.) powinno uruchomić proces opracowania nowych planów użycia Sił Zbrojnych oraz Planu Reagowania Obronnego RP. Szczególnym problemem jest tu PRORP, który w praktyce aktywuje bardzo długi cykl planistyczny w obszarze planowania operacyjnego w administracji (ok. 28 miesięcy)⁵⁸. Prace nad nową strategią (stosownie do zarządzenia z grudnia 2024 r.) mogą trwać około roku. Ich konsekwencją powinno być wydanie kolejnej PSDO oraz nowych planów użycia Sił Zbrojnych i nowego PRORP. Uwzględniając czas opracowywania tych dokumentów, w 2026 r.

⁵⁵ *ibidem*, s. 5.

⁵⁶ Pismo nr DSiPO-WS.0300.1.2024 z dnia 1 marca 2024 r.

⁵⁷ Pismo nr 548/BBN/24 z dnia 4 lipca 2024 r.

⁵⁸ Zob. uwagi do dalszej części artykułu „Podjęcie próby hierarchizacji oraz ustalenia wzajemnej zależności dokumentów o charakterze strategicznym w obszarze bezpieczeństwa narodowego”.

dojdzie do nałożenia się cykli planistycznych w obszarze planowania operacyjnego w administracji. Wymusi to konieczność podjęcia niestandardowych działań po stronie Departamentu Strategii i Planowania Obronnego MON, aby nie doszło do dublowania przedsięwzięć lub, co gorsza, do realizacji zadań na niższych poziomach kompetencyjnych (np. administracji samorządowej), które będą pozostawały w sprzeczności z nowymi przedsięwzięciami realizowanymi już np. na poziomie ministrów lub wojewodów. Wskazane okoliczności są konsekwencją braku przepisów prawnych, które określałyby wzajemną wynikalność dokumentów i które nakazywałyby przeprowadzenie Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego przed opracowaniem rekomendacji do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego oraz regulowałyby wzajemne zależności pomiędzy dokumentami strategicznymi.

Z art. 24 ust. 1 pkt 4 Ustawy o obronie Ojczyzny wynika, że Polityczno--Strategiczna Dyrektywa Obronna RP jest wydawana przez Prezydenta RP na wniosek Prezesa Rady Ministrów, w drodze postanowienia, jako dokument wykonawczy do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego. Brakuje prawnego (ustawowego, na poziomie rozporządzeń) związku przyczynowo-skutkowego pomiędzy PSDO a planami użycia Sił Zbrojnych RP, o których mowa w art. 25 ust. 1 pkt 2a Ustawy o obronie Ojczyzny w związku z kompetencją Prezydenta RP z art. 136 Konstytucji RP do zarządzenia na wniosek Prezesa Rady Ministrów powszechnej lub częściowej mobilizacji oraz użycia Sił Zbrojnych do obrony państwa. Związek logiczny pomiędzy PSDO a planami użycia Sił Zbrojnych jest wywodzony (interpretowany) w ramach praktyki stosowania prawa (na poziomie doktrynalnym i instrukcyjnym) oraz na poziomie naukowym. Ten związek wyraża się w ocenie, że plany użycia Sił Zbrojnych powinny opierać się na założeniach politycznych, przyjętych w PSDO oraz być opracowywane dla sytuacji planistycznych określonych w PSDO.

Zgodnie z art. 87 ust. 1 Konstytucji RP źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia. Z art. 91 ust. 2 Konstytucji RP wynika, że umowa międzynarodowa

ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową. Tym samym instrukcje, decyzje lub zarządzenia wewnętrzne resortu obrony narodowej nie mogą narzucać konstytucyjnym organom państwa obowiązku przyjmowania rozwiązań naukowych lub doktrynalnych, dotyczących związku pomiędzy PSDO a planami użycia Sił Zbrojnych RP. Te rozwiązania w żaden sposób nie mogą ograniczać kompetencji organów do stosowania obowiązującego prawa w zakresie dotyczącym opracowania narodowych planów użycia Sił Zbrojnych, o których mowa w art. 25 ust. 1 pkt 2a ustawy o obronie Ojczyzny. Zasada legalizmu wyrażona w art. 7 Konstytucji RP nakłada na organy państwowe obowiązek działania zgodnie z obowiązującymi przepisami kompetencyjnymi, interpretowanymi w sposób ścisły i z odrzuceniem zasady „co nie jest zakazane, to jest dozwolone”. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego w przypadku, gdy normy prawne nie przewidują wyraźnie kompetencji organu państwowego, kompetencji tej nie wolno domniemywać i w oparciu o inną rodzajowo kompetencję przypisywać ustawodawcy zamiaru, którego nie wyraził. Przepisy prawne nie tworzą obowiązku podpisania PUSZ na bazie PSDO, a takie działanie wynika jedynie z „dobrej praktyki”. Skoro nie ma przepisów powszechnie obowiązujących, dotyczących zakresu regulacji PSDO, brak tym samym obowiązku prawnego, aby wstrzymywać się z opracowaniem i zatwierdzeniem PUSZ, jeżeli są okoliczności ograniczające możliwość opracowania i podpisania nowej PSDO. W obecnym stanie prawnym wystarczającą przesłanką prawną do podpisania PUSZ jest zapewnienie ich wewnętrznej spójności, wynikającej z zaistnienia zmian pod względem prawnym, operacyjnym i międzynarodowym. Ten wariant oczywiście nie ogranicza działań nad opracowaniem PSDO po podpisaniu PUSZ – pod warunkiem zapewniania wzajemnej spójności merytorycznej obu dokumentów.

Wychodząc naprzeciw wskazanym dylematom, na przełomie 2023 i 2024 r. w BBN opracowano rozwiązania prawne, które regulują problematykę hierarchii oraz wzajemnej zależności dokumentów o charakterze strategicznym w obszarze bezpieczeństwa narodowego.

Podjęcie próby hierarchizacji oraz ustalenia wzajemnej zależności dokumentów o charakterze strategicznym w obszarze bezpieczeństwa narodowego

Mając na względzie wyzwania i zagrożenia, każde państwo posiada swoją politykę i strategię bezpieczeństwa. Według W. Pokruszyńskiego model kreowania polityki bezpieczeństwa zwykle zawiera trzy poziomy oddziaływania strategicznego na elementy zarządzania bezpieczeństwem narodowym: parlament i prezydent, rząd i ośrodek analityczno-projektowy. Modele mogą się wprawdzie różnić, lecz każdy z nich ma uwzględniać podstawowy cel – zapewnienie żywotnych interesów narodu, tj. bezpieczeństwa, niepodległości i suwerenności państwa, nienaruszalności terytorialnej, a także prawa do życia i rozwoju w warunkach pokoju i stabilizacji. W konkluzji tej bardzo ważnej kwestii i ostatecznego zamknięcia interpretacji dotyczącej polityki i racji stanu oraz strategii w hierarchii wartości należałoby widzieć je w takiej oto kolejności: na pierwszym miejscu rację stanu, na drugim politykę, na trzecim strategię. Takie usytuowanie podstawowych pojęć (wartości) daje możliwość poprawnego, nie tylko formalnego, rozpatrywania wszystkich kategorii bezpieczeństwa narodowego, regionalnego i międzynarodowego⁵⁹.

Unormowanie podstaw prawnych do wydawania Strategii Bezpieczeństwa Narodowego nastąpiło dopiero w 2002 r. w wyniku zmiany Ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej⁶⁰. Jak stwierdza J. Pawłowski, przepis art. 4a ust. 1 pkt 1 powyższej ustawy zawiera wskazania co do sposobu przyjęcia strategii, nie formułuje natomiast poglądu co do znaczenia dokumentu w polskim systemie prawnym. W związku z powyższym trudno jednoznacznie ocenić rangę dokumentu lub dokumentów – strategii bezpieczeństwa, obronności i wojskowej⁶¹.

⁵⁹ W. Pokruszyński, *Bezpieczeństwo*, *op. cit.*, s. 33–34.

⁶⁰ Art. 35 Ustawy z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 2002, nr 156, poz. 1301.

⁶¹ J. Pawłowski, *Strategia...*, *op. cit.*, s. 52.

Pierwszej próby hierarchizacji dokumentów strategicznych dotyczących obronności dokonano w DSiPO MON w 2012 r., prawdopodobnie w związku z prowadzonym przez BBN Strategicznym Przeglądem Bezpieczeństwa Narodowego⁶².

Na schemacie przedstawiono propozycje wzajemnych zależności dokumentów z obszaru programowania obronnego oraz planowania operacyjnego w odniesieniu do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego oraz Długookresowej i Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Zależności mają charakter powiązań logicznych (wynikających z analiz naukowych oraz praktyki wojskowej) bez identyfikacji wynikalności i współzależności prawnej.

Zadaniami określonymi w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego z 2020 r.⁶³ były dokonanie przeglądu, ustalenie hierarchii oraz wzajemnej zależności dokumentów strategicznych i planistycznych, a także mechanizmów je implementujących w zakresie bezpieczeństwa narodowego i obrony państwa oraz rozwoju społeczno-gospodarczego kraju (pkt 1.6 SBN). W toku prac analitycznych w 2023 r. w BBN przyjęto, że proponowane kierunki hierarchizacji dokumentów należy dokonywać w trzech wymiarach:

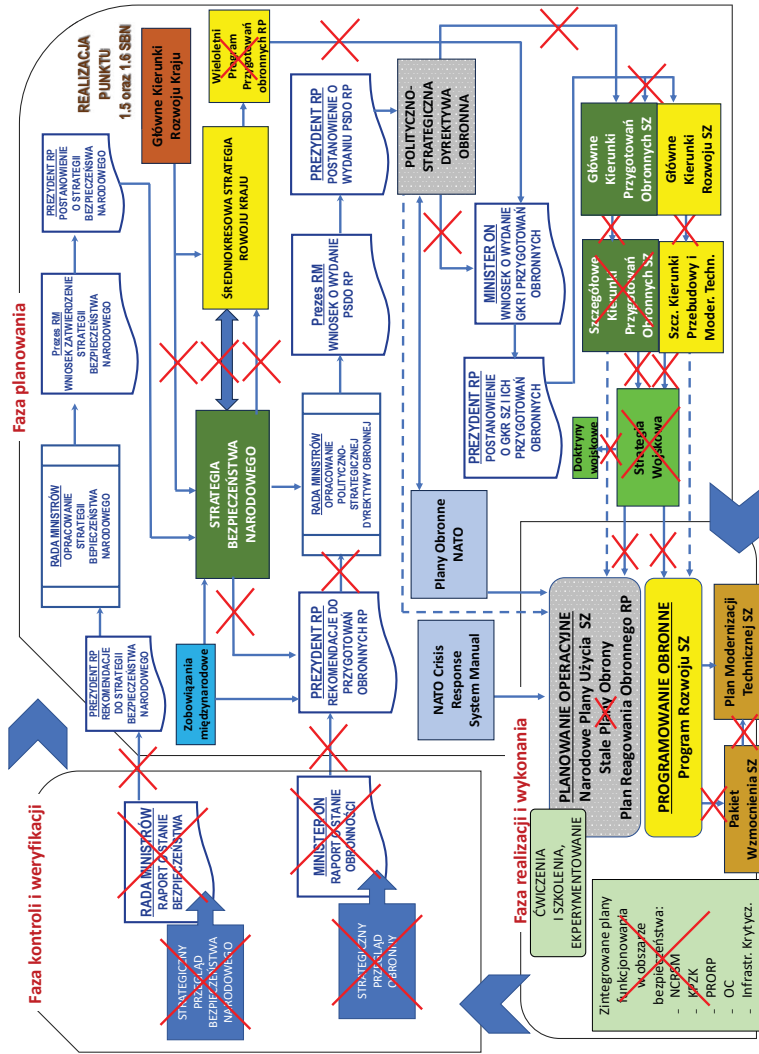
1. Pod względem wynikalności i współzależności prawnej lub stwierdzenia braku takiej zależności.
2. Pod względem wynikalności i współzależności merytorycznej.
3. Powiązania dokumentów na osi czasu w zakresie ich opracowania i aktualizacji.

Jako założenie przyjęto zasadę, że każdy dokument o znaczeniu strategicznym musi mieć umocowanie prawne w formie ustawy. Z ustawy bowiem mogą wynikać kompetencje do wydania dokumentu, który będzie tworzył określone prawa i obowiązki dla innych organów administracji publicznej. Dokumenty, które mają tylko znaczenie wewnątrzresortowe, nie muszą mieć umocowania prawnego, ale też nie mogą być oznaczane jako strategiczne.

⁶² Taki wniosek można wyciągnąć z komentarza do schematu, w którym odnosi się do zarządzenia Prezydenta RP z 24 listopada 2010 r. w sprawie przeprowadzenia Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego oraz planu opublikowania Białej Księgi do końca 2012 r.

⁶³ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 r., *op. cit.*

Rys. 2. Schemat wzajemnej możliwej wykonalności dokumentów na poziomie strategicznym w cyklu planowania obronno-nego.

Legenda:
 Przekreślenia strzałek oznaczają brak prawnej wykonalności między dokumentami.
 Przekreślenia nazw dokumentów oznaczają brak podstaw prawnych do opracowania dokumentu z uwagi na brak określonej kompetencji organu.
Źródło: oprac. własne.

Na rys. 2 przedstawiono schemat cyklu strategicznego zarządzania bezpieczeństwem narodowym na poziomie strategicznym z uwzględnieniem niektórych dokumentów strategicznych, ze wskazaniem braku związków przyczynowo-skutkowych na poziomie prawnym oraz luk kompetencyjnych.

Analiza aktów prawnych wykazała, że istnieje ok. 30 dokumentów, które mają znaczenie strategiczne dla bezpieczeństwa narodowego i powinny być powiązane w systemie prawnym. Stwierdzono, że część dokumentów straciła podstawę prawną do ich opracowania (np. Program Mobilizacji Gospodarki), a dla opracowania niektórych brakowało podstawy prawnej (np. Strategii Wojskowej) albo dotychczas pewne dokumenty nie zostały wydane (np. Rekomendacje do przygotowań obronnych Rzeczypospolitej Polskiej) lub ich wydanie nie było kontynuowane (np. Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej). Niezwykle istotne jest powiązanie dokumentów narodowych z procesami wynikającymi z umów i porozumień międzynarodowych. Współcześnie bezpieczeństwo międzynarodowe rozwiązuje problemy nie tylko militarne, co było domeną w poprzednim okresie, lecz także inne, nie mniej ważne, takie jak: geopolityczne, ekonomiczne, demograficzne, instytucjonalne, energetyczne, informacyjne, kulturowe i społeczne. Dzieje się tak z jednej strony za sprawą nowych wyzwań i zagrożeń dla pokoju i stabilności w świecie, z drugiej zaś za sprawą nowych zjawisk i procesów, jakie nasiliły się w końcu XX w. Można do nich zaliczyć m.in.: rozpad świata bipolarnego i nowy porządek międzynarodowy; globalizację jako zjawisko obiektywne i integrację; postęp naukowo-techniczny; rewolucję informacyjną; terroryzm światowy i jego erupcję; przestępczość zorganizowaną; konflikty etniczne; zagrożenia klimatyczne; łamanie praw człowieka. To oznacza, że XXI w. stawia przed ludzkością nie tylko wyzwania, lecz także wymagania oraz odpowiedzialność w każdej dziedzinie. Z tego powodu profesjonalizm i przygotowanie polityka do pełnienia odpowiedzialnych funkcji w państwie muszą być kryterium podstawowym – bez względu na jego poglądy polityczne czy inne. To powinno być niepodważalne⁶⁴.

⁶⁴ W. Pokruszyński, *Bezpieczeństwo...*, *op. cit.*, s. 71–72.

Przykładowe istotne dokumenty o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa narodowego, które wymagają wzajemnego powiązania pod kątem wynikalności (merytorycznej zależności) lub kompetencji organów, to:

- Koncepcja rozwoju kraju, o której mowa w art. 8a Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach polityki rozwoju;
- Średniookresowa strategia rozwoju kraju, o której mowa w art. 9 pkt 2 Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju;
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, o której mowa w art. 24 ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny;
- Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej oraz inne strategie sektorowe, które należy odnieść do art. 9 pkt 3 Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju;
- Strategia Wojskowa (brak podstaw prawnych do jej opracowania);
- Rekomendacje do przygotowań obronnych Rzeczypospolitej Polskiej, o których mowa w art. 24 ust. 1 pkt 3 Ustawy z dnia z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny;
- Cele planowania obronnego w Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego wynikające z Koncepcji Strategicznej NATO⁶⁵, przyjmowane na różnych szczytach NATO;

⁶⁵ Zob. np.: *Koncepcja strategiczna obrony i bezpieczeństwa członków Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, przyjęta przez szefów państw i rządów w Lizbonie 20 listopada 2010 r.*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/koncepcja_strategiczna_nato_tlumaczenie.pdf (dostęp: 10 maja 2025 r.). W dniach 29–30 czerwca 2022 r. odbył się szczyt NATO w Madrycie, na którym została przyjęta nowa koncepcja strategiczna NATO. Sojusznicy potwierdzili w niej gwarancję zbiorowej obrony przed wszelkimi zagrożeniami, podkreślając, że NATO jest zdecydowane chronić bezpieczeństwa sojuszników. Za najważniejsze zagrożenia dla bezpieczeństwa Sojuszu uznano agresywną politykę Rosji, aktywność Chin, zagrożenia w cyberprzestrzeni, terroryzm, przestępczość zorganizowaną, proliferację broni masowego rażenia (BMR) oraz zagrożenia płynące z Bliskiego Wschodu, Afryki, Sahelu i Korei Północnej. Zapowiedziano także zwiększenie inwestycji na nowe technologie.

- Polityczno-Strategiczna Dyrektywa Obronna RP, o której mowa w art. 24 ust. 1 pkt 4 Ustawy z dnia z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny;
- Narodowe plany użycia Sił Zbrojnych do obrony państwa, o których mowa w art. 25 ust. 1 pkt 2 lit. a) Ustawy z dnia z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny;
- Program Rozwoju Sił Zbrojnych RP, o którym mowa w art. 36 ust. 2 Ustawy z dnia z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny;
- Pakiet Wzmocnienia Sił Zbrojnych RP na lata 2023–2025, o którym mowa w art. 794 Ustawy z dnia z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny;
- Zintegrowane plany funkcjonowania w obszarze bezpieczeństwa (brak regulacji prawnej).

Koncepcja rozwoju kraju, o której mowa w art. 8a Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach polityki rozwoju, nie jest strategią. Nie wyznacza skwantyfikowanych celów oraz ścieżki ich osiągnięcia. Wskazuje wyzwania rozwojowe Polski – możliwe bariery i potencjały w perspektywie kilkudziesięciu lat (do 30 lat) na bazie zidentyfikowanych trendów, które w największym stopniu będą wpływały na Polskę. Koncepcja pokazuje sposoby łączenia tych podstawowych wymiarów (społecznego, gospodarczego, przestrzennego) i dodatkowo wymiaru instytucjonalnego oraz środowiskowego, by działania polityk mogły osiągnąć efekt synergii. Jednym z narzędzi umożliwiających połączenie wymiarów i lepsze wykorzystanie potencjału poszczególnych polityk, ale także terytoriów, będzie model struktury funkcjonalno-przestrzennej jako efekt zintegrowanego podejścia, wypracowany w ramach prac nad Koncepcją⁶⁶. W Koncepcji nie wyodrębniono sfery bezpieczeństwa. Analizy przeprowadzone w BBN wykazały, że nie można oddzielać bezpieczeństwa narodowego od pozostałych sfer funkcjonowania państwa. W Unii Europejskiej nie ma sformalizowanych zasad budowy strategii, w tym identyfikacji potrzeb, niezbędnych środków finansowych i źródeł ich

⁶⁶ *Koncepcja rozwoju kraju 2050*, Instytut Rozwoju Miast i Regionów, https://irmir.pl/wp-content/uploads/2022/09/Zalacznik-nr-3.-KRR2050_Uwarunkowania_istota_organizacja-prac_23.09.2022.pdf (dostęp: 10 maja 2025 r.).

zabezpieczenia. W Polsce te zasady są określone w Ustawie z 2006 r. o zasadach polityki rozwoju, ale nie dotyczą jednak strategii opracowywanych na podstawie innych regulacji prawnych, w tym Strategii Bezpieczeństwa Narodowego. Jest to istotny problem, gdyż aby strategia była wykonalna, autorzy strategii powinni przyjąć określone zasady jej budowy i rozliczania, w tym m.in. określenie wskaźników prognozowania, przypisanie poszczególnych obszarów odpowiedzialności, określenie szacowanych kosztów i źródeł finansowania, przyjęcie metodyki monitorowania i rozliczania.

Rozważając problematykę hierarchii oraz wzajemnej zależności dokumentów o charakterze strategicznym w obszarze bezpieczeństwa narodowego, należy przywołać art. 5 Konstytucji RP, określający podstawowe interesy narodowe (wartości) RP. Ten przepis stanowi, że RP strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. Na szczególne podkreślenie zasługuje jednak końcowa część tego przepisu (rodzaj wytycznych), traktująca o obowiązku kierowania się zasadą zrównoważonego rozwoju przez władze państwowe w trakcie realizacji tych interesów. Zasada zrównoważonego rozwoju ma charakter dobra chronionego konstytucyjnie, a ponadto odnosi się do wszystkich sfer stosunków społecznych charakteryzowanych przepisami konstytucyjnymi (w tym m.in. wskazanymi w art. 5 Konstytucji), do których odnosi się termin „rozwój” bądź „zrównoważony rozwój”. Zrównoważony rozwój powinien polegać na takim prowadzeniu wszelkich procesów rozwojowych, żeby zachować równowagę między regionami, ludzkimi potrzebami a aspiracjami ludzi oraz między podejmowanymi inwestycjami a ograniczeniami, które mogą one spowodować. W tym celu właściwe organy państwa opracowują stosowne strategie, mające służyć podejmowaniu i realizowaniu działań w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju, spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, podnoszenia konkurencyjności gospodarki oraz tworzenia

nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej w ramach prowadzonej polityki rozwoju.

W zakresie planowania średniookresowego obecnie obowiązuje Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) będąca aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju, zgodnie z wymogami Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (art. 9 pkt 2). Jest ona główną krajową strategią rozwojową, określającą podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym. Należy podkreślić, że SOR odnosi się także do problematyki bezpieczeństwa narodowego, zarówno w zakresie bezpieczeństwa zewnętrznego, jak i wewnętrznego. W szczególności zawiera diagnozę środowiska bezpieczeństwa, cele i oczekiwane efekty działań, wskaźniki (m.in. wydatki obronne), kierunki interwencji i projekty strategiczne.

Równolegle funkcjonuje Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP (SBN) opracowana przez Radę Ministrów i zatwierdzana przez Prezydenta RP w trybie przepisów Ustawy o obronie Ojczyzny. Ten dokument określa kompleksową wizję kształtowania bezpieczeństwa narodowego RP we wszystkich jego wymiarach, lecz bez wyraźnego odniesienia czasowego. Mamy zatem do czynienia ze swego rodzaju sprzężeniem zwrotnym, SOR oddziałuje bowiem na SBN, a SBN na SOR, zwłaszcza że SOR ma charakter dyrektywny i dlatego jest przewidywany do wykonania w określonym przedziale czasowym (15 lat z aktualizacjami). SOR ma określone wskaźniki, źródła finansowania, podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych obszarów (programów, projektów). Przepisy prawne nie regulują kwestii zależności między tymi dokumentami. Tym samym należy wskazać, że brak jednoznacznych przesłanek do uznania, że jedna z tych strategii ma charakter nadrzędny, a druga podrzędny. Treść obu dokumentów wskazuje raczej na konieczność zachowania ich spójności i zgodności. Ważne znaczenie dla procesu planowania i programowania ma właściwe ustawienie cykli strategicznych. Odnosząc się do konieczności powiązania dokumentów na osi czasu w zakresie ich opracowania i aktualizacji, stworzono w BBN schemat ideowy wskazujący na logikę planistyczną w obszarze Strategii

Bezpieczeństwa Narodowego, Polityczno--Strategicznej Dyrektywy Obronnej, Planów użycia Sił Zbrojnych oraz Planu Reagowania Obronnego RP. Istotne znaczenie ma kadencyjność organów władzy, o których mowa w art. 10 konstytucji RP, tj. Prezydenta RP oraz Rady Ministrów. Jako punkt odniesienia przyjęto 5-letnią kadencję Prezydenta RP, z uwagi na ograniczenie czasowe kadencji Rady Ministrów (kadencja Rady Ministrów związana jest z 4-letnim cyklem wyborów parlamentarnych). Kompetencje Prezydenta RP obejmują m.in.:

1. Przekazanie Radzie Ministrów rekomendacji do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego przed rozpoczęciem przez Radę Ministrów prac nad jej projektem.
2. Zatwierdzenie w drodze postanowienia, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, Strategii Bezpieczeństwa Narodowego.
3. Przekazanie Radzie Ministrów rekomendacji do przygotowań obronnych Rzeczypospolitej Polskiej.
4. Wydanie w drodze postanowienia, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, Polityczno-Strategicznej Dyrektywy Obronnej Rzeczypospolitej Polskiej oraz innych dokumentów wykonawczych do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego.
5. Zatwierdzenie, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, planów krajowych ćwiczeń systemu obronnego, które są organizowane cyklicznie, nie rzadziej niż co 4 lata, przy udziale najwyższych władz państwowych, i kierowanie ich przebiegiem.
6. Określenie, na wniosek Ministra Obrony Narodowej, głównych kierunków rozwoju Sił Zbrojnych oraz ich przygotowań do obrony państwa.
7. Zatwierdzenie, na wniosek Ministra Obrony Narodowej, w drodze postanowienia: narodowych planów użycia Sił Zbrojnych do obrony państwa oraz organizacji i zasad funkcjonowania wojennego systemu dowodzenia Siłami Zbrojnymi⁶⁷. Wskazane kompetencje są krytyczne dla właściwej realizacji zadań w ramach cyklu strategicznego.

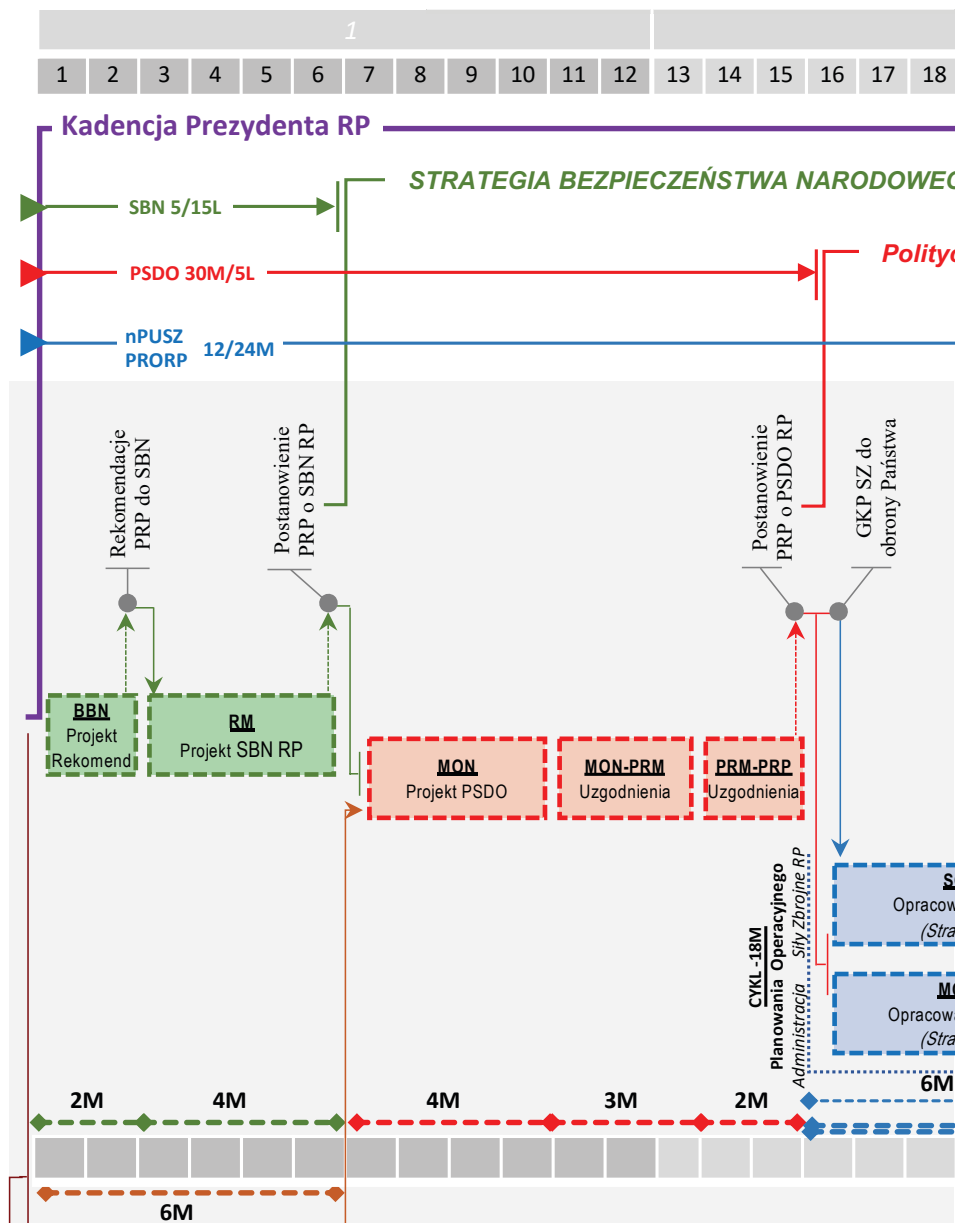
Poniżej przedstawiony został schemat dotyczący ujęcia na osi czasu planowania operacyjnego (pełny cykl).

⁶⁷ Art. 24 i 25 Ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny.

Jak widać na schemacie, analizując tylko cztery najważniejsze dokumenty z obszaru bezpieczeństwa narodowego (Strategię Bezpieczeństwa Narodowego, Polityczno-Strategiczną Dyrektywę Obronną, narodowe Plany Użycia Sił Zbrojnych oraz Plan Reagowania Obronnego RP wraz z dokumentami wykonawczymi) oraz dwa procesy (Strategiczny Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego oraz Strategiczny Przegląd Obronny), zamknięcie cyklu weryfikacji, planowania i ćwiczenia obejmuje okres ok. 60 miesięcy, czyli całą kadencję Prezydenta RP.

Celem przyspieszenia procesów decyzyjnych w ramach cyklu planistycznego założono, że wyniki Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego, przeprowadzanego pod koniec urzędowania poprzedniego Prezydenta RP, mogłyby stanowić dla nowego Prezydenta RP materiał analityczny. Takie rozwiązanie wynika z doświadczeń prowadzenia SPBN za prezydentury B. Komorowskiego. SPBN rozpoczęto na początku jego prezydentury, lecz sfinalizowano dopiero po dwóch latach. Dlatego w ocenie autorów optymalnym rozwiązaniem byłoby przeprowadzenie SPBN pod koniec prezydentury, tak aby nowy Prezydent RP miał na wstępie dokument analityczny, na podstawie którego mógłby np. wydać rekomendacje do nowej Strategii Bezpieczeństwa Narodowego, oczywiście w ściślejszej współpracy z administracją rządową. Ten proces można byłoby powiązać z przeprowadzeniem Strategicznego Przeglądu Obronnego już pod rządami nowego Prezydenta RP. Wydanie nowej SBN na początku prezydentury pozwoliłoby na aktywowanie nowego cyklu planistycznego. Innym rozwiązaniem jest uniezależnienie cyklu planistycznego od zmian na szczeblu politycznym, ale wiąże się to z ryzykiem, że nowa władza, dążąc do wprowadzenia własnych rozwiązań, może blokować rozpoczęte już procesy, co stwarza zagrożenie chaosem planistycznym z uwagi na brak możliwości dokończenia działań planistycznych na niższych poziomach kompetencyjnych. Poniżej przedstawiony został schemat dotyczący ujęcia na osi czasu Strategicznego Przeglądu Obronnego, Strategii Bezpieczeństwa Narodowego oraz PSDO.

Rys. 4. Schemat wzajemnej możliwej wynikalności dokumentów strategicznych na osi czasu w pierwszej fazie cyklu (rekomendacje, Strategia Bezpieczeństwa Narodowego).

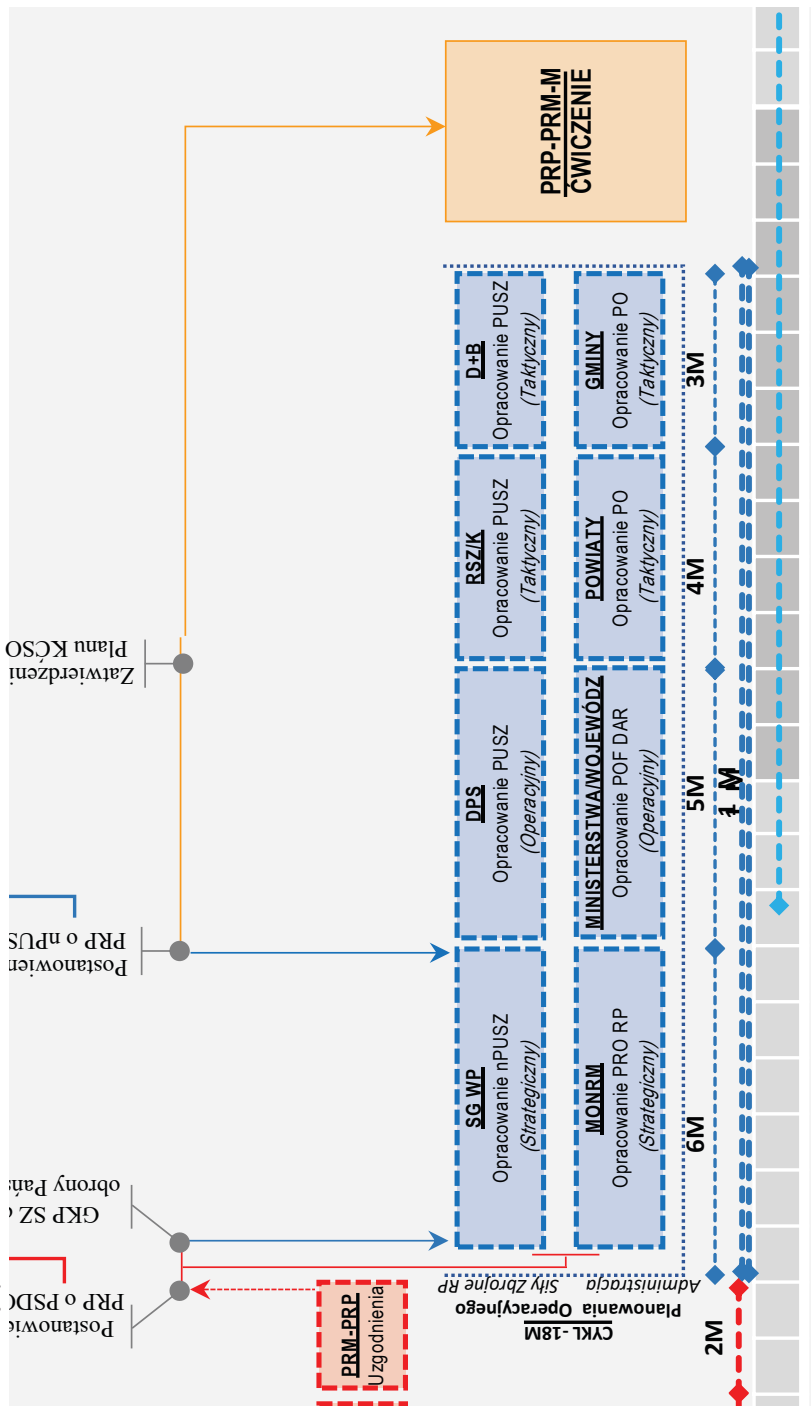
Źródło: oprac. własne.

Jak widać powyżej, już w szóstym miesiącu urzędowania Prezydent RP mógłby zatwierdzić Strategię Bezpieczeństwa Narodowego, po upływie około roku wydać Polityczno-Strategiczną Dyrektywę Obronną RP, a najdalej w dwudziestym miesiącu urzędowania zatwierdzić narodowe plany użycia Sił Zbrojnych do obrony państwa. Wydanie PSDO pozwoliłoby też na aktywowanie działań w ramach planowania operacyjnego w administracji publicznej w powiązaniu z procesem planowania operacyjnego w Siłach Zbrojnych RP. Na rys. 5 przedstawiony został schemat dotyczący ujęcia na osi czasu planowania operacyjnego w administracji cywilnej (pełny cykl).

Pomimo że schemat ma charakter ideowy (poglądowy), to pokazuje, iż istotnym problemem jest bardzo długi czas opracowywania dokumentów wynikowych do Planu Reagowania Obronnego RP (ok. 34 miesiące). Wiąże się to z założeniami organizacyjnymi przyjętymi w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 14 stycznia 2025 r. w sprawie warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa realizowanych przez organy administracji rządowej, organy samorządu terytorialnego i przedsiębiorców (Dz.U. 2025 poz. 73). Długi cykl planistyczny ma krytyczne i negatywne znaczenie dla prawidłowego planowania operacyjnego. W ocenie BBN możliwe jest skrócenie cyklu planistycznego na poziomie administracji rządowej i samorządowej, co automatycznie wpłynie na powiązania tych zadań z założeniami i celami planów wojskowych – a w szczególności zidentyfikowanych potrzeb sił zbrojnych.

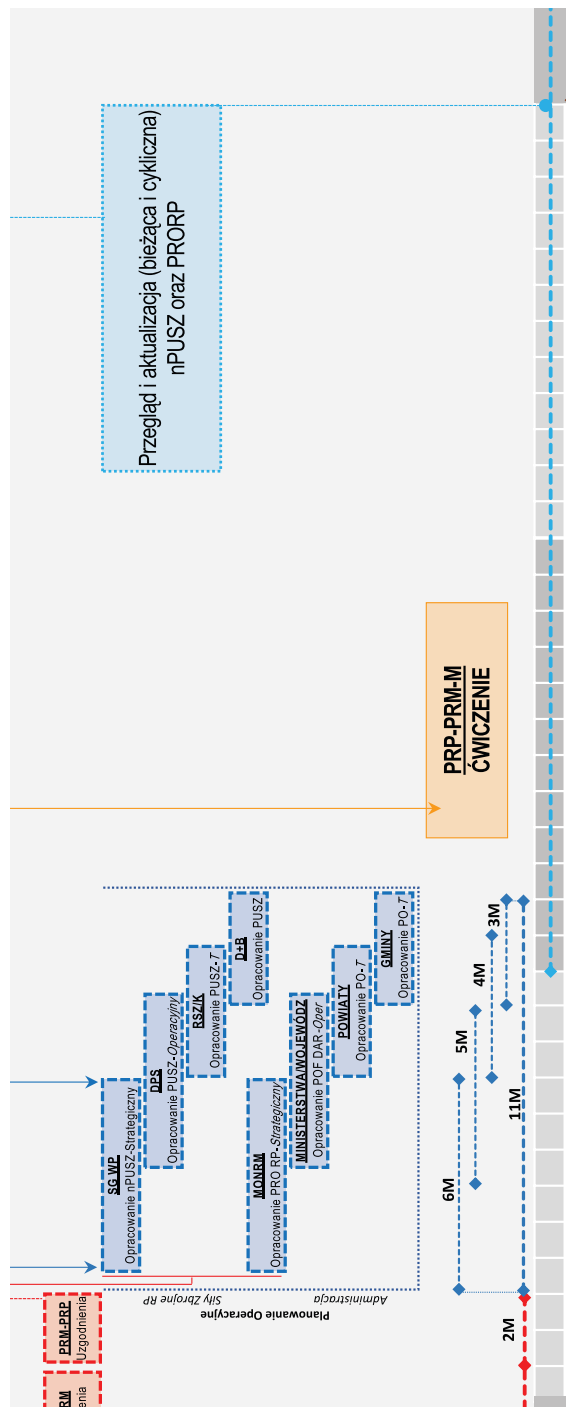
Na rys. 6 zaprezentowano schemat ideowy powiązania dokumentów strategicznych na osi czasu z propozycją ograniczenia czasu opracowania dokumentów planowania operacyjnego w administracji rządowej i samorządowej do 18 miesięcy poprzez skrócenie procesu uzgodnień i zatwierdzania dokumentów.

Rys. 6. Schemat dotyczący ujęcia na osi czasu planowania operacyjnego w administracji cywilnej (skrócony cykl – wariant 18 miesięcy).

Źródło: oprac. własne.

Rys. 7. Schemat dotyczący ujęcia na osi czasu planowania obronnego obejmującego planowanie operacyjne w administracji cywilnej (skrócony cykl – wariant II miesięcy) oraz trzecią fazę cyklu (ćwiczenia i przeglądy).

Źródło: oprac. własne.

Analiza procesów wskazuje, że istnieje możliwość jeszcze większego skrócenia procesu planowania operacyjnego w administracji publicznej (do 11 miesięcy) poprzez koncepcję równoległego wykonywania określonych czynności na poszczególnych szczeblach kompetencyjnych. Rys. 7 przedstawia schemat dotyczący ujęcia na osi czasu planowania operacyjnego w administracji cywilnej (skrócony cykl – do 11 miesięcy).

Istotnym elementem realizacji zadań w ramach planowania obronnego są krajowe ćwiczenia systemu obronnego. Prezydent RP zatwierdza, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, plany krajowych ćwiczeń systemu obronnego, które są organizowane cyklicznie, nie rzadziej niż co 4 lata, przy udziale najwyższych władz państwowych, i kieruje ich przebiegiem. Celem ćwiczeń powinna być weryfikacja przyjętych założeń planistycznych oraz wykazanie ewentualnych niedociągnięć w przygotowaniach obronnych państwa. Ćwiczenia mogą zamykać cykl planistyczny i poprzedzać przeprowadzenie Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego. Jak wcześniej wskazano, przeprowadzenie SPBN może być powiązane z przeprowadzeniem SPO.

Dokonane analizy stanowiły podstawę dla BBN do opracowania projektów rozwiązań prawnych regulujących wzajemne zależności między SBN a średniookresową strategią rozwoju kraju oraz dokumentami wynikowymi. Nowe rozwiązania prawne obejmują przykładowo:

- zdefiniowanie celów SBN, filarów bezpieczeństwa narodowego RP oraz obszarów współpracy pomiędzy podmiotami realizującymi zadania na rzecz odporności państwa;
- wskazanie podstaw opracowania SBN (koncepcja rozwoju kraju; zobowiązania wynikające z przynależności Polski do NATO, Unii Europejskiej oraz umów międzynarodowych; rekomendacje Prezydenta RP do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego);
- wskazanie zależności między SBN a PSDO (w obszarze planowania operacyjnego) oraz między SBN a średniookresową strategią rozwoju kraju (w obszarze programowania obronnego);

- wskazanie dokumentów wykonawczych do SBN oraz miejsce programów rozwoju w relacji do strategii sektorowych i dziedzinowych;
- proces monitorowania wdrażania SBN;
- założenia cykli planistycznych;
- kryteria zapewnienia ciągłości realizacji zadań w obszarze przygotowań obronnych państwa, w tym zasady aktualizacji SBN, PSDO, Planu Reagowania Obronnego RP;
- zasady przeprowadzania Strategicznego przeglądu bezpieczeństwa narodowego;
- zasady organizowania Krajowych ćwiczeń systemu obronnego;
- zasady przeprowadzania Strategicznego przeglądu obronnego oraz opracowania i implementacji strategii obronności;
- cele i zasady wydawania rekomendacji Prezydenta RP do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego oraz do przygotowań obronnych RP, a także ich zależności z innymi dokumentami;
- rolę i cele Głównych kierunków rozwoju Sił Zbrojnych i ich przygotowań do obrony państwa oraz ich zależności z innymi dokumentami;
- założenia i cele Strategii rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego RP;
- założenia i cele Strategii Wojskowej;
- zadania i organizację Rady Bezpieczeństwa Narodowego.

Opracowane rozwiązania prawne zostały przekazane w trybie roboczym w maju 2024 r. Ministrowi Obrony Narodowej przez Szefa BBN. Ten temat był poruszony przez Prezydenta RP podczas odprawy Kierowniczej Kadry MON i Sił Zbrojnych RP 5 lutego 2025 r.

Podsumowanie

Zadania obronne w państwie są realizowane nie tylko przez Siły Zbrojne RP, lecz także w zakresie wynikającym z norm prawa przez organy administracji publicznej, przedsiębiorców oraz obywateli. Analizy wskazują, że niektóre rozwiązania prawne (proceduralne)

mogą utrudniać prowadzenie operacji obronnej. Luki prawne potrafią skutecznie destabilizować działania przygotowawcze do operacji obronnej oraz samo jej prowadzenie, tworzą chaos kompetencyjny i paraliż decyzyjny. Zidentyfikowane wątpliwości w sprawie stosowania prawa wymagają ustawowego uregulowania, gdyż odnoszą się do kompetencji organów państwowych, a w swoich skutkach – w przypadku prowadzenia operacji wojskowej – także podmiotów gospodarczych i obywateli. Jednym ze sposobów identyfikacji niedomagań systemu prawnego powinny być strategiczne przeglądy bezpieczeństwa narodowego i strategiczne przeglądy obronne. Brakuje możliwości regulacji zidentyfikowanych wątpliwości systemowych w drodze rozporządzeń Rady Ministrów lub Ministra Obrony Narodowej albo aktach niższego rzędu. Jeżeli wątpliwości lub luki prawne dotyczą kompetencji organów, regulacje powinny mieć charakter ustawowy.

Piśmiennictwo

- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2009.
- Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2013.
- Bełza L., Ćwik D., *Dylematy prawne dotyczące realizacji niektórych zadań w ramach przygotowań obronnych państwa*, „Wiedza Obronna” 2019, t. 269, nr 4.
- Charuk A., *Plan, który runął. Koncepcja i założenia specjalnej operacji wojskowej w Ukrainie*, Magnum-x, <https://www.magnum-x.pl/arttykul/plan-ktory-runal-koncepcja-i-zalozenia-specjalnej-operacji-wojskowej-w-ukrainie> (dostęp: 10 maja 2025 r.).
- Depesza Polskiej Agencji Prasowej z 2 marca br. dotycząca reformy systemu kierowania i dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, 2 marca 2013 r., <https://www.bbn.gov.pl/pl/>

- wydarzenia/4445,PAP-Reforma-dowodztw-ujednoczenie-struktur-na-czas-wojny-i-pokoju.html (dostęp: 10 maja 2025 r.).
- Dmitruk T., *Strategiczny Przegląd Obrony 2016*, <https://dziennikzbrojny.pl/artykuly/art,2,4,10585,armie-swiata,wojsko-polskie,strategiczny-przeglad-obronny-2016> (dostęp: 10 maja 2025 r.).
- Gąska M., *Kompetencje organów władzy wykonawczej w dziedzinie obronności państwa i sił zbrojnych*, Warszawa 2002.
- Kitler W., *Bezpieczeństwo wewnętrzne w świetle współczesnych wyzwań teorii i praktyki problemu*, „Wiedza Obronna” 2023, t. 282, nr 1.
- Koncepcja Obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa maj 2017, https://zbrojni.blob.core.windows.net/pzdata2/TinyMceFiles/KORP_DRUK1.pdf (dostęp: 10 maja 2025 r.).
- Koncepcja strategiczna obrony i bezpieczeństwa członków Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, przyjęta przez szefów państw i rządów w Lizbonie 20 listopada 2010 r.*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/koncepcja_strategiczna_nato_tlumaczenie.pdf (dostęp: 10 maja 2025 r.).
- Koncepcja rozwoju kraju 2050*, Instytut Rozwoju Miast i Regionów, https://irmir.pl/wp-content/uploads/2022/09/Zalacznik-nr-3.-KRK2050_Uwarunkowania_istota_organizacja-prac_23.09.2022.pdf (dostęp: 10 maja 2025 r.).
- Koziej S., *Braki Strategii Bezpieczeństwa Narodowego 2020: bez koncepcji operacyjnej i priorytetów preparacyjnych*, Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego, 26 maja 2020 r., <https://pulaski.pl/pulaski-policy-paper-s-koziej-braki-strategii-bezpieczenstwa-narodowego-2020-bez-koncepcji-operacyjnej-i-priorytetow-preparacyjnych/> (dostęp: 10 maja 2025 r.).
- Koziej S., *Studia o bezpieczeństwie. O bezpieczeństwie narodowym i międzynarodowym w latach 2010–2015 w publikacjach i analizach szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa 2017.
- Kulickowski M., *Przygotowania obronne państwa w systemie bezpieczeństwa narodowego – miejsce i rola*, w: Kulickowski M. (red.), *Administracja publiczna w procesie przygotowań obronnych państwa*, Warszawa 2018.

- Maziewski Ł., *General stracił cierpliwość: Nie jesteśmy w stanie wysłać na granicę pełnej brygady*, O2, 1 września 2023 r., <https://www.o2.pl/informacje/general-stracil-cierpliwosc-nie-jestesmy-w-stanie-wyslac-na-granice-pelnej-brygady-6936869315603072a> (dostęp: 9 maja 2025 r.).
- „Mnie już brakowało twarzy, żeby wytrzymać wstyd, jaki przynosili moi przełożeni za granicą”, TVN24, 12 lipca 2018 r., <https://tvn24.pl/polska/general-mieczyslaw-gocul-o-systemie-obronnym-polski-ra853216-2322588> (dostęp: 9 maja 2025 r.).
- Opaliński B., *Rozdzielenie kompetencji władzy wykonawczej między prezydenta RP oraz Radę Ministrów na tle konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku*, Warszawa 2012.
- Pawłowski J., *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP wyznacznikiem roli administracji publicznej w procesie przygotowań obronnych państwa*, w: Kuliczkowski M. (red.), *Administracja publiczna w procesie przygotowań obronnych państwa*, Warszawa 2018.
- Pokruszyński W., *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka*, Józefów 2012.
- Sarnecki P., *Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz do przepisów*, Kraków 2000.
- Strategiczny Przegląd Obrony. Profesjonalne Siły Zbrojne RP w nowoczesnym państwie*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa, kwiecień 2011, https://gdziewojско.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/05/raport_spo_14042011.pdf (dostęp: 10 maja 2025 r.).
- Strategiczny Przegląd Obrony*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/strategiczny-przeglad-obronny> (dostęp: 10 maja 2025 r.).
- Świerczyński M., *Gen. Mieczysław Gocul o dramatycznym stanie polskiej armii*, Polityka, 10 lipca 2018 r., <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1755560,1,gen-mieczyslaw-gocul-o-dramatycznym-stanie-polskiej-armii.read> (dostęp: 9 maja 2025 r.).
- Tejchman M., *Gen. Gocul: W ostatnich latach zaniechano szkolenia rezerwistów. To był zdecydowany błąd*, https://www.rmf24.pl/tylko-w-rmf24/populudniowa-rozmowa/news-gen-gocul-w-ostatnich-latach-zaniechano-szkolenia-rezerwisto,nId,5901697#crp_state=1 (dostęp: 10 maja 2025 r.).

Źródła

Informacja o wynikach kontroli z 18 kwietnia 2014 r., kontrola nr P13/086 (niepublikowana).

Informacja o wynikach kontroli z 31 stycznia 2017 r., kontrola nr P15/040 (niepublikowana).

Informacja o wynikach kontroli z 28 lipca 2017 r., kontrola P16/034 (niepublikowana).

Informacja o wynikach kontroli z 15 stycznia 2020 r., kontrola P18/034 (niepublikowana).

Informacja o wynikach kontroli z 7 października 2022 r kontrola nr P21/037 (niepublikowana).

Komentarz do art. 136 Konstytucji RP, w: P. Tuleja(red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. II, LexisNexis 2014, <http://10.254.10.16/#/commentary/587939393/736833/tuleja-piotr-red-konstytucja-rzeczypospolitej-polskiej-komentarz-wyd-ii?cm=URELATIONS> (dostęp: 9 maja 2025 r.).

Komentarz do art. 136 Konstytucji RP., w: Haczkowska M. (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, LexisNexis 2014, <http://10.254.10.16/#/commentary/587599122/396562/haczkowska-monika-red-konstytucja-rzeczypospolitej-polskiej-komentarz?cm=URELATIONS> (dostęp: 10 maja 2025 r.).

Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r. nr 78, poz. 483 ze zm. *NATO Crisis Response System*, NCRS (niepublikowane).

Pismo nr DSiPO-WS.0300.1.2024 z dnia 1 marca 2024 r.

Pismo nr 548/BBN/24 z dnia 4 lipca 2024 r.

Projekt ustawy o działaniach organów władzy państwowej na wypadek zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa (druk nr 405), <https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/druk.xsp?nr=405> (dostęp: 10 maja 2025 r.).

Projekt ustawy o działaniach organów władzy państwowej na wypadek zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa (druk nr 3605), <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=3605> (dostęp: 10 maja 2025 r.).

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2004 r. w sprawie warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1911 ze zm.).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie przygotowania systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym (Dz. U. z 2004 r. nr 98, poz. 978 ze zm.).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie gotowości obronnej państwa (Dz. U. z 2004 r. nr 219, poz. 2218.).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2003 r. w sprawie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa oraz ich szczególnej ochrony (Dz. U. z 2003 r. nr 116, poz. 1090 ze zm.).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 października 2006 r. w sprawie systemów wykrywania skażeń i właściwości organów w tych sprawach (Dz. U. z 2006 r. nr 191, poz. 1415.).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 lutego 2004 r. w sprawie warunków i sposobu przygotowania i wykorzystania transportu na potrzeby obronne państwa, a także jego ochrony w czasie wojny oraz właściwości organów w tych sprawach (Dz. U. z 2004 r. nr 34, poz. 294.).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 sierpnia 2004 r. w sprawie przygotowania i wykorzystania systemów łączności na potrzeby obronne państwa (Dz. U. z 2004 r. nr 180, poz. 1855 ze zm.).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 maja 2004 r. w sprawie warunków i sposobu przygotowania oraz wykorzystywania publicznej i niepublicznej służby zdrowia na potrzeby obronne państwa oraz właściwości organów w tych sprawach (Dz. U. z 2004 r. nr 143 ze zm.).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie szkolenia obronnego (Dz. U. z 2004 r. nr 16, poz. 150 ze zm.); rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie kontroli wykonywania zadań obronnych (Dz. U. z 2004 r. nr 16, poz. 151 ze zm.).
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 r., <https://www.bbn.gov.pl/ftp/SBN%20RP.pdf> (dostęp: 10 maja 2025 r.).
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 r., https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_RP_2020.pdf (dostęp: 10 maja 2025 r.).

Dariusz Łukowski, Lucjan Bełza, Sławomir Kita

Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 372 ze zm.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 2002, nr 156, poz. 1301.

Zarządzenie nr 153 Prezesa Rady Ministrów z dnia 6 grudnia 2024 r. w sprawie Międzyresortowego Zespołu do spraw Opracowania Projektu Strategii Bezpieczeństwa Narodowego, M.P. z 2024 r., poz. 1038.

Copyright (c) 2025 Dariusz Łukowski, Lucjan Bełza, Sławomir Kita.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Dorota Bełza
Andrzej Reudowicz¹

ZMIANY POSTAW SPOŁECZNYCH W DOBIE REWOLUCJI INFORMACYJNEJ W KONTEKŚCIE MOŻLIWYCH ODDZIAŁYWAŃ W SFERZE BEZPIECZEŃSTWA

CHANGES IN SOCIAL ATTITUDES IN THE AGE OF THE INFORMATION REVOLUTION IN THE CONTEXT OF POSSIBLE IMPACTS ON SECURITY

Abstrakt: Celem artykułu jest włączenie się do dyskusji w sprawie zmian w postawach społecznych powstałych w wyniku przemian cywilizacyjnych, których skutki ograniczają zdolność społeczeństwa do obrony, a ponadto – jako słabe punkty – mogą być wykorzystane przez potencjalnego przeciwnika w ramach oddziaływań kognitywnych. Bezpieczeństwo staje się interesem na poziomie politycznym, a nie wartością, która przez lata była wyznacznikiem i miarą odpowiedzialności za losy państwa. Przyczyną tego są m.in. zmiana systemu wartości, polaryzacja społeczna oraz postępująca alienacja wśród społeczeństwa informacyjnego. Konsumpcja staje ucieczką przed niepewnością jutra. Życie w ciągłej zmienności wpływa na zmianę dobrostanu psychicznego i zwiększoną podatność organizmu na sterowalność, co z kolei tworzy podatny grunt dla oddziaływań kognitywnych. Nowego wymiaru powinny nabrać kampanie informacyjne. Rekrutacja do wojska jest innym zagadnieniem niż próba przekonania obywateli do obrony ojczyzny. Te sprawy w czasie pokoju są ze sobą utożsamiane i dlatego przeciętny obywatel widzi problem obrony państwa przez pryzmat zadań sił zbrojnych. Należy się spodziewać, że w przypadku prawdopodobnych działań mobilizacyjnych problem obrony państwa wywoła polaryzację wśród społeczeństwa (m.in. z powodu naruszenia dobrostanu), a w razie działań wojennych może

¹ 0009-0005-6999-2196, zdrowie.ght@gmail.com;
 areudowicz@bbn.gov.pl

okazać się, że poczucie obowiązku obrony ojczyzny będzie wartością niewygodną i akceptowaną jedynie przez ograniczoną część obywateli. Aby prawidłowo prognozować zachowania w skali makro, powinno się wcześniej zidentyfikować możliwe przyczyny zmian w postawach społecznych. Brak w Polsce kompleksowego zbadania tych problemów pod kątem wdrożenia systemowych metod przeciwdziałania w ramach programów profilaktycznych i edukacyjnych. Takie programy powinny być rozpoczynane jak najwcześniej, gdyż ich wyniki pojawią się minimum za kilka, a nawet za kilkanaście lat.

Słowa kluczowe: postawy społeczne, konsumpcjonizm, wartości, społeczeństwo informacyjne, oddziaływania kognitywne, bezpieczeństwo, polaryzacja

Abstract: The aim of this article is to join the discussion on changes in social attitudes that have occurred as a result of civilizational transformations, the effects of which limit society's ability to defend itself and, moreover, can be exploited by a potential adversary as weak points in exerting cognitive influence. The article shows that security is becoming a political interest rather than a value that has been a determinant and measure of responsibility for the fate of the state for years. The reasons for this include a change in the value system, social polarization, and progressive alienation within the information society. Consumption becomes an escape from the uncertainty of tomorrow. Living in constant change affects mental well-being and increases the body's susceptibility to control, which in turn creates fertile ground for cognitive influence. Information campaigns should take on a new dimension. Recruiting for the military is different from trying to convince citizens to defend their homeland. In times of peace, these issues are equated with each other, which is why the average citizen sees the problem of national defense through the prism of the Armed Forces' tasks. It should be expected that in the event of possible mobilization measures, the issue of national defense will cause polarization among the population (due to, among other things, the violation of well-being), and in the event of wartime activities, it may turn out that the sense of duty to defend the homeland will be an uncomfortable value accepted only by a limited portion of the population. In order to correctly predict behavior on a macro scale, it is necessary to identify in advance the possible causes of changes in social attitudes. There is no comprehensive study of these issues in Poland with a view to implementing systemic

countermeasures as part of preventive and educational programs. Such programs should be launched as early as possible, as their results will only become apparent in several or even a dozen or so years.

Keywords: social attitudes, consumerism, values, information society, cognitive influences, security, polarization

Wpływ procesów cywilizacyjnych na system wartości w obszarze bezpieczeństwa

Postawy, jako względnie trwałe tendencje do pozytywnego lub negatywnego wartościowania, mają istotny wpływ na funkcjonowanie człowieka. Oddziałują one na rozumienie świata oraz na jego zachowanie. Dzięki wykształconej postawie człowiek selekcjonuje informacje dotyczące obiektu postawy. Zgodnie z teorią dysonansu poznawczego ludzie starają się utrzymać spójność struktur poznawczych przez wyszukiwanie informacji zgodnych z posiadanymi już postawami i odrzucanie informacji, które mogłyby te postawy podważyć. Z tego punktu widzenia postawy upraszczają rzeczywistość oraz wpływają na przetwarzanie nowych informacji, powodując nawet „wychodzenie” poza odbierane przez człowieka informacje. Wyznawane przez nas postawy wywierają wpływ nie tylko na spostrzeganie ich obiektów, lecz także na spostrzeganie i ocenę innych osób w zależności od tego, jakie są ich poglądy. Postawy stanowią bowiem przesłankę do podziału świata społecznego na swoich, do których zaliczamy osoby o podobnych lub takich samych postawach co własne, i obcych, którzy mają poglądy odmienne od naszych. Poza wpływem postaw na rozumienie świata kolejnym ważnym zagadnieniem jest wpływ postaw na zachowanie. Zgodnie z zasadą faworyzacji grupy własnej ludzi o postawach podobnych do naszych widzimy w lepszym świetle niż ludzi wyznających poglądy sprzeczne².

² A. Wańczyk-Welc, *Pojęcie postawy*, Lublin 2007, s. 24–28, <https://open.icm.edu.pl/server/api/core/bitstreams/16f535e3-5b47-4dd9-9e84-ff1799fcf7aa/content> (dostęp: 5 maja)

Człowiek oczekuje akceptacji swoich poglądów i zachowań przez innych członków społeczności.

Przez akceptację społeczną należy rozumieć sytuację, w której określone zachowania lub zdarzenia są aprobowane w ramach danego układu społecznego. Istnieje szereg definicji akceptacji. W ujęciu psychologicznym według Stefana G. Hofmanna oraz Stevena C. Hayes'a akceptacja jest dobrowolnym przyjęciem postawy, która w stosunku do doświadczenia chwili obecnej jest celowo otwarta, elastyczna i pozbawiona osądzania. Takie doświadczenie obejmuje zdarzenia wewnętrzne (np. myśli, emocje, wspomnienia, doznania fizyczne, pragnienia, impulsy) oraz blisko związane z nimi sytuacje kontekstowe, które je wywołują. Akceptacja psychologiczna to otwieranie się na to, co oferuje nam życie w dokładnie takiej formie, w jakiej to jest oferowane³.

XXI w. oferuje przede wszystkim możliwość konsumpcji i dlatego współczesne społeczeństwo często określa się mianem społeczeństwa konsumpcyjnego. Jeden z jego charakterystycznych wymiarów to fakt, że człowiek jest przede wszystkim konsumentem, a sprzedać można wszystko: nie tylko produkty, lecz także osoby (np. polityków, naukowców, dziennikarzy, twórców kultury) oraz idee i wartości – sukces, zdrowie czy piękno. Wolny rynek i wolność wyboru doprowadziły do sytuacji, w której konsumpcja jest już nie tylko przywilejem, prawem, lecz także nałogiem. Coraz większe wydatki to nie tyle efekt wzrostu cen, co przede wszystkim dostępności nowych towarów, działania narzędzi zachęcających do ich kupna i coraz częściej – łatwości zapożyczania się poprzez korzystanie z usług kredytowych. Sentencja „carpe diem” stała się motorem i jednocześnie usprawiedliwieniem podejmowanych działań i praktyk. Rynek wyzbył się wszelkich ograniczeń – czasowych, przestrzennych, moralnych. Oferuje się wszystko i wszystkim. Niepewność powoduje, że liczy się już nie tylko zaspokajanie potrzeb, lecz także nagłych spontanicznych pomysłów, mających poprawić nam nastrój i sprawić przyjemność.

2025 r.). Zob. też: M. Marody i et al., *Spoleczeństwo na zakręcie: Zmiany postaw i wartości Polaków w latach 1990–2018*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2019.

³ S.G. Hofmann, S.C. Hayes, *Terapia poznawczo-behawioralna oparta na procesach. Wiedza i kluczowe kompetencje*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne 2020.

Ilość oferowanych usług, doznań, natłok informacji, jakimi jesteśmy codziennie bombardowani, i nasza niekompetencja w ocenie jakości i wiarygodności docierających do nas bodźców powodują, że stajemy się bardziej skłonni do zaspokajania naszych chwilowych zachcianek bez głębszej refleksji nad konsekwencjami tych czynów⁴. Żyjemy w płynnej nowoczesności, która charakteryzuje się fragmentarycznością, epizodycznością, niepewnością jednostki, prywatyzacją ambiwalencji oraz przygodnością bytów. Owa efemeryczność, niestałość i niespójność dosięgają wielu sfer naszego życia, począwszy od całkiem nieważkich codziennych wyborów, przez określone w czasie decyzje, po ogólny pogląd na życie, siebie i świat⁵. Ta sytuacja zmienia nasze nastawienie do bezpieczeństwa i poczucia odpowiedzialności za losy państwa oraz wpływa na nasze postawy.

W obszarze zmian społecznych należy zwrócić uwagę na wpływ zjawiska konsumpcjonizmu na dzieci oraz młodzież na przełomie XX i XXI w., w tym w zakresie zmiany celów i aspiracji życiowych, tj. z aspiracji wewnętrznych na aspiracje zewnętrzne – materialistyczne. Problem zaobserwowano w Polsce już na początku lat 90. ubiegłego wieku. W latach 1994–2010 nastąpił spadek proc. ludzi młodych wskazujących na znaczenie pracy jako dążenia życiowego zgodnego z zainteresowaniami (z 59 proc. w 1994 r. na 39 proc. w 2010 r.), a także wzrost dążeń życiowych ukierunkowanych na zrobienie kariery i zdobycie wysokiej pozycji zawodowej (z 19 proc. w 1994 r. na 34 proc. w 2010 r.). Jednocześnie na podstawie badań prowadzonych z udziałem młodzieży z innych krajów (głównie krajów o podwyższonym standardzie życia, takich jak np. USA) ustalono, że koncentracja na dążeniach materialistycznych (np. do bogactwa, sławy czy atrakcyjności fizycznej) wiąże się z wyższym poziomem depresji, niższym poziomem witalności, samoakceptacji i samorealizacji niż koncentracja na dążeniach niematerialistycznych (tj. na rozwoju, afiliacji czy działaniach na rzecz własnej wspólnoty). Ponadto stwierdzono, że dzieci materialistyczne są mniej przywiązane do szkoły,

⁴ M. Wieczorkowska, *Hedonizm współczesnego społeczeństwa konsumpcyjnego*, „Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym” 2008, t. 11, nr 2, s. 161–162.

⁵ E. Grzesiak, *Eudajmonizm w dobie pokolenia Z. Rozważania aksjologiczne*, „Studia Edukacyjne” 2020, nr 56, s. 267.

bardziej zajęte i skupione na zakupach oraz bardziej narażone na ryzyko zachowań psychopatologicznych, a przyjęcie za wzorzec „życia materialnie dobrego” prowadzi u młodych ludzi do oddawania się zakupom kompulsywnym⁶.

Zmiany, które zaszły w sferze idei i wartości, stały się możliwe dzięki szybkiemu rozwojowi technologii i kreowaniu rzeczywistości przez mass media. Rewolucją informacyjną nazywa się proces rozwoju społecznego trwający w rozwiniętych ekonomicznie i technologicznie państwach od lat 90. XX w., będący skutkiem szybkiego postępu w telekomunikacji, mikroelektronice i informatyce. Przejawia się m.in. komputeryzacją wielu dziedzin administracji, gospodarki i życia prywatnego oraz rozwojem i merytorycznym wykorzystywaniem Internetu, pozwalającym na upowszechnianie danych i rozwój komunikacji na niespotykaną do tej pory skalę. Przyspieszeniu i usprawnieniu ulega obieg informacji, wiedzy i idei, zdecydowanie rośnie też ich dostępność. Komputery, Internet i cyfrowe urządzenia komunikacyjne stały się nieodłącznym elementem działalności firm, instytucji naukowych, urzędów, placówek oświatowych i opieki zdrowotnej, instytucji upowszechniania kultury, środków masowego przekazu itp. Technika komputerowa i technologia informacyjna wpłynęły na usprawnienie i poszerzenie możliwości działań we wszystkich prawie aspektach ludzkiej aktywności. Postęp naukowo-techniczny generuje nowe rozwiązania biznesowe, te zaś wywołują zmiany w stylu pracy i życia człowieka⁷.

Informacje przekazywane przez mass media zaczęły kształtować światopogląd jednostek zarówno w obszarze wartości czy stosunku do historii, jak i oczekiwań dotyczących otaczającego nas świata.

⁶ A.M. Zawadzka, *Aspiracje materialistyczne młodzieży w kontekście preferowanych wartości i dobrostanu*, „Czasopismo Psychologiczne” 2013, t. 19, nr 1, s. 7. Zob. również: M. Iwanowska, *Związki pomiędzy korzystaniem z mediów społecznościowych i materializmem oraz aktywizmem nastolatków*, rozprawa doktorska, Uniwersytet Gdański, Wydział Nauk Społecznych, Gdańsk 2023 https://old.wns.ug.edu.pl/sites/default/files/postepowania_naukowe/116108/praca/iwanowska_doktorat_29.05.2023.pdf (dostęp: 5 maja 2025 r.).

⁷ Z. Osiński, *Wyzwania dla edukacji wynikające z rewolucji informacyjnej*, Edunews, 15 kwietnia 2018 r., <https://www.edunews.pl/aktualnosci/22-system-edukacji/266-wyzwania-dla-edukacji-wynikajace-z-rewolucji-informacyjnej-1> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

Szczególnego znaczenia nabiera sprawa polityki historycznej, na bazie której próbuje się kształtować nową wizję historii m.in. po to, aby usprawiedliwić wywołanie konfliktu lub wojny⁸. Informacja stała się kapitałem i dlatego społeczeństwo przełomu XX i XXI w. zaczęło nazywać społeczeństwem informacyjnym⁹. Z jednej strony duża liczba informacji i ciągły ich napływ mają pozytywne znaczenie, gdyż pozwalają na szeroki dostęp do różnego rodzaju danych i możliwości indywidualnego oraz grupowego rozwoju. Z drugiej jednak strony weryfikacja faktów staje się dużym problemem, gdyż przy analizie zagadnienia należy mieć na względzie wiele czynników: znaczenie informacji i jej celu; zdefiniowanie zadań do wykonania za pomocą informacji; zdefiniowanie instytucji realizujących te zadania¹⁰. Dzięki powszechnemu dostępowi do Internetu możliwe stało się to, o czym radzieccy specjaliści od wojny psychologicznej mogli tylko marzyć – oddziaływanie na procesy decyzyjne nie tylko jednostek, lecz także grup społecznych oraz całych populacji.

Problemy związane z rewolucją informacyjną w bardzo trafny sposób przedstawiono przez zespół CyberPolicy w publikacji „Społeczeństwo informacyjne w czasach cyfrowej rewolucji – o zjawisku banki informacyjnej i jego następstwach”¹¹. Badania wskazują, że wiadomości, które trafiają do użytkowników, często nie mają

⁸ Przykładem może być wypowiedź Szefa MSZ Rosji Siergieja Ławrowa, że prawo do suwerenności powinno być respektowane tylko wobec państw, które reprezentują cały naród żyjący na jego terytorium, a Ukraina zdaniem rosyjskiego ministra od 2014 r. nie jest takim państwem. „Myślę, że nikt nie może twierdzić, że reżim ukraiński, poczynając od zamachu stanu z 2014 roku, reprezentuje cały naród mieszkający na terenie państwa ukraińskiego” – oznajmił Ławrow w wywiadzie dla telewizji Rossija24. Zob.: *Ławrow uważa, że Ukraina nie ma prawa do suwerenności*, Forsal, 22 lutego 2022 r., <https://forsal.pl/swiat/aktualnosci/artykuly/8363301.lawrow-uwaza-ze-ukraina-nie-ma-prawa-do-suweren-nosci.html> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

⁹ Zob. np.: A. Skrabacz, M. Lewińska-Krzak, *Wpływ rewolucji cyfrowej na rozwój społeczeństwa informacyjnego oraz społeczną wartość informacji*, „Roczniki Nauk Społecznych” 2022, t. 14 (50), nr 1, s. 119.

¹⁰ Zob. np.: S. Juszczak, *Rewolucja informacyjna a zmiana społeczna*, s. 203, https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/3593/1/Juszczak_Rewolucja_informacyjna_a_zmiana_spoleczna.pdf (dostęp: 5 maja 2025 r.).

¹¹ J. Balcewicz, *Społeczeństwo informacyjne w czasach cyfrowej rewolucji – o zjawisku banki informacyjnej i jego następstwach*, Cyberpolicy NASK, 4 października 2019 r., <https://cyberpolicy.nask.pl/spoleczenstwo-informacyjne-w-czasach-cyfrowej-rewolucji-o-zjawisku-banki-informacyjnej-i-jego-nastepstwach/> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

charakteru obiektywnego, ale są profilowane zgodnie z ich oczekiwaniami. Początkowo rola algorytmów pozwalających na filtrowanie danych w Internecie sprowadzała się do priorytetyzacji stron, na które najczęściej powoływano się w sieci (tzw. algorytm PageRank), i była ona całkowicie niezależna od użytkownika. Jednak w 2009 r. uruchomiona została opcja spersonalizowanego wyszukiwania. Takie profilowanie powoduje zamknięcie informacji w „bańce filtrującej” i sprawia, że użytkownicy sieci żyją w przekłamanym, homogenicznym świecie, w którym wydaje się, że wszyscy mają takie same poglądy. Bezkrytycznie przyswajają oni wiadomości szerzone w ramach własnej enklawy i traktują je jako prawdziwe bez weryfikacji faktów¹². W takich warunkach wytwarza się i rozprzestrzenia dezinformacja. Świadomość tego, co jest prawdziwe, a co nie, została zaburzona i co więcej – dla społeczeństwa informacyjnego przestała być w pewien sposób istotna. Media często posługują się postprawdą – stroniczą wersją oceny wydarzeń, naginającą rzeczywistość i oddziałującą na emocje w taki sposób, aby wywołać w odbiorcach konkretną reakcję. W społeczeństwie informacyjnym nie ma żadnych barier, które powstrzymują ludzi przed upiększaniem rzeczywistości. Dlatego powstały warunki do ugruntowania się postprawdy oraz polaryzacji społecznej. Osłabienie więzi społecznych, a także anonimowość w sieci, polegająca na używaniu kryptonimów (nicków) zamiast prawdziwych imion i nazwisk, sprzyjają kłamstwu. W świecie wirtualnym nie działają hamulce społeczne, takie jak strach przed krytyką grupy znajomych albo rodziny. Dodatkowo szczerść i prawda przestały być wartościami samymi w sobie. Obecnie wyniki, które otrzymujemy w wyszukiwarce, są dostosowane do indywidualnych preferencji użytkowników, mierzonych na podstawie wcześniejszych wyszukiwań, polubionych treści, a także zgromadzonych danych (płeć, wiek, lokalizacja itp.). W takiej sytuacji użytkownicy

¹² Jak niebezpieczna jest to tendencja, wskazuje eksperyment Ascha przeprowadzony w 1955 r., dotyczący podporządkowania się jednostki zdaniu grupy przy nieobecności wyraźnego nacisku grupowego. Podczas eksperymentu wykryto dwa ważne motywy tych zachowań: pragnienie posiadania racji, które rodzi konformizm informacyjny oraz lęk przed odrzuceniem społecznym, co jest motywem konformizmu normatywnego. Zob. np. wideo na stronie: *Eksperyment Asch'a*, Nowe Standardy by Stainer Consulting, <https://nowestandardy.pl/nauka/video/asch.php> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

Internetu funkcjonują w zamkniętych bańkach – otoczeni jedynie tymi informacjami, które pasują do ich przekonań i profili. Jednocześnie są prawie całkowicie pozbawieni wiadomości sprzecznych z ich systemem wartości, kontrowersyjnych i niewygodnych. Kiedy użytkownicy nie mają do czynienia z odmienną narracją, pojawia się przekonanie, że świat jest homogeniczny i wszyscy myślą w ten sam sposób. Sprzyja to radykalizacji opinii i dalszej polaryzacji. Taka sytuacja w pewnym stopniu może być wygodna, ponieważ jednostka nie musi się konfrontować z osobami, które mają inne zdanie. Z biegiem czasu przestaje ona być zainteresowana jakąkolwiek konfrontacją i bezkrytycznie przyjmuje komunikaty docierające do niej w ramach bańki filtrującej. Nie weryfikuje wiarygodności informacji, tylko przyjmuje je jako prawdę. Jednocześnie wszelkie wiadomości, które są sprzeczne z jej poglądami, uważa za nieprawdziwe. Ten proces nazywa się egocastingiem. Badania pokazują, że otrzymywanie treści zgodnych ze światopoglądem jednostki jest dla niej atrakcyjne. 83 proc. internautów świadomie ignoruje komunikaty, które im się nie podobają, a 30 proc. wręcz blokuje materiały ze źródeł zaprzeczających ich wyobrażeniu o rzeczywistości. Brak umiejętności krytycznego myślenia w stosunku do mediów, a także natłok wiedzy i komunikatów, z każdą chwilą bardziej aktualnych, sprawiają, że obywatele stają się coraz bardziej podatni na wszelkiego rodzaju manipulacje i nacechowane emocjonalnie treści, niekoniecznie prawdziwe. Dezinformacja stała się powszechnym zjawiskiem, mocno zakorzenionym w rzeczywistości rewolucji cyfrowej. Przeciwdziałanie jej wymaga przede wszystkim zmiany świadomości obywateli, nie tylko dzieci i młodzieży, lecz także osób dorosłych, decydentów, dziennikarzy i całego społeczeństwa¹³.

¹³ Artykuł jest częścią raportu „Zjawisko dezinformacji w dobie rewolucji cyfrowej. Państwo. Społeczeństwo. Polityka. Biznes”, który został opracowany przez zespół CyberPolicy we współpracy z Biurem Bezpieczeństwa Narodowego, Ministerstwem Obrony Narodowej, Ministerstwem Spraw Zagranicznych, Rządowym Centrum Bezpieczeństwa, Urzędem Ochrony Danych Osobowych, Krajową Radą Radiofonii i Telewizji, Ośrodkiem Studiów Wschodnich, Akademią Sztuki Wojennej oraz PIB NASK – CERT Polska, Dyżurnet oraz Działem Edukacji Cyfrowej. Por.: M. Wrzosek, *Raport: zjawisko dezinformacji w dobie rewolucji cyfrowej*, CyberPolicy NASK, 24 września 2019 r., <https://cyberpolicy.nask.pl/>

Dzięki intensywnemu rozwojowi technologicznemu budujemy relacje i żyjemy w dwóch światach: realnym i wirtualnym, zapewniając jednocześnie ich stałą łączność. Młodzi ludzie, którzy dorastają przed komputerem, spędzają dużo czasu na rozmowach w Internecie i kontaktach w symulowanym środowisku, zaczynają przejawiać tzw. osobowość wieloraką, składającą się z krótkich fragmentów świadomości przełączanych w zależności od tego, w którym świecie wirtualnym lub sieci znajdują się w danej chwili. Kupujemy czas i zainteresowanie innych, życie staje się towarem rynkowym, trudno oddzielić od siebie komunikowanie, relacje i komercję. Płynne życie to życie pełne niepewności, towarzyszy mu nieustannie lęk o to, czy nadążymy za coraz to nowymi wymogami, czy nie przegapimy terminu ważności, momentu, w którym trzeba zmienić taktykę, wymienić niemożliwą już rzecz, a wszystko po to, aby nie zostać zepchniętym na margines. Okoliczności działania i podporządkowane im strategie postępowania starzeją się szybko i przedawniają, zanim ktokolwiek zdoła je gruntownie poznać¹⁴. Żyjemy w epoce płynności i niepewności, a magicznym słowem jest w niej elastyczność. Wszystkie formy powinny być giętkie, wszystkie warunki tymczasowe, wszystkie kształty podatne na przekształcenia. W takiej społeczności lęk staje się produktem, który się dobrze sprzedaje. Im bardziej się boimy, tym więcej czasu, energii i pieniędzy jesteśmy gotowi przeznaczyć na obronę przed lękiem. Największą władzę mają jednostki potrafiące stać się źródłem niepewności innych. W takim ujęciu manipulowanie niepewnością stanowi istotę walki o władzę¹⁵. W tym miejscu należy przywołać pojęcie rządomyślności, czyli zorganizowanych praktyk (mentalnych, racjonalnych i technicznych), za pomocą których zarządza się podmiotami. Rządomyślność zakłada dobrowolną kontrolę i samokontrolę (uświadamianą i akceptowaną przez nas). Współczesne technologie i urzędnicy wręcz idealnie nadają się

raport-zjawisko-dezinformacji-w-dobrze-rewolucji-cyfrowej-panstwo-spoleczenstwo-polityka-biznes/ (dostęp: 5 maja 2025 r.).

¹⁴ J. Mesjasz, *Kluczowe aspekty kształtowania społeczności rezydentnych*, w: M. Czopek, J. Walczak (red.), *Współczesne wyzwania zarządzania samorządem lokalnym – analiza wieloaspektowa*, s. 75–76, https://dbc.wroc.pl/Content/128399/wspolczesne_wyzwania_zarzadzania.pdf#page=73 (dostęp: 5 maja 2025 r.).

¹⁵ *ibidem*, s. 80.

do ich sprawowania. Potrzebują one naszej współpracy, na którą chętnie się godzimy – z własnej woli udostępniamy setki poufnych danych na swój temat. A wszystko to w imię budowania wolności i indywidualizacji podmiotu. Tylko czy na pewno?¹⁶ Czy taka postawa nie powoduje samootwarcia na zagrożenia wynikające z oddziaływań kognitywnych?

W kontekście psychologii i kognitywistyki określenie „kognitywny” odnosi się do wszelkich procesów związanych z poznawaniem i rozumieniem świata. Nowe technologie pozwalają na lepsze poznanie procesów zachodzących w mózgu, umożliwiających pozyskiwanie wiedzy poprzez obranie danego zachowania i podejmowanie konkretnych decyzji¹⁷. Te uwarunkowania mogą być wykorzystywane przez potencjalnego przeciwnika. W wojnie kognitywnej ludzki umysł staje się polem bitwy. Celem jest zmiana nie tylko tego, co ludzie myślą, lecz także jak myślą i jak działają. Skutecznie prowadzone działania kognitywne kształtują i wpływają na indywidualne i grupowe przekonania oraz zachowania, a jednocześnie sprzyjają taktycznym lub strategicznym celom agresora¹⁸.

Dostęp do dóbr i informacji oraz mnogość możliwości mogą wprowadzać umysł w stan dysonansu poznawczego i utrudniać podejmowanie decyzji w wielu sferach życia. Wybór wiąże się z kosztem, którym jest niemożność skorzystania z pozostałych opcji, a to często prowadzi do odczuwania nieprzyjemnych emocji i/lub bezczynności. Nasza biologia nie nadąża za zmianami, które oferuje dzisiejszy świat, a praktyki zmierzające do zaspokojenia licznych potrzeb prowadzą do zaniedbywania zachowań prozdrowotnych. Nawet jeśli już decydujemy się na konkretną aktywność, to świadomość innych

¹⁶ K. Stasiuk-Krajewska, M. Ulidis, *Władza technologii – panoptyzm i rządomyślność*, Uniwersytet SWPS, 28 września 2018 r., <https://swps.pl/jakub-kus/55-nauka/blog-naukowo/16480-wladza-technologiei> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

¹⁷ E. de Castex, *Wojna kognitywna, Wszystko Co Najważniejsze*, 7 maja 2022 r., <https://wszystkocojnajwazniejsze.pl/elizabeth-de-castex-wojna-kognitywna/> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

¹⁸ *Przeciwdziałanie wojnie kognitywnej: świadomość i odporność*, North Atlantic Treaty Organization, 20 maja 2021 r., <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2021/05/20/przeciwdzialanie-wojnie-kognitywnej-swiadomosc-i-odpornosc/index.html> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

możliwości może stresować i nie pozwalać cieszyć się dokonanym wyborem. Ten stan ma już swoją nazwę w popkulturze: FOMO (*fear of missing the opportunity*), tj. strach przed utratą możliwości¹⁹. Żyjąc w społeczeństwie przyspieszenia, płacimy za to bardzo wysoką cenę. WHO zaliczyła stres wywołowany przeciążeniem organizmu za jedno z największych zagrożeń dla zdrowia w XXI w.²⁰ Podczas ucieczki od problemów, decyzji i odpowiedzialności człowiek XXI w. szuka różnych „zamienników” celem samousprawiedliwienia.

Młodzi ludzie preferują obecnie następujące wartości: zdrowie, szczęście, wolność, niezależność, rodzina oraz praca²¹. Nie ma mowy o poświęceniu, akceptacji ryzyka w imię wolności czy sprawiedliwości. Bolączką naszych czasów jest dominacja perspektywy ograniczającej się do terażniejszości. Cykl narodzin i śmierci uświadamia nam, że nie mamy czasu w nadmiarze. Zastanawiamy się wtedy, jak najlepiej go wykorzystać. Jedną z odpowiedzi jest horacjańska maksyma „carpe diem”. Ta zasada może być rozmaicie rozumiana, np. jako zachęta do płytkiego hedonizmu, do osiągnięcia przyjemności tu i teraz za wszelką cenę, bez refleksji nad długofalowymi konsekwencjami podejmowanych działań. W filozofii i socjologii taką postawę określa się prezentyzmem. Prezentysta nie liczy się z przeszłością i przyszłością. Najważniejsze jest dla niego doświadczanie doraźnych doznań. Celuje w tym młodzież myślowo beztroska. Ta beztroska jest zdaniem autorów powodowana brakiem poczucia zagrożenia wojną, które pokolenia urodzone od lat 90. ubiegłego wieku i w XXI w. nie odczuwały. Prezentyzm bywa także swoistym mechanizmem obronnym, gdy przeszłość boli (przykre wspomnienia, wyrzuty sumienia, brak życiowych możliwości, zawiedzione uczucia), a przyszłość budzi lęk. Niezdolność do uzmysłowienia sobie perspektywy czasowej to niezrządka przypadłość młodych ludzi. Socjologowie opisali zjawisko

¹⁹ J. Szmyd, A. Wichniak, *Współczesny rytm życia 24/7 a potrzeby wewnętrzne organizmu*, Psychologia w praktyce, 27 sierpnia 2024 r., <https://psychologiawpraktyce.pl/arttykul/wspolczesny-rytm-zycia-24-7-a-potrzeby-wewnetrzne-organizmu> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

²⁰ M. Krupińska, *Nic znaczy wszystko. O tym, dlaczego tempo życia jest dla naszego organizmu zabójcze*, SO Magazyn, <https://so-magazyn.pl/arttykul/nic-znaczy-wszystko-o-tym-dlaczego-tempo-zycia-jest-dla-naszego-organizmu-zabojcze> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

²¹ Zob. np. J. Smyła, *Wokół wartości współczesnej młodzieży*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” 2020, t. XXXIX, z. 2, s. 51.

globalnej unifikacji zachowań, postaw i stylu życia młodzieży dotkniętej symptomem „tu i teraz”. Znamienny jest fakt, że to nie pokolenie buntowników. Raczej lekceważy ono tradycję, zastane wzorce i wartości, a autorytety moralne czy naukowe zastąpili celebryci. To postawa zbliżona bardziej do zagubienia niż buntu. Głos rzetelnych nauczycieli, wychowawców, profesorów jest nieistotny w przekazywaniu młodzieży jasnych i jednoznacznych wartości, w które oni sami wierzą. Poza tym niemała część współczesnych dorosłych została dotknięta syndromem relatywizmu i zaraziła nim młodych. W ten sposób dorośli sami odebrali sobie prawo do wskazywania dróg. Tak oto na naszych oczach wzrasta pokolenie, dla którego wyrocznią jest smartfon oraz przekonanie, że szybki rozwój technologiczny diametralnie przekreśla zastane rozwiązania, nawet zasady moralne i kanony etyczne. Według nich normy i wzory postępowania sprzed lat przestają być aktualne. Nie można uczyć zasad obowiązujących w świecie, którego już nie ma. Kult doczesności sprawia, że staje się ona wartością autoteliczną, będącą celem samym w sobie²². Taka postawa tworzy dużą podatność na oddziaływania kognitywne. Jacek Santorski uważa, że współczesne środowisko można określić akronimem VUCA (*volatility, uncertainty, complexity, ambiguity*) – zmienność, niepewność, złożoność i niejednoznaczność.

Poczucie dobrostanu jest zależne od równowagi między wyzwaniem, przed którymi staje człowiek, i zasobami (wewnętrznymi i zewnętrznymi), którymi dysponuje. Nietrudno zauważyć, że ta sfera może być (jest) słabym punktem z punktu widzenia możliwego oddziaływania kognitywnego w skali makro.

Oslabienie poczucia odpowiedzialności za bezpieczeństwo

Bezpieczeństwo jest jednym z podstawowych warunków rozwoju społecznego. Ma ono podwójny wymiar: w skali mikro wpływa na jakość i styl życia jednostki, a w skali makro jest gwarantem realizacji

²² *Młodzież wobec wartości*, w: P. Magier (red.), *Współczesne problemy wychowania*, t. 7, Warszawa 2024, s. 114–115.

interesów narodowych (państwa i społeczeństwa). W przypadku pojawiania się problemów w sferze bezpieczeństwa w odniesieniu do uwarunkowań politycznych, ekonomicznych lub w skali całej populacji, dotyczących np. sytuacji zdrowotnej, obszar ten może generować bardzo duże obciążenia dla budżetu państwa oraz tworzyć ograniczenia dla realizacji zadań obronnych. Dlatego ważne jest, aby mitygować ryzyka wystąpienia niepowodzeń powstałych w wyniku wewnętrznego lub zewnętrznego oddziaływania.

Dynamiczny rozwój nowoczesnych technologii, w szczególności sztucznej inteligencji oraz globalna powszechność Internetu znacząco ułatwiają realizację ukrytych oddziaływań zewnętrznych. Narzędzia cyfrowe umożliwiają precyzyjne targetowanie konkretnych grup społecznych, analizę ich preferencji i podatności na manipulację, a następnie wykorzystanie tych informacji w celu tworzenia skutecznych strategii oddziaływania.

Aby aktywować określone procesy w ramach oddziaływań kognitywnych musi być znaleziona nisza do oddziaływania (słabe punkty) oraz określone instrumenty do wywierania wpływu. W ocenie autorów tekstu słabe punkty są następstwem zmiany poziomu akceptacji wartości na poziomie grup społecznych, co skutkuje modyfikacją postrzegania zagrożenia interesu własnego w kontekście zagrożenia danej populacji. To zjawisko z kolei może być wykorzystywane w ramach oddziaływań kognitywnych.

Odnosząc się do zmiany wartości w kontekście bezpieczeństwa, można zaryzykować tezę, że zmiana idei i wartości prowadzi m.in. do osłabienia poczucia odpowiedzialności za losy państwa, a niekontrolowana konsumpcja jest formą zastąpienia tych wartości. W przypadku potrzeby wyboru znaczna część społeczeństwa będzie kierowała się najpierw interesem własnym, a później publicznym. Żyjemy w ciągłej zmienności i niepewności jutra. Ta sytuacja zmienia – w sferze poznawczej – nasze nastawienie do bezpieczeństwa. Można zatem stwierdzić, że dzisiaj bezpieczeństwo staje się interesem na poziomie politycznym, a nie wartością, która przez lata była wyznacznikiem i miarą odpowiedzialności za losy państwa. Nie jest wykluczone, że ta sytuacja może być (lub nawet już jest) wykorzystywana przez

potencjalnego przeciwnika w obszarze możliwych długofalowych działań kognitywnych celem osłabienia zdolności do przetrwania.

Obecnie problemem są nie tylko stosunkowo liczne odejścia z wojska, nawet bez osiągnięcia uprawnień do emerytury²³, lecz także obawa, co zrobią młodzi ludzie, gdy wybuchnie wojna. W kwietniu 2024 r. pracownia SW Research zadała ankietowanym w sondażu pytanie: „Co by Pan/Pani zrobił/a w przypadku, gdyby na terenie Polski rozpoczęła się wojna?”. Co piąta osoba zadeklarowała, że w przypadku wybuchu wojny wyjedzie w kraju – 20,2 proc., niemal tyle samo przyznało, że nie wie, co robi – 20,7 proc. Nieco mniej, bo 17,7 proc. badanych, stwierdziło, że zostanie w Polsce, ale będzie unikać jakiegokolwiek zaangażowania. Najmniejsza grupa chce wstąpić do wojska i zaangażować się w działania zbrojne – 11,3 proc. osób²⁴. Według badań Piotra Długosza większość ankietowanych (43 proc.) nie wiedziała, jaką postawę zajmie, gdyby wojska rosyjskie wkroczyły do Polski. Tylko co piąty respondent stwierdził, że jest gotów do stanięcia z bronią w obronie ojczyzny (22 proc.). Ponad jedna trzecia spakowałaby siebie i najbliższą rodzinę i uciekła za granicę (35 proc.)²⁵. Zupełnie inne dane zaprezentowało Ministerstwo Obrony Narodowej we wrześniu 2023 r. Na stronie MON pojawiła się informacja, że

²³ Zob. np.: A. Drabiński, *Dlaczego żołnierze odchodzą z Wojska Polskiego?*, Defence24, 18 czerwca 2024 r., <https://defence24.pl/sily-zbrojne/dlaczego-zolnierze-odchodza-z-wojska-polskiego> (dostęp: 5 maja 2025 r.); P. Celej, *Mimo podwyżek żołnierze masowo odchodzą ze służby?*, Gazeta Prawna, 6 stycznia 2024 r., <https://www.gazetaprawna.pl/praca/artykuly/9392082,mimo-podwyzek-zolnierze-masowo-odchodza-ze-sluzby-mamy-najnowsze-dane.html> (dostęp: 5 maja 2025 r.). Problem zaobserwowano też m.in. w USA. Por. np.: L. Gabow, *The Army doesn't know why junior officers are leaving*, ArmyTimes, 24 lutego 2023 r., <https://www.armytimes.com/news/your-army/2023/02/24/the-army-doesnt-know-why-junior-officers-are-leaving/> (dostęp: 5 maja 2025 r.). W 2024 r. z zawodowej służby wojskowej zwolniono 3646 żołnierzy ze stażem służby poniżej 15 lat, czyli nieposiadających uprawnień do emerytury mundurowej. Zob.: *Powołania i zwolnienia z wojska. Zaskakujący styczeń*, Portal mundurowy, 11 lutego 2025 r., <https://www.portal-mundurowy.pl/index.php/aktualnosc/powolania-i-zwolnienia-z-wojska-zaskakujacy-styczen> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

²⁴ Zob. ankietę przeprowadzoną na zlecenie tygodnika „Wprost”: *Kto wyjedzie, kto pójdzie na front? Najnowsze badanie o potencjalnej wojnie*, Portal mundurowy, 3 kwietnia 2024 r., <https://portal-mundurowy.pl/index.php/przeglad-mediow/kto-wyjedzie-kto-pojdzie-na-front-najnowsze-badanie-o-potencjalnej-wojnie-sondaz> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

²⁵ P. Długosz, *Kondycja psychospołeczna społeczeństwa w państwie przyfrontowym*, Interdyscyplinarne Laboratorium Badań nad Wojnami i Katastrofami, Kraków 2025, s. 94, 98.

72 proc. mężczyzn i 42 proc. kobiet wyraża gotowość do obrony ojczyzny. Wśród osób zainteresowanych służbą wojskową chęć służby w rezerwie aktywnej zadeklarowało 40 proc., zainteresowanych dobrowolną zasadniczą służbą zawodową było 33 proc., a terytorialną służbą wojskową – 32 proc.²⁶. Powyższe dane mogą świadczyć o wahaniami nastrojów społecznych. Przyczyny tego stanu rzeczy mogą być różne i wynikać np. z aktualnej sytuacji w działaniach wojennych w Ukrainie (oceny ryzyka sytuacji w perspektywie własnego zagrożenia), a także ze sposobu i rzetelności przekazywania informacji o stanie bezpieczeństwa przez polityków oraz mass media²⁷.

Podczas oceny sytuacji powinniśmy brać pod uwagę doświadczenia wojny w Ukrainie. Powszechnie dostępne informacje nie napawają optymizmem. Około 650 tys. mężczyzn w wieku poborowym wyjechało z Ukrainy od początku wojny, uciekając przed poborem – podało Politico w artykule opisującym spadające morale w społeczeństwie ukraińskim²⁸. W drodze z Ukrainy do Francji na szkolenie z 155 Brygady im. Anny Kijowskiej na starcie zdezerterowało

²⁶ 72% mężczyzn i 42% kobiet jest gotowa do obrony Ojczyzny, portal gov.pl, 15 września 2023 r., <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/72-mezczyzn-i-42-kobiet-jest-gotowa-do-obrony-ojczyzny> (dostęp: 5 maja 2025 r.). Badanie „Stosunek Polaków do obrony Ojczyzny” przeprowadzono przez Fundację Instytut Badań Rynkowych i Społecznych IBRIŚ na zlecenie Akademickiego Centrum Komunikacji Strategicznej Akademii Sztuki Wojennej w lutym 2023 r., czyli rok po agresji Rosji na Ukrainę. Objęto nim Polaków w wieku 18–55 lat.

²⁷ Przykładowo w lutym 2025 r., podczas debaty telewizyjnej Friedrich Merz, kandydat CDU/CSU na kanclerza Niemiec, poruszył temat rosyjskich ambicji wobec Polski i krajów bałtyckich: „Wielka Rosja, o której marzy Putin, to także część Polski, krajów bałtyckich”. Taka wypowiedź może być interpretowana jako rzeczycista „wiedza” Merza o planach Putina. Generał Waldemar Skrzypczak, były dowódca Wojsk Lądowych, stwierdził w rozmowie z „Faktem”, że Rosja nie planuje fizycznego zajęcia terytorium Polski. Zamiast tego Moskwa dąży do odzyskania wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej. W portalu O2 pojawił się w tej sprawie bardzo sugestywny tytuł. Por.: R. Strzelec, *Putin chce zająć „część Polski”?* Generał mówi, co planuje Rosja, serwis o2, 19 lutego 2025 r., <https://www.o2.pl/informacje/putin-chce-zajac-czesc-polski-general-mowi-co-planuje-rosja-7126800316554048a> (dostęp: 5 maja 2025 r.). Innym przykładem może być przekaz na portalu YouTube: „*Putin wyznaczył Polskę jako państwo kluczowe*”. Ekspert ostrzega, Polsat News, 28 marca 2024 r., https://www.youtube.com/watch?v=4_7IXR1CFjU (dostęp: 5 maja 2025 r.). Powstaje zatem zasadnicze pytanie: na podstawie jakich przesłanek i w jakim celu zainicjowany został publiczny przekaz o „planach” Putina?

²⁸ 650 tys. mężczyzn uciekło z Ukrainy przed poborem, Bankier.pl, 17 kwietnia 2024 r., <https://www.bankier.pl/wiadomosc/650-tys-mezczyzn-ucieklo-z-Ukrainy-przed-poborem-8730651.html> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

900 żołnierzy. Na francuskie poligony dotarł sztab i resztką lojalnych wojskowych²⁹. Co dziesiąty żołnierz uciekł z frontu. Ukraińska prokuratura wszczęła już ponad 95 tys. spraw karnych z powodu porzucenia jednostek³⁰. Ewentualne zakończenie wojny z Rosją nie oznacza końca problemów Ukrainy. Wiele wskazuje na to, że kraj będzie musiał się zmierzyć z potężnym wyzwaniem demograficznym. Po zakończeniu wojny z Rosją Ukrainę może opuścić od 200 tys. do 500 tys. mężczyzn – alarmuje wicepremier Ołeksij Czernyszow³¹. Tak masowe zjawiska nie są kwestią przypadku i nie mogą być uznane za obszar marginesu statystycznego, tj. zjawiska występującego w danej populacji, ale nierzutującego w sposób istotny na dany proces. Jeżeli powiążemy uwarunkowania psychologiczne człowieka, techniki społecznego oddziaływania (np. płynące z działań dezinformacyjnych)³², komercjalizację naszego życia, w tym mass mediów dążących do zysku³³, a do tego dodamy możliwości, które otwierają się w wyniku rewolucji informacyjnej, to pojawia się pytanie, czy funkcjonujące programy informacyjne oraz promowane działania profilaktyczne trafiają skutecznie do odbiorcy informacji oraz czy odbiorca

²⁹ M. Bruszewski, „Gdzie podziła się 155. Brygada?”. *Fala dezercji i szczątki pod Pokrowskiem*, Defence24, 3 stycznia 2025 r., <https://defence24.pl/wojna-na-ukrainie-raport-specjalny-defence24/gdzie-podziala-sie-155-brygada-fala-dezercji-i-szczatki-pod-pokrowskiem> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

³⁰ *Wojna w Ukrainie. Co dziesiąty żołnierz uciekł z frontu, ale niektórzy wracają*, Rzeczpospolita, 7 grudnia 2024 r., <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art41552241-wojna-w-ukrainie-co-dziesiaty-zolnierz-uciekl-z-frontu-ale-niektorzy-wracaja> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

³¹ J. Lasota-Krawczyk, *Chcę wyjechać z Ukrainy. Nawet pół miliona mężczyzn*, Wiadomości WP, 12 marca 2025 r., <https://wiadomosci.wp.pl/nowe-wyzwanie-przed-ukraina-setki-tysiecy-mezczyzn-chce-wyjechac-7134349623425632a> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

³² Zob. np.: G. Osika, *Etyczne aspekty wpływu społecznego*, <https://open.icm.edu.pl/server/api/core/bitstreams/c5220c58-1a9e-4dd2-b610-fce777263a1d/content> (dostęp: 5 maja 2025 r.); K. Nagody-Mrozowicz, P. Halemba, K. Grala, *Wywieranie wpływu społecznego na przykładzie reklamy w świetle badań*, „Modern Management Review” 2017, t. XXII, nr 24 (4), https://www.researchgate.net/profile/kazimierz-nagody-mrozowicz/publication/326152956_wywieranie_wplywu_spolecznego_na_przykladzie_reklamy_w_swietle_badan/links/5d1bc37a92851cf4406012eb/wywieranie-wplywu-spolecznego-na-przykladzie-reklamy-w-swietle-badan.pdf (dostęp: 5 maja 2025 r.).

³³ Zob. np.: Ł. Wala, *Dezinformacja społeczeństwa realizowana przez media internetowe a jej społeczna akceptacja*, „Annales. Etyka w życiu gospodarczym” 2015, t. 18, nr 1, <https://core.ac.uk/reader/71972510> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

informacji ma świadomość zagrożeń płynących z szumu informacyjnego, w tym np. w obszarze oddziaływań kognitywnych.

Kampanie informacyjne w sprawie rekrutacji do służby zawodowej lub dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej³⁴ są bardzo ważne, ale trzeba mieć świadomość, że stanowią zupełnie inny problem niż próba przekonania obywateli do obrony ojczyzny. Te sprawy w czasie pokoju są ze sobą utożsamiane. W czasie pokoju, nawet w przypadku potencjalnego zagrożenia, przeciętny obywatel (a prawdopodobnie również większość polityków) widzi problem obrony państwa poprzez pryzmat zadań sił zbrojnych. Tymczasem siły zbrojne są bardzo istotne, ale to tylko element systemu obrony państwa. W przypadku prawdopodobnych działań mobilizacyjnych problem obrony państwa wywoła polaryzację wśród społeczeństwa. Należy wtedy aktywować procesy przygotowawcze wymagające zaangażowania rezerw osobowych oraz zasobów materialnych z gospodarki cywilnej (np. w ramach świadczeń rzeczowych). Zaburzone zostanie wówczas poczucie dobrostanu w kontekście wyrzeczeń i ryzyka. W razie działań wojennych może okazać się, że poczucie obowiązku obrony ojczyzny będzie wartością akceptowaną przez ograniczoną część obywateli. Taką hipotezę potwierdzają przytoczone wcześniej wyniki badań P. Długosza, wskazujące na silną anomie i dezorganizację społeczną, czego wyrazem jest brak chęci do bronięcia własnego kraju w razie obcej napaści i jednocześnie duże zaufanie respondentów do struktur militarnych, które powinny bronić kraju. Struktury militarne mają zaufanie wśród prawie 75 proc. respondentów. Jest to naturalny efekt wynikający z poczucia zagrożenia. Można też stwierdzić, iż respondenci są skazani na zaufanie do służb mundurowych, gdyż nikt inny ich raczej nie obroni przed ewentualnym atakiem wrogiej armii. Zupełnie inaczej respondenci ocenili możliwość swojego zaangażowania się w działania zbrojne. Kluczowym czynnikiem w odpieraniu ataku wroga są społeczna

³⁴ Por.: *Ruszyła kampania „Zostań żołnierzem Rzeczypospolitej”*, portal gov.pl, 4 października 2018 r., <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/ruszyła-kampania-zostan-zolnierzem-rzeczypospolitej-4> (dostęp: 5 maja 2025 r.); *Chcesz wstąpić do Wojska Polskiego? Dobrze trafiłeś!*, Wojsko Polskie, <https://www.wojsko-polskie.pl/zostanzolnierzem/chce-wstapic/> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

mobilizacja i udział obywateli w obronie ojczyzny. W sytuacji zagrożenia życia i zdrowia ludzki organizm reaguje walką albo ucieczką. Jak wcześniej wskazano, tylko co piąty respondent stwierdził, że jest gotów do stanięcia z bronią w obronie ojczyzny³⁵.

Według badań P. Długosza najmniejszym zaufaniem społecznym w obszarze bezpieczeństwa cieszą się politycy. Prawdopodobnie to ciągłe walki i spory wewnątrz tych organizacji oraz konflikt między prawicą a lewicą skazują je na niski poziom zaufania społecznego (rząd – 34 proc.; partie opozycyjne – 21 proc.). Wzajemne okładanie się „polityczną pałką” dwóch grup polityczno-ideologicznych prowadzi do zaostrzających się podziałów społecznych, polaryzacji i postępującej anomii. Można by rzec, iż ten mechanizm jest autodestrukcyjny i prowadzi do dezintegracji społecznej oraz osłabienia państwa jako systemu społeczno-politycznego. To skutek trwającej wojny kulturowej, w której politycy i media ich wspierające nie przebiegają w środkach i walczą o podporządkowanie sobie drugiej strony sporu, za nic mając normy prawne. Prawo, zasady, reguły są cynicznie łamane, co w konsekwencji potencjalnie prowadzi do anarchii w państwie³⁶. To osłabienie wewnętrzne państwa i społeczeństwa może zostać wykorzystane przez potencjalnego przeciwnika w ramach oddziaływań kognitywnych.

Znaczna większość Polaków (77 proc. ankietowanych) chce, aby liderzy partii politycznych współpracowali w kwestiach dotyczących bezpieczeństwa kraju. Tak wynika z sondażu Instytutu Badań Pollster przeprowadzonego na zlecenie „Super Expressu”. Przeciwnego zdania jest zaledwie 13 proc. badanych. Tylko 10 proc. respondentów nie miało zdania. Społeczeństwo spolaryzowane nie chce polaryzacji. Widać, że dominuje w nim potrzeba spokoju i stabilizacji – mówi socjolog profesor Henryk Domański³⁷. Ta okoliczność musi stać się fundamentem dla analiz i badań nad przeciwdziałaniem zagrożeniom

³⁵ P. Długosz, *op. cit.*, s. 94, 98.

³⁶ *ibidem*, s. 46.

³⁷ J. Prusinowski, *Polacy z jasnym komunikatem do Tuska i Kaczyńskiego: Pogódźcie się dla dobra naszego bezpieczeństwa*, Super Express, 24 marca 2025 r., <https://polityka.se.pl/wiadomosci/polacy-z-jasnym-komunikatem-do-tuska-i-kaczynskiego-pogodzcie-sie-dla-dobra-naszego-bezpieczenstwa-aa-1cor-ySX8-B8TX.html> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

kognitywnym. Celem powinno być propaństwowe kształtowanie postaw społecznych.

Według Jerzego Senatorskiego rezyliencja to moc przetrwania w epoce VUCA. Przetrwania poprzez doświadczenie i umiejętność twórczego oraz elastycznego sprostania nagłym i przewlekłym kryzysom – biznesowym, społecznym, a także związanym z bezpieczeństwem fizycznym czy w domenie cyberbezpieczeństwa³⁸. Rezyliencja odnosi się do czynników chroniących oraz umiejętności i procesów związanych z dobrym radzeniem sobie w sytuacjach zagrożenia. Podstawowym warunkiem jest jednak gotowość do ponownego stania się wspólnotą świadomych siebie i swojego miejsca w świecie podmiotów, gotowych porzucić narcystyczne, skoncentrowane na sobie i własnej konsumpcji wzorce społeczne, a także nacechowane cynizmem i populizmem standardy działania³⁹.

Podsumowanie

W Polsce brakuje kompleksowego zbadania analizowanych problemów pod kątem wdrożenia systemowych metod przeciwdziałania oddziaływaniom kognitywnym i innym niekorzystnym trendom, np. poprzez opracowanie na podstawie wyników badań i analiz profesjonalnych programów profilaktycznych i edukacyjnych. Badania i analizy powinny stać u podstaw budowy koncepcji komunikacji strategicznej w sferze bezpieczeństwa, co pomogłoby osiągnąć pożądaną efekt w sferze woli działania (walki)⁴⁰. Pierwszorzędną rolę powinny odgrywać działania niwelujące polaryzację społeczeństwa i rozszczelnienie „baniek informacyjnych”. Jeżeli chcemy wypracować jednolitą i obiektywną koncepcję strategicznego przekazu (a nie

³⁸ J. Santorski, *Refleksje o przywództwie jutra*, Warszawa 2020, s. 153; J. Mesjasz, *op. cit.*, s. 80–81.

³⁹ J. Mesjasz, *op. cit.*, s. 82.

⁴⁰ Zob. np.: T. Kacała, *Komunikacja strategiczna*, <https://archiwum-cdissz.wp.mil.pl/plik/file/Publikacje/kacala.pdf> (dostęp: 5 maja 2025 r.); K. Liderman, A. Malik, *Komunikacja strategiczna jako nowa zdolność operacyjna – uwagi o wdrożeniu*, <https://sbn.wat.edu.pl/pdf-135199-63511?filename=KOMUNIKACJA%20STRATEGICZNA.pdf> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

koncepcję partyjną) oraz budować skuteczne programy profilaktyczne (pozbawione odniesień do ideologii partyjnej), wskazane powyżej zagadnienia muszą być wcześniej poddane szczegółowej analizie badawczej. Forma przekazu danego programu profilaktycznego powinna bowiem być zobiektywizowana i dostosowana do problemów adresata. Takie programy należy rozpoczynać jak najwcześniej, gdyż ich wyniki pojawią się minimum za kilka, a nawet za kilkanaście lat.

Piśmiennictwo

- Balcewicz J., *Spółeczeństwo informacyjne w czasach cyfrowej rewolucji – o zjawisku banki informacyjnej i jego następstwach.*, <https://cyberpolicynask.pl/spoleczenstwo-informacyjne-w-czasach-cyfrowej-rewolucji-o-zjawisku-banki-informacyjnej-i-jego-nastepstwach/> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Bruszewski M., „Gdzie podziła się 155. Brygada?”. *Fala dezercji i szczątki pod Pokrowskiem*, *Defence24*, 3 stycznia 2025 r., <https://defence24.pl/wojna-na-ukrainie-raport-specjalny-defence24/gdzie-podziła-sie-155-brygada-fala-dezercji-i-szczatki-pod-pokrowskiem> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Castex E., *Wojna kognitywna*, *Wszystko Co Najważniejsze*, 7 maja 2022 r., <https://wszystkoconajwazniejsze.pl/elizabeth-de-castex-wojna-kognitywna/> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Celej P., *Mimo podwyżek żołnierze masowo odchodzą ze służby?*, *Gazeta Prawna*, 6 stycznia 2024 r., <https://www.gazetaprawna.pl/praca/artykuly/9392082,mimo-podwyzek-zolnierze-masowo-odchodza-ze-sluzby-mamy-najnowsze-dane.html> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Chcesz wstąpić do Wojska Polskiego? Dobrze trafiłeś!*, *Wojsko Polskie*, <https://www.wojsko-polskie.pl/zostanzolnierzem/chce-wstapic/> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Długosz P., *Kondycja psychospołeczna społeczeństwa w państwie przyfrontowym*, *Interdyscyplinarne Laboratorium Badań nad Wojnami i Katastrofami*, Kraków 2025.

- Drabiński A., *Dlaczego żołnierze odchodzą z Wojska Polskiego?*, Defence24, 18 czerwca 2024 r., <https://defence24.pl/sily-zbrojne/dlaczego-zolnierze-odchodza-z-wojska-polskiego> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Eksperyment Asch'a*, Nowe Standardy by Stainer Consulting, <https://nowe-standardy.pl/nauka/video/asch.php> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Gabow L., *The Army doesn't know why junior officers are leaving*, ArmyTimes, 24 lutego 2023 r., <https://www.armytimes.com/news/your-army/2023/02/24/the-army-doesnt-know-why-junior-officers-are-leaving/> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Grzesiak E., *Eudajmonizm w dobie pokolenia Z. Rozważania aksjologiczne*, „Studia Edukacyjne” 2020, nr 56.
- Hofmann S.G., Hayes S.C., *Terapia poznawczo-behawioralna oparta na procesach. Wiedza i kluczowe kompetencje*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne 2020.
- Iwanowska M., *Związki pomiędzy korzystaniem z mediów społecznościowych i materializmem oraz aktywizmem nastolatków*, rozprawa doktorska, Uniwersytet Gdański, Wydział Nauk Społecznych, Gdańsk 2023 https://old.wns.ug.edu.pl/sites/default/files/postepowania_naukowe/116108/praca/iwanowska_doktorat_29.05.2023.pdf (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Juszczyk S., *Rewolucja informacyjna a zmiana społeczna*, https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/3593/1/Juszczyk_Rewolucja_informacyjna_a_zmiana_spoleczna.pdf (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Kacała T., *Komunikacja strategiczna*, <https://archiwum-cdissz.wp.mil.pl/plik/file/Publikacje/kacala.pdf> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Krupińska M., *Nic znaczy wszystko. O tym, dlaczego tempo życia jest dla naszego organizmu zabójcze*, SO Magazyn, <https://so-magazyn.pl/artykul/nic-znaczy-wszystko-o-tym-dlaczego-tempo-zycia-jest-dla-naszego-organizmu-zabojcze> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Lasota-Krawczyk J., *Chcą wyjechać z Ukrainy. Nawet pół miliona mężczyzn*, Wiadomości WP, 12 marca 2025 r., <https://wiadomosci.wp.pl/nowe-wyzwanie-przed-ukraina-setki-tysiecy-mezczyzn-chce-wyjechac-7134349623425632a> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

- Liderman K., Malik A., *Komunikacja strategiczna jako nowa zdolność operacyjna – uwagi o wdrożeniu*, https://sbn.wat.edu.pl/pdf-135199-63511?-file_name=KOMUNIKACJA%20STRATEGICZNA.pdf (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Ławrow uważa, że Ukraina nie ma prawa do suwerenności, Forsal, 22 lutego 2022 r., <https://forsal.pl/swiat/aktualnosci/artykuly/8363301,lawrow-uwaza-ze-ukraina-nie-ma-prawa-do-suwerennosci.html> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Marody M. et al., *Spółeczeństwo na zakręcie: Zmiany postaw i wartości Polaków w latach 1990–2018*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2019.
- Mesjasz J., *Kluczowe aspekty kształtowania społeczności rezyliantnych*, w: Czopek M., Walczak J. (red.), *Współczesne wyzwania zarządzania samorządem lokalnym – analiza wieloaspektowa*, https://dbc.wroc.pl/Content/128399/wspolczesne_wyzwania_zarzadzania.pdf#page=73 (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Nagody-Mrozowicz K., Halemba P., Grala K., *Wywieranie wpływu społecznego na przykładzie reklamy w świetle badań*, „Modern Management Review” 2017, t. XXII, nr 24 (4), https://www.researchgate.net/profile/kazimierz-nagody-mrozowicz/publication/326152956_wywieranie_wplywu_spolecznego_na_przykladzie_reklamy_w_swietle_badan/links/5d1bc37a92851cf4406012eb/wywieranie-wplywu-spolecznego-na-przykladzie-reklamy-w-swietle-badan.pdf (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Osika G., *Etyczne aspekty wpływu społecznego*, <https://open.icm.edu.pl/server/api/core/bitstreams/c5220c58-1a9e-4dd2-b610-fce777263a1d/content> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Osiński Z., *Wyzwania dla edukacji wynikające z rewolucji informacyjnej*, Edunews, 15 kwietnia 2018 r., <https://www.edunews.pl/aktualnosci/22-system-edukacji/266-wyzwania-dla-edukacji-wynikajace-z-rewolucji-informacyjnej-1> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Prusinowski J., *Polacy z jasnym komunikatem do Tuska i Kaczyńskiego: Pogódźcie się dla dobra naszego bezpieczeństwa*, Super Express, 24 marca 2025 r., <https://polityka.se.pl/wiadomosci/polacy-z-jasnym-komunikatem-do-tuska-i-kaczynskiego-pogodzcie-sie-dla-dobra-naszego-bezpieczenstwa-aa-1cor-ySX8-B8TX.html> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

- Przeciwdziałanie wojnie kognitywnej: świadomość i odporność*, North Atlantic Treaty Organization, 20 maja 2021 r., <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2021/05/20/przeciwdzialanie-wojnie-kognitywnej-swiadomosc-i-odpornosc/index.html> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- „*Putin wyznaczył Polskę jako państwo kluczowe*”. *Ekspert ostrzega*, Polsat News, 28 marca 2024 r., https://www.youtube.com/watch?v=4_7IXR-1CFjU (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Ruszyła kampania „Zostań żołnierzem Rzeczypospolitej”*, portal gov.pl, 4 października 2018 r., <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/ruszy-la-kampania-zostan-zolnierzem-rzeczypospolitej-4> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Santorski J., *Refleksje o przywództwie jutra*, Warszawa 2020.
- Skrabacz A., Lewińska-Krzak M., *Wpływ rewolucji cyfrowej na rozwój społeczeństwa informacyjnego oraz społeczną wartość informacji*, „Roczniki Nauk Społecznych” 2022, t. 14 (50), nr 1.
- Smyła J., *Wokół wartości współczesnej młodzieży*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” 2020, t. XXXiX, z. 2.
- Stasiuk-Krajewska K., Ulidis M., *Władza technologii – panoptyzm i rządomyślność*, Uniwersytet SWPS, 28 września 2018 r., <https://swps.pl/jakub-kus/55-nauka/blog-naukowy/16480-wladza-technologie> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- „*Stosunek Polaków do obrony Ojczyzny*”, 72% mężczyzn i 42 % kobiet jest gotowa do obrony Ojczyzny, portal gov.pl, 15 września 2023 r., <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/72-mezczyzn-i-42-kobiet-jest-gotowa-do-obrony-ojczyzny> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Strzelec R., *Putin chce zająć „część Polski”? Generał mówi, co planuje Rosja*, serwis o2, 19 lutego 2025 r., <https://www.o2.pl/informacje/putin-chce-zajac-czesc-polski-general-mowi-co-planuje-rosja-7126800316554048a> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Szmyd J., Wichniak A., *Współczesny rytm życia 24/7 a potrzeby wewnętrzne organizmu*, Psychologia w praktyce, 27 sierpnia 2024 r., <https://psychologiawpraktyce.pl/artykul/wspolczesny-rytm-zycia-24-7-a-potrzeby-wewnetrzne-organizmu> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Wala Ł., *Dezinformacja społeczeństwa realizowana przez media internetowe a jej społeczna akceptacja*, „Annales. Etyka w życiu gospodarczym”

- 2015, t.18, nr 1, <https://core.ac.uk/reader/71972510> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Wańczyk-Welc A., *Pojęcie postawy*, Lublin 2007, <https://open.icm.edu.pl/server/api/core/bitstreams/16f535e3-5b47-4dd9-9e84-ff1799fcf7aa/content> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Wieczorkowska M., *Hedonizm współczesnego społeczeństwa konsumpcyjnego*, „Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym” 2008, t. 11, nr 2.
- Wojna w Ukrainie. Co dziesiąty żołnierz uciekł z frontu, ale niektórzy wracają*, Rzeczpospolita, 7 grudnia 2024 r., <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art41552241-wojna-w-ukrainie-co-dziesiaty-zolnierz-ucieklo-z-frontu-ale-niektorzy-wracaja> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Wrzosek M., *Raport: zjawisko dezinformacji w dobie rewolucji cyfrowej*, CyberPolicy NASK, 24 września 2019 r., <https://cyberpolicy.nask.pl/raport-zjawisko-dezinformacji-w-dobie-rewolucji-cyfrowej-panstwo-spoleczenstwo-polityka-biznes/> (dostęp: 5 maja 2025 r.).
- Zawadzka A.M., *Aspiracje materialistyczne młodzieży w kontekście preferowanych wartości i dobrostanu*, „Czasopismo Psychologiczne” 2013, t. 19, nr 1.
- Młodzież wobec wartości*, w: P. Magier (red.), *Współczesne problemy wychowania*, t. 7, Warszawa 2024.
- 650 tys. mężczyzn uciekło z Ukrainy przed poborem*, Bankier.pl, 17 kwietnia 2024 r., <https://www.bankier.pl/wiadomosc/650-tys-mezczyzn-ucieklo-z-Ukrainy-przed-poborem-8730651.html> (dostęp: 5 maja 2025 r.).

Copyright (c) 2025 Dorota Bełza, Andrzej Reudowicz.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Nota biograficzna

Dorota Bełza

Psycholog o specjalności psychologia kliniczna dziecka, pedagog. Certyfikowany instruktor terapeutycznej techniki oddechowej (Buteyko Clinic International Loughwell, Moycullen Co. Galway, Ireland), trener Treningu Zastępowania Agresji ART® (Psychologiczne Centrum Rozwoju, Lublin), trener Treningu Umiejętności Społecznych (Fundacja Pomoc Autyzm, Warszawa). W praktyce zawodowej bazuje na metodzie neurobiologicznej opierającej się na zjawisku neuroplastyczności mózgu, czyli zmianie reprezentacji korowych w wyniku doświadczeń. Interesuje się wpływem rewolucji informacyjnej na zdrowie człowieka, w szczególności w obszarze wzrostu poziomu stresu chronicznego i rozwoju chorób przewlekłych, a także podatnością jednostki na manipulację i sposobami jej przeciwdziałania.

Lucjan Bełza

Prawnik i ekonomista, obecnie doradca Szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego. W BBN zajmuje się planowaniem strategicznym, w tym identyfikacją ograniczeń prawnych i organizacyjnych w systemie obronnym państwa; powiązaniem sytuacji planistycznych, scenariuszy oraz celów przyjętych w Polityczno-Strategicznej Dyrektywie Obronnej RP z Planami Użycia Sił Zbrojnych oraz Planem Reagowania Obronnego RP w obszarze prawnym i kompetencyjnym. Wcześniej był doradcą ekonomicznym w Departamencie Obrony Narodowej NIK, gdzie pełnił

również obowiązki zastępcy dyrektora tego Departamentu. Koordynował i prowadził kontrole m.in. z obszaru planowania operacyjnego, gotowości bojowej oraz programowania obronnego w Ministerstwie Obrony Narodowej, Sztabie Generalnym WP, Dowództwie Generalnym RSZ, Dowództwie Operacyjnym RSZ oraz Agencji Uzbrojenia.

Piotr Blicharz

Płk dr, absolwent Wojskowej Akademii Technicznej (2004 r.). Ukończył również studia podyplomowe w zakresie zarządzania zasobami ludzkimi (Wojskowa Akademia Techniczna – 2009 r.). W 2017 r. w Akademii Sztuki Wojennej obronił na Wydziale Bezpieczeństwa rozprawę doktorską pt. „Relacje porządkujące naczelną poziom systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym Rzeczypospolitej Polskiej”, uzyskując stopień naukowy doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie – promotorem w przewodzie doktorskim był prof. dr hab. inż. Waldemar Kitler. W 2024 r. w Wojskowej Akademii Technicznej ukończył studia podyplomowe Master of Business Administration w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa (temat pracy końcowej „Wdrożenie systemu komunikacji strategicznej Rzeczypospolitej Polskiej”). Zawodową służbę wojskową rozpoczął 2004 r. jako dowódca plutonu w 71 Dywizjonie raketowym Obrony Powietrznej w Mrzeżynie (78 Pułk raketowy OP). Następnie był szefem sekcji dowodzenia i łączności w 83 Dywizjonie dowodzenia (3 Brygada Raketowa OP). Ponadto pełnił służbę w Zarządzie Organizacji i Uzupełnień – P1 Sztabu Generalnego Wojska Polskiego (oddział kompetencyjno-normatywnym), a także w Zespole ds. Nowego Systemu Kierowania i Dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP. Obecnie zajmuje stanowisko radcy w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

Mirosław K. Gerigk

Dr hab. inż., prof. Politechniki Gdańskiej. Absolwent Technikum Budowy Okrętów „Conradinum” w Gdańsku (1974–1979). Ukończył Instytut Okrętowy Politechniki Gdańskiej (1979–1984). Magister inżynier mechanik w specjalności budowy okrętów. W 1990 r. obronił pracę doktorską na Wydziale Oceanotechniki i Okrętownictwa Politechniki

Gdańskiej. W latach 1990–1992 odbył staż naukowy w University of Newcastle upon Tyne w Wielkiej Brytanii. W 2011 r. uzyskał tytuł doktora habilitowanego w dziedzinie nauk technicznych na Wydziale Transportu Politechniki Warszawskiej. Od 2015 r. profesor Uczelni na Politechnice Gdańskiej. Od 1984 do 2016 r. był pracownikiem Katedry Hydromechaniki Okrętu (później Katedra Projektowania Okrętów i Technologii Podwodnych) w Instytucie Okrętowym (później Wydział Oceanotechniki i Okrętownictwa) Politechniki Gdańskiej. Od 2016 r. jest zatrudniony w Katedrze Mechaniki i Mechatroniki Wydziału Mechanicznego Politechniki Gdańskiej na stanowisku profesora Uczelni. Na Politechnice Gdańskiej pracował kolejno na stanowiskach asystenta, starszego asystenta, adiunkta, starszego wykładowcy, adiunkta ze stopniem doktora habilitowanego i profesora Uczelni. Członek zespołu transportu śródlądowego sekcji transportu wodnego Komisji Transportu PAN, członek Komisji Nauk Kosmicznych PAN oddział Gdańsk, członek Sekcji Dynamiki Komitetu Mechaniki PAN. Jego zainteresowania badawcze obejmują teorię i hydromechanikę obiektów pływających, wytrzymałość i konstrukcję złożonych obiektów technicznych, projektowanie obiektów pływających, analizę ryzyka i bezpieczeństwo złożonych obiektów technicznych, bezpieczeństwo statków i żeglugi, teorię i projektowanie bezzałogowych i autonomicznych obiektów pływających 2 i 3 stanowych, projektowanie zaawansowanych pojazdów podwodnych (USV, UUV, AUV). Autor ok. 130 publikacji, w tym 27 opublikowanych za granicą oraz 60 publikacji konferencyjnych opublikowanych w języku angielskim. Najważniejsze prace opublikowano w Polish Maritime Research, Marine Structures, Sustainability oraz monografiach krajowych i międzynarodowych IMAM, ESREL, KONBiN, Mechanika w Lotnictwie. Kierował łącznie 9 projektami badawczymi finansowanymi przez Komitet Badań Naukowych KBN, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego MNiSzW oraz Narodowe Centrum Badań i Rozwoju NCBiR. Wykonawca łącznie w 7 projektach badawczych finansowanych przez Komitet Badań Naukowych KBN, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego MNiSzW oraz Narodowe Centrum Badań i Rozwoju NCBiR.

Sławomir Kita

Płk dypl., absolwent Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych we Wrocławiu, Akademii Obrony Narodowej w Warszawie oraz studiów podyplomowych w Szkole Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie. Ukończył szereg kursów zagranicznych m.in. Polityki Obronnej w NATO Defense College w Rzymie, NATO Strategic Operations Planning Course w NATO SCHOOL Oberammergau. W latach 1992–1999 pełnił służbę w 73 Pułku Ułanów Karpaccich w Gubinie, a w latach 2004–2022 w Sztapie Generalnym WP. Aktualnie pełni służbę w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego w Departamencie Zwierzchnictwa nad Siłami Zbrojnymi.

Krzysztof Król

Gen. broni, dr, pełnił wiele stanowisk dowódczych i sztabowych w kraju oraz NATO i ONZ. W latach 1995–1996 był zastępcą, a następnie dowódcą Zgrupowania Pododdziałów Inżynieryjnych UNIFIL w Libanie. Od 2000 r. był starszym oficerem w JCCENT w Heidelbergu w Niemczech. W 2001 realizował zadania oficera łącznikowego KFOR/UNMIC w biurze doradcy politycznego RCSOUTH w Neapolu. W 2005 r. pełnił obowiązki szefa Oddziału Operacyjnego G3 MND SE w Iraku. Od 2012 r. dowodził BWD WKP-W, a następnie od 2016 r. był zastępcą dowódcy, WKP-W w Szczecinie. W latach 2018–2020 pełnił obowiązki zastępcy Szefa SG WP. Od 2020 r. szef sztabu JFCBS w Holandii. Od 2023 r. realizuje zadania doradcy Szefa SG WP. Jest absolwentem WSOWInż, AON, w tym studiów doktorskich oraz Studiów Polityki Obronnej w Kanadzie.

Norbert Loba

Prezes Zarządu Frontline Foundation. Były oficer polskich służb specjalnych z ponad 25-letnim stażem (pułkownik rezerwy). Pełnił służbę w: Urzędzie Ochrony Państwa (1997–2002), Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (2002–2007 i 2013–2022) oraz Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (2007–2013). W latach 2015–2022 pełnił funkcję Zastępcy Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, w której był odpowiedzialny za problematykę kontrwywiadu i ekonomicznego

bezpieczeństwa państwa, działania o charakterze procesowym, ochronę informacji niejawnych oraz pracę informacyjno-analityczną w tej instytucji. W latach 2022–2024 był zatrudniony jako pełnomocnik-doradca Zarządu w PGE Polska Grupa Energetyczna S.A. do spraw projektów strategicznych, takich jak morska energetyka wiatrowa oraz budowa elektrowni jądrowej. Był odpowiedzialny za obszar bezpieczeństwa strategicznego i biznesowego tych projektów, krajowych i międzynarodowych uwarunkowań prawnych (m.in. pod kątem funkcjonowania modelu infrastruktury krytycznej w Polsce) oraz budowania i utrzymywania relacji z szeroko rozumianą administracją państwową, w tym służbami specjalnymi. W związku z pełnioną funkcją oraz całą swoją pracą w służbach specjalnych posiada bogate doświadczenie na polu współpracy z administracją rządową, strategicznymi spółkami skarbu państwa oraz międzynarodowymi instytucjami w obszarze szeroko rozumianego bezpieczeństwa narodowego. Posiada rozległą wiedzę w zakresie istotnych dla Polski regionalnych uwarunkowań geopolitycznych i gospodarczych, właściwego budowania dwustronnych relacji państwowych z uwzględnieniem praktycznych parametrów ryzyka oraz mechanizmów jego mitygacji. Jest również publicystą-ekspertem w zakresie krajowego i międzynarodowego bezpieczeństwa państwa. Aktualnie pełni funkcję Prezesa Zarządu Frontline Foundation, podmiotu powołanego w celu formułowania i promowania rozwiązań prawno-ustrojowych wzmacniających bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne Polski w ramach sojusznicznych relacji transatlantyckich i europejskich.

Dariusz Łukowski

Gen. broni rezerwy, Sekretarz Stanu, Szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego. Jest absolwentem Wojskowej Akademii Technicznej (1988 r.). Ukończył również m.in. kurs współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa europejskiego (Szkoła NATO w Oberammergau, 1991 r.), studia podyplomowe w zakresie administracji (Uniwersytet Warszawski, 1995 r.), kurs logistyczny (Szkoła Logistyki NATO w Akwizgranie, 2000 r.) oraz Wyższe Studium Polityki Obronnej (Uniwersytet Obrony Narodowej USA, 2008 r.). W 2022 r. obronił doktorat

na Politechnice Poznańskiej i uzyskał stopień doktora nauk inżynierjno-technicznych w dyscyplinie inżynieria środowiska, górnictwo i energetyka. Zawodową służbę wojskową rozpoczął w 1988 r. jako inżynier w Wojskowym Instytucie Techniki Uzbrojenia. Następnie był dowódcą plutonu w 61 Brygadzie Artylerii Przeciwlotniczej, a od 1989 r. służył jako specjalista oddziału remontów w Szefostwie Służby Uzbrojenia i Elektroniki. Od 1993 r. pełnił służbę w Zarządzie XV Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, a od 2000 r. w Generalnym Zarządzie Logistycznym P4, który opuścił w 2008 r. odchodząc ze stanowiska szefa zarządu planowania logistycznego. W latach 2005–2006 pełnił funkcję szefa logistyki Wielonarodowej Dywizji Centrum-Południe w Iraku w ramach V zmiany PKW Irak. W 2008 r. otrzymał awans na stopień generała brygady i objął dowództwo w 1 Brygadzie Logistycznej. W latach 2009–2010 brał udział w VI i VII zmianie Polskiego Kontyngentu Wojskowego ISAF w Afganistanie, jako zastępca szefa sztabu ISAF Joint Command (IJC). W 2011 r. rozpoczął służbę w Inspektoracie Wsparcia Sił Zbrojnych jako zastępca szefa Inspektoratu – szef logistyki. W latach 2014–2016 był szefem Zarządu Planowania Logistyki P4 SGWP, a w latach 2016–2019 szefem Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych. W lipcu 2019 r. został zastępcą szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Od listopada 2020 r. pełnił służbę w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego – najpierw jako doradca szefa BBN, następnie jako dyrektor Departamentu Zwierzchnictwa nad Siłami Zbrojnymi, a od marca 2022 r. jako zastępca szefa BBN. Na początku 2025 r., po ponad 40 latach, zakończył zawodową służbę wojskową. 4 lutego 2025 r. Prezydent Andrzej Duda wyznaczył Dariusza Łukowskiego na stanowisko Sekretarza Stanu w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego – Szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego.

Patryk Patryk Reśkiewicz

Dr nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie, analityk Departamentu Bezpieczeństwa Międzynarodowego w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego. Doktorat uzyskał na Wojskowej Akademii Technicznej. Autor monografii „Wschodnia flanka NATO. Polityka obronna państw bukaresztańskiej dziewiątki” oraz licznych

publikacji naukowych i popularnonaukowych na temat regionalnych wyzwań bezpieczeństwa. W swojej działalności naukowej skupia się na współczesnej architekturze bezpieczeństwa na wschodniej flance NATO.

Andrzej Reudowicz

Generał dywizji w stanie spoczynku (w służbie od 1980 do 2021 r.). W czasie swojej służby wojskowej pełnił obowiązki dowódcze, poczynając od szczebla dowódcy plutonu, a skończywszy na dowódcy dywizji. Poza tym pełnił szereg funkcji kierowniczych lub sztabowych w sztabach oddziałów, związków taktycznych i dowództwach rodzaju sił zbrojnych. W latach 2016–2019 był dowódcą Joint Warfare Centre w Stavanger. Uczestnik i współorganizator wielu ćwiczeń dowódczo-sztabowych i gier wojennych w układzie narodowym i międzynarodowym. Od 2019 r. związany z Biurem Bezpieczeństwa Narodowego jako Dyrektor Departamentu Zwierzchnictwa nad Siłami Zbrojnymi, a następnie zastępca szef BBN. Po zakończeniu służby wojskowej (2021 r.) jako doradca Szefa Biura. Uczestnik misji w Iraku i Afganistanie. Jest absolwentem Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych im. Tadeusza Kościuszki z 1984 r. W 1990 r. ukończył Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów na kierunku dowódców batalionów. W latach 1992–1994 studiował w Akademii Obrony Narodowej w Rembertowie. W tej samej uczelni ukończył podyplomowe studia Polityki Obronnej, broniąc pracę na temat „Stany nadzwyczajne a bezpieczeństwo RP”.

Tomasz Szubrycht

Konradmirał prof. dr hab. Urodził się 1 października 1963 r. Jako prymus Akademii Marynarki Wojennej rozpoczął służbę w grupie Okrętów Rozpoznawczych 3. Flotyli Okrętów w Gdyni. Pełnił obowiązki zastępcy dowódcy oraz dowódcy ORP „Hydrograf”. Ukończył z wyróżnieniem studia specjalistyczne w Naval Amphibious School w San Diego oraz podyplomowe studia w Naval War College w Newport. Po obronie rozprawy doktorskiej został przeniesiony do Alma Mater. W 2009 r. na AON uzyskał stopień doktora habilitowanego. W 2012 r.

został Dziekanem Wydziału Dowodzenia i Operacji Morskich AMW. Tytułu profesora otrzymał z rąk Prezydenta RP w 2013 r. Od 23 stycznia 2015 r. jest Rektorem – Komendantem AMW. Nominację admirałską otrzymał 29 listopada 2018 r.

Piotr Szymański

Główny specjalista w Zespole Bezpieczeństwa i Obronności Ośrodka Studiów Wschodnich (OSW). Z OSW związany od 2015 r. Pracował najpierw w projekcie Bezpieczeństwo i Obronność w Europie Północnej, a następnie w Programie Bezpieczeństwa Regionalnego. Lata 2022–2024 spędził w biurze Federalnego Urzędu ds. Ceł i Bezpieczeństwa Granic w ambasadzie Szwajcarii w Warszawie. Jest absolwentem Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego (specjalizacja Bezpieczeństwo i Studia Strategiczne). Był współwykonawcą projektu w ramach grantu Narodowego Centrum Nauki Sonata – „Misja w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej”.

Paweł Turowski

Absolwent Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego. Ekspert w Departamencie Bezpieczeństwa Wewnętrznego Biura Bezpieczeństwa Narodowego. Zajmuje się tematyką bezpieczeństwa energetycznego, zagrożeń hybrydowych, informacyjnych, poniżej progu wojny, a także zagadnieniami odporności państwa na wielowymiarowe zagrożenia pozamilitarne. Wykładowca akademicki, autor licznych publikacji naukowych.

Grzegorz Witkowski

Doradca Szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego od kwietnia 2024 r. W latach 2016–2023 Wiceminister Gospodarki morskiej i żeglugi śródlądowej. Nadzorował wówczas m.in.: szkolnictwo morskie wyższe (Uniwersytet Morski w Gdyni i Politechnikę Morską w Szczecinie) oraz średnie (Technikum Żegluga Śródlądowej we Wrocławiu, Świnoujściu i Nakle nad Notecią); rozbudowę i modernizację portów morskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej Polski; proces budowy Kanału Żeglugowego łączącego Zatokę Gdańską

i Zalew Wiślany (Przekop Mierzei Wiślanej); zagadnienia związane z obecnością Polski w międzynarodowych strukturach morskich m.in. EMSA i IMO; Wody Polskie w zakresie inwestycji hydrotechnicznych; Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy. Współautor wielu opracowań i analiz z zakresu gospodarki morskiej i bezpieczeństwa energetycznego. Uczestnik konferencji i sympozjum naukowych związanych z inwestycjami infrastrukturalnymi i energetycznymi (w tym w obszarze tzw. Trójmorza).

Lech Wojciechowski

Plk ABW, od grudnia 2023 r. Doradca Szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego. Doradca w obszarze zagrożeń strategicznych dla bezpieczeństwa narodowego na polu wywiadowczym, zwalczania terroryzmu i ekstremizmu. Jest również zaangażowany we wzmacnianie struktur polityki państwa w dziedzinie bezpieczeństwa i współpracy regionalnej z partnerami krajowymi i zagranicznymi. W latach 2022–2023 był Zastępcą Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. W latach 2006–2022 piastował szereg stanowisk w ABW, a także w Służbie Wywiadu Wojskowego. Podczas służby koncentrował się na zagadnieniach związanych z analizą, gromadzeniem i przetwarzaniem informacji kluczowych dla ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku konstytucyjnego państwa oraz jego pozycji międzynarodowej, a także ochroną informacji niejawnych. W latach 2008–2016 zatrudniony w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego oraz Kancelarii Prezydenta RP. W 2000 r. pracował w Polskiej Agencji Informacyjnej SA, a następnie w latach 2001–2013 w Instytucie Nauk Politycznych PAN. Jest absolwentem Studium Europy Wschodniej oraz Katedry Etnologii i Antropologii Kulturowej na Uniwersytecie Warszawskim.

Jarosław Wypijewski

Wiceadm., Dyrektor Departamentu Zwierzchnictwa nad Siłami Zbrojnymi. Absolwent Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych (1991 r.); Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy – studia magisterskie (1999 r.); Akademii Marynarki Wojennej Gdynia

– studia podyplomowe (2007 r.) oraz Akademii Sztuki Wojennej – podyplomowe studia polityki obronnej (2022 r.). W latach 1991–1999 oficer sztabu, w 1999 r. szef sztabu, a od 1999 do 2002 r. dowódca Batalionu Ochrony i Obsługi Komendy Portu Wojennego w Gdyni. W latach 2002–2008 oraz 2009–2010 szef szkolenia w Komendzie Portu Wojennego w Gdyni. W kolejnym roku pełnił funkcję starszego oficera operacyjnego, starszego oficera narodowego w HQ UNDOF, PKW Sił Rozdzielająco-Obserwacyjnych ONZ w Syrii (XXIX i XXX zmiana PKW UNDOF). W latach 2010–2011 szef zespołu-starszy oficer łącznikowy, PKW w Islamskiej Republice Afganistanu (VIII zmiana), a następnie do 2013 r. komendant w Komendzie Garnizonu w Gdyni. Od 2013 do 2014 r. był szefem wydziału na Oddziale Szkolnictwa i Bazy Szkoleniowej (Dowództwo Marynarki Wojennej, Gdynia). W latach 2013–2014 pełnił obowiązki szefa zespołu, starszego doradcy wojskowego PKW w Islamskiej Republice Afganistanu (XIV Zmiana). W latach 2014–2015 szef wydziału w Dowództwie Generalnym Rodzajów Sił Zbrojnych (wykaz żołnierzy Marynarki Wojennej). Od 2015 do 2018 r. był zastępcą komendanta w Komendzie Portu Wojennego Gdynia, a od 2018 do 2019 jej komendantem. W 2019 r. mianowany zastępcą szefa zespołu w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego, a następnie szefem zespołu. Od 4 listopada 2022 r. wyznaczony na stanowisko dyrektora Departamentu Zwierzchnictwa nad Siłami Zbrojnymi BBN. 10 listopada 2022 r. mianowany na stopień kontradmirała, a 10 listopada 2024 r. na stopień wiceadmirała.